Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):
Titel | Title: Samling af Oversættelser i Prosa til Nytte og Fornøielse.
Bindbetegnelse | Volume Statement: Vol. 1-2
Udgivet år og sted | Publication time and place: Kbh., 1788-1791
Fysiske størrelse | Physical extent: 1-4 i 2 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

ऊ.-23.

BIBLIOTHECA REGIA · SERENISSIMI

Indhold.

Leiebibliotheket, af Mercier Side 1.
Over Tænke- og Trykkefrihed 4.
Hvorvidt man bør gaae i at bedrage Almuesmanden, af Voltaire 27.
Over det almeennyttige og underholdende ved videnskabelige Gienstænde 38.
Om den vigtige Forskiæl imellem den virkelige og formelige Ret, af Möser 65.
Om Oprindelsen til Trældom i det borgerlige Selskab, af J. C. Schmol 73.
Tale ved det svenske Academies Indstiftelse, af Kong Gustav III. 87.
Tale ved Grev Bondes Optagelse i Seraphimer-Ordenen, af Kong Gustav III. 101.

Baruch,

Side

Baruch, eller Viisdommens Discipel, en Fortælling af Anton Wall ɔ: Heine, oversat af Rahbek 106.

Den hellige Taage, en Fortælling af Giseke 130.

Den Hvide og den Sorte, af Voltaire 135.

Asem, af Dr. Goldsmith 162.

Den revede Haarlok, af Pope 176.

Calthon og Colmal, af Ossian 221.

Olindo og Sophronia, af Tasso 234.

Til Palmyre, af Forfatteren af Bogen de la philosophie de la nature 256.

Leiebibliotheket.

Af Tableau de Paris, Chap. CCCLXXVII.

Forslidte, besmurte, forrevne, bære disse Bøger just ved denne deres Tilstand Vidnesbyrdet med sig, at de ere de bedste af alle; og den stolte Konstdommer, som udtømmer sig i overflødige Betragtninger, burde gaae hen til disse Bogleiere, og der see de Hefter, som man især spørger efter, henter, og henter atter. Han vilde meget bedre samle Kundskab i denne trange Bogleierbod, end i de unyttige Poetiker, i hvilke han henter sine slaue Begreber.

De Værker, som male Sæderne, som ere simple, naive eller rørende, som hverken have søgt Væsen, eller suurt Lune, eller akademisk

Sladdren, just dem er det, man søger efter fra alle Byens Quarterer, fra alle Husenes Etager; men sig til denne Bogleier: "sye mig les "oeuvres de Msr. de la Harpe at læse." Han vil lade Dem igientage det to Gange, derpaa vil han sende Dem hen til Musikhandleren, forvexlende (lige ved Akademiets Vestibule) Forfatteren og Instrumentet.

Store Forfattere! stiller Eder hen, at eftersee, om Eders Værker er brav tilsmudsede af Mængdens begiærlige Hænder; finde I Eder ikke paa Hylden i Bogleierens Bod, eller finde I Eder der endnu meget pene, vel indbundne, smukt urørte, skikkede til at figurere i et Stadsbibliothek, da siger til Eder selv: Jeg har for meget Genie, eller jeg har ikke Genie nok.

Der er Værker, der opvække saadan Giæring, at Bogleieren er nødt til at skiære et Bind i tre Stykker, for desbedre at fyldestgiøre de talrige Læseres Attraae; i saa Fald betaler man Leie, ikke dagviis, men timeviis. Hvem er det, der nyde en saadan Lykke? Det er slet ikke Folk af den akademiske Lænestoel.

Disse

Disse Bogleiere kiende ikke uden Ryggene af Bøgerne; de ligne deri adskillige Bibliotekarer, og nogle Førster, der have et Bibliothek, i Almindelighed temmelig nytiigt for andre.

En Moder siger til sin Datter: Jeg vil ikke, at du skal læse. Lysten til at læse voxer hos Pigen: hendes Indbildning opsluger alle de Hefter, hun kan faae fat; hun stiæler sig ud, gaaer hen til en Boghandler, beder ham om den ny Heloise, hvis Navn hun har hørt. Drengen smidster; hun betaler ham, og lukker sig inde i sit Kammer.

Hvad er Frugten af dette hemmelige Moerskab? Jeg skylder min Elsker mit Hierte: naar jeg bliver givt, er jeg ganske min Mands.

Over Tænke- og Trykkefrihed.

Til Førster, Ministre og Statsmænd.

Af Berl. Monathsch. Apr. 1784. S. 312.

Paa nogen Tid have paa den eene Side de Klager over Trykkefrihedens Misbrug, paa den anden over dens Indskrænkelse, taget saadan Overhaand, at de Betragtninger, der angaae disse Gienstande, vel neppe kunde komme bequemmere til nogen Tid, end netop nu. Man maatte udbrede sig meget vidt, naar man af de første Grunde vilde udleede, hvad herover er at sige. En Skribent, som foretog sig dette, vilde finde mange Læsere, der vilde beundre hans Skarpsindighed; men disse vilde dog finde Udveie, til enhver for sig at redde sin særskildte Meening. Hvad mig angaaer, saa ønsker jeg at opvække mine Læseres Ydest for en Meening,

som

som vel flyder af Naturrettens første Grundsætninger, og mindre i Theorien kan omtvivles, end den i Praxis kan chicaneres, men som just derfor bedre bestyrkes, naar man levende fremstiller dens Følger, end om man udviklede dens første Grundsætninger.

Preusernes Frederik befinder sig nu næsten i et halvt Aarhundrede i Besiddelsen af at virke paa sine Samtidige ved sine Skrivter, men endnu meere ved sit Exempel. Jeg overlader Historiens Forskere at bemærke den Indflydelse, hans Handlemaade har havt, og endnu vil have, paa Statsretten, Regieringskunsten, Philosophien og Sæderne i hans Tidsalder. Men til mit Øiemeed kan, som jeg troer, intet være tienligere, end om jeg samler, og forelægger Læserne, hvad Frederik over denne Gienstand har tænkt og sagt. Jeg kan vel ikke rose mig af, at have saaet besynderlige Aabenbaringer af ham; kun af hans Skrivter, som ligge for hver Mands Øine, kan jeg uddrage det hidhørende. Af samme Aarsag maa jeg vel for Forbindelsens Skyld indskyde nogle Sætninger, ligesom og indstrøe nogle ei aldeles hidhørende Tanker, paa

det jeg kan ligesom udvikle hans System af dets første Spirer; thi jeg er i Stand til at belægge alt, hvad jeg lægger ham i Munden, om ei med Skribentens Ord, saa dog med Kongens Handlinger. Men saa lidet jeg har at frygte for den Bebreidelse, at jeg udgiver mine Tanker under Frederiks Præg, saa meget maae jeg befrygte, at mit Præg kunde giøre hans Tanker ukiendelige. — Jeg beder derfor Læserne, at tage deres Indbildningskraft til Hielp, og at tænke sig frem til det, som maatte mangle mit Foredrag i Værdighed og Liv. Man forestille sig den unge Monark, hvorledes han i hans tilkraadte Regierings første Øieblikke, eensom i sit Kabinet har samlet sine Tanker, og derpaa er udbrudt i følgende Monolog:

"Jeg har nu taget den Toile i Haand, "ved hvilken en Mængde adspredte Folk skal "føres frem paa deres Bane. Med en Neros "Pidsk kunde jeg drive dem frem for mig som "Dyr. Og dog er det Mennesker *) — Men-

"nesker,

*) Ainsi tous ces humains, dont la terre fourmille,
Sont fils d'un même pere, & font une famille;

Et

"nesker, som jeg — fødte for at leve behage-
"lige Dage — i Stand til at frembringe
"Leibnitzer og Wolffer — bestemte til at føle
"Menneskelighedens Værd — vante til at hædre
"Magt, understøttet af Orden — tilbøielige til
"at giengielde Kierlighed med Kierlighed. Men
"er jeg ikke Konge? Ere Kongerne ikke Fol-
"kenes Hyrder, og disse altsaa deres Hiord? —
"Vel mig, at bedre kiender min og deres Be-
"stemmelse! *) Have vi ikke alle en lige Ret

Et malgré tout l'orgueil, que donne Votre rang,
Ils sont nés Vos egaux, ils sont de Votre sang.
Ouvrés toujours le coeur à leur plainte importune,
Et couvrés leur misere avec Votre fortune.
Voulés Vous en effet paroitre aux dessus d'eux,
Montrés Vous plus humain, plus doux & vertueux.

(Poesies diverses.)

*) Mais du pouvoir des Rois connoissons l'origine!
Pensés Vous, qu'élévés par une main divine
Leur peuple, leur etat, leur ait été commis,
Comme un troupeau stupide, à leurs ordres soumis?

— — — — — —

Pour faire des heureux Vous occupés l'empire.

(Poes. div.)

"til Lyksalighed? Er den Riges Overflod ikke
"et nødvendigt Offer, som han maa bringe den
"Armes Mangel? Paalægger ikke min høiere
"Stand, mit Konge-Embed mig det som Pligt,
"at være blidere, meere velgiørende, dydigere,
"med eet Ord, mere menneskelig end de? Man
"har sagt, at Menneskene vare utakneemmelige
"Bester, at de krøbe for vore Fødder, snoede
"og vendte sig, slikkede og hyklede, og inden
"man kunde tage sig i Agt, snappede de den
"i Haanden, der rakte dem Foderet. Og
"hvad andet kan man vente af dem, naar man
"lærer dem at glemme hvad de ere, naar man
"binder dem som Lastdyr, ikke regierer dem som
"Mennesker. Vel maa den Uværdige, i hvil-
"ken hiin den guddommelige Oprindelses Gnist,
"heele Følelsen af Menneskeværdet er qvalt, vel
"maa en saadan ved Strænghed holdes inden
"sine Skranker; men den Første, der vil herske
"eene ved Frygt, forvandler sine Undersaatter
"til nederdrægtige Slaver. Forgiæves vil han
"vente ædle Handlinger af dem; alle deres Hand-
"linger maa bære Præg af nederdrægtig Carac-
"ter.

"ter. *) Forgiæves vil han ved store Hand-
"linger stræbe efter Ære. Han vil med al sin
"Møie kun vinde Navn af en duelig Tugte-
"mester, men intet Genie opvække, der blev i
"Stand til at samle hans Trones Straaler,
"som i et Speil, og vise dem for Fremtidens
"Øie. Hvad mig angaaer, saa ønsker jeg at
"beherske et ædelt, raskt, og fritænkende Folk,
"der har Magt og Frihed til at tænke og
"handle, skrive og tale, seire eller døe. Lad
"dem da stundom misbruge den dem skiænkede
"Frihed, til at forringe mine beste Handlinger.
"Jeg er desmeere sikker for Hyklernes nedrige
"Afskum, og jeg lærer den guddommelige Kunst

*) Je ne nie point, qu'il n'y-ait des hommes ingrats & dissimulés dans le monde; je ne nie point que la severité ne soit dans quelques moments tres utile; mais j'avance, que tout Roi, dont la politique n'aura pour but que de se faire craindre, regnera sur des laches & sur des esclaves, & qu'il ne pourra point s'attendre à de grandes actions de ses sujets. Car tout ce qui s'est fait par crainte & par timidité, en a toujours porté le caractere.

(Anti-Machiavel.)

"at tilgive. Hvo som ei besidder denne, er "Tronen uværdig. *)"

"At giøre Menneskker lykkelige, er Gud- "dommens lykkelige Lod, og skal, saavidt men- "neskelige Kræfter tillade det, ogsaa være min. "Men hvorved kan jeg giøre mit Folk lykkeligt, "min Regiering velgiørende, mit Navn udode- "ligt? — Hvad er det, som udgiør Staternes "egentlige Styrke? Er det den Strækning's "viide Omkreds, til hvis Forsvar en talrig Hær "udfor-

*) Quel que soit le pouvoir, qui Vous tombe en partage,
Que le bien des humains soit toujours Votre ouvrage;
Et plus ils sont ingrats, plus soyés genereux,
C'est un plaisir divin de faire des heureux.
Surtout n'abusés point d'une vaste puissance,
Et n'ecoutés jamais la voix de la vengeance.
Qui ne peut se dompter, qui ne peut pardonner,
Est indigne du rang, qui l'apelle à regner.

Quoi! je voudrois devoir mon nom & mon merite
Au caprice inconstant d'une foule seduite,
Et n'être vertueux, que pour me voir louer?
Que le monde me blame, ou daigne m'avouer!
Je ris de son encens, qui s'envole en fumée,
Et du peuple insensé, qui fait la renommée.
(Poes. div.)

"udfordres? eller er det den ved Handel og
"Kunster stedse voxende Rigdom, som kun da
"bliver nyttig, naar man veed, at anlægge den
"vel? eller endeligen en Mængde af Undersaat-
"ter, der uden Anfører vilde ødelægge sig selv?
"Nei, alle disse Gienstænde er kun som raae
"Materialier, som eene faae Værd og Anseelse,
"naar de blive bearbeidede af en klog Mands
"duelige Haand. Et Lands sande Magt be-
"staaer allene i store Mænd, som Naturen selv
"frembringer til rette Tid. *) Geniet alt-
"saa maa jeg vække, jeg maae skaffe Forske-
"geisten

*) Qu'est-ce, qui fait la force des etats? Sont-ce des limites etendues, auxquelles il faut des defenseurs? Sont-ce des richesses accumulées par le commerce & l'industrie, qui ne deviennent utiles, que par leur bon emploi? Sont-ce des peuples nombreux, qui se detruiroient eux-mêmes, si ils manquoient de conducteurs? Non ces objets sont des materiaux bruts, qui n'acquierent de prix & de consideration, qu'autant que la sagesse & l'habileté savent les mettre en oeuvre. La force des Etats consiste dans les grands hommes, que la nature y fait naitre à propos.

(Eloge du Prince Henry)

"geisten Næringskraft, og Talenterne fri Virke-
"kreds. Endnu forudsee mine Folk ikke det
"halve af det, de kunne blive til. De mærke
"vel, at de ikke føle og tænke, blot for at kunne
"skielne hvidt og sort Brød fra hinanden. De
"vilde tænke frit, naar de torde; de vilde have
"Schaftesburyer og Locker blandt sig, naar de
"dristede sig til at være det — maaskee ogsaa
"Montesquieuer og Voltairer, naar de kunde være
"det ustraffede. De skulde torde existere, og
"ikke tænke? — drage Aande og ikke meddeele
"deres Tanker? Hvorfor hensmagte Jordens
"Beherskeres Efterkommere ved deres Forfædres
"Ruiner i Foragt og Armod? Er det ikke,
"fordi deres afmægtige Tyran vil herske over
"Handlinger og Tanker, Eiendomme og Mee-
"ninger, Stand og Samvittighed, lige uind-
"skrænket?"

"Hvi hensynker hiint til alle Tider be-
"rømte Folk, for hvis Navn, ledsaget af dets
"Vaabens Torden, begge Hemisphærer bævede,
"hvi hensynker det efter en halv Verdens Erob-
"ring i en dødelig Afmagt? Hvi kunne begge
"Indiers Skatte, og to Have, paa hvilke andre

"Na-

"Nationer berige sig, ikke afhielpe dets daglig "tiltagende Armod? — Hvoraf kommer det ved "Europas yderste Spidse af det store Ocean "vædede, og ved de Heterodoxes Forfølgelse saa "berygtede Riges Forfald? Hvorfor maa endog "dets lade, men rettroende Indvaaneres liden "Mæie berige hine stolte Kiættere, som ved "deres Talenters Opdyrkning have giort sig den "halve Verden skatskyldige? — Hvi blev en "større Velstand Tydsklands protestantiske Pro- "vindser, trods deres ringere Frugtbarhed, til "Deel? — Hvorfra det Fortrin i Magt, Ind- "flydelse og Ære, som udmærker Frankerig for "de andre catholske Stater? — — Alt ufor- "klarligt, naar man ei beregner den Ladhedens "Modstand, hvormed Overtroe, geistlig Despotis- "me og Intolerance virke imod Talenternes "Udvikling, Opfindsomheden, og Menneskenes "naturlige Drivt til at yttre deres Virksomhed; "naar man glemmer med hvilken Iver Franke- "rigs Parlament kiæmpede mod Hierarkiet, og "man ikke veed, hvor meget Tænkefrihed oplof- "ter Geist og Hierte, og giør dem skikkede til "ligesaa store, som vel overlagte Foretagender."

"Paa

"Paa den eene Side seer jeg Folk, der "ikke tør see hen over den Kreds, som deres "Præsters Hexestav har slaaet om dem; angst- "fulde bæve de tilbage for enhver Tanke, som "under det geistlige Stempel ei er bleven om- "præget til gangbar Myndt. De tør ikke spørge, "hvad er Sandhed? men allene, hvad have "vore Forældre holdt for Sandhed? Saaledes "tilvante Mennesker understaae sig ikke, at spænde "deres Bue anderledes end deres Fædre, eller "give deres Huusgeraad en Skikkelse, som de "ei have havt Leilighed til at see Magen til i "Olbemoders Efterladenskab. Saa hensynke de "fra Dumhed til Dorskhed, og overgive deres "Skatte til dem, de hade, for af dem at lade "sig foragte. — Forgiæves opmuntrer man dem "til Kunstflid, eller søger at foreene dueligere "Udlændinge med Nationen. Man vil spænde "en Hampetraad som en Staalfiær, og lader "den indpodede Qvist henvisne, tilligemed "Stammen."

"Betragter jeg paa den anden Side hine "lykkelige Folk, hvis Geist ophævede sig over "mørkere Tiders Fordomme, hvilke foreskreve

"Stier-

"Stiernerne Love, udspeidede Vindenes Føde-
"land, veiede Luften, tæmmede Naturen, og
"sammentrykkede Jorden ved begge Poler *);
"saa seer jeg dem og med ustandselig Virksomhed
"at opfinde nye Erhvervelsesmidler, og alle Ver-
"dens Deeles Rigdomme at give Aager under
"deres Hænder. Den gode Smag fordobbler
"deres Arbeids Værd, og deres Ideer herske
"lige uindskrænket ved det glimrende Hof, og i
"den støvede Skole."

"Ogsaa over mine Undersaatter skal Phi-
"losophiens og den gode Smags Morgenrøde
"opgaae. De skal afkaste Vantroens Lænker.
"Herskesyge Præster skulle ikke indskrænke deres
"Fri-

*) Par un dernier effort la raison fit paroitre
Ces sublimes devins des misteres des Dieux;
C'est pas leur soin que l'homme aprend à les connoitre;
Ils eclairent la terre, ils lisent dans les cieux;
Les astres sont decrits dans leurs obliques courses,
Les torrens decouverts dans leurs subtiles sources.
Ils ont suivi les vents, ils ont pesé les airs;
Ils domptent la nature,
Ils fixent la figure
De ce vaste univers.

(Poes. div.)

"Frihed til at tænke. Ingen Religion skal "herske. Alle Trocsmeeninger skal foredrages "med lige Frihed. Naar der kun var een "eeneste Religion i Verden, saa vilde den befale "stolt og uindskrænket. Enhver Geistlig vilde "være en Tyran, der vilde vise ligesaa megen "Strænghed mod uskyldige Meeninger, som Ef- "tergivenhed mod Folkets Forbrydelser. Da "vilde alle undertrykke Oplysning, som deres "almindelige Fiende, og fremstille Dumhed, under "Fromheds Navn, for at tilbedes. *)"

"Saa-

*) S'il n'y avoit qu'une religion dans le monde, elle feroit superbe & despotique sans retenue. Les ecclesiastiques feroient autant de tirans, qui exerçant leur sévérité sur les peuples n'auroient d'indulgence que pour les crimes. — Toutes les sectes vivent ici en paix, & contribuent egalement au bonheur de l'état. Il n'y a aucune Religion, qui sur le sujet de la morale s'écarte beaucoup des autres; ainsi elles peuvent être toutes egales au Gouvernement, qui consequemment laisse à un chacun la liberté d'aller au ciel par quel chemin il lui plait. Qu'il soit bon citoyen, c'est tout ce qu'on lui demande. Le faux zéle est un Tiran, qui depeuple les provinces; la Tolerance est une tendre mere, qui les rend florissantes.

(Memoires de Brandenbourg.)

"Saavidt skal det i mit Land, og under "min Regiering ikke komme. Naar ogsaa mine "Undersaattere geraade i Tvist med hinanden "om Troesmeeninger, saa skal det ikke lykkes "noget af Partierne, at drage Staten selv ind "i deres Interesse: forgiæves skal det eene ud- "skrige det andets Meening for farlig. Kun "Dosmere af Førster lade sig bruge til Red- "skaber for privat Hern. Vildfarende Lærdom- "me, endog de farligste, skal aldrig ved min "Forfølgelse blive berømte, men afskyede og "forglemte, som De fortiene."

"Derimod skal Philosophiens velgiørende "Virkninger ved ingen Tvangslove indskrænkes. "Wolff skal vende tilbage til mine Stater; "alting skal kunne læres frit og offentligen, naar "det kun ei strider ligefrem mod Staten, gode "Sæder og den almindelige Religion."

Saa tænkte, saa handlede den store Monark, som siden er bleven Førsternes Mønster, et Maal for heele Europas Beundring. O I, som Gud har sat, under Navn af Konger og Førster, til Formyndere for sine umyndige Børn, I af hvis Viisdom Folkene have deres Menneskerettighe-

ders Vedligeholdelse at fordre, naar ville I begynde, ei at synes, men være eders Folks Frederiker? Naar ville I give dem den Frihed, paa hvilken de fra Fødselen af have uvægerlig Fordring, den Frihed til at tænke og meddele deres Tanker? I ville efterligne Frederik, hvor I ei kunne det; men den Kunst, at omskabe Sandørkener til Haver, at regiere Mennesker menneskeligen, og give Undersaatternes Virksomhed en nyttig Virkekreds, dette er Kunster, hvis Udøvelse I allene overlade ham, og nogle faa hans lykkelige Efterlignere. I frygte maaskee at eders Folk, naar det ligesom Bileams Esel kunde tale, vilde røbe den sørgelige Tilstand, i hvilken I sætte dem. Dog dette have I ikke saa let at befrygte; thi det skeer ligesaa sielden, at undertrykte Folk giøre Remonstrationer mod deres Tyranner, som at Lastdyr giøre deres Ryttere saadanne. Men skeer dette Underværk, saa er dette lige velgiørende for Bileam og hans Esel, for Førsten og hans Folk.

Rigtig nok, naar I holde eders og eders Tieneres og Yndlingers høie Personer for Staten, saa have I Ret, naar I forkaste, som

Skriv-

Skrivter mod Staten, alle de Skrivter, hvori eders Adfærd bedømmes. — Saaledes holdte ei Frederik for, han som agter paa Forestillinger, endog fra hans ringeste Undersaatter, og tager Raynaler i sin Beskyttelse.

Og hvad kan det ogsaa hielpe, at indskrænke Trykkefriheden? Hvad I i eders Land ikke lader trykke, beriger en Forlægger i Naboeskabet paa eders Bekostning. Confiskere I Værket, saa bliver det med dobbelt Iver søgt og læst, tydet og mistydet.

Denne Grund er gyldig, naar I ogsaa tage det i Betænkning, at giøre eders Undersaatter til Mennesker; selv da, naar disse befinde sig i lige Tilfælde med hine Ulykkelige, som i deres Konges Nærværelse maae kalde sig Hunde, for ei engang langtfra at erindre Hs. Majestæt om Menneskelighedens Pligter.

Men i dette Tilfælde er ogsaa eders Folks Tilstand uendeligen forskiællig fra den, i hvilken en Frederiks Undersaatter befinde sig, hvilke ved hans Befaling underrettes om, at han som Menneske kun har af dem, som Mennesker, menneskelige Æresbeviisninger at fordre.

Maaskee I troe, at eders Folk ei kunne taale Dagslyset, og at de finde sig bedre holdne ved en Lampe, der brænder netop klart nok for at lade dem finde deres Brød, uden at vise dem, hvor sort det er. — Og I have Ret, naar I ville røve eders Undersaatter alle Menneskehedens Rettigheder, qvæle hos dem al Virksomheds Drivt, forvandle Stæderne til Jægerhytter, og Markerne til Vildtrevierer; og naar det er eders Hensigt, at omdanne den Rest I have tilbage af Undersaatter til Betlere, for at sætte dem i Sikkerhed mod dem, I have tvunget til at være Tyve eller Røvere.

Eller ville I maaskee lette den reisende Philosoph hans Undersøgelser ved eders Foranstaltninger? Thi naar han først seer, hvorledes det staaer til med Trykkefriheden hos eder, saa kan han des lettere slutte sig til eders Folks og eders Regierings Tilstand. En elendig Ryttер, der ønsker sig en Hest uden Mod, og en slet Regent, der ønsker sig et Folk uden Frimodighed!

Ogsaa eders Naboer see det gierne, om eders Censur-Collegier ere frygteligere end eders

Armeer.

Armeer. Thi Frimodighed og Tapperhed vare fra gammel Tid Sydskende.

Fra den preussiske Stats Side behøve I i det mindste ikke at haabe, at vorde efterlignede. Der kiæmper man med det samme Mod imod Fiender og imod Fordomme. — Friheden til at tænke klart, er den preusiske Stats sikkerste Værn. Der er man fornuftig nok, til meere at frygte det rædsomme Stille, der gaaer foran Uveiret, end den skarpe Nordvind, som undertiden jager os noget Snefog i Øinene. Der tiener denne Frihed i Steden for den af Montesquieu anpriste Modvægt, der virker ligesaa ofte mod den kongelige Magts nyttige, som mod dens skadelige Yttringer.

Paa Subordination beroer den preusiske Krigshærs uimodstaaelige Magt. Paa Subordinationen beroer den Orden, som herfker i den preusiske Civilstand. Subordination er Sielen i heele den preusiske Stat. — Denne, paa den eene Side saa uundværlige, paa den anden saa byrdefulde Subordination, modereres, men hemmes ikke, ved den offentlige Tænkefrihed. Ingen Foresat hindres derved fra at giøre det, som

han vil, men kun fra at ville, hvad han ikke skal. — Angst for Publikums Dom kan under saadanne Omstændigheder træde i Patriotismens Sted. Den Undergivne bliver derved vel ikke løst fra sin Lydigheds Pligt, og hvad der skal skee, skeer; men man tvinges dog kun til at følge ei til at billige Befalingen; til at handle, ei til at dømme; til at give efter, ei til at stemme med. Den dristige Raisonneur bukker sig lige saa dybt, adlyder lige saa hurtig, som andre; men man frygter hans Doms Forevenhed, og vogter sig for at give sig blot for ham. Man sætte det Tilfælde, at Anføreren for en Krigshær var omgiven med Officierer, der alle bedømmede hans Mesurer paa det strængeste. Hvad er da Virkningen af deres Raisonnering? Opholdes derved Fuldbringelsen af de givne Befalinger? Raisonnere de først, førend de iværksætte? Aldeles ikke. Deres bagefter følgende Raisonneringer have allene den Følge, at Anføreren, naar han kiender deres Duelighed, søger, enten at forsikkre sig deres Bifald ved Raadspørgning, eller ved nøiagtig Overlæg at betrygge alle sine Skridt.

Det

Det synes vel, som om deslige Raisonneurs giøre Førsterne og deres Tienere Regieringskunsten tungere; og dette er sandt, naar man derunder forstaaer den større Anstrængelse, der udfordres, for med Ære at forestaae store Poster. Et dovent modløst Folk taaler den slletteste og den bedste Regiering paa een og samme Maade. Det murrer over den Gode af Uforstand, og over den Slette, fordi det føler dens Følger; men i begge Tilfælde kuns hemmelig. Under saadanne Omstændigheder er det rigtig nok let at fyldestgiøre sin Titels, men vanskeligt, sit Embeds Fordringer. Thi Regenten bliver i det eene Tilfælde ikke opmuntret, i det anbet ikke advaret. Han driver sine Forretninger som en Haandværker i Landsbyen, der ikke anseer det Umagen værdt, at giøre sit Arbeid bedre, da hans Kunder dog ere lige godt tilfreds med det slettere.

Naar derfor Preusens Beherskér vil have Skrivter mod Staten undertrykkede af Censuren, saa forstaaer han allene saadanne, som angaae

Staten selv, forraade den til dens Fiender, løse Undersaatterne fra Lydighedens Pligt, og foraarsage borgerlige Uroeligheder; men ikke beskytte Domme over de af Fursten eller hans Tienere giorte Foranstaltninger. Naar han beskytter Religionen, saa forstaaer han derved kun den almindelige Religion, uden Hensigt til de særskilte Navne, hvormed den praler, og giøres forhadt. En saadan Trykkefrihed er det skillende Kiendemærke paa en viis Regiering. Dens milde Indflydelse meddeeler det uindskrænkede Monarkie alle den politiske Friheds Velsignelser, uden at stille den blot for de forstyrrende Uveir, der saa ofte fordunkle den republikanske Friheds Morgenrøde, og dens Middagsglands.

Men naar Trykkefriheden er et ham uskatteerligt Klenodie, saa maae vi ogsaa vogte os for, ved uvaersomt eller uædelt Brug deraf, at sætte den i Fare. Vi maae sendog betage de Store Forevendingen til at unddrage os den, som uværdige til at nyde den. Vi maae ei, som kaade Drenge, misbruge vor Frihed, til at

kaste

kaste Skarn paa de Forbigaaende. — Skribentere! naar I ville være Menneskehedens Lærere, saa beviser, at I fortiene dette høitidelige Navn. Bortjager al Mistanke om lave Hensigter og overiilet Hidsighed. Saarer ikke Personer, men treffer Sagen. Viser ei allene Vid og Dristighed, men ogsaa Overlæg og Ædelmodighed. Tænker, medens I skrive, ei allene paa den Roes, I ville vinde, men fornemmeligen paa den Nytte, I ville stifte. Ikke enhver Sandhed er paa alle Tider og under alle Omstændigheder lige nyttig. Hvad der just nu er at sige, eller endnu at fortie, maae I overlægge, just fordi det ved ingen Lov, af ingen Statsbetient, lader sig bestemme. Eders Skrivt er en Piil, hvis Virkning I ikke mere kunne holde tilbage, saasnart den er udfaren fra Strængen. I kunne ikke meere bukke eder for Publikum, og lægge Haanden paa Munden, naar først Forlæggeren har bemægtiget sig eders Manuskript. Fremkommer derfor ei uden frygtsom Ærbodighed for eders Domneres Forsamling; og naar Patriotisme eller Menneskekiers-

ligbed begeistrer eder, saa lader Viisdom styre eders Gang. Kiæmper modigen mod Fordomme af ethvert Slags, dog ei med Alexanders Sværd, men med Minervas Landse.

Hvor-

Hvorvidt man bør gaae i at bedrage Almuesmanden.

Af Voltaire, T. 30. p. 10. den goth. Edit.

Det er et meget stort, men lidet omhandlet Spørgsmaal, til hvad Grad Almuen, det er at sige, ni Tiendedeele af det menneskelige Kiøn, bør behandles som Abekatte. Den bedragende Deel har aldrig ret undersøgt dette fine Problem, og af Frygt for at tage Feil i sin Beregning har den sammendynget saa mange Syner, som den nogensinde har kunnet i den bedragne Deels Hoveder.

De godt Folk, der læse sommetider Virgil, eller lettres provinciales, veed ikke, at man trykker tyve Gange saa mange Exemplarer af prognostiske Almanakker og Ammestuehistorier,

som

som af alle de Gamles og Nyeres gode Bøger. Sikkerligen er der ingen, der har en alvorligere Ærbødighed end jeg for disse berømmelige Almanakskrivere og deres Medbrødre. Jeg veed, at siden de gamle Chaldæers Tider, har der været Dage og Øieblikke bestemte, i hvilke man ikke maatte tage Medicin, klippe sine Negle, holde Feldslag, eller hugge Brænde. Jeg veed, at for Ex. et vist meget berømt Akademies stærkeste Indkomst bestaaer i Salget af Almanakker af dette Slags. Torde jeg med al muelig Ydmyghed, og al den Mistillid jeg har til min egen Formeening, spørge, hvad Ulykke der vilde vederfares det menneskelige Kiøn, om en eller anden mægtig Astrolog lærde Bønderne, og de gode Borgere i de smaae Kiøbstæder, at man uden at vove det ringeste kan klippe sine Negle, naar man vil, naar det kun skeer i ærlig Hensigt? Almuen, vil man svare mig, tager ikke denne ny Sort Almanakker. Jeg derimod tør formeene, at blandt Almuen vil findes store Hoveder, der ville giøre sig en Fortieneste af, at følge denne Nyhed. Dersom man svarer mig, at disse store Hoveder vilde stifte Factioner, og

autæn-

antænde Borgerkrige, da har jeg intet meere at svare, og jeg afstaaer fra min dristige Meening, for den kiere Freds Skyld.

Heele Verden kiender Kongen af Boutan. Det er en af de største Førster i Verden. Han træder Jordens Troner under sine Fødder; hans Skoe, om han har nogen, have Sceptre til Agrafer. Han tilbeder Diævelen, som man veed, og er saavel som hans Hof meget andægtig i Diævelens Tieneste. Han lod engang en berømt Billedhugger fra mit Fædreland komme, for at giøre ham en smuk Statue af Beelzebub. Arbeidet lykkedes Mesteren fortreffeligen; Diævelen har aldrig været saa smuk, men uheldigviis havde vor Praxiteles ikke givet sit Kreatur mere end fem Kløer, og Boutanierne gave ham stedse sex Kløer. Denne græsselige Bommert af Billedhuggeren blev tilbørligen bemærket af Diævelens Overceremoniemester, med al den Nidkierhed, der tilkommer en Mand, der er retfærdigen nidkier for sin Patrons Rettigheder, og for Kongeriget Boutans fra uminderlige Tider vedligeholdte hellige Vedtægt. Han fordrede Billedhuggerens Hoved. Denne svarede,

at

at de fem Kløer veiede netop saa meget, som hans sex almindelige Kløer; og Kongen af Boutan, som er meget tolerant, benaadede ham. Fra den Tid af var Almuen i Boutan revet ud af Drømmen om Diævelens sex Kloer.

Samme Dag behøvede Kongen at aarelades. En gaskonsk Chirurgus, der var kommet til hans Hof med en af vore Ostindiefarere, blev kaldet, for at tappe fem Unzer af dette dyrebare Blod. Stedets Astrolog skreg, at Kongens Liv var i Fare, naar man aarlod ham naar Himlen var saadan som da. Gaskoneren kunde have svaret, at der handledes allene om, hvorledes det var med Kongen af Boutan; men han biede viseligen nogle Minuter, kigede i sin Almanak, og sagde til Astrologen: "De har Ret, store Mand! Kongen skulde være død, dersom man havde aareladt ham i det Øieblik, De talte om. Men Himlen har siden forandret sig; og dette er netop det gunstige Øieblik." Det tilstod Boutaneren. Kongen kom sig, og lidt efter lidt vante man sig til at aarelade Kongerne, naar de behøvede det.

En kiæk Dominikaner sagde i Rom til en engelsk Philosoph: "Du er en Hund. Du lærer, at det er Jorden, som dreier sig, og du tænker ikke paa, at Josva standsede Solen i sit Løb. — Vel, ærværdige Fader, svarede Engelænderen, det er ogsaa siden den Tid, at Solen er ubevægelig. Dominikaneren og Hunden omfavnede hinanden, og man vovede omsider, endogsaa i Italien at troe, at Jorden dreiede sig.

En Augur beklagede sig i Cæsars Tid med en Senator over Republikens Forfald. "Det er sandt, sagde Senatoren, Tiderne ere meget sorgelige. Man maae skiælve for den romerske Frihed." — "Ak, sagde Auguren, dette er ikke den største Ulykke. Man begynder at tabe den Agtelse for os, som man engang havde; det lader, som man taalte os, ikke som om vi vare fornødne. Der er Generaler, som tør levere Feldslag, uden at spørge os til Raad; og for at giøre Ulykken fuldkommen, begynde de, som sælge os de hellige Høns, at raisonnere" — "Velan da, gav Senatoren til Svar, hvorfor raisonnere I ikke ogsaa selv? og siden

Høns-

Hønsekræmmerne i Cæsars Tid vide mere end det Slags Folk i Numas Dage, burde da ikke ogsaa I andre Augurer nu omstunder være mere Philosopher, end de i gamle Dage vare?"

Timon.

Timon.

Af Voltaire, Tome 30. Side 14.

Gud skee Lov, sagde Timon i Dag til mig, nu har jeg brændt alle mine Bøger. — Hvad, alle uden Undtagelse? Det kunde endda være med Journal de Trevoux, Dagens Romaner, og de nye Smaastykker; men hvad har Cicero og Virgil, Racine, Fontaine, Ariost, Addison og Pope giort Dem? — Jeg har brændt hver een, sagde han, de ere det menneskelige Kiøns Fordærvere. Endog Geometriens og Arithmetikens Lærere ere Uhyrer. Videnskaberne ere Jordens gruseligste Ødelæggelse. Uden dem havde vi stedse havt den gyldne Alder. Jeg vil aldrig have meere at giøre med de Lærde, eller med Lande, hvor Konsterne ere kiendte. Det er

 græsse-

græsseligt at leve i Byer, hvor man bærer Tidmaalere af Guld i sin Lomme, hvor man fra China forskriver smaae Orme, for at skiule sig med deres Fnog; hvor man hører hundrede Instrumenter, der stemme sammen, indtage vore Øren, og indhylle Sielen i en sød Roelighed. Alt dette er afskyeligt, og det er klart, at det er allene Iroqueserne, der ere skikkelige Folk; dog maae ogsaa de være langt fra Quebek, hvor jeg frygter, at Europas fordømmelige Videnskaber have indsneget sig.

Da Timon vel havde ladet sin Galde uddunste, bad jeg ham, uden Bitterhed sige mig, hvad der havde indgivet ham saadan Modbydelighed for de skiønne Videnskaber. Han tilstod mig, at hans Ærgrelse kom fra Begyndelsen af et Slags Folk, som give sig til at være Boghandlernes Tienere, og som i denne smukke Tilstand, til hvilken deres Udygtighed til at gribe en ærlig Næringsvei bringer dem, insultere hver Maaned de agtværdigste Mænd i Europa, for at fortiene deres Løn. — De har Ret, sagde jeg; men vil De, at man skulde dræbe alle

Hestene

Hestene i en Bye, fordi der er nogle, som slaae bag ud, og gaae slet!

Jeg saae, at dette Menneske havde begyndt med at hade Videnskabernes Misbrug, og var derfra kommen til at hade Videnskaberne selv. De tilstaaer mig dog, sagde han, at Industrien giver Menneskene nye Fornødenheder. Disse Fornødenheder optænde Passionerne, og Passionerne forvolde allehaande Laster. Abbed Süger forvaltede Staten ret vel i Uvidenhedens Tid; men Cardinal Richelieu, som var Theolog og Poet, lod afhugge flere Hoveder, end han skrev slette Skuespil. Neppe havde han stiftet det franske Akademie, førend han lod Folk fra *Cinq-Mars*, *de Thou*, *Marillac*, komme i Bøddelens Haand. Havde Henrik VIII. ikke studeret, saa havde han ikke bragt to af sine Koner paa Retterpladsen. Carl IX. befalede ikke St. Bartholomæi Blodbad, uden fordi hans Lærer Amiot havde lært ham at giøre Vers; og Katholikerne massakrerede ikke i Irland tre til fire Tusinde protestantiske Familier, uden fordi de til Grunde havde lært St. Thomæ Bog.

De troer da, sagde jeg, at Attila, Genserik, Odoacer og deres Lige, længe have studeret paa Universiteterne? — Derom tvivler jeg ikke det mindste, svarede han; og jeg er overbeviist om, at de have skrevet meget i Vers og Prosa: skulde de, naar saa ikke var, have ødelagt en Deel af det menneskelige Kiøn. De læste meget flittigen Casuisterne og Jesuiternes slappe Moral, for at nedsone de Scrupler, som den blotte vilde Natur ellers havde givet dem. Det er kun ved Geist og Cultur, man kan drive det til at blive ond. Leve Dosmerne! de ere skikkelige Folk. — Han bestyrkede denne Idee med mange Grunde, der maatte have vundet Prisen ved et Academie. Vi toge bort, for at spise til Aften paa Landet. Han bandede underveis Kunsternes Barbarie, og jeg læste Horatz.

I en Krog i en Skov bleve vi anfaldne af Røvere, og jammerligen udplyndrede for alt hvad vi havde. Jeg spurgde disse Herrer, paa hvilket Universitet de havde studeret. De tilstode mig, at ingen af dem havde lært at læse.

Efter

Efter saaledes at være plyndrede af uvidende Karle, kom vi næsten nøgne til det Huus, hvor vi skulde spise om Aftenen. Det tilhørde en af de lærdeste Mænd i Europa. Timon, efter hans Grundsætning, burde vente sig at blive myrdet. Det skeede imidlertid dog ikke; man gav os Klæder, man laante os Penge, man satte os til et prægtigt Maaltid; og Timon, da han gik fra Bordet, forlangede Pen og Blæk, for at skrive med dem, der dyrkede deres Siels Evner.

Over det almeennyttige og underholdende ved videnskabelige Gienstænde.

Af gemeinnützigeſ deutſches Magazin, 1ſtes Stück, 1787.

Almindelig Oplysnings Fremme er bleven en af vort Aarhundreds Yndlingsideer, især de sidste ti Aars. Man kan ei andet end indeligen glæde sig derover. Er dette Begreb end ikke lige tydeligt for alle dem, som tale derom, saa have vi dog allerede opnaaet meget, naar alle erkiende Nødvendigheden af at udvide deres Kundskaber. Endog saadanne Mennesker af de hæderlige Stænder, der forhen satte en Ære i at glemme deres Siele, begynde nu at skamme sig ved Tankeløshed og Uvidenhed. De føle, hvor meget de mangle, og just derved giøre de det første Skridt til at oprette Mangelen. Ogsaa lige til den almindelige Mand strække sig

Virk-

Virkningerne af denne Stræben efter Kundskaber, meer eller mindre kiendeligen, eftersom deres Fremgang, der skulle undervise ham, er forskiellig. Oplysningen i Almindelighed synes at bestemme Grændsen for den høieste Fuldkommenhed, som vort Kiøn kan opnaae. Jo fleere Individer, der høre til de Selvtænkendes Klasse, des meere stiger det Heeles Værdie, og, ved Deelenes nøie Forbindelse, ogsaa ethvert Enkelts for sig. Noget ænigmatisk bliver stedse Spørgsmaalet, hvor vidt denne Oplysning kan gaae; men saa meget tør vi antage, at den kan blive betydeligen større end den nu er. Rimeligviis vil Indflydelsen af Siele-Evnernes Forskiællighed aldrig tabe sig; men, den torde bestemmes langt anderledes, naar alle Medskabningerne allerede havde opnaaet en høi Grad af Forædling. Store Siele vilde virke uendeligen meere, naar de hos de Siele af ringere Art finde meere Evne til at modtage deres Virkninger; de middelmaadige ville maaskee opløste sig over deres Sphære, naar deres Klasses foreenede Kraft arbeider til det høiere; og ved de intellectuelle Fuldkommenheders Fremvext befordrer Menneskets sin Lykke i alle Evigheder.

Hvor megen Grund altsaa til at tænke paa Oplysningens Befordring, ei blot i Hensyn paa os selv, men især paa det Heele, hvoraf vi udgjøre ogsaa en Deel, hvis vigtigste Anliggende stedse det almindelige Bedste bør være.

At være oplyst er, at have rigtige og bestemte Begreb over alle de Gienstænde, der for Menneskene ere de vigtigste. Oplysningen voxer altsaa, deels som Summen af vore Begrebe formeres, deels som deres Værd forhøies. Begge Deele maae vi have for Øie, naar vi ville befordre den, og begge ere anvendelige paa alle Klasser af Mennesker. Jo fuldkommnere deres Begreber ere, som vi regne til de sædelige Stænder, desbedre ville de kunne meddeele ogsaa den mindre uddannede deres Indsigter. Saaledes blive hos denne deels nye Begrebe optakte, deels de vaklende og urigtige Forestillinger fastere og rigtigere. Han vil da med formeeret Kraft kunne virke mere paa sine Samtidige, og endnu mere paa Efterkommerne. Det er altsaa høist vigtigt for Menneskehedens Lykke, at udmærke de Gienstænde, om hvilke vi fremfor andre maae søge at opnaae klarere Begreber, og an-

give

give de bedste Veie, ad hvilke vi komme til dette Maal.

Visseligen gives der i de menneskelige Kundskabers vide Strækning nogle, som have en mærkeligen nærmere Forbindelse med vór Aands Uddannelse, og vor Lyksaligheds Befordring. De ere, om man saa tør sige, de vigtigste Led i vore Kundskabers Kiæde, fordi de paa det heele have meest Indflydelse; og den, som overseer det heele, vil stedse offre dem den største Opmærksomhed. Saadanne Gienstænde pleie fortrinligen de at være, der have at giøre med Menneskets naturlige Anlæg, dets Forholds Grundlove, og den selskabelige Forbindelses Vek, hvor det nu lever i den cultiverede Verden.

Mennesket, Skabningens ædelste Væsen, som vi kiende, er selv den vigtigste Gienstand, og det der hører til Kundskaben om hans Aand, er ham blandt alt det videværdigste. Grunden til ethvert Fremskridt mod Fuldkommenhed er stedse noiagtig Kundskab om det som er. Vi kunne ikke uddanne og forædle noget af vore Anlæg, uden saavidt mueligt, at trænge ind i dets Væsen. Dertil fordres en saa skarp Opmærksom-

hed og Iagttagelse, at vi aldrig nøie nok kunne benytte ethvert Vink, der her kan lede vor uvisse Gang. Vel er ingen menneskelig Siel nøiagtigen som den anden, men vore almindelige Begrebe passe paa alle, siden de ere Abstractionens Værk. Desuden blive vi stedse skarpsindigere paa den personlige Forskiæl, jo meere vi kiende Individerne. Vi blive meget bedre i Stand til at kiende vore Bestræbelsers Virkning, og altsaa paa det bedste lempe vor Virksomhed efter Hensigten, naar vi have skuet med et skarpt Blik i vort eget Inderste. Utroeligen vidt strækker sig denne Betragtning, eller meget mere næsten ved alle Gienstænde kan det tænkende Menneske opkaste sig Spørgsmaale, der henhøre til den abstracte Kundskab om ham selv. Aldeles paa en særskilt Maade vil en Antiqvarius ansee Litterairhistorien, og aldeles anderledes den Vise, som deri vil efterspore den menneskelige Siels Fremgang. For hiin er den en Rad af blotte Facta, for denne et høist merkværdigt Monument af saa mange Phænomener af vore forskiællige Kræfter, af hvis Betragtning han kan drage vigtige Slutninger om vore fælles Anlægs Art,

og

og frugtbare Regler for deres fordeelagtigste Anvendelse. Og hvor stor og udbredt er ei Nytten af Undersøgelser af dette Slags. Naar ogsaa den Skarpsindighed, som fordres til at anstille dem, er i Faaes Eie, saa nyde dog alle Frugterne af hine Bestræbelser. Kun faa ville være i Stand til at udvikle de Hindringer, der staae Selvtænkningen i Veien, og deraf udlede de Midler, hvorved den kunde befordres; men Resultatet af deres Forskning vil blive almeennyttigt, og mange ville med det sandeste Gavn betiene sig af de Midler, som derpaa grunde sig.

Ogsaa Grundsætningen for vor Moralitet stoer med vore Anlægs Udvikling i det nøieste Forhold. Mennesket har ingen anden Moral, kan ingen anden have, end den rigtigen ledede Fornufts Udsagn; men dets Vee og Vel hænger i Tid og Evighed af, hvorledes det hører dens Stemme. Hvor afgiørende er altsaa i vor Skiæbnes Vægtskaal denne vort Forholds Rettesnor, som paa lige Maade forbinder en Socrates og en Huroner, Betleren og Kongen. Hvor meget bliver det ei Pligt for de stærkere

blandt

blandt os, omhyggeligen at efterforske de Maader, hvorledes den efter sine mangfoldige Bestemmelser og Nuancer kan udvikles, paa det at ethvert Individuum i Forhold til hans Omstændigheder kunde paa det fuldkomneste følge dem. Hvo vil ei gierne aabne sit Hierte for det tilige Haab, at enhver vil høre denne simple, fattelige og uimodstaaelige Stemme? hvo vil ei føle det opmuntrende i den Udsigt, at mange skulle høste Nytten af Arbeidet, uden at have været med at saae. Hiin Ængstelighed vilde da forsvinde, hvilken ethvert godt Menneske føler ved tvivlsomme Tilfælde; de Klager vilde da ophøre, at Usædelighed tager til med vor Oplysning. Oplysningen kan efter sin Natur aldrig skade Moraliteten, men ved Immoralitet er meget mere stedse Mangel paa Oplysning. Men desværre strækker sig vore Tiders Stræben efter klarere Kundskaber alt for sielden ogsaa over vort Forholds sande Grundsætninger, og da kan rigtig nok det Tilfælde treffe, at Mennesket er bedre underrettet over visse Gienstænder, og dog mindre moralsk. En ængstelig, paa falske Religionssætninger opskruet Sædelæres Bygning kan

ganske

ganske ikke bestaae med klarere Begrebe om Gud, og Menneskets Natur; det er mueligt, at den, som tænker rigtigere over disse Gienstænder, forkaster hine, og virkeligen ikke handler efter Grundsætninger, fordi hans Eftertænken ikke ogsaa tillige strækker sig over hans Forholds rigtige Grunde. Ogsaa det er mueligt, at svagere Hoveder kun optage saa meget af de klarere Begrebe, at de indsee Ugrunden i falske Systemer, uden tillige at have Kraft til selv at foretegne sig en rigtigere Bane. I denne Tvivls og Uvisheds Tilstand kunne de maaskee blive umoralske, fordi det heri mangler dem paa klarere Begrebe. I ethvert Fald er alt almindelig Udbredelse af rigtige Begrebe om Moraliteten den sikkerste Vei til at hæve denne Fare, der virkeligen har indtaget mangen Menneskevens Hierte mod alle Bestræbelser til Oplysning.

Det oplyste Menneske er stedse den bedste Borger, og Staternes største Interesse støder her nøiagtigen sammen med Regenternes ædelste Bestræbelser. Menneskenes Foreening til de større Selskaber, vi kalde Stater, har sine store Mangler, men den har endnu større Fordeele.

Der-

Derfor bleve Manglerne ustridigen lagte i Forsynets Plan for Menneskenes Skiebne. Kun den, som rigtig tænker over denne abstracte Gienstand, vil kunne overtyde sig om denne Sandhed. Han vil med største Viisdom og Taalmodighed bære det i enhver Stat nødvendige Onde; han vil paa det meest levende føle denne Forbindelses Fortrin, og saa vil den varmeste Fædrelandskierlighed giennemtrænge hans Hierte. Til de største Fortrin vil han just meest virke med, nemlig til den større Lyksaligheds Opnaaelse, i det Almindelige, som ikkun foreenede Kræfter kunne frembringe. Han vil paa det bedste indsee, hvorledes Statens forskiællige Lemmer, ethvert for sig meest kunne virke til det almindelige Maal; og denne Kræfternes hensigtsmæssige Anvendelse vil han paa alle Maader søge at befordre. Derved vinde begge, Staten og den enkelte Borger, og nu tage ogsaa de, som egentligen ei hørde med til den virkende Kraft, Deel i Oplysningens Følger. Vel synes Oplysningen over Gienstænde af dette Slags ikke at kunne være Maalet, uden for en lidet talrig Menneskeclasses Stræben; men deels ere dens

Fol-

Følger saa særdeles vigtige, at enhver, som har Kraft dertil, derfor maatte stræbe derefter, deels interessere de i sig selv ethvert veltænkende Menneske. — At Menneskenes Kræfter ved Frihed meget forhøies, er en af den speculative Philosophies Sætninger, hvis Anvendelse paa Bøndernes Frihed er en Frugt af de opklarede Begrebe over Statsforbindelsen. Maaskee er det ei mange i Staten, der fuldkommen kunne udvikle disse Begrebe paa den Maade, og bevise dem saaledes, at det er Regenternes Pligt, at bestemme dette Nationens vigtige Anliggende efter Fornuftens og Naturens evige Rets Udsagn. Men Resultatet af deres Undersøgelser, Fordelene af Bondens Frihed for den ganske Stat — er en af den almindelige Oplysnings Gienstænde, som enhver Menneskeven maae interessere sig for; og jo almindeligere man tænker derover, des nærmere bringer man Udførelsen, hvis første Oprindelsesgrund maaskee laae i hine dybe Undersøgelser.

Just dette er det, som fornemmeligen burde være vort Øiemærke ved vore Bestræbelser for Oplysningen, — det, at giøre de klarere Begrebe

grebe almindeligere. Der er jo dog allerede tænkt og skrevet saa meget over alle hine vigtige Sandheder, at der bliver os næsten intet tilbage at ønske, uden at Summen af disse Kundskaber, der nu ere concentrerede i nogle enkelte fortrinlige Hoveder, maatte udbredes blandt fleere. Vi vilde deraf ei allene i det daglige Liv erfare de lykkeligste Følger, men vi torde ogsaa see en Tid imøde, da maaskee mange Begreber torde blive endnu mere uddannede, naar flere selskabeligen kunde arbeide til dette Maal. Det kommer alt an paa, af vore Kundskabers viide Omfang at fremdrage det, der var meest almeennyttigt, og at foredrage det paa saadan Maade, at det kunde finde almindelig Indgang.

Almeennyttens Hovedcaracter er dens Virkning paa os og vort selskabelige Liv; det større eller mindre, det nærmere eller fiernere Forhold, i hvilket den staaer til os, bestemmer dens forskiellige Grader. Der hører stedse Dømmekraft og Erfaring til, i enkelte Tilfælde at vælge rigtig, men man vil ikke letteligen feile, naar man har hine Regler for Øie. Ogsaa har Almeennytten Grader, i Henseende til dem,

som

som skulle benytte Foredraget; imidlertid vil man gaae sikkerst, naar man indretter det efter de Klassers Tarv, der have nydt en sædelig Opdragelse, og altsaa skulle være vante, eller dog i det mindste i Stand til selv at tænke. De allerfleste Læsere høre til denne Klasse, og dybere ned vil Oplysningen ved Skrivter vel ikke uden middelbar befordres. Men endogsaa hiin Klasses Lemmer ere saa aldeles forskiællige fra hinanden, at noget kan være nyttigt og fornødent for den eene, som kunde være unyttigt og overflødigt for den anden. Her giør man bedst i, at giøre Maalestokken saa liden som mueligt. Naar Foredraget kun er de nederste Lemmer nyttigt, saa ville ogsaa de øvre være menneskekierlige nok til at interessere sig derfor. Maaskee kan mangen enkelt Idee endnu være disse ny, eller ved Forestillingsmaaden vises dem i et nyt Lys. Endeligen giør vor forskiællige Bestemmelse i Verden, at eet er den eene, et andet den anden især interessant; dog dette maae man ei see paa. Det menneskelige Selskab udgiør et ganske, som føler ved alle dets enkelte Deele; altsaa have alle Deelene Indflydelse paa det heele, og hvad

der virker paa den eene Deel, virker i nogen Maade tillige paa de andre. Vi maae derfor interessere os for alt det, der angaaer dets Vel, og naar kun en Sag i sig selv er videværdig og nyttig, saa maa den ogsaa synes os saa, om den endog har nærmere med andre Mennesker end med os at giøre. Det meere eller mindre bestemmes allene ved den forskiællige Vigtighed, i Hensigt paa det menneskelige Livs Heele: og kun i denne Betragtning vil f. Ex. en Undersøgelse over Opdragelsens Grundsætninger stedse være vigtigere, end en over Musikens Fornøielser. Exempler af de fornemste Videnskaber, der henhøre til ovennævnte Sandheder, maae oplyse denne Sætning.

Naturvidenskaben, det er begge, baade Naturlæren og Naturhistorien, er ustridigen høist interessant for enhver tænkende Mand. Han bliver derved bekiendt med sin Standpunct i de skabte Væseners Kiæde. Han lærer at abstrahere værdige Begrebe om Guddommen og Naturens heele Sammenhæng. Han underretter sig om de udvortes Omstændigheder, som have mægtig Indflydelse paa hans aandelige og moralske

Virk-

Virksomhed. Enhver Gienstand paa denne vide, Mark bliver, fra denne Synspunct behandlet, almeennyttig, og vil meget bidrage til Oplysningens Befordring. Imidlertid maae blandt deslige flere Gienstande de stedse fortiene fortrinligere Betragtning, der have med det dyriske, og især det menneskelige Legems Kundskab at giøre, saasom dets Vedligeholdelse derved kan vinde, og som den corporlige Beskaffenhed ogsaa har stor Indflydelse paa vor Siels Virksomhed. Nogle blive i sig selv stedse videværdige, men de interessere ikke saa almindeligen; de ere mere for den, som udelukkende eller dog fornemmeligen beskiæftiger sig just med de Videnskaber, og som derfor maa kiende alle Præmisserne, for deraf at uddrage almindelige Slutninger. Almindelige Betragtninger over Sandseredskabernes Bringen til Fuldkommenhed, sætte mange detaillerede Undersøgelser og Betragtninger forud; ustridigen ere derfor disse af den største Vigtighed, men stedse bliver Resultatet af Forsøgene almeennyttigere, end Fortællingen om, og Resultatet af ethvert enkelt Forsøg for sig.

Sielelæren er efter dens heele Omfang Menneskets vigtigste Studium, saasnart man betragter den i Hensigt til dens Forædling. Her er der næsten ingen Grader i det tiltrækkende og det almeennyttige; enhver Forsken efter vor Aands Fremgang, enhver Indtrængen i dens Eenemærker, aabner os nye Udsigter, hvis Uddannelse umiddelbar forhøier vor Fuldkommenhed. Kun vogte man sig for Indbildningskraftens Forvirringer; man skielne omhyggeligen imellem Erfaring og Formodning. Kun paa kolde og omhyggelige Betragtninger maae vore Slutninger beroe: og drømmende Indbildninger ville lade os forfeile vort Øiemærke. Ogsaa vogte man sig for alt for stor Spidsfindighed, som saa let bringer os til at forbytte Skarpsindighed med vor Egenkierlighed. Distingueresygen har Aarhundrede igiennem indhyllet denne ædle Videnskab i et Næt af Nonsens; og endnu føre Psycologerne os kun alt for ofte om i en Cirkel af tomme, skiønt efter Udseende skinnende Hypotheser. Ikke de mange kunstige Forklaremaader af Muelighedernes Rige ere her det sande nyttige; kun Iagttagelser, og enkelte

deraf

deraf udledede Slutninger og Anvendelser paa vore Kræfters Brug.

Sædelæren beroer paa Sielelæren; det caracteristiske i dens Studium er den Bestræbelse, for i enkelte Tilfælde rigtig at lede Fornuften. Ogsaa her er alting interessant, alting almeennyttigt, naar man følger den Methode, som Naturen foreskriver os. Det er lige vigtigt, at udlede almindelige Betragtninger over vore Pligters Sammenhæng af den almindelige Grundsætning for vor Bestemmelses Opfyldelse, og paa enkelte Tilfælde at anvende Bedømmelsen over hvad der er ret og uret. Man overbevise Forstanden, og Hiertets Rettelse vil følge af sig selv; men man undflye alle prægtige Declamationer, der stedse igientager tusinde Gange sagte Ting i en lidt forandret Tone. De kunne i det mundtlige Foredrag have deres Nytte; men i det skrivtlige have de det sielden, i det mindste ei hos dem, der med skarpere Blik trænge ind i Talens indvortes Værd. Ligesaa lidet Værd have i Hensyn paa det Almindelige de overdrevne Spidsfindigheder, i hvilke Middelalderens Casuister søgte deres Berømmelse, og hvorfra

endnu nogle nyere Moralister ei saa ganske ere frie. Hvorfor vil man ængsteligen opsøge muelige Tilfælde, paa hvilke den menneskelige Dyd kunde strande; Tilfælde, som i en Menneskealder maaskee ikke falde ind, medens man til langt større Nytte burde anstille Undersøgelser over saadanne Gienstænde, som langt oftere forefalde, og have langt vigtigere Følger.

De skiønne Videnskaber sigte til vor Følelses Forædlelse, og forhøie vor Lyksalighed, i det de formeere vor Evne til at fatte det Gode og Skiønne i den physiske og moralske Verden. Geniets ægte Producter tiene ikke blot til Underholdning; de undervise og fornøie paa een Gang. Nuanceret Forestilling af menneslige Caracterer i sandsynlige Handlinger, forøger vor Menneskekundskab, og forepredikker os ofte den meest indtrængende Moral. Treffende Skildringer af store Naturbegivenheder forhøie vort Hierte til store og fromme Følelser; emphatiske Beskrivelser over det Skiønne af ethvert Slags danne vor Smag, uden hvilken vi aldrig i noget Fag hæve os over det Middelmaadige. Meget urettelig skiller man ofte det Underholdende

fra

fra det Nyttige. Misbrug't af en Sag bør aldrig bestemme vor Dom i det Almindelige; og naar det er sandt, at mange til flygtigt Moerskab bestemte Skrivter stifte liden varig Nytte, saa maa man heller ikke nægte, at mange Skribentere, der ere ende Lærde, vilde gavne meget mere, naar de ved deres Smags Dannelse ogsaa have sat sig i Besiddelse af den Gave, at underholde. Hensigtsmæssige Arbeider af dette Fag ville ligesaa meget, som noget andet, virke med til almindelig Oplysnings Befordring, og kun det mere eller mindre i Gienstændenes Storhed, og Behandlingsmaaden vil bestemme dets relative Værd for det Heele.

Historien, hiin Menneskeslægtens store Læremesterinde, indeholder Summen af alle vore Erfaringer over enhver vore Iagttagelsers Gienstand. Fra denne Synspunct maae den betragtes, naar Talen er om almindelig Nytte til Menneskeslægtens-Fremgang mod Fuldkommenhed. Detaillerede Undersøgelser over Tidsregning, Slægtfølge, Vaaben, Diplomer, og tusinde andre Gienstænde, der tiene til at befæste Historiens Troeværdighed, interessere allene den historiske

Grandsker. Mennesket overhovedet interesserer sig kun for det, der angaaer dets Art. Biographie, de menneskelige Sæders og Kundskabers Historie, Udviklingen af Staternes Fremvæxt og Forfald, saavidt den staaer i Forbindelse med Regieringernes Adfærd, synes at være de Gienstænde, der fremfor andre paa Historiens vide Mark bære Almeennyttens Præg. De give os Beviser for de Sandheder, der henhøre til Menneskenes vigtigste Kundskaber, og de virke derfor umiddelbar til Oplyseningens Befordring, ja de bidrage i en fortrinlig Grad dertil, da Exempler stedse ere den meest indtrængende Underviisning. Maaskee Historiens philosophiske Udarbeidning, som vi i de nyere Tider igien have indført, bleven et af de fornemste Midler, hvorved Oplysningen i det heele blandt os er bleven befordret.

Statsvidenskaben lærer os de Midler, hvorved Mennesket, formedelst Statsforbindelsen, kan blive det meeste mueligen lykkeligt. Ogsaa her maae man skille Detailkundskaben fra Oversynet over det Heele. Hiin indbefatter heele Oeconomien, Technologien, Cameral-, Politie-,

Finan-

Finances, Lovgivningsvidenskaben og Statsklogskaben. Unægteligen have alle disse Kundskabers Gienstænde en afgiørende Nytte for det menneskelige Liv; men det forskiellige Omfang, og Maaden, hvorpaa de vise deres Indflydelse paa det Heele, bestemmer dog ogsaa her visse Grader. Vil man være almeennyttig, saa maa man fornemmeligen behandle saadanne Gienstænde, der har stor Indflydelse, om ei paa den hele Stat, saa dog paa en bestemt Deel af Indvaanerne; og vil man endeligen gaae i større Detail, saa maa det skee paa saadan Maade, at Indflydelsen paa flere Gienstænde giøres saa meget mueligt beskuelig. Unægteligen ere almindelige Grundsætninger om Fabriker, oplyste ved Exempler, almeennyttigere end Beskrivelsen over en enkelt Maskine; men vilde man omstændeligen behandle en saadan isoleret Gienstand, saa maatte man giøre den tiltrækkende, ved at udmærke dens relative Vigtighed. Man maatte vise, hvor meget Arbeidet ved denne Opfindelse blev lettet og fuldkommengiort; hvor stor Nytte den dernæst frembragte i den Egn, hvor den nu var bekiendt; men ogsaa tillige, hvor megen Fordeel den videre

udbredet vilde give det heele Land. Derved unddrages det trættende i Detaillen fra vore Øine; vi interessere os langt mere for Sagen, da vi nu see den i større og mangfoldigere Forhold. Just disse samme Regler gielde ogsaa om Exempler af Statsvidenskabens Lære, om Beskrivelsen over Lande og Stæder. Allerinteressantest ere stedse saadanne statistiske Efterretninger, af hvilke vi lære at kiende en Regierings heele Caracter, Hovedpuncterne i Lovgivningen over den borgerlige Forfatnings vigtigste Gienstænde, disse Mesurers Følge for Indvaanernes borgerlige Forfatning. Saa bliver det, for Ex. i mangen et soldatisk regieret Førstendom, den vigtigste Gienstand for Betragtning, den at vise, hvorledes denne Førstens Tænkemaade virker i alle det lidet Lands Nerver, og hvorledes ofte Tilstanden ganske og aldeles forandrer sig i to paa hinanden følgende Regieringer. I et andet Land vil man see Industrien, og især Fabrikerne, blomstre frem ved Frihed, og ved Regieringens vise Medvirkning; man vil søge at trænge ind i den Plan, der er antagen til almindelig Rettesnor, og man vil da langt bedre

over-

oversee og bedømme de enkelte Virkninger. Vil man skildre Litteraturens Tilstand, saa vil man ikke saa meget omstændeligen beskrive enkelte Biblioteker og litterare Indretninger, som man vil søge at blive bekiendt med Stedets Lærdes Tone i det heele; man vil lægge Mærke til Virkningerne af denne litterare Stemning paa Selskaberne blandt de sædelige Stænder; man vil søge at underrette sig om det, Regieringen i Almindelighed giør for Lærdoms Befordring, for efter denne Maalestok des rigtigere at kunne skildre enkelte Anstalters Forfatning. Imidlertid have detaillerede Efterretninger af dette Slags stedse deres Værd for det Heele, saasnart de paa behørig Maade fremstilles. Beskrivelsen af en eneste god Skole bliver ustridigen interessant, saasnart man ved Skildringen af de Virkninger, hvilke den i den Egn har frembragt, opvækker den Idee hos os, at dette Exempel Efterlignelse ogsaa i den Egn, hvor vi leve, og siden for den heele Stat, til hvilken vi høre, vilde have lykkelige Følger.

Ei allene Materien, ogsaa Foredragsmaaden bidrager saare meget til Almeennyttigheden.

Fore-

Foredragets Hovedcaracter, naar vi ville virke paa alle Arter af Læsere i de sædelige Stænder, er Lethed, Tydelighed og Underholdning. Her giør det udvortes overmaade meget. Man synes med Grund at kunne paastaae, at mange Sandheder eene af den Aarsag endnu ere saa lidet udbredede, at man har været saa lidet bekymret om, at forestille dem i en tækkelig Dragt. Dette gielder især om mange af Sielelærens, Sædelærens, Lovgivningens og Statsvidenskabens Sætninger, hvilke sikkerligen meget vilde have bidraget til den almindelige Oplysning. Gienstandens Natur, og det individuelle ved ethvert Fald, fordrer her saa mange forskiellige Bestemmelser, at det bliver meget vanskeligt at sige noget derom i Almindelighed. Imidlertid synes man dog at kunne bestemme almindelige Regler for Foredraget, enten saa man skal bearbeide speculative, eller historiske, eller meere underholdende Gienstænde.

Speculative Materier maae saa meget mueligt giøres anskuelige. Man maae skye al videnskabelig Omstændighed, hvor det paa nogen

Maade

Maade lader sig giøre; man maa søge at giøre Kunstsproget passende med det almindelige Livs Sprog, og ikke bruge Kunstord, der ei almindeligen ere bekiendte, uden at forklare dem. Man maa for alting stræbe at blive forstaaelig, og heller opofre enkelte Skiønheder i Udtrykket, end Tydeligheden. Ved Udarbeidningen maae man stedse tænke paa, at kun faa Læsere leve som vi, ganske for vor Videnskab, og man maa derfor aldrig fortsætte Raisonnementet over een Gienstand lige til Trættelse, enten denne maatte være en Følge af for stor, eller for vedholdende Anstrængelse. Man maa fra Tid til anden udvikle Læserne Planen af det Heele, og lade ham paa bequemme Hvilepuncter oversee det Afhandlede, og det han endnu har at vente. Man maa stedse holde den Tanke levende hos ham, at vore Siele ved vort Arbeid have mere med hans Fordeel, end med vor Videnskab at giøre. Dette opnaae vi, naar vi ofte giøre ham opmærksomme paa vore Sætningers practiske Nytte; derved vinder Foredraget en Cordialitet, som henriver Læseren, og letter ham den Anstrængelse, der maaskee er fornøden, for

at

at fatte det tilfulde. Hyppige Exempler maae baade øvlive Foredraget, og giøre det klart; derved undgaaer man at trætte, hvilket under de lange fortsatte speculative Undersøgelser er Tilfældet, og derved kunne vi tillige paa det bedste overtyde Læseren om Theoriens Nytte for det menneskelige Liv.

Det historiske Foredrag maa have Liv og Varme. Man undgaae ogsaa her al den Omstændelighed, der vel som Forarbeid var uundgaaelig, men lidet interesserer Læseren. Man søge ved Behandlingsmaaden stedse at holde Ideen om de store Sandheder, som ved det fremstillede Exempel skulle indskiærpes, nærværende for ham. Disse Betragtninger maa være anbragte og udtrykkede med Klogskab; vi maa vogte os, ei at forfalde til en declamatorisk Tone, og ligesaa meget maae vi undflye alt, hvad der er gammeldags og almindeligt. Foredragets Varme giør det ei allene mere underholdende, men ogsaa mere indtrængende. Vore Læsere maae have den Overtydning, at vi selv betragte den Historie, som vi forestille ham fra

den

den Synspunct, fra hvilken vi ville, at han skal betragte den, hvis vi ellers fuldkommen ville opnaae vort Øiemeed. Stilens Skiønhed maa være af det større og ædlere Slags; man maa vogte sig for at anbringe for meget Pynt, som ei vilde passe med Historiens simple Caracter.

Ved Gienstænde, som især sigte til behagelig Underholdning, ere en særdeles Lethed, Munterhed og Gracie det rette Foredrags fornemste Egenskaber. De nærmere Bestemmelser ere her forskiællige, ligesom Stoffet og Maaden at behandle det paa. Nogle Opsatse af dette Slags høre mere til det fortællende Slags, og ved dette maae vel Foredraget være let og ustuderet, men dog simplere end for Ex. ved Reisebeskrivelser. Her vil man omtrent antage det dannede Menneskes Omgangstone, kun at man af Skribenten vinder meere Omhue for Udtrykket; men for megen Pyndt vilde være Overlæsselse, og derfor mishage. Andre Arbeider høre til Poesiens Fag, og disse maa aande

Begeist-

Begeistringens Ild, der lader Digteren tænke eene paa sin Gienstand, og intet andet. Her opnaaes den tilsigtede Almeennyttighed ved Sagen selv. Det Ædle og Skiønne er for sig selv tillokkende, og den Digter, hvis Siel deraf er fuld, vil det let lykkes at forestille det vel.

Om den vigtige Forskiæl imellem den virkelige og formelige Ret

af Justitsr. Möser.

Taget af Berl. Monathschrift, 1 B. Side 506.

Man finder nu omstunder saa faa Mennesker, der vide at skielne imellem den formelige og den virkelige Ret; og den Fare, hvormed begges Forvexling i vore philosophiske Tider truer Menneskeslægten, er saa stor, at det synes mig Pligt, at bringe denne tilforn velbekiendte Forskiæl paa nogen Maade i Erindring igien. Endog den formelige Sandhed bliver ei meere behørigen skilt fra den virkelige; og der reiser sig deraf utallige Keglerier, som kunde undgaaes, naar man tilbørligen agtede derpaa.

Hvad der overhoved er virkelig Ret og virkelig Sandhed, er enhver bekiendt, saa vanskeligt det end er i enkelte givne Tilfælde at opdage den eene eller den anden; men om den formelige har ikke enhver et tydeligt Begreb: dette vil jeg altsaa meddele, og det for meere Tydeligheds Skyld i et Exempel.

Hvad en Kirke, eller en Forsamling af udvalgte dertil kaldte Biskoppe endeligen have erklæret for Sandhed, det er formelig Sandhed for alle dem, der høre til denne Kirke: og formelig Ret er for stridende Partier, hvad en udvalgt eller forordnet Dommer omsider har erklæret for at være det. I begge kan den virkelige Sandhed eller den virkelige Ret ligge til Grund; og der er den høieste menneskelige Sandsynlighed for, at den saa giør. Men virkeligen kommer det ikke derpaa an; det giør i egentlig Forstand intet til Sagen, om Biskopperne eller Dommerne have taget Feil eller ei; deres sidste Udsagn forvandler virkeligt Hvidt til formeligt Sort, og omvendt. Begge kunne, hvad formelig Sandhed angaaer, ikke tage feil,

naar

naar alting gaaer ordentlig til. Thi der er her en Modret for den menneskelige Roelighed, efter hvilken nu engang det skal være formelig Sandhed, og formelig Ret, som derfor er erklæret eller afsagt. Menneskene vilde aldrig holde op at trættes, enhver vilde handle efter sine egne Begrebe, og det vilde føde den evige Forvirring, naar man ei omsider viseligen havde foreenet sig, om at holde det for formelig Ret, som derfor var afsagt, og som saadan følge det. Enhver beholder derved sin frie Meening om den virkelige Ret, naar han ei kan overtyde sig om den formelige; men derpaa agter man ikke.

Saasnart man derimod forvexler disse, saa tillader man enhver, ogsaa at bringe det i Udøvelse hvilket han erkiender for virkelig Ret. Fursten kan sætte enhver Raad, der efter hans Overbeviisning er en ureedelig Mand, ud af sin Tieneste, og straffe ham som han lyster. Dommeren kan strax bringe sin først afsagte Dom, naar den efter hans Meening er virkelig Ret, i Udøvelse, uden at oppebie, at den faaer en formeligere Rets Kraft. Og, for ogsaa at tale

noget om Sandheden, saa maatte enhver Præst giøre sig Betænkning over, at underskrive sin Kirkes Troesbekiendelse, saasnart den efter hans Overbeviisning ei var virkeligen sand; da han dog kan underskrive den, saasnart han kun veed, at den er formelig Sandhed. Paven maatte virkeligen være ufeilbar, da han dog kun formeligen er det; og den catholske Kirke, der nøier sig med formelige Sandheder, ja endog forbyder, nøiere at eftersøge den virkelige, som dog ingen er tvungen til at antage, vilde være til Pris for de Keglerier, som Protestanterne, og til Evighed blive udsatte for dem, saasnart de vilde opgive deres Confessions formelige Sandhed, og tage den virkelige frem i dens Sted. Sandhed uden Form er Viisdom uden Lov; denne forbinder, hiin ikke.

Alle Mennesker kunne tage feil, Kongen som Philosophen, og den sidste maaskee snarest, da de begge staae for høit, og blandt den Mængde af Sager, der svæver dem for Øinene, ikke fuldkommen roelig og nøie kunne betragte en eeneste. Af denne Aarsag have alle Nationer giort sig

det

det til Grundsæstning for deres Frihed og Eiendom, at det, som eet Menneske erkiender for Ret og Sandhed, aldrig skal gielde som Ret, førend det har faaet Formens Stempel.

Til Rettens Form hører, at den maae være afsagt af en berettiget Dommer, og have faaet Rets-Kraft. Dette er en Grundlov hvorom ligeledes alle europæiske Nationer ere komne overeens; og den Monark, der lader en virkelig Sandhed bringe til Opfyldelse, ligesom en formelig, styrter denne første og enhver Stat hellige Grundlov, uden hvilken der slet ingen Sikkerhed mere gives, omkuld. Et Foretagende, som Salomons Viisdom ikke kan undskylde, da al Viisdom kun fører til den virkelige, men ikke til den formelige Sandhed.

Den virkelige Ret kunde til Nød reent undværes i Verden: der gives Nationer, som slet ingen Lovbøger have; og de gamle Tydskere, som aldeles intet vidste af nogen virkelig Ret, ja tvivlede vel endog om der gaves nogen saadan, havde dog foreenet sig, om at lade det gielde som formelig Ret i enhver Tvistighed, hvad de af Partierne valgte Mænd, efter deres store

eller smaae Indsigter, vilde erkiende for godt og billigt. Lige det samme kan man og sige om den virkelige Sandhed, om hvilken saa faa Hoveder komme overeens. Men formelig Ret og formelig Sandhed kunne reent ud ikke undværes; og det er et forgieves Spørgsmaal, eller meget meere en Forverling af disse to ganske forskiællige Arter af Sandheder: om man tør antage og føde virkelige Vildfarelser? Kun formelige Vildfarelser maa man ikke antage eller nære, eller der ligger en Feil i Statens Grundforfatning.

Dette er bleven erkiendt af alle Nationer, som før have tænkt paa Procesordninger end paa Løvbøger. Hine vise Veien til den formelige Ret, og den bedste Procesordning er den, som forvandler Veien til et Minimum; men disse indeholde kun den virkelige Ret, der, som sagt, i Nødsfald kan undværes; ligesom ogsaa Storcanzleren Cocceji lod Procesordningen gaae foran Lovbogen *).

Det

*) Dette er og igien skeet i den ny preussiske saa merkværdige Justiceforandring.

Det sørgeligste Tilfælde, hvori en Dommer ofte befinder sig, er dette: naar han øiensynligen erkiender den virkelige Ret, og dog ei kan giøre den til den formelige. Men desuagtet er det bedre, at en enkelt Mand sørger, end at man sætter det heele i Fare; og dette vilde skee, naar enhver Dommer kunde antage det som lovgyldigt, hvilket han erkiender som virkelig Ret. Ethvert Menneske bør med taknemmeligt Hierte erkiende, at man foredrager den formelige for den virkelige, naar begge ei støde sammen; og de forsynde sig mod Menneskeheden, som enten ganske ville udelukke denne Form, eller unaturligen forkorte og betynge den.

I øvrigt er det, i Henseende til Midlerne til den formelige Rets Erholdelse eller Processen, en ædel Egenskab hos Mennesket, at han for det, som efter hans Meening tilkommer ham, sætter Liv og Blod, og af alle Kræfter værger sig mod alt, hvad der efter hans Meening vil undertrykke ham. Denne Lidenskab maa ikke undertrykkes, men opmuntres, især hos de Ringe, hvis Mængde nærer Staten, og hvilke snart

vilde gaaet til Grunde, naar de i Dag lode sig borttage eet Stykke, i Morgen et andet, uden at klage. Fyrsten selv er besielet af denne Lidenskab; han lader sig intet fratage, og fordrer hvad ham tilkommer. Det er han Staten, og det er enhver Bonde det ham betroede af det almindelige Gods skyldig; hans Gaard er i hans Værge, og han maa ikke lade endog en Flintesteen deraf gaae tabt, uden at klage.

Til denne Ende maae den formelige Rets Vei giøres ham lige, let og kort; men ei spærres eller indknibes.

Om

Om Oprindelsen til Trældom i det borgerlige Selskab

af J. C. Schmohl.

Taget af Berl. Mònathschrift, 1 B. Side 336.

Efter Büsch er overalt i Stater, hvor ingen Penge circulerer, Trældom nødvendig.*) "Enhver sørger for sit Udkomne, vel af Kierlighed for sine egne Blodsforvandte, vel og undertiden og af religiøs Velgiørenhed for andres, især Fattiges og Krøblinges Vel; dog fordrer Egennytten for det meste Tienester af dem, man skal forsørge, hvoraf et vedvarende Tienerskab (Trældom) er den første Følge. Penge derimod

*) Texten hertil er et kort Udtog af den hamborgske Professors Hr. J. G. Büsches Abhandlung von dem Geldumlauf, Hamburg und Kiel 1780, 1ste Deel, Side 9. 10. 11 og 12.

har den Tillokkelse, der kan bringe frie Mennesker til at sørge for andres Udkomme, i det de troe at tiene sig selv; derfor bliver Trældommen mindre nødvendig blandt et for Penge arbeidende og dermed handlende Folk. — At opnaae et sikkert vedvarende Udkomme formedelst en andens Egennytte, dertil, siger han, er intet andet Middel at opgive, end at give sig i vedvarende Tieneste hos en anden, hvorved denne bevæges til at sørge for vor Underholdning, paa det at vore Eiels og Legems Kræfter, hvorved vi skulle være ham til Nytte, saa længe mueligt kan vedligeholdes, og det ei allene til Løn for allerede viste, men ogsaa i Forventning af tilkommende Tienester. Men en saadan Forbindelse fører det med sig, at vi ikke, naar vi ville, kunne forlade dens Tieneste, der i Forventning af tilkommende Tienester giver os vort Udkomme. Kort, der opstaaer Trældom. — I de gamle Nationers Tilstand viser sig Trældommen, som det første og virksomste Middel for de Fattige, til at forskaffe sig Udkomme under de Riges Forsorg. Under hine Tiders simple Levemaade var den Løn, der kunde

vin-

vindes snart af hiin, snart af denne ved Tienester paa en ubestemt Tid, for den der var nødt til at leve paa andres Bekostning, en alt for uvis Hielp til, at han ei heller skulde have foredraget et vedvarende Tienerskab. Derfor var det hos mange Folk uden Tvivl ikke blot Magten, men et fri Overeenskommelse, der gierde Trælle, og det ei blot for egen Livstid, men endog for Efterkommerne."

Jeg kan heri ei være eenig med Hr. Büsch. Alle mig bekiendte Tilfælde, at Mennesker frivilligen have givet sig i andres Trældom, passe her ikke: man gav sig aldrig saa hen, for at have et sikkert Udkomme, men vel for at undgaae Forfølgelser, Tyrannier, Mishandlinger, der vare langt frygteligere end Tienerskabet. Stedse var det dem kierere, at leve som frie Mennesker, som Eiere af deres Jord og deres Personer; men naar de det ei længer kunde, saa gave de sig under en andens Aag frivilligen — om dette kan kaldes frivilligt. Saa skeede det allerede tidligen med det ulykkelige ved indvortes Factioner sønderrevne Gallien. "Man har, siger

Cæsar

Cæsar *), overdraget Hovederne for disse Factioner al Magten, paa det at dog enhver blandt Folket stedse kan have nogen Beskyttelse mod en Mægtigere; thi disse Hoveder regne sig det for Ære, at forsvare dem, som have kastet sig til deres Partie. Folket selv er sunket ned til Slavekaar, foretager intet af egen Kraft, og har ingen Stemme i Statsforsamlingerne. Næsten alle give sig frivillig under Adelens Aag, enten for Gields Skyld, eller trykkede ved uudperselige Paalæg, eller ved de Mægtigeres Mishandling; og Adelen over da Herretten mod hine, som mod Slaver." Thi naturligviis maae saadanne selvvalgte Forsvarere tilsidst udarte til Undertrykkere. I den bekiendte Fabel (der ogsaa først **) blev digtet til Varsel mod saadan Beskyttelsens Overdragelse til en Skytteherre) beder Hesten Mennesket om Hielp, og bliver til et Lastdyr. — Saa i de Tider, da de frie Eiere i Europa bleve forvandlede til Lehnsfolk eller Livegne, og Allo-

*) Om den galliske Krig, 6te Bog, 11 og 13 Cap.

**) Af Stesichorus for Indvaanerne i Himera, mod den Livvagt, som man vilde bevilge Phalaris. See Aristoteles's Rhotorik, 2den Bind, 20 Cap.

Allodialgodserne til Feudal- eller vel endog Domaingodser. De almindelige Voldsomheder tvang den Svagere til at opofre sin Frihed, for at redde Liv og Sikkerhed, ei for Mangel, men for Mægtigeres Overvold. Despotiesyge Fyrster giorde da i deres Love *) en saadan Forskiæl imellem frie Jordeiere og deres Lehnsførere, og foredroge de sidste paa alle Kanter saameget, at man paa den Maade ogsaa skrømmedes ind i dette Slags Trældom.

Mangel paa Næring er, efter min Meening, aldeles ikke at betragte som nogen Aarsag til Trældom, mindst i de tidlige Aldre, da et Folk endnu ikke har Penge. Mangel af Bruget af sine Menneskerettigheder og Kræfter var det, der foraarsagede, saavel Trældommen, som Mangelen paa Næring. Ethvert Menneske kan, uden at leve i en andens Tieneste, erhverve sin Næring, naar han ei af andre Mennesker hindres fra at benytte Jorden. I det høieste har man, naar man ei selv var sig nok til sin Underholdning, forbundet sig med andre til fælles Arbeid,

*) Montesquieu Esprit des loix, XXXI Livr. 4 Chapt.

Arbeid, som til paa et nyt Opholdssted at oprydde en Skov, eller dæmme for en Flod; og saaledes er det reent ud ei at indsee, hvorfor et sundt Menneske heller bliver Tiener, end arbeider for sig selv, hvilket han dog kan, da han er sund, og hvilket han dog maa, da hans Herre ikke vil ernære ham for intet.

Det er en ganske anden Sag med Trældommens Oprindelse, end med dens nærværende Tilstand. Fra først af under den ringe Befolkning paa den vide Jord, under den simple Levemaade af Jagtens, Fædrivtens, Agerdyrkningens Producter, kunde ethvert Menneske, der havde Hænder og Fødder, forhverve sig saa meget Udkomme, som han behøvede. Vi finde derforblandt de egentlige Jagtnationer ingensteds Slaver. Blandt Hyrdenationerne, der allerede staae et stort Trin høiere, finde vi vel Mennesker i Trældom, men ingen, som frivilligen have givet sig deri, fordi de intet Udkomme havde, — men Krigsfanger. Tilfælde, at en Frigiven, af Vane til Trældom, frivilligen har givet sig deri paa ny, passe ikke her. Disse ere ikke oprindelige Slaver, men Slaver af Vane; ligesom det

bevi-

beviser intet, at de litthauiske og næsten heele Verdens Livegne ingen Lyst have til at blive frie. Denne Erfaring synes ganske at have forført Büsch (S. 13) og bragt ham til, at søge Trældommens Oprindelse i de Fattiges Attraae efter et vedvarende Udkomme ved de Riges Egennytte, da der dog ved Trældommens Oprindelse hverken gaves Rige eller Fattige, og der først ved Trældommen bleve Rige og Fattige, som Herrer og Tienere, til. Thi den ringe Forskiæl, der kan findes i en Jægernations Formue, naar nogen af den lærer Fædrivt, tillader os slet ikke dermed at forbinde de Begrebe om Rigdom og Fattigdom, som vi nu have. Vel havde en noget meere, en anden noget mindre; men det var ikke saadan Afstand. — Dog det være dermed som det vil.

Nok, paa saadan Maade, som Büsch, (S. 21 f.) skildrer Trældommens Oprindelse, blev den ei Mode. Han siger: "Naar der i et Land var tusinde Familier, saa vilde snart 500 blive stærkere, 500 svagere. De 500 svagere faldt snart tilbage til Fædriften; de for stærk tilvoxende Familier søgte deres Udkomme

ved

ved hine, men fandt det ikke uden formedelst Trældom, da man ikke stedse behøver Tienesie, men kun paa visse Tider; fordi en Kunstner ikke stedse har Kiøbere til sine Kunster, eller naar et Kunstværk forlanges af ham, ei strax Materialet dertil, og ofte er forlegen, naar hans Kunst forudsætter en anden Kunst, eller hans Arbeid først i lang Tid kan blive færdigt. Alt dette, siger han, bevæger Menneskene til, i et pengeløst Land at give sig i Trældom, for stedse at have Næring, da de ellers ikke stedse vilde finde Folk, der saa enkelt forlangede deres Tieneste og deres Varer, og betalede derfor netop det de behøvede. Dette, siger han, er ingen Hypothese, men Historie, og Reisendes Fortællinger underrette os derom. Hos de gamle Folk har Trældommen været et kraftigt Middel til Befolkningen."

Men, herved nævner han ikke eet eeneste Folk; og virkeligen nævner Historien heller ikke et eeneste gammelt, som Reisebeskriverne heller ikke et eeneste nyt Folk, hos hvilket Trældommen har været et kraftigt Middel til Befolkningen. Vi vide tvertimod, at i den gamle

Ver-

Verden, blev efter Penges Indførsel Trældommen langt almindeligere; ligesom Pengene overhovedet staae med Trældommen i liden anden Forbindelse, end at, jo flere Penge der er i et Land, desmere Trældom opstaaer der i Landet. I Rom var netop paa den Tid, da der skal have været 800 Millioner Dalere i rede Penge, de fleste Slaver. Den frigivne Isidorus under August efterlod sig 4116, og sildigere hen under Nero eiede enkelte Rige 20,000, og derover. I Grækenland var det det samme: da dette Lands Stater vare rigest paa Penge, var der de fleste Slaver. I Europa er nu Slaveriet — ikke i Navnet, men i Tingen selv — større end fordum. Alle Undersaatter ere Tienere, alle Slaver: der er ingen Forskiæl mere. Om Soldatrene i de staaende Armeer have andre allerede længe siden yttret denne Formeening. Men Bønderne har man jo ogsaa allerede i mange Lande forbuden, at træde ud af deres Stand; man forbyder dem at reise ud af Landet; hvad seiler dem da til Livegenskab, da Fyrsten kan sælge dem, og har Ret over deres Liv og Død?

Just denne Sandhed, at Herrerne fra Begyndelsen overalt havde Ret over deres Slaves Liv, og det endog hos de gamle Tydskere, der ellers behandlede deres Trælle med en beundringsværd Mildhed, og næsten som vi vore Pagtere *), burde tilfulde overbevise Hr. Büsch om, at det har eene været voldsom Undertrykkelse, ikke frivillig Undergivelse for at vinde Næring, der først har frembragt Trældom. Thi man fornærmer den sunde Fornuft, eller mangler al Selvstændigheds Følelse, naar man troer Mennesker, der ere vante til Frihed, istand til at — sælge — selv deres Liv for Brød. Dertil kunde enkelte Taaber eller Skielmer være istand, men saadanne, som man ligesaa lidet maa agte paa, som paa Misfostre.

Ligesaa ugrundet er det, naar han siger **): "Der, hvor Trældommen er det eneste, eller dog et meget almindeligt Middel til at erhverve sikkert Udkomme af andres Hænder, der blive de fleste Haandværker, ja selv Kunsterne, Trællenes Arbeid. Dette bekræfter sig selv hos de meest poli-

*) Tacit. de Germania, Cap. 25.

**) Büsch S. 25 pp. og andre Steder.

policerede Folk. Hos Romerne vare mange, af os høitagtede, Kunster og Videnskaber Trællenes Arbeid. Var ei Slaven endog sin Herres Læge? Paa de amerikanske Sukkerøer nære sig kun faa Europæere ved Haandværker. Kolonisten kiøber sig Slaver, der forstaae de ham fornødne Haandværker, eller lade sig undervise deri." Dette er saa meget sagt: hvor man har mange Slaver, der maae mange Mennesker fortiene deres Brød ved Slaverie. At der hos Romerne var saa mange Slaver, at selv Kunstnerne vare Slaver, som endnu paa Sukkerplantagerne, kom ikke deraf, at Trældommen blandt dem var det eneste, eller et meget almindeligt Middel til at erhverve et sikkert Udkomme; thi disse Slaver havde, ligesaa lidet som de amerikanske, givet sig i Slaverie for det sikkre Udkommes Skyld; de bleve solgte. Tvertimod, fordi man kiøber sig saa mange Slaver, og dog vil have Nytte af dem, saa bliver Trældommen et tvunget Hovedmiddel til Udkommes Erhvervelse, for Herrerne selv, og for Slaverne — om man kan kalde det Udkomme, som Herren forunder sin Slave. Men denne Herrernes Luxus, eller denne Be-

qvemmelighed, eller Raffinement, den, at lade sig alt, hvad man behøver, forfærdige ved sine egne Slaver, nedtrykker ei allene den største Deel af Menneskene, som ere kiøbte Slaver, men berøver ogsaa den fattigere Deel af Folket næsten alle Midler til at ernære sig ærligen, forstyrrer al sand Industrie, og havde, just i det gamle Rom selv, de rædsomste Følger Dette var altsaa sikkerligen intet Middel til Befolkningen.

Det Forhold altsaa imellem Penge og Trældom, som Büsch finder, existerer ikke; men det er dette: jo talrigere Selskabet er, jo stærkere den indvortes Tuskhandel er, des nødvendigere blive Penge; men ligesom Mangel paa Penge og Næring ingen Trældom frembringer, saa hæver Penges Nærværelse den ei heller. Alt hvad Pengemangel virker, er: mindre Omsætning, og i Grunden — næsten mindre Trældom. Thi den Fattige begaaer sig stedse blandt de vilde Folk, hvor Stammerne ere lige, bedre end hos os, hvor der er Penge. Der er der Giestfrihed, og den Fattige pleies af Stammen, ja der kan ingen, saa længe Jagten er fri, mangle Næring. Man har endog ei let Mennesker af sin Stamme

til

til Tienere, men Fremmede, og i saa Fald maa den Fattige ei hyre sig bort for Livstid, eller endog for sit Afkom — hvortil han ingen Ret har — men behøver det kun for faa Aar, eer Aar, Maaneder, Dage. Nok: blandt intet Folk gives der Fattige, som af Mangel paa Næring giøre sig til Livegne, med indrømmet Magt over Liv og Død; vel leiede de sig bort som Tienere for en Tid lang, som de Θητες i Athenen, men det var længe efter Trældommens og Penges Indførsel.

Hvor lidet Tuskhandel og Penges Mangel avler Trældom, burde Büsch ved hans Ord (S. 37) have følt. Blandt Mohrerne har kun liden Omsætning og Tuskhandel Sted; thi alt det, som Landet frembringer til deres egentligste Fornødenheder, har den ene Mohr saa godt som den anden, og kan i den frugtbare Jord med ringe Arbeid komme dertil." — I dette Fald befinde sig næsten alle Folk i saadanne Tider.

Tvertimod er der efter Penges Indførelse stedse mere Trældom. Naturligviis; thi her er en større Befolkning, en større Ulighed i Formue, og dette avler af sig selv Herskab og Træl-

dom. Alt dette siger Büsch næsten selv (S. 24): "Hos Romerne formerede Luxen Trællene til et uhyre Antal. Det stiger ogsaa i de amerikanske Colonier over det, de virkelige Fornødenheder kræve, hvor mangen Planter bruger Femte- eller Siettedeelen af sine Negre, blot til sin Huusholdning. Paa Guineakysten, hvor en frugtbar Jordbund uden Møie nærer sin Eier, har intet Brug af Slaver Sted. Kun eet Folk paa Guldkysten lod sig det falde ind, at holde Slaver; men dette Folk havde ogsaa mere Handelsaand, ꝛc." Kort: Büsch synes at have forviklet sig i alle disse Sophismer og Modsigelser, fordi han begyndte med den Sætning: Der er hos os ingen Slaver, hvor der dog var Slaver hos de gamle og ældste Folk, og nu vilde opsøge Aarsagen dertil. Kun, desværre! er hiin Sætning falsk, naar man ikke vil see paa Ordene, men paa Tingen. Slavenavnet er i Europa sieldent; — men ogsaa Slaveriet selv? Lænken bliver Lænke, man forgylde eller forsølve den saa meget man vil.

Kon-

Kongen af Sverrig

Gustav den Tredies

Tale

ved det svenske Akademies Indstiftelse

den 20de Martii 1786.

At fremme alt det, som kan lede til Rigets Nytte, er altid min hoieste Attraae; at bidrage til det svenske Navns Ære mit største Ønske. Dets Navnkundighed, udbredet over Europa ved dets seirende Vaaben, har ofte givet Rigets Vorgere Bekymringer, medens den forhøiede dets Glands. En anden Ære staaer os nu tilbage at forhverve; den, som følger Vid og boglige Konster, hvilken trodser Tiden og den vanskelige Lykke, der følger Erobringer, men forsvinder med deres Tab. Den kan allene vindes i rolige Tider, naar indenlandsk Eendrægtighed og

udenlandsk Sikkerhed tillade Genierne frit at overlade sig til den Ild, som opgløder dem, og som dølges, skiønt ofte fødes i urolige Tider. Men, om en lang Fred, en uforstyrret Roe, bidrager til et Riges Vel, til Undersaatternes Lyksalighed, saa føder den dog oftest en Ørkesløshed i Sielen, der udklækker Barbarie, og forkiølner de Genier, som i andre Tider oplyste og hædrede Fædrenelandet. Thi saaledes ere Menneskene dannede, at allene Bevægelsen opilder dem; at de fordre stærke Drivefiære til at opdage de Gaver, Naturen har givet dem; at den Roe, under hvilken allene de ere lykkelige, forbereder store Omvæltninger, naar ei en forsigtig Aarvaagenhed bereder dem Leiligheden til at giøre sig nyttige og berømte, og, ved Haabet om Ære og Navnkundighed, hindrer dem fra at falde i en ørkeløs Dvale, lige farlig for dem og for det Almindelige.

Den Kappen, den Livelighed, som Videnskaber og Vid opvække, er det eneste Middel til, i rolige Tider at vedligeholde den Varme i Sielene, som kan tiene Fædrenelandet, og i Fredens Skiød danne Medborgere, hvis Siele

engang

engang kunne bidrage til at frelse Riget, naar Storme reise sig.

Men, uden Sprogets Navnkundighed i fremmede Lande, bliver deres Ære, som i Vittigheds-Værker opdyrke det, ei kundbar; og uden dets Befæstelse ved sikkre Love, bliver dets Navnkundighed umuelig; thi uden store Skribentere bliver Sproget ikke kiendt, og uden sikkre Regler kan et Sprog ikke skrives vel.

Det er til dette store Værk jeg i Dag lægger den første Grundvold; og det er Eder jeg har udseet til at stifte Love for Sproget, at fuldbyrde mit Værk.

Hertil fordres Kundskab, Vid, Lærdom og Smag; disse ere uadskillelige til Diemeedets Opnaaelse, skiønt de sielden ere foreenede. Derfor fordres et Selskab, bestaaende af dem, der, brændende af Kierlighed for Genie, frit have fulgt deres Tilboielighed, og eene sysselsat sig med dets Fremme; af dem, som formedelst vidstrakt Lærdom have fæstet deres Domme paa de Grunde, hvilke Tider og Secler have forelagt dem; af dem, som i Rigets øverste Forretninger, eller i det almindelige Samlevnet, fra

Barndommen have befæstet deres Smag, ved den Nøieseenhed, de store Embeder, de have beklædt, altid æske, eller ved den bestandige Omvexling af Mennesker, som deres Kald har kræved af dem, at omgaaes med, hvilke nødvendigen fordre en Agtsomhed i Tale, et nøiagtigt Valg af Ord, som udgiør den fine Følelse, der giver hvert Ord sin rette Meening, og bestemmer den Grændse, over hvilken de ei kunne føres.

Dersom et Selskab, saaledes foreenet, kan bidrage til det Værk, som nu er mit Øiemeed, hvad skal jeg da ei haabe af det Selskab, jeg nu stadfæster, da jeg ved dets første Stiftelse seer det sammensat af saadanne Medlemmer, som de, jeg nu til dets Indretning har udnævnt? Og det er ei en ringe Ære for min Regiering, under mit Septer at see saadanne Herrer og Mænd foreenede, der love det svenske Sprog saa megen Hæder, og som visseligen af det engang blive hædrede. Hvad skal ei Samtiden vente af en Indretning, som i sin første Begyndelse lyser af saadanne Lemmer? men hvor meget større bliver ei Efterverdnens Omdømme,

for

for hvilken I komme nu at arbeide? den, hvilken med sundere Øine seer de store Egenskaber, uden at lade sig blinde, enten af det falske Skin, Samtidens Smigger, eller af de Skygger, usortient Dadel søger at kaste paa de Medlevende; naar den i Akademiets Tidsbøger igienkiender de samme Navne, som Rigets Acter giemme lige saa meget for Historien, som for de skiønne Videnskaber; naar den engang faaer at see, at den første af Rigets Raad a), den første Stifter af et lærd Selskab, er ogsaa det første Medlem i dette Akademie, og at han ei beklæder denne Plads allene, som en Elsker af boglige Konster, men som den værdigste og sikkreste Dommer af Smag og Vid.

Næst ham kan med Skiæl den Raadsherre b) regnes for et værdigt Medlem af et Selskab for de skiønne Videnskaber, som, nu fraværende, har med den patriotiske Kierlighed, der

a) Rigsraad Grev Hopken var en af de Mænd, som først oprettede Videnskabs Akademiet, og blev det første Medlem i Vitterhets Akademiet, da det stiftedes Aar 1753.

b) Rigsraad Grev Carl Frederik Scheffer.

der fremlyser i alle hans Gierninger, foreenet en ligesaa sikker Smag, som behagelig Skrivemaade, og om hvilken jeg vilde sige langt mere, naar jeg ei frygtede, at man skulde tilskrive en skyldig Erkiendtlighed det, som Sandheden krævede af mig til min Opfostrers Lov.

At foreene i en høi Alder det muntreste Lune og den prydeligste Skrivemaade, med Bestyrelsen af et Riges Værk, der fordrer meere Arbeidsomhed, meere Grandseenhed end Genie, og som oftest kunde qvæle dette, er en sielden Roes; men meere end mine Ord vidne om, hvor meget hiin Raadsherre c) baade skal gavne og hædre Akademiet, da hans Genies Gaver, forvarede i Rigets Acter, allerede have tilvundet ham en Navnkundighed, som han nu gaaer hen at deele med Akademiet.

Men hvo har meere Ret til at tage Deel i et Selskab, hvis Formaal er det svenske Sprog, end hiin Herre d), som saa ofte har fort

c) Rigsraad Grev Hermansson, to Gange Præsident i Rigets Kammercollegio.

d) Rigsraad og Feldmarskalk Grev Axel Fersen, tre Gange Landmarskalk.

ført Ordet i Rigets almindelige Sammenkomster, og med saa megen Orden, saa stor Klarhed, saa seirende Styrke ladet sin Røst høre. I tilbagekalde, gode Herrer! Mindet af hine det gamle Roms Tider, da man saae de fornemste Borgere forene boglige Konsters Dyrkelse med Rigets ypperste Embeder, og med den samme Røst, hvormed de styrkede Beraadslagningerne, og med den samme Haand, hvormed de tegnede Beslutningerne, at oplyse deres Medborgere ved deres Skrivter, og pryde Sproget ved deres Vid, og derved maaskee endnu meere gavne Fædrelandet, medens de befæstede dets Sprog paa tryggeste Grundvolde. Thi hvad er et Sprogs Reenhed? dets Udtrykkes Skiønhed? hvad andet end den Videnskab, at fortolke udviklede Tanker med korte, stærke og sande Ord, som ikke kunne modtage tvende Bemærkelser, og som fremføre Tanken med samme Klarhed, som den er tænkt? og hvo føler ei den store Fordeel, som dette giver det Almindelige, ja i alt hvad der er vigtigst for Selskabets Nytte og Roelighed? Afhandlinger, Overeenskommelser, Love, forfattede i Ord, hvis rette Meening og uforstyrrede Udtryk

ere

ere bestemte og erkiendte, blive ei meere det Mørke, den Tvist, den bestandige Udtydning underkastede, hvilken ofte, for desbedre at forklare en mørk Meening, forandrer aldeles de viseste Forskrivter; og hvor mange Exempler have vi ikke paa de Uleiligheder, saadanne Fortolkninger føde af sig? Vore Tidbøger bære Vidnesbyrd derom.

Med Eder, gode Herrer! foreenes i Dag saadanne Mænd, som allerede have baade dyrket og hædret vort Sprog; og hvorledes kunde i et Selskab, helliget Rigets Velgiøreres og Heltes Lov, som skal holde sin Høitid paa den store Gustav Adolphs Fødselsdag — hvorledes, siger jeg, kunde man der forbigaae den, som med et Navn e) næsten i vort Minde foreenet med Gustav Adolphs, har selv med en saa rørende Stemme begrædt hans Død, og som med en sikker Smag foreener al den Behagelighed i sine Skrivter, som hans naturlige Ømhed, hans bekiendte Fromhed, hans Omgangsmaade giver ham i den særskilte Omgang.

Den

e) Overkammerjunker Grev Oxenstierna. Ode over Gustav Adolphs Død.

Den vidfulde Mand, som med en saa ædel Skrivemaade veed at pryde de almindelige Opsatse, som udgaae fra det Embeds Medfør, han beklæder f), og som efter den Pligt, der er ham foreskreven i mine Ordens Love, tolkede med saa megen Sandhed og Veltalenhed den gamle Ridders g) Æreminde (hvilken, efterat have begyndt sit Levnetsløb i Nordens Alexanders Tieneste, blev graae, og endte sine Dage ved mit Hof,) har visseligen Ret at regnes for en værdig Medlem af et Selskab, hvis Diemeed er Veltalenhed.

Den Skald h), som med en saa høi Stemme besang Carl Gustavs Seire i), hvis Arbeid meere end i tyve Aar har prydet det svenske Sprog k), hædrer visseligen meere dette Sel-

f) Statssecretair Schroderheim.

g) *Åminnelsetal öfver Riksraadet ok Riksmarskalken Grefve Lieven.*

h) Grev Gustav Frederik Gyllenborg.

i) *Tåget öfver Belt.*

k) *Verldsföraktaren*, og flere andre Arbeider, trykte deels i *Vitterhets Academiens Handlingar*, deels særskilt.

Selskab, af hvilket han nu bliver Medlem, end han af det bliver hædret.

Akademiets Anliggenders bestandige Forvaltning kunde ei betroes i sikkrere Hænder, end i den Mands l) Værge, som skal danne Fædrenelandets og mit Fremtids Haab, hvis Behagelighed i Underviisningsmaaden, hvis Lærdom, hvis vidtstrakte Genie har giort ham agtet af Fremmede, og banet ham Vei til den udmærkede Tillidsplads, han nu beklæder.

At skrive Historien med Sandhed, dertil fordres Lærdom og Frimodighed; at skrive den med Behagelighed og Nytte, dertil fordres Forstand, Philosophie og Vid. Paa hvor mange Maader fortiener ikke hiint Medlem m) sit Sæde i dette Samqvem, og hvor megen Nytte bør man ei vente af hans Forstand og Lærdom; af ham, siger jeg, som allerede har giort en

l) Cancellieraad Rosenstein, Kronprindsens Informator.

m) Kammerraad Botin, *Utkast til svenska Folkets Historia.*

en saa skiøn Begyndelse n) til det Arbeid, Academiet nu paalægges.

Hvorledes kunde og derfor begge de Skialde glemmes, som har, den eene o) med saa megen Behagelighed ladet Euripedes's og Homers Helte p) tale paa den svenske Skueplads, og med saa megen Siel tolket Coras og Alonzos Kierlighed q); den anden r) med al Skialdekonstens Styrke oplivet Gustav Wasas patriotiske Siel, viist ham, saa at sige, opstige af Graven, og ladet det svenske Folk endnu engang s) hylde med den meest levende Glæde den Helt, som for meere end to hundrede Aar siden frelste vore Forfædre fra verdslig og aandelig Tvang.

Jeg

n) *Svenska Språket i Tal och Skrift.*

o) Kongl. Secreteer Adlerbeth.

p) Iphigenie uti Auliden, Tragedie med Chorer, opført 1776.

q) Cora och Alonzo, Opera, opført 1782.

r) Kongens Haandsecretair Kellgreen.

s) Gustav Wasa, lyrisk Tragedie, hvilken med en usædvanlig Mængde Tilskuere blev opført 23 Gange i Vinteren 1786.

Jeg savner blandt Eder i Dag tvende værdige Lærere, som og skal fortiene at indtage deres Pladse blandt Eder; den ene, Gustav Erikssons Levnetsbeskriver t), var i en Tid, da Historien var forvandlet til Krøniker, den første, som med en mandig Skrivemaade optegnede Gustav Erikssons Fortienester, og retfærdiggiorde Sønnen u) for mange uretvise Beskyldninger; den anden v) har paa en sielden Maade med al Veltalenhedens Ynde tolket de himmelske Sandheder x), og gavnet Sproget, medens han med usædvanlige Gaver opfylder det vigtige Kald, han beklæder.

Af saadanne Dommere kan det svenske Sprog vente sig en ny og ærefuld Periode, og dette Værk er ei dem uværdigt, som have opofret deres heele Tid i Rigets øverste Poster; og jeg behøvede ei andre Grunde til at retfærdig-

t) Biskoppen i Lund Doctor Celsius, Gustav I. Historia.

u) Konung Eric XIV. Historia.

v) Biskoppen i Gothenborg Dr. Wingaard.

x) Biskop Vingaards Prædikener, udmærkede ved deres reene Stiil, og især Liigprædikenen over Enkedronningen.

diggiøre en Indretning, som medfører en saa stor Nytte; thi jeg veed, at der findes dem, som troe, at boglige Konster og det Skiønne ere unyttige, at de ere af det Slags Overflod, der svækker Sielens Styrke; at de allene tiene til et blødt Folks Tidsfordriv; at de bør bandlyses fra en alvorlig, en tapper Nation. Men for hvad Belønning skal Tapperheden stride, om ei for et udødeligt Navn? for hvad en nyttig Embedsmand opofre al sin Roe, taale Samtidens uvisse Skumlen, Misundelsens Modstand, om ei for det Haab, at en oplyst Efterverden redder hans Minde? og hvorledes kan det haabes, om der ei findes dem, som ved Geniets Dyrkning kunne bevare deres Navne for Efterverden; og hvad behageligere Skyldighed for det vidfulde Genie, hvad ædlere Tidsfordriv for Statsmænd, end den Omhu for uophørligen at tilbagekalde Mindet af Fædrelandets Velgiørere? men hvo kan af sikrere Grunde kiende deres Fortienesters Værd, og tolke det, end de, som fra Barndommen af vare syssel satte med Sprogets Reenhed, eller de, som opfødte i Rigets vigtigste Embeder, kiende saa vel de store Regler, der udgiøre Regieringskonsten?

At

At ære store Mænds Minde, er at byde deres Afkom at ligne dem; det er at sige: Krigsmænd, Dommere, Statsmænd, Borgere! I, som have arvet disse Heltes Navne, eller som beklæde deres Embeder, hører, seer de Ofsere, en taknemmelig Efterverden bringer deres Minde! fortiener, om I det kunne, fortiener Æreminder som de. Eders Navne ere fremstillede for Efterverdnens Domstoel; vanslægter ikke! Det kommer an paa eder allene, at giøre dem ligesaa navnkundige.

Saadant er det Ardeid, Eder nu er betroet, til hvilket jeg nu kalder Eder. Jeg har opfyldt min Pligt; det er til Eder, at opfylde Eders; og da I ere saa meget opmærksomme paa det fremfarne, ville I sikkerligen ei glemme Efterverdnen; og denne stedsevarende Erindring giør Eder sikkerligen dens Agtelse værdige.

Tale

Tale

af

Kongen af Sverrig Gustav III.

da han i Ordenens Capel den 23 April 1786 slog Grev Carl Bonde til Ridder af Seraphimerordenen, efter Rigsraad og Cancelliepræsidenten Grev Gustav Philip Creutz.

Høibaarne Forster,
Gode Herrer, svenske og gothiske Riddere!

Da jeg i Dag optager en ny Ridder i denne ældgamle Ordens Brødrelav, og efter vore Ordensloves Forskrivt skal tolke baade hans og den Ridders Fortienester, hvis Plads han indtager, standser jeg af ét ukiendt, men levende Savn.

Ikkun et Aar er forløbet, siden den Ridder, hvis Ordenstegn i Dag bortgives, traadde frem for dette Herrens Alter, lovede her, at opfylde de Pligter, Ordenen og Fædrenelandet ventede af ham — — og allerede er han forsvunden for vore Øine! Hans Iver for Riget, hans Siels usædvanlige Gaver, en lang Erfarenhed, en vidtstrakt Lærdom, store Kundskaber samlede med sielden Arbeidsomhed og Dømmekraft — alt er borte — og har Graven end her sat Grændser for hvad hans Iver og Sielsgaver lovede Fædrelandet, den har ei kunnet sætte Grændser for vort Savn — Det oplives ved alle Tilfælde — naar noget fortrinligt eller ærefuldt for mig eller Riget hænder — naar nyttige Indretninger befæstes — naar Medborgere foreenede til almeent Vels Fremmelse samles — naar Vid, naar Lærdom fremmes — saa oplives Mindet af ham, som, om han levede, skulde ved sin Oplysning bidraget til saadanne Indretningers Fremgang, eller ved sin levende Kierlighed for Fædrelandet taget Deel i det, som kan angaae dets Medborgeres Lyksalighed eller Tilfredsstillelse; og denne Erkiendelse er den

største Berømmelse, som kan giøres ham; thi det er med faa Ord, at han foreenede med en oplyst Forstand den reeneste Kierlighed for sit Fædreneland, og den meest levende Attraae efter redeligen at tiene det. Hans Skioldemærke er nu opsat blandt de døde Ridderes; men hans Minde lever, ei blot i Venners og Slægtninges Hierter, men det giemmes, saa længe Troeskab for Fædrelandet, Genie og Dyd prises.

Den Ridders Skiold, som nu opsættes i dennes Sted, har allerede ei allene prydet denne Ordens Gilde ved dets Fornyelse, men det har været fæstet paa Rigets eget Skioldemærke; og den Trone, jeg nu besidder, har baaret Fem Konger af denne Ridders Æt, hvilke have styret Riget, og forsvaret det mod indenlandsk og fremmed Vold. *)

Gode Herre! svenske og gothiske Ridder! jeg optager Eder i Dag i en Værdighed, som

*) Erik Jedvarson IX. eller den hellige; Knud Erikson, Erik Knudson, Erik Erikson, Carl Knudson eller VIII.

Eders Forfædre for meere end Fem hundrede Aar siden havde kunnet give Mine; og har en Lykkens Omverling forandret vore Skiebner *), saa viser dog den Hæder, som vederfares Eder i Dag, at I ei er vanslægtet; thi en retskaffen Iver for Fædrelandet udgiør det rette Adelskab. Oplivet fra Ungdommen af saadan Hengivenhed, har Eders Stræben allene været, at giøre Eder værdig til dets Tieneste. Denne Attraae har ført Eder ud fra Rigets Grændser, for ved fremmede Hoffe, skiønt i mindre Embeder, ved Flid og Arbeidsomhed at giøre Eder dueligt. Og om I ei, som Kongerne af Eders Navn, har søgt at udvide Rigets Grændser ved Vaaben og Seire, Eders Attraae, til at tiene Eders Medborgere, har dog ført Eder til Rigets fierneste Lande (de, som Erik Jedvarson forenede

*) Carl Knudson tvistede om den svenske og norske Krone med Christian af Oldenborg, Stammefaderen til hele den nu levende oldenborgske Stamme, som besidder de tre nordiske Troner. Efter adskillige Omverlinger bibeholdt sig dog Carl Knudson paa den svenske Trone, skiønt han maatte fraastaae den norske.

eenede med Sverrig) *), hvor I med mild Udøvelse af det vigtige Embed, jeg der havde betroet Eder, opfyldte det, man burde vente af Eder, og giorde Eder værdig til den fortrinlige Hæders Prydelse, hvilken jeg nu fremkalder Eder at modtage.

*) Erik Jedvarson indførde den christne Religion i Finland, og foreenede dette Storforstendom med Sverrig.

Baruch
eller
Viisdommens Discipel,
en Fortælling.

Af Anton Walls Bagateller.

Baruch var en ung Assyrier, som besad en god naturlig Forstand, og et velvilligt Hierte. Han tiente gierne, hvem han kunde, og fortørnede ingen. Han var opdragen ligefrem paa Landet, havde ingen Hovedstad, ingen Drabant, og intet Hofbal seet, og var aldrig bleven trykt, eller bestiaalet ved noget Fyrværkerie. Hans Fader døde, og efterlod ham et Landgods, som aarlig indbragte 20 Pund Guld.

Man har fortalt mig saa meget om Ninives Pragt, sagde han en Dag, jeg maae dog see, om alt dette forunderlige var sandt.

Han

Han stod til Hest, tog to Tienere, og 20 Pund Guld i Bancosedler med sig, og reed afsted. Det første der mødte ham i Nærheden af den store assyriske Konges Residents, var fire Stratenrøvere. Baruch og hans Tienere vare stærke Folk, og havde Mod; Røverne bleve slagne paa Flugt, og Baruch kom lykkelig til Byen.

Han tog ind i den gyldne Markat; tyve Opvartere sprang til, hialp ham af Hesten, og kaldte ham Fortreflighedens Tyr; det var den Titel, den store Konges Statholdere førte. Baruch forsikkrede hellig, at han ingen Fortrefligheds Tyr var; men man sagde ham, han maatte være det, enten han vilde eller ikke.

Baruch havde to Recommendationsbreve til Hofkostemesteren Zabradich. Han lod sig følge hen til hans Huus, og troede, da han kom ind, at man af en Feiltagelse havde ført ham til den store Konge selv. En Dverg, kled i Guld, meldte ham, og førte ham nogle Timer derefter ind i en gylden Sal. Hofkostemesteren kom midt i Salen den Fremmede imøde, omfavnede ham, og sagde, han regnede denne blandt

de

de lykkeligste Dage i hans Liv. Derpaa omfavnede han ham endnu engang, forsikkrede ham om sit varmeste Venskab, og sine virksomste Tienester, og lod ham staae. Dvergen bød den Fremmede til Tafflet, og over Tafflet nikkede Hofkostemesteren nogle Gange venlig til ham.

Da de vare staaede op, takkede Baruch Hofkostemesteren, og bad ham ydmygst om en Villighed.

"Beed om alt, hvad der staaer i min Magt, sagde Zabraduh; det glæder mig uendelig, om jeg kan tiene dig!"

"Jeg er kommen for at see den store Konges store Residents, jeg er ganske ubekiendt her — Hav den Godhed at vise mig de merkværdigste Ting her i Staden."

"Med største Fornøielse!" sagde Zabraduh, og lod den Fremmede følge til en Leietiener.

Baruch gik med Leietieneren, og forundredes, da han betragtede Springvandene, Colonnaderne, Statuerne, og de prægtige Bygninger. Det var Palladser, der stode paa Palladser, og Gader der vare optaarnede over Gader. Han

vidste

vidste tit ikke, hvor han først skulde henvende sine Øine.

Underveis havde han givet hver Staadder, der bad ham om noget, en Sølvmynt, og han stod endnu ikke i den siette Gade, da han var saa omringet af Staaddere, at han ikke kunde flytte en Fod. Han gav, hvad han havde, og forsikkrede, han havde nu ikke eet eeneste Stykke meere hos sig. De, der ikke fik noget, kom i Slagsmaal med de andre, Leietieneren frelste med Fare den Fremmede ind i et Huus, og tusende Forbandelser lydede bag efter dem begge.

"Jeg har ingen saadanne Palladser paa mit Gods, sagde Baruch ved sig selv; men jeg har heller ingen saadanne Tiggere. Saasnart jeg har seet den store Konge, vil jeg tilbage til mit Gods."

Han var neppe kommen sig lidt af sin Skræk, førend tre Politiebetiente trængte ind i Huset, og toge ham fangen. De førte ham til Qvarteercommissairen, og derfra til Overopsynsmanden over Politiet i Ninive. Man

beskyldte ham for, han havde villet stifte et Oprør mellem det liderlige Pak i Byen.

"Retfærdighedens Tigerdyr! sagde Baruch til Overopsynsmanden, jeg er en fremmed, er først kommen til Byen i Dag, og kiender ingen uden Hofkostemesteren Zabraduh, der er min Ven. Hvor kunde jeg ville stifte et Oprør?"

Retfærdighedens Tigerdyr vinkede ad Politiebetientene, at de skulde randsage den Fremmede. De fandt ikke eet eeneste Stykke Sølvmynt hos ham, og fik Befaling at give ham frie.

"Jeg takker dig for din Naade, sagde Baruch til Dommeren, og faldt ned i Støvet for ham. Jeg er en riig Herremand fra Provindsen Salumerser, og er blot kommen til Ninive for min Fornøielse."

"Holder paa ham, sagde Overopsynsmanden hastig, vi maae undersøge Sagen nøiere."

Baruch blev sat i et høit Taarn paa Ninives Stadsmure, og taget i nøie Forvaring. Han kunde fra sit Fængsel oversee alle de deilige Hauger, som laae paa denne Side af Byen.

"Haugerne i Ninive er fortreflige, sagde Baruch; men Retfærdigheden i Ninive er afskyelig."

Han

Han lod Hofkassemesteren bede, at han vilde tage sig af ham. Denne svarede, det giorde ham usigelig ondt, men Politiet i Byen Ninive henhørte ikke under de kongelige Feiekostes Departement. — Leietieneren, der var løbet bort, da Baruch blev taget fangen, blev hentet. Hans Udsagn stemte Ord til audet overeens med den Fangnes. Efter otte Dages Forløb blev Baruch frikiendt, og sat paa frie Fod, imod at erlægge en Summa af 1000 Sølvstykker.

"Jeg har først været otte Dage i den deilige Stad, sagde Baruch, og jeg har alt været to Gange i Fare for at blive myrdet; een Gang af Tiggerne, og anden Gang af Retfærdigheden. — Saasnart jeg har seet den store Konge, tager jeg ud paa mit Gods igien.

Han hørte af Leietieneren, der fulgte ham tilbage til den gyldne Markat, at Kongen næste Dag spiste offentlig, og at man kunde see ham der. Men man skulde først forbi tolv Hovedvagter, og maatte aflevere en liden forseglet Pakke til hver.

"Hier-

"Hiertelig gierne, sagde Baruch, du skal følge mig hen i Morgen."

Han kom forbi Hovedvagterne, leveerte Pakkerne, og saae Kongen af Assyrien. — Det var en udtørret Gestalt, der plagedes af en skrækkelig Hoste, ikke talte eet Ord med noget Menneske, og ikke rørte et Fad iblandt hundrede. Men denne Gestalt var bedækket med Perler, og skinnede af Diamanter.

O! sagde Baruch, da han gik bort, Solens Broder og de 32 Vindes Herre har et prægtigt Smykke; men det synes ikke at gaae ham synderlig vel. Jeg har seet ham, og vil nu hiem til mit Gods.

Da han gik tilbage, saae han i en stor Gade en Mængde Mennesker strømme til et Huus.

"Kom! vi vil skiule os! sagde han til sin Ledsager, Politiet kunde ellers friekiende mig engang til."

Hans Ledsager underrettede ham, at ved den Tid den vise Salohaluds Discipler samledes for at nyde hans Underviisning. Den Fremmede spurgte, hvo den vise Salohalud var? og

fik

fik til Svar, han var Ninives Zilk, og det assyriske Riges Krone: han blev beundret af det heele Folk, og æret af alle Store: han vidste alt, hvad man kun kunde optænke, og lærte enhver den Kunst, at blive viis og lykkelig. Ynglingen blev nysgierrig, og spurgte, om han torde høre den vise Salohalud?

"Fremmede kunne høre ham et Par Gange for intet," sagde Leietieneren, og fulgte ham hen.

De kom til en prægtig Halle, over hvis Indgang der stod skrevet med gyldne Bogstaver: Her lærer Murduhas Moloch Kossu Salohalud, øverste Hofviis hos den store Konge i Assyrien, virkelig Sandhedsstierne med Sæde og Stemme, privilegeret Straale i de 48 Videnskaber og de 50 frie Kunster.

Ynglingen sank hen i hellig Ærbødighed, da han traadde ind i den store, gienlydende, prægtig udzirede Halle, og saae de tusende tause Mennesker, som sad roelige i Rader paa Bænke. — Baruch satte sig i en Krog, og spurgde ærbødig sin Naboe, hvad den vise Salohalud vilde tale om i Dag, og fik til Svar, at han talte om den vise Mand.

"Desbedre! sagde Baruch, saa taler han om sig selv. Jeg vil ingensteds bedre kunde faae at vide, hvo en viis Mand er."

Salohalud kom, og tog sit Sæde paa en Art af Trone under en prægtig Baldachin. Han var en smuk majestætisk Mand, med en venlig Mine. Som virkelig Sandhedsstierne med Sæde og Stemme bar han Træe-Jernets Orden i et Læderbaand — Da alting igien var saa stille, at man kunde høre et Sandskorn falde, begyndte han sin Tale.

Han sagde, den vise Mand havde ved Eftertanke overtydet sig, at han ikke blot var her for sin, men ogsaa for andres Skyld, og følgelig havde alle hans Handlinger det til deres sidste Øiemeed, at han deels fremmede sin egen, og deels andres Lyksalighed — den vise Mand vidste, at Jordens Goder vare til, fordi man skulle nyde dem; men han brugte dem saaledes, at han aldrig angrede deres Nydelse — han drak Vindruens Saft, dog saa, at han derved ikke giorde sig uduelig til at tænke og at handle, og han qvægede sig ved en Qvindes Yndigheder, dog saa, at de ei bleve ham Gift — han skat-

tede

tede Rigdomme, uden at opofre sig til dem, og han ønskede Ære, uden at hylde den — han var Statens troeste Tiener, og Lovens lydigste Undersaat — han saae sin Monarks Svaghed, ynkede den, og underkastede sig den — han loe af de upassende Love, dadlede og adlod dem — han oversaae sine Overmænd, giorde dem Forestillinger, og fuldbragde deres Befalinger.

Den vise Mand — sagde Salohalud fremdeles — var den bedste Fader, den bedste Ægtemand, den bedste Husbonde, og den bedste Ven — han elskede sine Børn, men han revsede dem, naar det behøvedes — han var sin Kones ømmeste Elsker, men ikke hendes Træl — han lod sine Slaver føle, at de vare fattigere, men ikke at de vare ringere end han — han bad sine Venner undertiden til et selskabeligt Maaltid, men han hialp dem des tiere — han vogtede sig for at laane af nogen, og derved blive ham undergiven, og han deelte, hvad han forhvervede, med de Fattige.

Baruch havde aldrig hørt sligt før, og han kunde ikke komme til sig selv af Forundring.

"Salohalud kan ikke sige det af sig selv," sagde han ved sig selv, "han maae have en Aand til Ven, der indskyder ham alt det."

"Den vise Mand, sluttede omsider Salohalud, er altsaa ingen undergiven uden sig selv. Han giver andre Love, og erkiender ingen uden sine egne. Han er sin Skiebnes Herre, naar de andre ere dens Slaver. Han mærkes af Folket, og Folket ærer ham. Statens Styrere føle hans Overlægenhed, og søge hans Kiendskab. Kongen selv hører om ham, og spørger ham til Raads. Hans Slaver, hans Børn, hans Venner ere stolte af ham, og hans Kone lykønsker sig med, at hun kan hvile i hans Arm."

Salohaluds Discipler, som hidindtil neppe havde draget Aanden, sukkede nu samtlig af fuldt Hierte.

O! sagde Baruch, her i Ninive ere Tiggere, der bande een; Politie, der friekiender een for 1000 Sølvstykker, og en Konge, der ikke taler og ikke spiser; men der er ogsaa en viis Mand i Ninive, der forstaaer den Kunst, hvordan man kan blive lykkelig — Een Viis er ligesaa meget værd, som ti Konger, hundrede Politier,

og

og tusende bandende Tiggere. Jeg vil blive i Ninive, vil høre den Vise, og blive lykkelig.

Medens de gik hiem, spurgde Baruch sin Ledsager, om der var flere Vise i Ninive?

"Nei! svarte denne; thi den store Konge har givet den vise Salohalud det Privilegium, eene at lære Viisdom. Ikke desmindre har denne vise Mand af Barmhiertighed tilladt en stakkels Skielm, som for det meeste lever af at hugge Brænde, at lære Viisdom een Time om Dagen. Vil du høre ham, maae du gaae nu; thi nu er hans Time.

"Før mig til ham, sagde Baruch, jeg giver ham i det mindste et Sølvstykke."

I en liden Tvergade stod over en Dør: Her lærer Abunassor. De gik ind, og fandt i et lidet reenligt Værelse fire Personer og en liden forvoxen Mand, der modtog dem meget venlig, og anviste dem Pladser.

"Mine Venner! begyndte han omsider, da der ikke kom flere; jeg gientager Eder i Dag med faa Ord min Lærdom, og slutter den for denne Maaned: — Tilbeder den Evige, værer maadelige, elsker og hielper hverandre! Jeg

veed ikke, hvad den Evige har besluttet over Eder! — jeg veed ikke, om I skulde have rolige og fornøiede Dage her paa Jorden — men en god Samvittighed skulle I have — End engang! værer maadelige, elsker hverandre og bevarer en god Samvittighed; thi I ere udødelige."

Abunassor stod op, og gav sine Tilhørere Tegnet, at han var færdig. — Baruch tog den fattige Mand tilside, og gav ham af Medynt et Guldstykke.

"Har du forstaaet mig, Fremmede?" spurgde denne.

"O ja!" sagde Baruch.

"Er du ogsaa tilfreds med mig?"

"Forlad mig, Abunassor! jeg kom til dig, og vilde høre, hvordan jeg kunde blive lykkelig."

"Saa kan jeg ikke modtage dit Guldstykke, Fremmede! — Imidlertid, hvo er du?"

Baruch sagde ham, hvo han var, og hvorfra han kom.

"Tag tilbage til dit Gods; maaskee lever du lykkelig der," sagde Abunassor.

"Forlad mig, Abunassor! jeg vil først høre den vise Salohalud."

"Godt,

"Godt, Baruch! hør og følg ham, og bevar en god Samvittighed; men troe ikke hans Løvter. — Jeg maae endnu gaae, og fortiene min Middagsmad til i Morgen. — Tag dit Guldstykke tilbage, lev vel, og vær lykkelig!"

Baruch rystede paa Hovedet over den besynderlige Mand, gik tilbage til den gyldne Markat, og forføiede sig anden Dagen hen at opvarte den vise Salohalud. — Den vise Mand havde Besøg af en Fortreflighedens Tyr. Baruch og en Sadelmager fra Ninive ventede i Forgemakket.

"Forstandens Faar! sagde Sadelmageren til Baruch; thi du er formodentlig en Discipel af den vise Salohalud — jeg er her nu tiende Gang for at hente Betaling for et Muleseltøi. Den vise Salohalud er riig, og har Pengene liggende. Men han lader os fattige Haandværksfolk staae, og taler blot med Forstandens Faar og Fortreflighedens Tyre. Jeg har otte Børn, og jeg boer i den anden Ende af Byen. Naar den vise Salohalud er alleene, saa lad mig først tale med ham."

I dette Øieblik kom Salohalud, og fulgte den, der havde besøgt ham, ned til Trappen. Han befalte Sadelmageren at komme igien i Morgen, eller Overmorgen, og førte den velklædte Baruch ind i sit Kammer.

"Sandheds Stierne! sagde Baruch, jeg har hørt dig i Gaar, og er forundret. — Siig mig, om jeg endnu kan blive ret lykkelig?"

"Dersom du vil blive viis — hvorfor ikke?" svarte Salohalud.

"Men hvor kan jeg det?"

"Det koster dig tre Unzer Guld. — Thi min Underviisning varer i tre Aar, og hvert Aar koster en Unze."

Baruch betalte de tre Unzer forud, leiede sig ind i Ninive, og hørte i tre Aar den vise Salohaluds Lærdomme; han begreb alt, hvad hans Lærer sagde, og fulgte det med den samvittighedsfuldeste Strænghed.

"Jeg veed nu alt, hvad der hører til Viisdom, jeg bliver stor og berømt, jeg bliver elsket og æret — kort sagt, jeg bliver lykkelig!" sagde Baruch, da de tre Aar var forbi, og gik om Aftenen derefter paa Comedie.

Sma-

Smagen i Ninive var den Tid paa sin høieste Spidse, og man førte derfor lutter gyselige Stykker op. Denne Aften splite man Kong Moloch, eller de tre — — —, et tragicomisk Skuespil i 3 Optog. — Skuespillet var saa græsseligt, at Haaret reiste sig paa Hovedet af een. Men Baruch, der vel havde sund Forstand, men der ikke havde hørt nogen Æsthetik, fandt de tre — — — noget kiedsommelige.

Han sad paa Parterret, og for at fordrive Tiden saae han efter Logerne. Han mærkede, at en Dame, som sad i første Etage ikke langt fra ham, gav Agt paa ham. Han gav Agt paa hende igien, og kort derpaa kastede hun i Heeden af en Samtale med hendes Naboerske, en Handske ud af Logen, og den faldt i Baruchs Skiød. — Han tog Handsken, bar den op i Logen til Damen, og havde den Ære at følge hende hiem. — Det var en ung Enke paa 24 Aar; hun besad megen Vittighed, og endnu mere Ild. — Han lovede, han vilde tiere giøre hende sin Opvartning, og han holdte sit Ord. Han forelskede sig i Damen, boesatte sig i Ninive, og tog hende til Kone.

"O! sagde han, jeg er en viis Mand; jeg har en Kone, og min Kone vil lykønske sig med, hun kan hvile i mine Arme."

Baruch ærede Lovene, tiente Bekiendte og Ubekiendte, og holdt sine Slaver som sine Børn. Baruch kom et halvt Aar efter Bryllupet nogle Timer tidligere hiem, end han havde sagt, og fandt en Captain af den tolvte Garde i sin Kones Arme. — Han drog i Vrede sin Dolk, stak Captainen ihiel, og lod sig skille fra sin Kone.

"Man er dog ikke fuldkommen lykkelig, sagde Baruch, naar man følger den vise Salohaluds Lærdomme."

Baruchs Gierning giorde Opsigt i heele Residentsen Ninive. Alle Fruentimmer bleve indtagne for den Mand, der havde stukken en Captain af den tolvte Garde ihiel i sin Kones Arme. Man lurede i Vinduerne, for at see ham gaae forbi, og han blev alle de ninivitiske Skiønheders Samtale.

Den store Konge i Assyrien, der var 72 Aar gammel, og plaget af en forskrækkelig Hoste, holdt i sit Pallads tusende rette Hustruer, og tre tusende Medhustruer — (Man kan ikke nøiagtig

agtig bestemme, hvori Forskiællen imellem disse bestod; men man veed, at i den gamle Historie er meget endnu mørkt.) En af de rette Koner, som man ligefrem kaldte den skiønne Mahallah, og der, som man sagde, havde en stor Indflydelse paa de øverste Chef i den store assyriske Konges Departementer, var nysgierrig efter at see den dristige Baruch, og saae ham.

Tre Dage derpaa udnævnte Solens Broder og de 32 Vindes Herre den sørgmodige Baruch til Overrigsforelæser, med 40 Pund Guld's Løn, og med Caracter af virkelig Sandheds Stierne, med Sæde og Stemme.

"Nei! sagde Baruch, jeg har giort den vise Salohalud Uret — Man naaer Lykke og Ære, naar man er viis."

Den store Konge holdte ikke af at blive forelæst, deels siden han overalt ingen synderlig Ven var af Bøger, deels da han, som Solens Broder, vidste alting. — Den skiønne Mahallah fandt paa en kort Tid desmere Smag deri, og den nye Overrigsforelæser maatte undertiden sidde hos hende til den aarle Morgen. Men Baruch kom, læste for og gik, og den skiønne

Mahal-

Mahallah besværede sig endelig for hendes Kammerfrue, at denne Mand blot læste og ikke talte.

En Aften sad den sortøiede Mahallah i en rosenfarvet Neglige paa hendes Sopha. Baruch var tilsagt til Forelæsning, og kom.

"I Dag skal du ikke læse, Baruch! sagde Mahallah, og rakte ham sin skiønne Haand; i Dag vil vi snakke med hinanden."

"Som du befaler, Skiønhedens Fryd!" sagde Baruch, og satte sig paa sit sædvanlige Sted.

"Skiønhedens Fryd! gientog hun kierlig; Er det dit Alvor, skiønne Baruch?"

"Du er jo skiøn," sagde Baruch; stod op, og faldt ned paa sit Ansigt for hende.

"Kom hid, Baruch! sæt dig hos mig."

Baruch stod op, hun vilde slynge begge sine Arme om ham, og han flyttede til Sophaens yderste Krog.

"Ha, Spotter! sagde hun med lynende Blik; det skal du faae betalt.

Den skiønne Mahallah løb ud, og to Minuter efter kom 4 Mand af den niende Garde, og slæbte Sandhedens virkelige Stierne med

Sæde

Sæde og Stemme i Fængsel. — Dagen derpaa anklagede den kongelige Overhoffiskal ham for Majestætsforbrydelse, og den store Konge dømte af egen Drivt Sandhedens Stierne til at gaae 10 Aar i Skubkaren paa Ninive Vold.

"Den vise Mand skulde være Herre over sin Skiebne?" raabte Baruch.

"Jeg flyttede saa langt fra den skiønne Mahallah, som jeg kunde, og jeg er en Majestetsforbryder. Jeg har fulgt Viisdommens Lære, og jeg er ærelløs, og maae gaae ti Aar i Skubkarren."

Baruch gik i Skubkarren paa Ninives Volde, og begræd det Dieblik, da det var falden ham ind at see Solens Broders Residents. Heele Ninive løb for at see ham gaae i Skubkarren, og tredie Dagen havde heele Ninive glemt ham.

Engang sad han der, og fortærte jamrende det tørre Brød, som var hans heele Maaltid. En Forbigaaende blev opmærksom paa ham, fordi han var den eeneste, der ikke tiggede ham, saae noget paa ham, og spurgde ham tilsidst, hvad han da havde giort?"

"Min

"Min Brøde, svarte Baruch, er, at jeg har ladet mig lyve for af den vise Salohalud."

Den Forbigaaende kom i et Selskab, og fortalte i al Uskyldighed dette sælsomme Svar igien. Sagen fløi fra Mund til Mund, og inden kort Tid blev Baruch spurgt hvert Øieblik: hvad hans Brøde var? Han svarte altid, at han havde ladet sig lyve for af den vise Salohalud. De gode Hoveder i Ninive fandt Tingen løierlig, klædde den ind i Sinddigte, og gave Afskriver af dem. I Begyndelsen loe man blot af Sinddigtene, og efterhaanden begyndte man at troe dem. — Et Aar derpaa havde den viise Salohalud 300 Discipler mindre.

Sandhedens Stierne fik Aarsagen hertil at vide, og skrev strax en Seddel til Overopsynsmanden ved Politiet i Ninive. Han meldte ham, at en vis Baruch for sine Forbrydelser gik i Skubkarren paa Voldene, og at han efter Sielelæren havde alle Kiendetegn paa et forrykt Menneske, hvis Raserie snart vilde bryde ud. Han raadde derfor, at man skulde inde-

lukke

lukke det arme elendige Menneske i Daarekisten, førend han uforvarende myrdede nogen.

Tredie Dagen derpaa blev Baruch indeluke i Daarekisten, og lagt i fire Lænker. Han spurgde, hvad han havde forbrudt; og da han var ganske sluttet, sagde man ham, han var rasende.

"Jeg har elsket min Kone, sagde Baruch, og hun har beskiæmmet mig. — Jeg har været den store Konge troe, og han har ladet mig gaae i Skubkarren — Jeg har ydmyg baaret den uretfærdige Straf, og jeg indsluttes som en rasende i Daarekisten. — O Salohalud! den vise Mand bestemmer ikke selv sin Skiebne."

Baruch sad i en Art af en liden Kielder, hvor kun kom Lys igiennem et rundt Hul. Han var sluttet, og kunde ikke røre sig. Han sad eene, og Vægteren, som to Gange om Dagen gav ham Mad, svarte ham ikke paa noget Spørgsmaal. — Baruch sad et halvt Aar i Daarekisten som rasende, og blev virkelig rasende. Han fik saadanne Anstød, at han undertiden sprængte Lænkerne.

Man sagde det igien til den vise Salohalud, og takkede ham for hans Forsigtighed.

"Jeg

"Jeg veed hvad jeg siger," sagde Sandhedens Stierne.

Heele Ninive beundrede hans Viisdom og Menneskekundskab, og han fik inden kort Tid dobbelt saa mange Tilhørere, som han nogensinde havde havt.

Raseriet udtømte efterhaanden Baruchs Kræfter, og man saae hans Endeligt imøde. Efter et af de heftigste Anfald sank han en Dag af Afmagt hen i en dyb Søvn. — Da han vaagnede, var han meget svag, men fuldkommen ved sin Forstand. Han saae en lille uanseelig Mand sidde ved hans Side, og see venlig til ham, og han syntes han havde seet denne Mand før.

Hvo er du? spurgde Baruch med mat Stemme.

"Kiender du endnu den stakkels Abunassor?" sagde Manden.

"Du, Abunassor? du her i Daarekisten? — og du kiender mig?"

Abunasser var bleven gammel, kunde ikke meere fortiene sit Brød ved at hugge Brænde, og var Dagen før ved en gammel Ven bleven Opsynsmand over Vogterne i Daarekisten.

"Jeg

"Jeg veed din heele Historie, sagde han til Baruch; har du bevaret en god Samvittighed?"

"Ja ved den Evige, Abunassor! det har jeg!"

"Saa glæd dig, Baruch! thi du er udødelig."

Baruch sank hen i dybe Tanker, og efterhaanden opklaredes hans heele Ansigt.

"O vise Abunassor! sagde han omsider, jeg takker dig — Ja jeg glæder mig; thi jeg er udødelig."

Kort derpaa kom Anstødet igien, og Baruch endte sit Liv i Abunassors Arme. Abunassor græd over ham, og priste ham lykkelig.

"Evige! sagde Abunassor med opløstede Hænder, lad mig døe som Baruch!"

Oversat af Rahbek.

Den hellige Taage,

En Fortælling af Giseke.

(Af deutsches Museum, September 1787.)

Blandt de Polarmennesker, som beboe den rummelige Hule Kukluk-Tak, herskede fra utænkelige Tider af den Skik, at giøre sig den lange sørgelige Vinternat taalelig, ved at antænde store Fyrrespaaner. Rigtig nok maatte de paa denne Maade tilbringe deres Liv i en Skye af Røg, som aldrig fordeelte sig; men Lyset af disse Fakler var dem dog en stor Velgierning, i Forhold til det forrige Mørke. Ved deres dunkle Skin kunde de temmelig godt forrette alle deres Ting. De bleve eenige om, at intet overgik Opfindelsen af disse brændende Spaaner, og at intet bedre Lys kunde tænkes.

En

En Udlænding leed engang Skibbrud paa deres Kyst. De indtoge ham i deres Hule, og han blev Medlem af deres Stat. Han sad bestandig stille og tungsindig iblandt dem; thi den lange Vinternat kunde han ikke vænne sig til, og de dunkle Fakler straalte ingen Fryd i hans Hierte. Han følte vel, at den Dunkelhed, hvori han nu var, vilde aldrig ganske fordrives, og ogsaa han maatte med viis Taalmodighed standhaftig oppebie dens Ende. Men, sagde han, det er ikke mindre viselig handlet, at opklare Mørket saa meget, som vor nærværende Tilstand tillader det. Og saa gik han hen, og giorde sig Lys af Dyrenes Ister, og tændte det, og oplyste dermed den Krog, man havde anviist ham i Hulen.

Nu brændte alt Luen af dette nye Lys, saaledes at Tingene viste sig med ny Klarhed, og Lyset straalede langt hen i Tusmørket. Da saae man, hvorledes der ikke overalt var lige lyst, og lærde at giøre Forskiæl imellem Lys og Tusmørke.

Og see, mange trængte sig til, for at glæde sig ved det nye Skin, og ønskede, at de ogsaa havde saadanne Lys. Men det viste dem mange Bræk og Mangler, som de i det forrige Tusmørke ikke vidste det mindste af. Vi maae stræbe, sagde de skamfulde, at forbedre disse, og aflægge den Grille om vor indbildte Fuldkommenhed, naar vi ville have det saa godt, og følgeligen blive saa lykkelige, som denne Fremmede.

Da vaagnede Forstanderne og de Ældste af den forrige Slum, og saae i deres Tusmørkes Taage det ny oprundne Lys. Og deres Muldvarpøine bleve blindede deraf. Vee os, sagde de til hinanden, om denne Lysning bliver almindelig! Da vil Folket see, at vi ikke ere fuldkomnere end de, og at andre end vi ogsaa forstaae den Kunst, at oplyse Mørket, og at de maaskee give bedre Lys, end vi ellers vilde forstaae. Da vil Folket ikke meere ernære os, og ingen vil meere have vore Træespaaner.

Vilde

Vilde sprang de op af deres bebolstrede Sæder, og stormede frem blandt Folket, og døvede det med Trusler og Skrig. Vender tilbage til vor hellige Dunkelheds Skiød, skreg deres Overhoved, den store Angakok Poglik; vender om til vor rummelige Stald, thi den er varm og bequem, og har aabnet Eder sine syv Døres Floie. Indbilder Eder ikke, at hint Lys giver Eder en nyttig Lysning; thi jeg siger Eder, det lysner ikke, men det forblænder. — Da blev Mængden bestyrtset, og den store Hob blev ved sin forrige Anfører, der endog forsøgte, med deres Hielp at fraroove den Fremmede og hans faae Tilhængere deres klarere Lys; men disse lode sig det ikke borttage, men forsvarede det med Liv og Kræfter.

Og da ingen Magt formaaede noget, opførte Mørkets Beboere en høi Skillerums Væg imellem sig og Besiøderne af det klarere Lys, paa det at ingen Straale deraf skulde trænge giennem til dem, og man, om mueligt, skulde glemme, at det var til. Folket slog sig ogsaa snart til Roe med det sædvanlige Tusmørke,

glemte, hvor ufuldkomment det var, holdte det allene for godt, og var kun desmeere tilfreds med sig selv, jo mindre det kiendte en bedre og lykkeligere Tilstand.

Den

Den Hvide og den Sorte.

Af Voltaire.

Alle Mennesker i Provindsen Candahar kiende Tildragelsen med den unge Rustan. Han var eeneste Søn af en Mirza i Landet; det er, som naar man i Frankerig siger Marquis, eller i Tyskland Baron. Man var i Begreb med at givte den unge Rustan med en Frøken eller Mirzinde af hans Sort. Begge Familier ønskede det inderligen. Han skulde blevet sine Forældres Trøst, giøre sin Kone lykkelig, og være det selv med hende.

Men til Ulykke havde han seet Prindsessen af Cachemire paa Markedet i Cabul, som er det betydeligste Marked i heele Verden, og uendeligen meget større end det i Bassora og det i

Astracan; og nu maa man vide, hvorfor den gamle Prinds fra Cachemire var kommen til dette Marked med sin Datter.

Han havde mistet de to rareste Stykker af sit Kabinet; det eene var en Demant, en Tomme stor, paa hvilken hans Datters Billede var udskaaret med en Konst, som Indianerne den Gang forstode, men som siden er tabt. Det andet var et Kastespyd, som foer af sig selv, hvorhen man vilde have det, hvilket blandt os er ikke saa rart, men var des rarere i Cachemire.

En af hans Durchlauchtigheds Fakirer havde stiaalet disse to Kostbarheder, og bragt Prindsessen dem. Pas vel paa disse to Stykker, sagde han til hende. Din Lykke beroer derpaa. Han gik derpaa sin Vei, og man saae ham aldrig meere. Hertugen af Cachemire, fortvivlet over dette Tab, besluttede at reise til Markedet i Cabul, for at see, om der blandt alle de Kiøbmænd, som der samles fra Verdens fire Hiørner, ikke var en, som havde hans Demant og hans Spyd. Han havde altid sin Datter med sig, hvor han tog hen. Hun havde

Des

Demanten med sig smukt indpakket i hendes Skiærf, men Spydet, som hun ikke saa let kunde skiule, havde hun meget omhyggeligen forvaret i Cachemire i hendes store lakeerte Kuffert.

Rustan og hun fik hinanden at see i Cabul; de elskede hinanden med al deres Alders Oprigtighed, og deres Fædrelandes Varme. Til Pandt paa sin Kierlighed gav Prindsessen ham sin Demant, og Rustan lovede hende, førend sin Bortreise, hemmeligen at besøge hende i Cachemire.

Den unge Mirza havde to Favoriter, der tiente ham som Secretairer, Staldmestere, Huushofmestere og Kammertienere. Den eene hedte Topaze; han var smuk, velskabt, hvid som en Circasserinde, venlig og tierstagtig som en Armenianer, klog som en Parser. Den anden kaldte sig Ebene; det var en Neger, meget smuk, meere geskiæftig, meere paapasselig end Topaze, og en Person, der fandt ingen Ting vanskelig. Prindsen meddeelte dem sit Forsæt, at ville reise. Topaze forsøgte, at faae ham derfra, med den vaersomme Nidkierhed, man formoder hos en Tiener, som ikke vilde mishage Herren; han

forestillede ham alt hvad han vovede derved. Hvorledes skulde man kunne overlade to Familier til Fortvivlelse? hvorledes stikke sine Forældre Dolken i Brystet? Han bragte Rustan til at vakle; men Ebene styrkede ham igien, og hævede alle hans Betænkeligheder.

Den unge Baron manglede Penge til en saa lang Reise. Den kloge Topaze skulde ikke have skaffet ham nogen laant; Ebene forsynede ham. Han tog listeligen Demanten fra sin Herre, lod giøre en falsk, der fuldkommen lignede den rette, lagde hiin i dennes Sted, og satte den rette i Pandt hos en Armenianer for nogle tusinde Rupier.

Da Baronen havde faaet sine Rupier, var alting færdigt til Reisen. Man ladede en Elephant med hans Bagage; man steeg til Hest. Topaze sagde til sin Herre: Jeg har taget mig den Frihed at giøre Dem Indvendinger, i Henseende til Deres Foretagende; men efterat have yttret dem, maa jeg adlyde. Jeg adlyder Dem, jeg elsker Dem, jeg vil følge Dem til Verdens Ende; men lad os dog underveis adspørge Oraclet, som er kun to Parasanger herfra.

Rustan

Rustan blev eenig deri. Oraclet svarede: Dersom du gaaer til Østen, saa kommer du til Vesten. Rustan forstod ikke det mindste af dette Svar. Topaze paastod, at det indeholdt intet godt. Den stedse føielige Ebene overtydede ham om, at det var saare gunstigt.

Der var endnu et Orakel i Cabul; de vendte sig til det. Oraklet i Cabul svarede med disse Ord: Dersom du besidder, saa skal du intet besidde; dersom du er Seiervinder, saa skal du intet vinde; dersom du er Rustan, saa skal du ikke være det. Dette Orakel syntes endnu meere uforstaaeligt end det første. Vogt dig, sagde Topaze: Frygt ingen Ting, sagde Ebene; og denne Minister havde, som man vel kan troe, stedse Ret hos en Herre, hvis Lidenskab og hvis Haab han opmuntrede.

Da man forlod Cabul, reiste man giennem en stor Skov; man satte sig paa Græsset for at spise, og lod Hestene græsse. Man var i Færde med at tage Pakkerne af Elephanten, som bar Maden og Dækketøiet, da man blev vaer, at Topaze og Ebene ikke længer vare med den liden Caravane. Man raabte paa dem; Skoven

gav

gav Gienlyd af Topazes og Ebenes Navne. Tienerne søgte efter dem paa alle Kanter, og opfyldte Skoven med deres Raab; de kom tilbage, uden at nogen havde svaret dem, og uden at have seet nogen. Vi have intet fundet, sagde de, uden en Høg, som sloges med en Ørn, og som rev Fiærene af den. Fortællingen om denne Strid opvakte Rustans Nysgierrighed. Han gik til Fods hen til Stedet; han fandt hverken Høg eller Ørn, men han saae hans Elephant, endnu heel belæsset med Bagagen, anfalden af en stor Eenhiørning. Den eene slog med sit Horn, den anden med sin Snabel. Eenhiørningen forlod Striden i Rustans Paasyn; man bragte Elephanten tilbage, men Hestene fandt man ikke meere. Der forefalder underlige Ting i Skovene, naar man reiser, raabte Rustan. Tienerne vare bestyrtsede, Herren fortvivlet over, med eet at have mistet sine Heste, sin kiere Neger, og sin vise Topaze, som han stedse havde Venskab for, skiønt han aldrig var af Meening med ham.

Haabet om snart at være for den smukke cachemirske Prindsesses Fødder, trøstede ham, da

han

han traf paa et stort skimlet Asen, som en stærkseenet og fæl Knold tildækkede med hundrede Stokkeprygl. Intet Dyr er saa smukt, saa sieldent, saa let til at løbe, som dette Slags Asener. Dette svarede paa Skurkens fordoblede Slag med en Skryden, der syntes at maatte rive Cegetræerne fra Roden. Den unge Mirza tog, som Ret var, Asenets Partie, da det var et deiligt Dyr. Knolden løb sin Vei, sigende til Asenet: Du skal betale mig det. Asenet takkede sin Befrier i sit Sprog, nærmede sig, lod sig caressere, og caresserede. Efter nu at have spiist, steeg Rustan op paa Asenet, og tog Veien til Cachemire med hans Tiener, nogle til Fods, andre ridende paa Elephanten.

Neppe var han kommen paa Asenet, førend dette vendte om til Cabul, isteden for at følge Veien til Cachemire. Det var forgieves, at Herren trak i Tøilen, slog det med Pidsken, gav det af Sporerne, holdt an, smeldede til høire og smeldede til venstre. Det halstarrige Dyr løb stedse ad Cabul til.

Rustan svedte, qvælte sig, fortvivlede, da han mødte en Kameelhandler, som sagde til ham:

Det

Det er et slemt Asen, De der har faaet, Herre! det bringer Dem, hvor De ikke vil hen; vil De overlade mig det, saa giver jeg Dem fire af mine Kameler, som De selv kan vælge. Rustan takkede Forsynet, der havde skaffet ham saa godt Kiøb. Topaze havde meget Uret, sagde han, i at sige mig, at min Reise skulde blive ulykkelig. Han satte sig op paa den smukkeste Kameel; de tre andre fulgte; han kom tilbage til Caravanen, og saae sig nu paa Veien til sin Lyksalighed.

Han havde neppe reist fire Parasanger, førend han blev standset ved en dyb, bred og voldsom Strøm, der styrtede ned af Klipper, som vare hvide af dens Skum. Begge Strømmens Bredde vare rædsomme Brinker, som forfærdede Synet, og bragte al Tapperhed til at iisne. Det var umueligt, at komme over den, det var umueligt at komme enten til høire eller venstre. Jeg begynder at frygte, sagde Rustan, at Topaze havde Ret i at raade mig fra Reisen, og jeg Uret i at foretage den. Var han dog kuns endnu her, han kunde maaskee give mig noget godt Raad; havde jeg Ebene, han kunde trøste mig, og finde noget Redningsmiddel; men

alting

alting slaaer mig nu feil. Hans Forlegenhed blev forøget, ved hans Følges Bestyrtselse. Natten var bælmørk, man hendrev den med Bejamring. Omsider dyssede dog Mathed og Modløshed den forelskede Reisende i Søvn. Han vaagnede i Dagbrækningen, og saae en smuk Marmorbroe over Strømmen fra dens eene Bred til den anden.

Nu var der en Udraaben, af Forundring og Glæde. Er det mueligt? Er det en Drøm? Hvilket Mirakel! hvilken Fortryllelse! Tør vi gaae over den? Heele Flokken kastede sig paa Knæe, reiste sig, gik til Broen, kyssede Jorden; saae paa Himmelen, udstrakte Hænderne, satte Fødderne skiælvende, gik, gik tilbage, var i yderste Forvirring; og Rustan sagde: For denne Gang er Himlen mig gunstig. Topaze vidste ikke hvad han snakkede; Oraklerne var mig føielige; Ebene havde Ret, men hvorfor er han her ikke?

Neppe var Flokken kommen over Strømmen, førend med ect Broen styrtede ned i Vandet, med en græsselig Rabalder. Desbedre! desbedre! raabte Rustan, Gud skee Lov! Himlen være priset! Den vil ikke, at jeg skal vende

til-

tilbage til mit Fædreland, hvor jeg kun var slet og ret Herremand; den vil, at jeg skal ægte min Elskede. Jeg skal blive Prinds af Cachemire, det er saaledes jeg, ved at besidde min Kiæreste, skal ikke besidde mit lille Baronie i Candahar. Jeg skal være Rustan, og jeg skal ikke være det, siden jeg skal blive en stor Prinds. Saaledes har jeg en stor Deel af Orakiet net forklaret til min Fordeel; det skal gaae saa med det øvrige. Jeg er alt for lykkelig. Men hvorfor er Ebene ikke hos mig? Hans Savn er mig tusinde Gange smerteligere end Topazes.

Han reiste endnu nogle Parasanger med den største Fryd. Men mod Aften mødte man en Rad af Klipper, steilere end en Fæstningsmuur, og høiere end Babels Taarn vilde have været, om det var bleven færdigt. Caravanen blev nu opfyldt af Angst, og dens videre Fremgang var aldeles afskaaren.

Alle Mand skrege: Gud vil at vi her skulle omkomme. Han har ikke afbrudt Broen, uden for at betage os alt Haab om at kunne vende tilbage: han har ikke opreist Fieldet, uden for at skille os ved ethvert Middel til at komme

frem.

frem. O Rustan! o ulyksalige Baron! Vi skal aldrig komme til Cachemire, aldrig heller tilbage til Candahars Land.

Den meest pinende Smerte, den meest modløse Forsagthed, fulgte i Rustans Siel paa den umaadelige Glæde, han havde følt ved det Haab, hvoraf han var beruset. Han var nu meget langt fra at udtyde Oraklerne til sin Fordeel! O Himmel! o mit Fædrelands Gud! skal jeg da have tabt min Ven Topaze!

Som han udtalede disse Ord under dybe Sukke og under en Strøm af Taarer, midt iblandt sit fortvivlede Følge, aabner sig med eet Foden af Bierget; et langt hvælvet Gallerie, oplyst af tusinde Fakler, viser sig for de blindede Øine. Rustan raabte; hans Folk kastede sig paa Knæe, eller faldt af Bestyrtselse baglænds paa Jorden, skrigende: Under over alt Under! Rustan er Vitsnus Yndling, Bramas Elskelige; han skal vorde Jordens Beherskere. Rustan troede det, han var uden for sig selv, opløftet over sig selv. Ah Ebene, min kiere Ebene! hvor er du, hvi er du ikke Vidne til alle disse Jertegn? Hvorledes har jeg mistet dig? Deilige Prind-

sesse af Cachemire! naar skal jeg igien beskue din Skiønhed?

Han gaaer frem med hans Tienere, hans Elephant, hans Kameler, under Biergets Hvælving. Paa den anden Side af Bierget modtoges han af en Eng, emailleret med Blomstre, og indfattet af spillende Bække. Paa hiin Side Engen var der Alleer, længere end Synet kunde naae; ved Enden af Alleerne en Flod, langs med hvilken tusinde Lyststeder med de yndigste Haver udfoldede deres Pragt. Overalt hører han Concerter af Sang og Instrumenter; han seer Danse; han skynder sig over en af Flodens Broer: han spørger den første, han møder, hvad dette er for et herligt Land?

Den, han tiltalede, svarede ham: Du er i Provindsen Cachemire; du seer Indbyggerne i Glæde og Forlystelse; vi høitideligholde vor skiønne Prindsesses Bryllupfæst, da hun staaer i Begreb med at givte sig med Herren af Barbabu, til hvilken hun er lovet af hendes Fader. Gud giøre deres Lyksalighed evig! Ved disse Ord faldt Rustan i Besvimelse, og den cachemirske Herre troede ham beladt med Epilepsie; han lod

ham

ham bringe til sit Huus, hvor han længe var uden Sands. Man sendte efter de to dueligste Læger i Landet, de følede Pulsen paa den Syge, som efter lidt at være kommen til Live, udstønnede dybe Sukke, saae vildt ud af Øine, og raabte atter og atter: Topaze, Topaze! du havde kun alt for meget Ret.

Den eene af Lægerne sagde til den cachemirske Herre: Jeg mærker af hans Udtale, at det er et ungt Menneske fra Candahar; jeg seer han ikke taaler dette Lands Luft; man maae sende ham hiem. Jeg seer af hans Øine, at han er gaaet fra Forstanden. Betroe Dem til mig, jeg skal bringe ham tilbage til hans Fædreland, og jeg skal helbrede ham. Den anden Læge forsikkrede, at han var ikke syg uden af Tungsindighed; at man maatte bringe ham til Prindsessens Bryllup, og lade ham danse. Medens de beraadsloge, kom han til Kræfter. De to Læger bleve afskedigede, og Rustan blev allene med sin Vært.

Herre, sagde han, jeg beder om Tilgivelse, for at jeg har besvimet i Deres Nærværelse; jeg veed, det er ikke høfligt. Jeg beder ydmygst,

De vilde have den Bevaagenhed, at modtage min Elephant, som et Mærke paa min Erkiendtlighed for den Godhed, hvormed De har beæret mig. Han fortalte ham derpaa alle hans Eventyrer, vogtende sig imidlertid vel for at tale om Hensigten af hans Reise. Men i Vitsnus og Bramos Navn, sagde han, fortæl mig, hvem er den lykkelige Barbabu, som skal ægte Prindsessen af Cachemire; hvorfor har hendes Fader valgt ham til Svigersøn, hvorfor modtager Prindsessen ham til Gemal?

Herre, svarede Cachemirerne, Prindsessen har slet ikke modtaget Barbabu. Tverimod, hun svømmer i Taarer, medens heele Provindsen Cachemire med Glæde høitideligholder hendes Brylup. Hun har indsluttet sig i Taarnet paa sit Slot. Hun vil ikke see nogen af de Glædes-Optoge, man giør for hende. Ved at høre disse Ord, kom Rustan noget til sig selv igien. Roserne i hans Kinder, som Sorgen havde bragt til at falme, fornyedes. Siig mig, jeg beder Dem, blev han ved, hvorfor har Prindsen af Cachemire sat sig det i Hovedet, at ville give sin Datter en Barbabu, som hun ikke vil have.

Det

Det skal jeg, svarede Cachemireren. Veed De, at vor stormægtigste Prinds havde mistet en stor Demant, og et Kastespyd, som laae ham meget paa Hierte? Det veed jeg meget vel, sagde Rustan. Viid da ogsaa, sagde Værten, at vor Prinds, af Fortvivlelse over ikke at have faaet noget at høre om hans to Klenoder, da han havde længe ladet søge om dem hele Jorden over, lovede sin Datter til den, som bragte ham en af dem tilbage. Nu er her kommen en Hr. Barbabu, som er forsynet med Demanten, og han ægter i Morgen Prindsessen.

Rustan blev bleg; stammede en Compliment frem, tog Afskeed med sin Vært, og jagede paa sin Dromedar hen til Hovedstaden, hvor Ceremonien skulde gaae for sig. Han kommer til Prindsens Slot, han melder, at han har Ting af Vigtighed at foredrage; han beder om Audience. Man svarer ham, at Prindsen er beskiæftiget med Forberedelserne til Bryllupet. Det er just derfor, sagde han, at jeg vil tale med ham. Han var saa paatrængende, at man tilsidst maatte føre ham ind. Durchlauchtigste Fyrste! sagde

han, Gud krone alle Deres Dage med Herlighed og Ære! Deres Svigersøn er en Skielm.

Hvorledes? en Skielm? Hvad tør du sige? Er det at tale til en Hertug af Cachemire, om den han har valgt til Svigersøn? — Ja, en Skielm, svarede Rustan; og for at bevise Deres Durchlauchtighed det, da er dette Deres Demant, som jeg bringer.

Ganske forbauset sammenlignede Hertugen de to Demanter; og som han ikke forstod sig derpaa, kunde han ikke sige, hvilken der var den rette. Jeg har da her to Demanter, sagde han, og jeg har kun een Datter. Jeg er altsaa i en sælsom Forlegenhed. — Han lod Barbabu komme, og spurgde ham, om han ikke havde bedraget ham? Barbabu svor paa, at han havde kiøbt sin Demant af en Armenianer. Den anden sagde ikke, hvor han havde sin fra, men foreslog en Udvei. Det maatte nemlig behage Hans Durchlauchtighed, strax at lade ham prøve en Dyst med sin Rival. Det er ikke nok, sagde han, at Deres Svigersøn leverer en Demant; han bør ogsaa give Prøver paa Mandighed. Finder De ikke for godt, at den af os, som dræber den

anden,

anden, ægter Prindsessen? — Meget godt, svarede Prindsen. Det vil blive et meget smukt Optog for Hoffet. Hertug ud at slaaes! Overvinderen skal have den Vundnes Vaaben, som Skik og Brug er i Cachemire, og han skal ægte min Datter.

Begge Prætendentere gik strax ned i Gaarden. Der stod paa Trappen en Skade og en Ravn. Ravnen skreeg: Slaaes, slaaes! Skaden: Slaaes ikke. Hertugen maatte lee deraf. De to Rivaler gave neppe Agt derpaa. De begyndte Kampen; heele Hoffet giorde en Kreds om dem. Prindsessen, som stedse holdt sig skiult i sit Taarn, vilde ikke være tilstede ved dette Skuespil; det faldt hende ikke ind, at hendes Elsker kunde være i Cachemire, og hun havde saadan Afskye for Barbabu, at hun ikke vilde see nogen Ting. Striden løb fortrefflelligen af. Barbabu blev dræbt uden Omstændighed, og Folket var hierteligen fornøiet derover, siden han var styg, og Rustan smuk, hvilket er det, som næsten stedse bestemmer den offentlige Yndest.

Seiervinderen iførde sig den Vundnes Pandserskiorte, hans Skiærf og hans Hielm; og fulgt af heele Hoffet gik han under Trompeters og Skalmeiers Lyd hen at fremstille sig under Prindsessens Vindver. Alle raabte: Skiønne Prindsesse, kom at see Deres smukke Mand, der har dræbt sin leede Rival; hendes Damer gientoge disse Ord. Prindsessen saae ulykkeligviis ud igiennem Vindvet, og da hun saae den Mands Rustning, som hun afskyede, løb hun fortvivlet hen til hendes lakerede Skrin, og tog det ulykkelige Spyd, som nu fløi hen, og giennemborede hendes kiere Rustan, trods hans Kyrads. Han udstodte et heftigt Skrig, og i dette Skrig troede Prindsessen at kiende hendes ulykkelige Elskers Røst igien.

Med flagrende Haar, med Døden i Øinene og i Hiertet, løber hun ned. Rustan er allerede falden, og ligger blodig i hendes Faders Arme. Hun seer ham, hun kiender ham igien. Hvilket Øieblik! hvilket Syn! Intet kan udtrykke dets Smerte, dets Ømhed, dets Forfærdelse. Hun kaster sig over ham, hun omfavner ham. Modtag, sagde hun, det første og sidste Kys af din

Elsker-

Elskerinde, og din Morderske. Hun drager Spydet ud af hans Saar, støder det i sit eget Hierte, og døer ved sin tilbedede Elskers Bryst. Faderen bestyrtset, fortvivlet, færdig at døe som hun, søger forgieves at kalde hende til Live igien. Han forbander det ulyksalige Spyd, bryder det i Stykker, kaster langt bort de to ulykkelige Demanter, og medens man tilbereder hans Datters Begravelse, isteden for hendes Bryllup, lader han bringe op paa Slottet den blodige Rustan, som havde endnu en Levning af Liv tilbage.

Man lægger ham paa en Seng. Det første han seer er Topaze og Ebene, hver ved sin Side af Sengen. Hans Forundring gav ham endnu lidet Kræfter. Gruesomme, sagde han, hvorfor have I forladt mig? Prindsessen havde maaskee endnu levet, om I havde været hos den ulyksalige Rustan. Jeg har intet Dieblik forladt Dem, sagde Topaze; jeg har stedse været hos Dem, sagde Ebene.

Hvad siige I? hvorfor spotte mig i mine sidste Dieblikke? svarede Rustan med afmægtig Røst. De kan troe mig, sagde Topaze. De veed, jeg

samtykkede aldrig i denne ulykkelige Reise, hvis rædsomme Følger jeg forudsaae. Det var mig, der var Ørnen, som stred med Høgen, og som han plukkede Fiærene af; jeg var Elephanten, som gik bort med deres Bagage, for at tvinge Dem til at vende tilbage til Deres Hiem; jeg var det skimlede Asen, som imod Deres Villie bragte Dem hiem ad; det var mig, som dannede Strømmen, der standsede Deres Reise; det var mig, der opreiste Fieldet, som afskar Veien for Dem til Deres og Deres Elskedes Død; jeg var Lægen, der raadede Dem til Deres Fædrelands Luft; jeg var Skaden, som raabte til Dem, ikke at stride.

Og jeg, sagde Ebene, var Høgen, som rev Fiærene af Ørnen; Eenhiørningen, som gav Elephanten de hundrede Stød med Hornet; Knolden, der slog det skimlede Asen; Kiøbmanden, der gav Dem Kameler for at reise til Deres Ulykke; jeg byggede Broen, De reiste over; jeg grov Hvælvingen, De foer igiennem; jeg er Lægen, som opmuntrede Dem til at blive her, og Ravnen, som tilraabte Dem, at slaaes.

Ak,

Ak, tænk paa Oraklet, sagde Topaze: Dersom du gaaer til Østen, saa kommer du til Vesten. Ja, sagde Ebene, her begraver man Døde, med Ansigtet vendt mod Vesten. Oraklet var tydeligt, hvi forstod du det ikke? Du har besiddet, og du skal ikke besidde; thi du havde Demanten, men den var falsk og du vidste det ikke. Du vandt, og du døer; du er Rustan, og ophører at være det. Alting er opfyldt.

Som han saa talede, bedækkede fire hvide Vinger Topazes, og fire sorte Ebenes Legemer. Hvad seer jeg, raabte Rustan? Topaze og Ebene svarede begge: Du seer dine to Genier. O, mine Herrer, sagde den ulykkelige Rustan, hvad foretage I eder? hvorfor to Genier for et stakkels Menneske? Det er Loven, sagde Topaze; hvert Menneske har sine to Genier. Plato har først sagt det, og andre have siden gientaget det. Du seer, intet er meere sandt. Jeg, som nu taler til dig, er din gode Genius, og min Forretning var at vaage over dig, til dit Livs sidste Øieblikke. Jeg har nøiagtigen opfyldt min Pligt.

Men,

Men, sagde den Døende, naar det var din Bestemmelse, at tiene mig, saa er jeg jo af en ypperligere Natur, end du. Og nu, hvorledes kan du sige, at du er min gode Genius, naar du har ladet mig bedrages i alt hvad jeg foretog mig, og lader mig og min Elskerinde saa ynkeligen døe? Ak, det var din Skiebne, sagde Topaze. Dersom det er Skiebnen, som giør alt, sagde den Døende, hvad nytter da en Genius til? Og du, Ebene, med dine fire sorte Vinger, du er da formodentligen min onde Genius? Det er saa, sagde Ebene. Men du var da og min Prindsesses onde Genius? Nei, hun havde sin egen, men jeg har fuldkommen gaaet ham til Haande. Ak, forbandede Ebene! naar du er saa ond, saa tilhører du da ikke den samme Herre, som Topaze? I ere frembragte af to forskiellige Væsner, hvoraf det eene er godt, det andet ondt af Naturen? Det er ikke sagt, svarede Ebene, men deri stikker en stor Vanskeligbed. Det er umueligt, sagde Rustan, at et velgiørende Væsen kan have frembragt en saa ulykkelig Genius. Mueligt eller ikke, svarede Ebene, Sagen forholder sig, som jeg har sagt. Ak, sagde Topaze, min stak-

kels

kels Ven, seer du ikke, at denne Skielm har endnu den Ondskab, at lede dig i Trætte, for at bringe dit Blod i Hidsighed, og fremme din Dødstime? Bort, sagde den bedrøvede Rustan, jeg er ikke meere fornøiet med dig, end med ham. Han tilstaaer i det mindste, at han har villet giøre mig ondt; og du, som paastaaer, at forsvare mig, du har i ingen Ting tient mig. Det giør mig meget ondt, sagde den gode Genius. Og mig ligesaa, sagde den Døende; der er noget herunder, som jeg ikke forstaaer. Jeg ikke heller, sagde den stakkels gode Genius. Jeg skal strax faae Oplysning derom, sagde Rustan. Det vil vi saae at see, sagde Topaze. Derpaa forsvandt det alt. Rustan befandt sig igien i sin Faders Huus, som han ikke var kommet ud af, og i sin Seng, hvor han i en Time havde ligget og sovet.

Han vaagner ganske svedig, ganske fortumlet; han beføler sig, kalder, raaber, ringer. Hans Kammertiener Topaze kommer med Nathue paa, og gabende. Er jeg død? er jeg levende? raabte Rustan; kommer den smukke Prindsesse af Cache-

mire

mire sig? — Drømmer Herren, svarede Topaze med Kulde.

Af, raabte Rustan, hvor er da den Barbar, Ebene, med sine fire sorte Vinger, bleven af? Det er ham, som lader mig døe denne grusomme Død. — Han ligger oppe, og snorker, Herre! befaler Herren, at jeg skal lade ham komme ned? — Den Misdæder! i sex heele Maaneder har han forfulgt mig; det er ham, som bragte mig til det ulyksalige Marked i Cabul; ham, som fralistede mig den Demant, Prindsessen havde givet mig. Han allene er Aarsagen i min Reise, i Prindsessens Død, i Stødet af det Spyd, der nu dræber mig i min blomstrende Alder.

Fat Dem, sagde Topaze, De har aldrig været i Cabul; der er ingen Prindsesse af Cachemire. Hendes Fader har aldrig havt uden to Drenge, der nu gaae i Skole. De har aldrig havt nogen Demant; Prindsessen kan ikke være død, siden hun ikke er død; og de befinder dem fortreffelig.

Hvor=

Hvorledes? Det er ikke sandt, at du stod ved min Side, som jeg døende laae i Prindsens hendes Faders Seng? Du har ikke tilstaaet mig, at du, for at vogte mig for saa mange Ulykker, har været Ørn, Elephant, skimlet Asen, Doctor og Skade? — Alt dette har De drømt, Herre! Vore Ideer ere ikke meere i vor egen Magt, naar vi sove, end naar vi vaage. Gud har villet, at denne Rad af Ideer skulde fare Dem igiennem Hovedet, uden Tvivl for at give Dem nogen Underviisning, som De burde føre Dem til Nytte.

Du giør Nar af mig, svarede Rustan, hvor længe har jeg da sovet? — Kun en Times Tid, Herre! — Nu da, fordømte Sladdrer, hvorledes vil du, at jeg i een Time skal have været paa Markedet i Cabul, for sex Maaneder siden være kommen tilbage, have giort Reisen til Cachemire, og vi være døde, Barbabu, Prindsessen og jeg? — Herre! intet er lettere og sædvanligere; og de kunde virkeligen have reist Verden rundt, og havt endnu flere Eventyrer i kortere Tid.

Er

Er det ikke sandt, at De i en Time kan læse Udtoget af den persiske Historie af Zoroaster? imidlertid indeholder dette Udtog otte hundrede tusinde Aar. Alle disse Tildragelser gaae igiennem Deres Hoved, een efter den anden i een Time. Men De tilstaaer mig, at det er ligesaa let for Brama, at knibe alting ind i en Times Rum, som at udstrække det i Rummet af otte hundrede tusinde Aar; det er netop det selv samme. Forestil Dem, at Tiden dreier sig om et Hiul, hvis Centrum er Infinitum. Under dette store Hiul er en utallig Mængde Hiul, det eene i det andet; det i Centrum er umærkeligt, og giør et uendeligt Antal Dreininger netop i den samme Tid, som det store kun dreier sig eengang. Det er tydeligt, at Tildragelserne fra Verdens Begyndelse til dens Ende kan komme efter hinanden, i langt mindre Tid, end hundrede tusinde Deelen af et Secund; og man kan endogsaa sige, at det er saa.

Jeg forstaaer deraf ikke det mindste, sagde Rustan. Befaler De, sagde Topaze, saa har jeg en Papegøie, som skal giøre Dem det meget let

let begribeligt. Den var til for Syndfloden, og den er dog kun halvandet Aar gammel. Den skal fortælle Dem sin Historie, som er overmaade underholdende. — Hurtig hent den, sagde Rustan; den skal more mig til jeg falder i Søvn igien. — Den er hos min Syster Nonnen, sagde Topaze. Jeg skal hente den, og De skal blive fornøiet. Dens Hukommelse er paalidelig; den fortæller simpelt, uden at søge at vise Vittighed ved hver Leilighed, og uden at commentere. — Desbedre, sagde Rustan; saaledes vil jeg just have en Fortælling. — Man bragte Papegøien.

Asem,

af Dr. Goldsmith.

I hine Egne, hvor Taurus opløfter sit Hoved over Stormene, og fremstiller for Vandrerens Øie intet uden steile Klinter, hvorfra brusende Strømme nedstyrte sig, og for Resten rundt om alle en vild Naturs Omverlinger, midt i disse rædsomme Fieldegne, langt fra alt Menneskeselskab, og afskyende al Menneskeomgang, levede Menneskehaderen Asem.

Asem havde hendrevet sin Ungdom blandt disse samme Mennesker, som han hadede. Han tog længe Deel i alle deres Fornøielser, og følede for dem den meest levende Godhed. Hans Midler udtømte han ganske ved at hielpe Ulykkelige. Aldrig søgte en Fattig forgieves Tilflugt hos ham. Aldrig nærmede sig en trættet Vandrer

til

til hans Huus, uden der at finde den blideste Giæstfrihed; kort, Asem ophørde ikke at giøre vel, førend det ei længer stod i hans Magt.

Da han havde adspredet alle sine Rigdomme ved Velgiørenheds Handlinger, troede han selv at skulle finde Understøttelse i deres Erkiendtlighed, som han før havde hiulpen, og vendte sig til dem med tillidsfuld Tryghed. Men disse Utaknemmelige fandt ham meget snart uforskammet; thi Medlidenhed er af alle Følelser den, som har mindst Varighed.

Asem saae nu det menneskelige Kiøn fra en Synspunkt, meget forskiellig fra den, fra hvilken han nylig saae den med saa meget Behag. Han opdagede utallige Feil, hvor han før et mærkede Spor dertil; og hvilken Side han end vendte sig til, saa forøgedes den Forstillelse, den Utaknemmelighed, den Forræderskhed han blev vaer, den Afskye, han havde fattet, for al Omgang. Han besluttede derfor at flye det, og drog bort til den vilde og nøgne Top af Taurusfieldet, for der at overlade sig til sin Græmmelse, og for at leve eene med den eeneste ærlige Mand, han kiendte, med sig selv.

Der tiente ham en Huule til Skiul mod Luftens Umildhed; vilde Frugter, som han meisommeligen samlede paa Klippernes Skraaninger, vare hans Mad, og Vandet i en Bæk hans Drik. Forbittret og eensom hendrog han der sine Dage i dybe Betragtninger, og brystede sig af, at kunne her leve i en fuldkommen Uafhængighed.

Ved Fieldets Fod viste en stor Søe sin skinnende Flade, og forestillede som i et Speil de gyselige Klipper, som omgave den. Asem gik undertiden ned til denne vide Søes Bred, og overskuede med et sorgfuldt Øie dens Vandes Strækning. "O, hvor fortiener ei, raabte han da, Naturen at beundres! O, hvor den er skiøn, endog i dens vildeste Skikkelse! Hvilken herlig Contrast imellem den jevne Slette, som Vandet her fremstiller for mine Øine, og denne gyselige Fieldkrop, hvis Isse er skiult iblandt Skyerne! Men Skiønheden af alt dette er endnu langt nedenfor dets Nytte. Herfra udspringe hundrede Floder, som bringe Liv og Frugtbarhed til de mange forskiellige Egne, de væde. Alt, hvad der er til i Naturen, er skiønt, reisærdigt og viist,

Men-

Mennesket undtagen. Mennesket synes en Feil i Naturen, og det eneste Monstrum, der er skabt. Orkanerne og Stormene ere ofte nyttige; Mennesket utaknemmeligt og ondt, er en Plet i den evige Skiønhed. Hvi er jeg født blandt denne afskyelige Slægt, hvis Laster ere den eneste Bebreidelse, der kan giøres med Skaberens Viisdom? Sikkerligen, der var i Naturen blot Ensformighed, Orden og Harmonie, vare Menneskene ikke lastefulde. Og hvi ere de det? Hvi er ei en fuldkommen Verden en fuldkommen Skabers Værk? O Alla! kan du saaledes lade mig i Mørke, Uvished og Fortvivlelse." Efter disse Ord stod han færdig at styrte sig ud i Søen, for at befrie sig fra denne Uvished, og sætte sin Ængstelse en Grændse; men pludselig viser sig for ham et majestætisk Væsen, vandrende paa Vandets Overflade, og nærmende sig den Bred, ved hvilken han stod. Et saa uventet Syn forandrede Asems Forsæt; han troede, ved nøie at betragte dette Væsen, at see noget guddommeligt i dets Udseende. "Søn af Adam, saa tiltalede ham denne Genius, overgiv dig ei længer til din Fortvivlelse. De

Troendes Fader har seet din Retfærdighed og din Fortvivlelse, og sender mig til din Hielp. Giv mig din Haand, og følg mig, hvor jeg leder dig. Jeg er Overtydelsens Genius, beskikket af den store Prophet til at helbrede deres Vildfarelse, som bedrage sig, ikke af forfængelig Nyheds Syge, men med retfærdige Hensigter. Kom."

Asem adlød. Hans Leder lod ham nogen Tid gaae med sig hen paa Søen. De vare komne ud paa Midten, da de snak ned, og bleve ved at synke nogle hundrede Alne. Asem troede sig tabt for stedse; men da han og hans himmelske Ledsager vare komne til Vandets Bund, befandt de sig i en anden Verden, som ingen Dødeligs Fod fra de øvre Egne endnu havde betraadt. Asems Bestyrtselse var umaadelig, da han saae en Soel, som den, der lyser for os, en klar Himmel over sit Hoved, og en blomstrende græsklædt Mark under sine Fødder.

Du er bestyrtset, sagde Aanden, men stands din Bestyrtselse for et Øieblik. Denne Verden er stiftet af Alla paa vor store Prophets Begiering, og under hans Opsyn, da

han

han engang havde de samme Tvivl, som opfyldte din Siel, da jeg mødte dig, og hvis Følge saa nær havde været din Død. Denne Verdens fornuftige Beboere ere dannede efter dine egne Begrebe, de ere aldeles uden Laster, og giøre intet ondt. I øvrigt ligner denne Verden Jorden aldeles. Dersom du finder den bedre, end den du har forladt, saa staaer det til dig, her at hendrage Resten af dine Dage. Men førend du tager din Beslutning, saa tillad mig, at lære dig at kiende dem, du i dit nye Opholdssted skal omgaaes."

"En Verden uden Udyd, fornuftige Væsner uden Usædelighed, sagde Asem henrykt af Glæde. Jeg takker dig, o Alla! for at du omsider har hørt mine Bønner. Det er her uden Tvivl, det er her man skal finde Glæde, Roe og Lyksalighed."

"Ikke saa mange Udraab, svarede Aanden. Skue rundt om dig, betragt med Eftertanke alle de Formaale, som tildrage sig din Opmærksomhed, og sig mig dine Betragtninger. Men lad os gaae lidt om i Landet; gaae til hvad

Side du vil; jeg skal følge dig, jeg skal underrette dig om alt, hvad du ønsker at vide."

Asem og hans Ledsager gik nogen Tid tause frem. Asem var yderst bestyrtset, men omsider sagtnede han sig noget. Han mærkede, at Marken, skiønt liig den her oven, havde bevaret hiin raae og vilde Skikkelse, som fra Skabelsens første Dage."

"Hist seer jeg Rovdyr, sagde Asem, og andre, som cene synes skabte til Føde for disse. Saa er det og i hiin Verden over vore Hoveder. Havde det været mig tilladt, at give den hellige Prophet ogsaa mit Raad, saa havde han sparet sig denne Feil; man skulle ikke seet de graadige og ødelæggende Dyr, som ei tiene uden til Plage for de andre Arter." — "Din Velvillighed for Dyrene er meget mærkelig, sagde Aanden smilende; men hvad de Dyr angaaer, som ei ere begavede med nogen Forstand, da ligner denne Verden hiin paa det nøieste, og det af en meget sandselig Aarsag. Jorden kan nære en langt større Mængde Dyr, fordi de opæde hinanden, end om de ikkun levede af Planter og Væxter. Saaledes, isteden for at formindske

mindske Mængden, lever der den største muelige Mængde af Væsner af forskiellig Slags, da de ere skabte til at være hinandens Føde. Men gaae videre hen mod den beboede Side af Landet, som ligger for os, og betragt det, som der opfordrer din Agtpaagivenhed."

De vare i en Hast komne igiennem Skoven, og kom nu ud paa Marken, hvor de feilfrie Mennesker levede. Asem nød forud i Indbildningen den Fornøielse, han nu skulde nyde i et uskyldigt Selskab. Men neppe vare de komne ud af Skoven, førend de mødte et Menneske, der beængstet løb af alle Kræfter, forfulgt af en heel Hær Egerne. "Gode Gud, raabte Asem, hvorfor flygter han? Kan han være bange for saa foragtelige Dyr?" Som han sagde dette, blev han vaer, at to Hunde vare færdige at anfalde et andet Menneske, som løb sin Vei, ikke mindre ræd end den første. "Dette forekommer mig meget forunderligt, sagde Asem til sin Ledsager." — "Ethvert Slags Dyr, svarede Aanden, er her bleven meget mægtigt, og saa meget meere talrigt, som Menneskene have troet, at det var uretfærdigt, at ødelægge noget. Der-

for er ogsaa deres Land uophørligen plaget og ødelagt af Dyrene." — "Man burde betvinge dem, raabte Asem, seer du ikke Faren af denne Forsømmelse." — "Hvor er da denne Ømhed, som du havde for de svagere Væsner? svarede Aanden med et Smil. Du synes allerede at have glemt din Billigheds Grundsætninger." — "Jeg tilstaaer min Feiltagelse, sagde Asem; jeg er nu overtydet om, at vi bør nødvendigen være uretfærdige, og tyrannisk mod de usornuftige Væsner, dersom vi ville selv leve i Fred. Men lader os ikke længer opholde os ved det, Menneskene skylde Dyrene, lader os undersøge deres Forhold til hinanden."

Eftersom de gik frem paa Marken, undrede Asem over, hverken at finde smukke Huuse, eller Lyststeder, eller noget Kiendetegn paa Vindskibelighed. Hans Ledsager mærkede hans Forundring, og sagde ham, at Indbyggerne i denne nye Verden lode sig nøie med deres oprindelige Simpelhed, at enhver af dem havde sin Hytte, som, skiønt fattig, var nok for at romme hans liden Familie; at de vare alt for skikkelige Mennesker til at finde Fornøielse i at bygge beha-

behagelige Huse, som vilde give dem Stolthed, og opvække Beskuernes Misundelse; og at, kort sagt, de, som de havde bygget sig, vare efter deres Fornødenhed, og ikke indrettede for at vise en daarlig glimrende Pragt. "Paa den Maade, sagde Asem, have de hverken Bygmestere, eller Malere, eller Billedhuggere. De spare sig for unyttige Konster. Imidlertid beder jeg dig, uden Omsvøb bringe mig i disse Vises Selskab. Der er intet i Verden, der saa meget fornøier mig, som en behagelig Samtale, intet jeg elsker saa meget, som Viisdom." — "Viisdom, svarede Aanden; hvor den er latterlig! Vi have her ingen Viisdom, thi den vilde her være unyttig. Den sande Viisdom er Kundskab om vore Pligter mod andre, og om andres Pligter mod os. Men hvortil vilde denne Kundskab nytte her? Enhver enkelt giør det, som angaaer hans eget Tarv, og lader sine Naboer giøre ligesaa. Forstaaer du ved Ordet Viisdom en daarlig Nysgierrighed, tomme Speculationer, og de Slags Fornøielser, som have deres Oprindelse enten af Forfængelighed eller Egennytte, da ere vi her alt for gode til at søge den." — "Alt dette kan

være rigtigt, sagde Asem, men jeg mærker, at Smag for Eensomhed synes her at være almindelig; enhver Familie sees adskilt fra de andre, og indsluttet i sig selv." — "Det er sandt, svarede Aanden; vi have intet Selskab, vi kunne heller intet have. Alle Selskaber ere dannede for Venskab. Her er Folket alt for menneskekierligt, for at indgyde nogen Frygt, og som enhver har den samme Fortieneste, saa kan ingen tildrage sig noget Venskab."

"Meget vel, sagde Misantropen. Men da jeg skal hendrage mit Liv blandt dette Folk, naar jeg da her hverken finder de skiønne Kunster, eller Viisdom eller Venskab, saa vil jeg dog være meget glad ved at finde en Selskabsbroder, som meddeeler mig sine Begreber, og hvilken jeg kan meddeele mine." — "Og hvorfor det, svarede Aanden. Smiger og Nysgierrighed ere Laster, som man ei giver Adgang til disse Steder. Og hvad Underviisning angaaer, da behøve vi den ikke."

"I det mindste, sagde Asem, maae Indbyggerne være lykkelige. Fornøiede med det de eie, plage de sig ikke ved Gierrighed; med at

sam=

sammensamle mere end de behøve; de have Tid og Lyst til at hielpe de Ulykkelige."

I samme Øieblik hørde han en Ulykkeligs Skrig og Hylen, der laae ved Siden af Veien, og bejamrede sin Elendighed. Asem løb hen til ham, og fandt ham i Hungerens grusomme Pinsler. "Hvor dette synes mig sælsomt, raabte denne Adams Søn. Hvorledes! kunne Mennesker uden Feil see Ulykkelige, uden at komme dem til Hielp?"

"Bestyrtses ikke herover, sagde den Døende. Det vilde være den største Uretfærdighed, at Væsner, som have aldeles intet, uden hvad de behøve for dem selv, skulde stille sig ved det lidet de have, for at komme og give mig det. Hvorledes kunde blive dem mueligt, at undvære det?" — "De burde skaffe sig meere end hvad der var dem selv uundværligt, raabte Asem. Ja, jeg forlader den Meening, jeg for et Øieblik siden havde, og jeg seer, at alting er Tvivl, Uorden og Forvirring."

"Det

"Det er ikke engang en Dyd blandt disse Mennesker ikke at være utakuemmelige, da man blandt dem aldrig modtager nogen Velgierning. Men de have dog uden Tvivl nogen anden god Egenskab. Kierlighed til Fædrelandet er dog uden Tvivl i deres Hierter."

"Stille, Asem! sagde hans Ledsager med en sat, alvorlig og ædel Mine. Tael meere betænksom. Den særskilte Grund til, at vi foredrage vor Fordeel for fremmedes, er den samme, som giør at vi elske vort eget Land mere end ethvert andet. Men intet er længere fra al Last, end en almindelig Velvillighed, som du seer man her udøver."

"Hvilken Velvillighed, raabte med Smerte den bedrøede Asem, og i hvilken selsom Verden er det jeg er kommen? Afholdenhed er den eneste Dyd man her finder. Høimodighed, Gavmildhed, Venskab, Viisdom, lærerig Omgang, Kierlighed til Fædrelandet, ere ubekiendte Dyder. Mig synes det nu, at det, at indskrænke sig til ikke at kiende Lasten, er det

samme,

samme, som ikke at være dydig. Gode Genius, bring-mig tilbage til den Verden, jeg foragtede. En Verden, hvis Lovgiver Alla er, er bedre end den, som Mahomet har opfunden. Jeg kan nu taale Utaknemmelighed, Had og Foragt; jeg har maaskee fortient at taale dette. Da jeg klagede over Forsynets Viisdom, beviste jeg mine Udsigters Svaghed. Derfor skal jeg for Fremtiden leve selv uden Last, men jeg skal have Medlidenhed med dem, som Lasterne forføre."

Neppe havde han udtalt disse Ord, førend Aanden antog en tilfredsstillet Mine, samlede sine Straaler omkring sig, og forsvandt, som et Lynglimt. Asem, opfyldt af Bestyrtselse og Rædsel, søgte endnu sin indbildte Verden; men kastende sine Øine paa det, som omgav ham, saae han sig paa det samme Sted, og i den samme Stilling, hvori han befandt sig, da han begyndte at overlade sig til sin Fortvivlelse. Hans høire Fod havde han løftet, for at styrte sig i Søen, da Forsynet med eet standsede ham ved Billedet af de Sandheder, det indprændte hans Siel. Han gik da bort fra Bredden af

den

den store Søe, med Roelighed, forlod sit fæle Opholdssted, og lagde sin Vei hen til Segestan, hans Fødested. Der lagde han sig efter Handelen, og vandt ved den Viisdom, han havde lært i sin Eensomhed. Hans Arbeid og hans Huusholdning skaffede ham i faa Aar en temmelig stor Rigdom. Antallet af hans Huusfolk tiltog. Hans Venner kom fra alle Sider tilbage. Han modtog dem med Velvillighed, og paa en ulykkelig Ungdom fulgte en fornøiet, glædefuld og roelig Alderdom.

Den

Den rovede Haarlok,

af Pope.

Første Sang.

Den grumme Fornærmelse, en Elskovshandel kan forvolde, de mægtige Tvistigheder, der reise sig af ringe Aarsager, besynger jeg; og min Sang, o Muse! skyldes C—. Selv Belinde kan værdige den et Øiekast! Dens Indhold er ringe, men ei saa dens Værd, naar hun begeistrer, og han bifalder den.

Siig, o Gudinde! hvad selsom Bevæggrund kunde drive den artige Lord til et Anfald mod den milde Skiønne? O! hvad endnu selsommere, endnu uudgrundet Aarsag kunde drive den milde Skiønne til at forkaste en Lord? og

huses da saadan Bitterhed i den blødeste Barm? og boe saa dristige Siele i smaae Mennesker?

Solen skiød en frygtsom Straale igiennem de hvide Gardiner, og aabnede Øine, som vare i Stand til at fordunkle Dagen. Nu opmorgener sig med en Skutlen den lille Skiødehund; og nu opvaagner den søvnløse Elsker, just nu Klokken tolv. Tre Gange ringede Klokken, Tøffelen bankede paa Gulvet; og det trykkede Repeteeruhr gav sin Sølvlyd. Endnu trykkede Belinde den dunfyldte Pude; den hende bevogtende Sylphe forlængede hendes balsamiske Hvile. Ham var det, som til hendes tause Leie havde fremkaldt den Morgen-Drøm, der svævede over hendes Hoved. En Yngling, meere glimrende end en Geburtsdags Gratulant (endog i Søvnen opvakte han Rødmen i hendes Kinder) syntes at lægge sine seirende Læber til hendes Øre, og hviskende sagde han, eller syntes at sige:

Skiønneste blandt Dødelige! du udmærkede Maal for tusinde af Lustens Beboeres Omhu! Dersom noget af alle de Syner, Ammer eller Præster have optænkt, have rørt din barnlige

Ind-

Indbildningskraft, enten om luftige Nisser, seete i Maaneskinnets Skygger, om Solvtegn og grønnende Kredse, eller om Jomfruer besøgte af Englevæsner, med gyldne Kroner og Krandse af himmelske Blomstre, saa hør og troe: Kiend din egen Vittighed, og bind ikke dit indskrænkede Syn til Ting herneden. Somme hemmelige Sandheder, skiulte for al lærd Stolthed, aabenbares allene for Piger og Børn; hvilke, skiønt de tvivlende Genier ingen Troe fæste til dem, stedse skal vorde troede af den Skiønne og Uskyldige. Viid da: utallige Ånder, hiin den lavere Himmels lette Tropper, flyve rundt om dig; disse, skiønt usynlige, ere stedse paa deres Vinger, hænge over din Loge, svæve rundt om dig i Assembleet. Tænk, hvilket Følge du har i Luften, og see med Foragt to Pager og en Karet. Som nu eders eget Væsen, saa har vort været fra Begyndelsen, ogsaa engang indsluttet i en Piges skiønne Dannelse; hvorpaa vi ved en stille Overgang fra hine jordiske Vehicler fremskinne i disse af Luft. Tænk ei, at naar en Piges forbifarende Aande er standset, alle hendes Forfængeligheder da med eet ere bortdøde. Hun

beholder stedse de afvexlende Forfængeligheder, og skiønt hun selv ei spiller meere, giver hun dog Agt paa Kortene. Hendes Fryd i Livet i gyldne Kareter, og Kierlighed til l'Hombre, leve med hende efter Døden; thi naar de Skiønne hensove i al deres Stolthed, saa vende deres Siele tilbage til deres første Elementer. Den hidsige Skiændegiæsts Aand stiger op i Flamme, og antager da Salamandrens Navn; de søde eftergivende Siele glide hen i Vand, og nippe, som Nympher af deres elementariske The. Den alvorligere Prude synker ned til Gnome, for paa Jorden at sværme om, ledende efter Fortred; de lette Koketter opstige til Sylpher, og lege og flaggre om i Luftens Egne.

Lær videre: hvo som skiøn og kysk forkaster Mandkiønnet, omfavnes af en eller anden Sylphe; thi Aander, befriede fra Dødeliges Love, antage letteligen hvad Kiøn og hvad Skabning de lyste. Hvad beskytter de smeltende Pigers Reenhed paa Hoffets Baller, og Midnattens Maskerader, trygge for den forræderske Ven og den dristige Straaejunker, fra deres Lorgnetter om Dagen og deres Lisplen i Mørket, naar gunstig

Lei-

Leilighed fremmer de varme Længsler; naar Musiken inddysser, og Dansen opgløder? Det er allene deres Sylpher. Det vide ei visere himmelske Væsner, skiønt herneden blandt Menneske saaer Æren allene Ordet derfor.

Der er nogle Nympher, som alt for vel kiendende deres eget Aasyn, ere for deres heele Liv bestemte til Gnomens Omfavnelser. Disse udvide deres Forventninger, og forøge deres Stolthed, saa tidt de foragte Tilbude, og fornægte Elskovs Vink. Da opfylde glade Ideer den tomme Hierne, naar Excellencer og Durchlauchtigheder, og alt deres feiende Følge, og Baand, og Stierner, og Vaabenkroner vise sig, og naar det i søde Toner udlipsede Hendes Naade lyder i deres Øre. Disse ere det, som aarle give den qvindelige Siel sit Anstrøg, lærer den unge Kokettes Øie det behørige Sving, lærer de barnlige Kinder at kiende en befalet Rødme, og de spæde Hierter at flaggre Straaejunkeren imøde.

Ofte, naar Verden indbilder sig, at Pigen farer vild, da leder Sylphen giennem de mystiske Labyrinther hendes Vei; de følge hende giennem

alle de svimlende Circler, og fordrive gamle Ulykker ved nye. Hvilken kiælen Pige maatte ikke falde som Offer blot for dennes Assemblee, reddedes hun ikke ved hiins Bal; naar Florio taler, hvilken ung Dame skulde da kunne giøre Modstand, hvis ikke den yndige Damon trykkede hendes Haand? Ved afverlende Forsængeligheder fra alle Sider, forandre de deres Hierters bevægelige Dukketøis Magazin; hvor Frisur kiæmper mod Frisur, Port d'Epee mod Port d'Epee; Straaejunkere forjage Straaejunkere, og Kareter drive Kareter. Saadant kunde de vildfarende Dødelige kalde Letsindighed. O, I Blinde for Sandheden! Sylpherne drive det heele Værk.

Af disse er jeg, som er stolt af at beskytte dig. Jeg er munter og paapassende, og Ariel er mit Navn. Nylig, som jeg igiennemfoer Luftens krystal Egne, læste jeg, ak, i din Planets klare Speil: Et frygteligt Tilfælde forestaaer, førend Morgensolen stiger ned til Vesterhavet; men Himlen forklarede ei hvilket, eller hvorledes, eller hvor. Advaret af Sylphen vogte du dig, fromme Pige! At aabenbare dig dette, er alt

hvad

hvad din Bevogter formaaer. Vogt dig for alt, især vogt dig for Mandfolk.

Saa talte han, da Mante, som syntes hun sov for længe, hoppede op, og vækkede sin Herskerinde med sin Tunge. Da var det, at Belinde, om Beretningen er sand, kastede hendes aabnede Øines første Blik paa en Elskovsseddel. Saar, Ynde, Ild, vare ikke saa snart læste, at jo det heele Syn var forsvundet for hendes Hoved.

Og nu, afsløret, staaer Toillettet udfoldet: hver Sølvvase i sin mystiske Orden. Først i det hvide Gevandt tilbeder Nymphen opmærksom, med blottet Hoved, de cosmetiske Magter. Et himmelsk Billed viser sig i Speilet; for dette bøier hun sig, til dette er hendes Øine henvendte. Underpræstinden ved Alterets Side begynder skiælvende Stolthedsoffrets hellige Ceremonier. Utallige Skatte aabne sig med eet, og her fremskinne Verdens forskiellige Offringer. Af enhver udsøger hun behændigen med omhyggelig Kunst, og pryder Gudinden med det glimrende Bytte.

Hiin Æske lægger Indiens skinnende Ædelstene for Dagen; og heele Arabien aander fra hiin Æske. Her viser sig Skiælpadden foreenet med Elephanten, omskabt til Kamme, denne spraglet, hiin hvid. Her skinne Knappenaalene i glimrende Rader, og her ligge Qvaste, Pudder, Skiønpletter, Bibler, Billet-doux. Nu isører sig den majestætiske Skiønhed alle sine Vaaben; den Yndige tiltager hvert Øieblik i Tillokkelser, fornyer sine Smile, opvækker enhver Gratie, og fremkalder alle hendes Aasyns Undere, seer gradviis en reenere Blussen stige, og snellere Lyn blinke i hendes Øine. De omhyggelige Sylpher omsvæve deres ømmeligen beskyttede, hiin stiller Hovedet, hiin udvikler Haaret; nogle folde Ærmet, medens andre opsæste Kiolen, og Betty prises for Arbeid, som ei er hendes eget.

Anden

Anden Sang.

Ikke med større Herlighed hæver Solen sig i hine ætheriske Egne over de purpurfarvede Bølger, end den, med hvilken dens Straalers Rival fremkom og hengleed paa Themsens solvskinnende Barm. Yndige Nympher og prægtige Ynglinge glimrede omkring hende, men hvert Øie var fæstet paa hende allene. Paa det hvide Bryst bar hun et straalende Kors, som Jøder vilde kysset, og de Vantroe tilbedet. Hendes levende Blik røbe en munter Siel, hurtig som hendes Øine, og ustadig som de. Gunst uddeeler hun til ingen, Smile til alle; ofte forkaster, aldrig fortørner hun. Klare, som Solen, slaae hendes Øine de stirrende Beundrere; og Solen lige skinne de eens paa alle. Endnu vilde en indtagende Frihed, og en Sødhed, ublandet med Stolthed, have skiult hendes Feil, dersom Skiønne havde Feil at skiule. Skulde end nogen qvindelig Svaghed være falden i hendes Lod, see

paa hendes Ansigt, og du vil glemme dem alle.

Til Mandkiønnets Øbelæggelse eiede denne Nymphe to Lokker, som yndigen hængte tilbage i lige Krøller, og nøie sammenrottede sig, for med skinnende Kredse at bedække den nydelige Elfenbeens Hals. Elskov holdt sine Slaver fangne i disse Labyrinther; mægtige Hierter bindes ved svage Kiæder. Ved Snarer af Haar bedrage vi Fuglene; tynde Snarer af Haar besnære det finnede Bytte. Yndige Fletninger besnære det bydende Mandkiøn, og Skiønhed drager os endog ved et eneste Haar.

Den eventyrlige Baron beundrede de skinnende Lokker; han saae, han ønskede, og sukkede efter Byttet. Med den Beslutning at vinde, grunder han paa Maaden, enten med Magt at røve, eller med List at bedrage; thi naar en Elskers Bestræbelser ledsages med Held, spørge faa, om List eller Magt hiælp ham til Maalet.

Forend Phæbus reiste sig, havde han derfor paakaldet den gunstige Himmel, og tilbedet alle Magter, især Elskov — til Elskov havde

han

han bygget et Alter, af tolv store franske Romaner, net forgyldte. Der laae tre Strømpebaand, et halvt Par Handsker, og alle hans forrige Elskoves Trophæer. Med kiælne Billetdoux antænder han Baalet, og aander tre forelskede Sukke for at udbrede Luen. Da falder han knælende, og beder med glødende Øine, snart at opnaae, længe at beholde Byttet. Magterne hørde paa hans Bøn, og bønhørde den halv; det andet halve adspredtes i den tomme Luft.

Men nu glider tryggeligen den malede Sluppe, og Soelstraalerne bæve paa den synkende Ebbe, medens den smeltende Musik stiæler sig op mod Skyen, og svækkede Toner døe bort langs hen ad Vandet. Lavt rulle Bølgerne, yndigen leeger den svage Vind, Velinde smilede, og heele Verden var glad — den heele paa Sylphen nær, som qvaltes af sorgfulde Tanker. Den overhængende Ulykke laae tung paa hans Hierte. Hurtigen kalder han hine Medborgere i Luften; de skinnede Cohorter flokkes rundt om Seilene. Sagte aander blandt Tougene den luftige Hvislen, der syntes kun Zephirer for dem neden under. Nogle udfolde for

Solen

Solen deres Insectvinger, flaggre i Vinden, eller synke i gyldne Skyer; giennemsigtige Væsner for fine for Dødeliges Øine, hvis flydende Legemer halv vare opløste til Lys. Løst flaggre for Vinden deres lustige Dragt, en tynd glindsende Sammenvævning af Dughinder, dyppede i Aftenens rigeste Farver, hvor Lyset spiller i evig blandede Afvexlinger, medens enhver Straale brækkes med ny forbifarende Glands, i Farver, som omskiftes, saatidt de flaggre med deres Vinger. Midt i Kredsen, paa den gyldne Mast, et Hoved høiere end de andre, stod Ariel, hans Purpurvinger aabnede for Solen. Han opløftede sit Azur Septer, og begyndte saaledes:

I Sylpher og Sylphider, agter paa eders Herskes! Hører mig, I Feer, Genier, Huldre og Dæmoner! I kiende Sphærerne og de forskiellige Pligter, som ved de evige Love ere Luftens Slægter foreskrevne. Somme leege i den reeneste Æthers Marker, og bade og blege sig i Dagens Luer. Nogle leede hisset oppe de vankende Kredse, eller rulle Planeterne i den grændseløse Himmel. Andre, mindre forfinede,

om-

omslaggre under Maanens blege Skin, og fange de skydende Stierner, eller indsue Taage i den tykkere lave Luft, eller dyppe deres Vinger i den farvede Bue, eller brygge de frygtelige Storme paa det vinterlige Hav, eller neddryppe over Marken den milde Regn; andre bestyre paa Jorden Menneskekiønnet, vaage over alle dets Veie, og veilede alle dets Handlinger. Den øverste af disse tilhører Omhuen for Nationer, og bevogter med guddommelige Vaaben den brittiske Trone.

Vort ydmygere Fag er, at opvarte den Skionne, en ei mindre behagelig, skiønt mindre ærefuld Omhu; at vogte Puddret for en alt for hestig Vind, og ei at lade de fængslede Vellugte bortdunste; at uddrage friske Farver af Foraarets Blomstre, at stiæle fra Regnbuen, førend den neddrypper i Regnen, det forskiønnende Vand; at krylle de svævende Haar; at være behielpelige ved de Skiønnes Rødme, og beaande deres Miner. Ja ofte i Drømme forsyne vi dem med Opfindelser, til nu at forandre en Pusse, nu at tilsætte en Falbela.

I Dag true sorte Varsler den meest straalende Skionne, som nogensinde fortiente en aarvaagen Sylphes Omhue; et rædsomt Vanheld, ved Magt eller ved List; men hvad eller hvor, har Skiebnen indhyllet i Mørke; som og enten Nymphen skal bryde Dianas Love, eller en skrøbelig chinesisk Kop faae en Spræke; om hendes Ære eller hendes nye Brocade skal faae en Plet; om hun skal glemme sin Bøn, eller forsømme en Maskerade; om hun skal tabe sit Hierte eller sit Halsbaand paa et Bal; eller Himlen har besluttet, at Mante skal falde. Iiler derfor, I Aander, at vise Eder paa Eders Post; den flaggrende Vifte være Zephirettas Omhue, Dreringene betroe vi, Brillante, til dit Opsyn, og til dit, Momentilla, hendes Uhr; du, Crispissa, paapasse hendes Yndlings Bukkel; og Ariel selv skal agte paa Mante.

De halvtresindstyve udvalgte Sylpher, af besynderlig Anseelse, anbefale vi den vigtige Opsigt over Skiørtet. Ofte have vi bemærket, den syvfoldige Omgiærdning at have slaaet feil, endskiønt den stivnet ved Giorder, og væbnet

med

med Hvalfiskens Been, udgiør en stærk Linie om den sølvskinnende Grændse, og forsvarer den vide Strækning rundt omkring.

Hvilken Geist, der, stiødesløs for sin Pligt, forsømmer sin Post, eller overlader den Skiønne til Faren, skal hurtigen føle den stræng Hevn følge hans Synd, stoppes i en Flaske, eller giennembores med en Knappenaal; eller nedsyltet ligge i en Søe af bittre Essencer; eller heele Aldre staae indkilet i en Trækkenaals Die, eller Gummi og Pomade skal hindre hans Flugt, saa han beklistret forgiæves skal udstrække sine Silkevinger; eller bindende Allun skal med sin snærpende Kraft indkrumpe hans tynde Væsen, som en falmet Blomst; eller bunden, som Ixion, skal Forbryderen føle den hvirvlende Mølles svimlende Bevægelse; eller brændes i Dampen af kaagende Chocolade, og skiælve for den under ham fraadende Søe.

Han talede. Aanderne nedstige fra Seilene; nogle Kreds i Kreds omgive Nymphen; nogle indsnoe sig i hendes Haars labyrinthiske

Hvirv-

Hvirvler; nogle hænge paa hendes Øreringe; og alle vente de med bankende Hierter paa den rædsomme Tildragelse, beængstede, og skiælvende for det, Skiebnen vilde frembringe.

Tredie Sang.

Nær de med evige Blomstre prydede Enge, hvor Themsen med Stolthed overskuer de kneisende Taarne, der staaer en Bygning af majestætisk Skikkelse, som tager sit Navn af det nærliggende Hampton. Britanniens Statsmænd spaae her ofte fremmede Tyranners og indenlandske Nymphers Fald. Her er det du, store Anna, som tre Riger adlyde, undertiden tager Raad af dine Mænd — undertiden Thee.

Her forsamle sig Heltene og Nympherne, for en liden Tid at smage et Hofs Glæder. I blandede Samtaler hendrive de her de undervisende Timer, og lære, hvo sidst gav Bal, hvo sidst aflagde Besøg. En taler om den britiske Dronnings Hæder, en anden beskriver det yndige

indiske

indiske Skiærm; en tredie tolker Miner, Blik og Øine; ved hvert Ord døer eens Agtelse. Snus eller Viste opfylder hver Pause i Samtalen, under Sang, Latter, Smidsken, og alt sligt.

Imidlertid skiød Solen, bøiende sig forbi Middagslinien, skraae ned sin brændende Straale. Den sultne Dommer underskriver hurtigen Dommen; og Skielme blive hængte, paa det at Jurys kan komme til Bords. Kiøbmanden gaaer i Fred hiem fra Børsen, og Toilettets lange Arbeid ophører. — Nu brænder Belinda, som Tørsten efter Pris indbyder, efter at møde to eventyrlige Riddere, for eene ved en l'Hombre at bestemme begges Dom; hendes Bryst svulmer af tilkommende Erobringer. Strax belave sig de trende Magter til at opstille til Strid, hver Magt Tallet af de hellige Ni. Saasnart hun udspreder sine Fingre, nedstiger den aeriske Vagt, og sidder paa hvert vigtigt Kort. Først sætter sig Ariel paa en Matador, derpaa enhver efter sin Rang; thi Sylpherne, stedse erindrende deres gamle Herkomst, ere, som i deres Qvindedage,

forunderligen agtsomme paa den Plads dem tilkommer.

Og see fire Konger i hædersuld Majestæt med graae Knebelsbarter og kløftet Skiæg, og fire skiønne Dronninger, med Blomstre i deres Hænder, et udtrykkende Emblem paa deres mildere Magt; fire Knægte med opbundne Troier, en troe Stridsflok, med Hætter paa Hovederne, og Hellebarder i Hænderne; og buntede Tropper i skinnende Række, drage frem i Strid paa den Fløiels Slette.

Den kloge Nymphe oversaae med Omhyggelighed sin Magt. Spaerne være Trumf, sagde hun, og de bleve Trumf.

Nu uddrage til Kamp de sorte Matadorer, i Færd som Anførerne for de mørkhudede Saracener. Først fremkom Spadille, den uovervindelige, og med tvende fangne Trumfer farer den hen over Valpladsen. Ligesaa mange til tvang Manille til at overgive sig, og forlod som Seier den grønne Mark. Efter denne fulgte Basta, men dennes mindre gunstige Skiebne fældede kun en Trumf, og et plebeisk Kort. Næst efter viiste sig med sin brede Sabel

Hans

Hans Majestæt den bedagede og graaehærdede Spa'ernes Konge; den eene mandige Fod sætter han frem, saa den sees; hans øvrige Person skiuler hans mangefarvede Kaabe. Den rebelske Knægt, som vover at binde an med sin Første, erfarer hans kongelige Vredes retfærdige Hevn. Endogsaa hiin mægtige Pam, som før styrtede Konger og Dronninger, og nedsablede Hære i Looens Fægtninger, falder nu, o sørgelige Krigens Omvexlinger! uunderstøttet og ubemærket for den seirende Spa'er.

Saavidt veege begge Hære for Belindas Magt; men nu begynder Skiebnen at vise sig Baronen gunstig. Hans krigerske Amazone, den herskende Deeltagerinde i Spa'ernes Krone, anfalder hendes Hær. Kløvernes sorte Tyran falder først som hendes Offer; trods hans hovmodige Mine og barbarske Stolthed. Hvad nyttede ham nu Diademet paa hans Hoved? hvad hans Kiæmpelemmer i deres plumpe Stilling? hvad den pragtfulde Kaabe, som han slæbede langt efter sig? og hvad det, at han af alle Monarker var den eneste, der bar Jordkuglen i sin Haand?

Hurtigen udsender nu Baronen sine Rudere. Den broderede Konge, som viser kun sit halve Ansigt, og hans straalende Dronning, begge foreenede med deres Magt, finde blandt de brudte Linier af de fiendtlige Tropper en let Seier. Kløver, Rudere, Hierter strøes i vild Uorden og blandet Trængsel, paa den grønne Flade. Saa adspredes en slagen Hær af Asiens Krigere og Afrikas sorte Sønner; med lige Forvirring flye de særskilte Folkeslag, i forskiellige Dragter og af forskiellig Farve; adsplittede falde de giennembrudte Slagtordninger, Dynge paa Dynge; een Skiebne styrter dem alle.

Rudernes Knægt forsøger sine trædske Kunster, og betvinger — o skiændige Omvexling! — Hierternes Dronning. Ved dette Stød sank Blodet af Belindas jomfruelige Kinder; en blaanende Bleghed spredte sig over hendes Aasyn. Skiæloende for den sig nærmende Ulykke, seer hun sig lige i Ødelæggelsens og Codillens Strube. Og nu (som ofte skeer i en skranten Stat) bestemmer et eeneste behændigt Sving den almindelige Skiebne. Hierternes Es træder frem; ubemærket lurer deres

Konge

Konge i hendes Haand, sørgende over sin fangne Dronning. Han fremspringer til Hevn med heftige Skridt, og falder som Lynet paa det nedkastede Es. Frydeligen opfylder Belinda Luften med Glæderaab; Muurene, Skovene og de lange Canaler give Gienlyd.

O tankeløse Dødelige! altid blinde for Skiebnen! alt for snart nedslagne, alt for snart opblæste. Hurtigen skal denne Hæder vorde tilintetgiort, og denne seierrige Dag for evig forbandet.

Thi see, Bordet er kronet med Kopper og Skeer; Bønnerne brage, og Møllen snurrer rundt. Paa det skinnende japanske Alter sætte de Sølvlampen; den gloende Spiritus flammer. Af Sølvtude fremglider den behagelige Væde, og Chinas Leer modtager den duftende Strøm. Paa een Gang forlyster man Lugt og Smag, medens ideligen fyldte Kopper forlænge den rige Nydelse. Geskiæftigen flaggrer om den Skiønne hendes lustige Følge; nogle viste, medens hun nipper, paa den rygende Drik; nogle udfolde

deres omhyggelige Vinger over hendes Skiød, skiælvende, og skiønnende paa det rige Brocade. Kaffeen (som giør Statsmanden viis, og lader ham see alting med hans blunende Øie) sendte i Dunster op i Baronens Hierne nye Krigspuds, for at vinde den straalende Lok. — O lad af, forvovne Yngling, lad af, førend det er for silde. Frygt de retfærdige Guder, og betænk Scyllas Skiebne *); forvandlet til en Fugl, og udsendt til at flaggre om i Luften, boder hun dyrt for Ansaldet mod Nisi Haar.

Men, naar Dødelige bøie Villien til Ulykker, hvor snart finde de da ei Redskaber til det Ondes Udførelse! Just i det samme drog Clarissa med fristende Ynde et tvægget Vaaben af hendes Etui. Saaledes ere Frøkenerne i Romaner deres Ridder behielpelige, overgive ham Spydet, og bevæbne ham til Fægtningen. Baronen tager med Ærbødighed mod Gaven, og udstrækker det lidet Redskab paa sine Fingerspidser. Disse rækker han frem lige bag

Belin-

*) Vide Ovid. Metam. 8.

Belindas Hals, som hun bøiede Hovedet over den vellugtende Damp. Hurtigen fremiile til Lokken et tusinde Aander, tusinde Vinger blæse vexelviis Haaret tilbage. Tre Gange nappede de i hendes Demants Dreringe; tre Gange saae hun tilbage; og tre Gange nærmede sig Fienden. Just i det samme Øieblik søgte den beængstede Ariel Belindas jomfruelige Tankers lønlige Giemmer; som han, hæidende sig til Bouquetten paa hendes Bryst, gav Agt paa de i hendes Siel opkommende Ideer, mærkede han pludseligen, trods al hendes Konst, en jordisk Elsker lurende ved hendes Hierte. Bestyrtset, forvirret fandt han sin Magt forsvunden; og Skiebnen lydig drog han bort med et Suk.

Vidt spreder nu Baronen Saxens skinnende Blade, for at indslutte Lokken; nu trykker han dem sammen, for at overskiære dem. Just nu, førend det dræbende Redskab tilklemmes, sætter sig en ulykkelig Sylphe ved den alt for vidtdrevne Ømhed der imellem. Skiebnen trykkede paa Saxen, og skar Sylphen

tværtigiennem; (men luftige Væsner foreene sig hurtigen igien *);) Saxens modende Egge adskille de hellige Haar fra det skiønne Hoved for evig, for evig —

Da flamme de blaae Lynilde fra hendes Øine, og den forfærdede Luft gienlyder af Ræd-sels Skrig. Ikke høiere Raab udstødes til den medlidende Himmel, naar Ægtemænd eller Skiø-dehunde udaande det sidste Suk, eller naar den kostbare chinesiske Porcellainkop falder ned fra det høie Theebord i glimrende Støv, og ligger i malede Brokker.

Nu omgive Triumphens Krandse min Tinding, raabte Scireren; det ærefulde Bytte er mit. Saa længe Fisken fryder sig i Flo-den, eller Fuglen i Luften; eller i en serspændt Vogn den britiske Skiønne, saa længe Atalan-tis skal blive læst, eller den lille Pude pynte Fruens Seng; saa længe der om Helligdagene skal

*) See Milton 6 Bog, hvor Satan giennem-skiæres af Engelen Michael.

skal blive aflagt Visiter, medens talrige Vorlys flamme i skinnende Orden; saa længe Nymfer modtage Opvartninger, eller aftale Møder; saalænge skal min Hæder, mit Navn og min Priis leve.

Hvad Tiden vilde spare, dets Tilværelses Maal bestemmer Staalet; og Monumenter, som Mennesker, vige for Skiebnen. Staalet kunde ødelægge Gudernes Arbeid, og nedkaste til Støv Troyas mægtige Taarne; Staalet kunde forstyrre den dødelige Stoltheds-Værker, og nedhugge til Jorden de triumphalske Buer. Hvad Under da, o skiønne Nymphe, at dit Haar kunde føle det umodstaaelige Staals erobrende Magt!

Fierde Sang.

Men ængstelig Kummer nedtrykkede den tankefulde Nymphe; og skiulte Lidenskaber arbeidede i hendes Bryst. Ei den unge Konge, som levende tages til Fange i Striden; ei de spottende Jomfruer, der overleve deres Nadigheder; ei den brændende Eisker, som berøves al sin Lyksalighed; ei gamle Fruer, som nægtes et Kys; ei stolte Tyranner, som bortdøe uden Bod; ei Cynthia, naar hendes Manteau er fæstet skievt, haver nogen Tid følt saadan Forbittrelse, Rasenhed, Fortvivlelse, som du, sørgende Jomfrue, for dit røvede Haar.

Thi, i det sørgelige Øieblik, da Sylpherne undvege, og Ariel med Taarer forlod Belinda, da begav sig Umbriel, saa mørk, saa skummel en Aand, som nogensinde besmittede Lysets blide Aasyn, ned til Jordens Centrum, hans egentlige

Hiem,

Hiem, for at opsøge Hypocondriens sæle Huule.

Hasteligen flyver Gnomen paa sine sorte Vinger, og naaer i en Damp den gyselige Hvælving. Ingen yndefuld Zephyr kiender dette Sorgens Land; den frygtelige Østvind er den eeneste, der blæser. Her i en Grotte, tæt indsluttet for Luften, og i Skygger, udelukt fra Dagens forhadte Straaler, sukker hun uden Ophør paa hendes tankefulde Leie; Smerten sidder ved hendes Side, og Migrainen ved hendes Hoved.

To Møer opvarte ved Tronen, lige i Værdighed, men meget forskiællige i Skikkelse og Udseende. Her stod Vanart, liig en gammel Møe; hendes rynkede Figur var pyntet med Sort og Hvidt. Hendes Hænder vare fyldte med Forraad af Morgen-, Middags- og Aftenbønner, hendes Bryst med Paskiller.

Her stod Snærpenheden med sygelig Mine, i hendes Kinder viste sig Attenaars Roser; øvet

i at

i at lisple, og lade Hovedet synke, hendøer hun i Airs, og smægter med Værdighed; hun segner med anstændig Kummer paa den rige Sopha, svøbt i en Chemise de Jour, for Svaglighed og for Pragt; saadan Sygdom søle ofte de Smukke, som enhver ny Morgendragt giver en ny Upasselighed.

En stedsevarende Damp svævede over Slottet; selsomme Syner viste sig i hver stigende Taage, rædsomme, ligesom Eremitens Drømme i bespøgede Skygger, eller lyse, som den døende Jomfrues Syner; gloende Furier og Slanger i rullende Kredse, blege Spøgelser, gabende Grave og røde Flammer; nu Øer af flydende Guld, Elysiske Marker, og Crystal Domer, og Skueplads Engle.

Paa begge Sider sees utallige Flokke af Legemer, som Hypocondrien har forvandlet i mangehaande Gestalt. Her staae levende Theepotter, med den eene Haand udstrakt, den anden i Siden, hiin Tuden, denne Hanken: her vandrer

en

en Krukke ligesom hiin Homers Tresod *), her sukker en Potte, hist taler en Posteeg; Mænd blive med Børn, ligesom den mægtige Indbildningskraft virker, og Piger omskabte til Flasker raabe høit efter Prop.

Gnomen vandrede tryggeligen frem igiennem denne Spøgelsehær, end en Stilk af Milturten i sin Haand. Han tiltalede Aanden saaledes: Hil dig, skumle Dronning, som hersker over Kiønnet fra det femtende til det halvtresindstyvende Aar; du Qvalmers og Qvindevids Moder! du som giver hysteriske eller poetiske Anfald, og paa forskiællige Sindelav virker paa forskiællig Maade; driver somme til at tage Medicin, andre til at smøre Dramer: du, som bringer den Stolte til at opsætte sine Visiter, og sender den gudfrygtige hen i Arrighed at bede: Der er en Nymphe, som foragter al din Magt, og underholder tusinde flere i lige Fryd. Men o! kunde nogensinde din Gnome fordærve en Yndighed, eller frembringe en Finne paa et

skiønt

*) Iliad. 18. Vulcans vandrende Trefødder.

skiønt Ansigt; ophidse Matronens Kinder, som Citronvand, eller forandre et Ansigts Farve ved et tabt Spil: dersom jeg nogensinde beplantede Pander med digtede Horn, eller kryllede Skiorter, eller forpuslede Senge, eller skabte Mistanke, hvor ingen gav Grund dertil, eller forstyrrede en Prudes Haarpynt, eller skaffede en forstoppet Skiødehund en Upasselighed, som ikke de smukkeste Dines Taarer kunde forlindre; o saa hør mig, og indgiv Belinda nogen Vrgrelse: denne eene Handling vil give halve Verden Hypocondrie.

Med en misfornøiet Mine lod Gudinden som hun gav Gnomen Afslag, skiønt hun bønhørde hendes Bøn. En underfuld Sæk tog hun, lig den i hvilken engang Ulysses holdt Vindene; i den samlede hun Kraften af de qvindelige Lunger, Hulken, Suk og Tungernes Strid, og bandt for Sækken med begge Hænder. En Flaske fylder hun derpaa med daanende Angester, bløde Sorger, smeltende Kummer og flydende Taarer. Glædefuld bar Gnomen denne Gave bort, udspredte de sorte Vinger, og svævede langsom op til Dagen.

Hen-

Hensynket i Thalestris Arme fandt han Nymphen med nedslagne Øine og flaggrende Haar. Lige over deres Hoveder sønderrev han den fulde Sæk, og alle Furierne strømmede frem. Belinda brændte af mere end en Dødeligs Vrede, og den grumme Thalestris opvister den stigende Lue. O ulyksalige Pige! skreg hun med udspredte Hænder, (medens Hamptons Ecchoer gienløde "ulyksalige Pige!") var det herfor du viste saa bestandig en Omhu, med Haarnaale, Kam og Essencer! herfor at du bandt dine Lokker i deres Papirfængsel! herfor at du dreiede dem rundt om med det gloende Jern! herfor at du indbandt det kiælne Hoved med Baand, og tapperligen bar den dobbelte Blybyrde! I Guder, skal Røveren fremvise dit Haar, medens Narre misunde og Damerne bestirre det? Det forbyde Æren! ved hvis urivaliserede Helligdom vort Kiøn frasiger sig Ynde, Glæder, Dyd, alt. Jeg synes alt at see dine Taarer, allerede at høre de rædsomme Ting, de sige: allerede at see dig en fornedret Byskiønhed, og al din Hæder hendøe ved en Hvisken. Hvorledes skal jeg da forsvare dit hielpeløse Rygte? Det vil

da

da blive en ærelos Sag, at ansees for din Veninde. Og skal dette Bytte, dette uskatteerlige Bytte fremstillet under Cristal for det stirrende Øie, og forhøiet ved Diamanternes omcirklende Straaler, for evig skinne paa den røverske Haand. Før skal der groe Græs i Hydeparkens Circus, før skal Genierne fæste deres Bopæl i Smaagaderne, før lad Jord, Himmel og Hav falde til Chaos, før forgaae Mandfolk, Abekatte, Skiødehunde, Papegøier, alt.

Hun talede, og rasende vandrer hun til Sir Plume, og byder hendes Cavailler fordre de dyrebare Haar (Sir Plume billigen stolt af sin Bernsteens Snusdaase, og den rette Maade, paa hvilken han har sit smukke Rør.) Med alvorligt Øie, og sit runde tankeløse Fiæs, aabnede han først sin Daase, og derpaa begav sig til Sagen, saa udbrydende: Mylord! hvorledes! hvad Diævelen! S—n! den fordømte Haarlok! ved Gud, De maae være artig! For en Ulykke! det er for grovt Spøg — jo jeg takker. For Fanden! giv hende hendes Haar. — Han talede, og slog paa Daasen.

Det

Det smerter mig meget, svarede Lorden, at den, som taler saa vel, skulde nogentid tale forgiæves. Men *) jeg sværger ved denne Lok, ved denne hellige Lok, (som aldrig meere skal foreenes med det Haar, den er skilt fra, som aldrig mere skal fornye sin Hæder, efterat den er asklippet fra det elskværdige Hoved, paa hvilket den nylig voxde) at, saa længe mine Næseborer aande Liv, skal denne Haand, som vandt den, for stedse bære den. Han talede, og talende fremviste han i stolt Triumph hendes Hoveds længe omtvistede Hæder.

Men Umbriel, den hadefulde Gnome, leed det ikke saaledes. Nu brød han den Flaske, af hvilken Sorgerne udflode. Og see, i yndig Kummer fremstaaer Nymphen, med Øinene halv matte, halv druknede i Taarer; paa hendes hævede Barm hængde hendes bøiede Hoved, som hun løftede med et Suk, og talede saaledes:

Evig

*) Allusion til Achils Eed hos Homer. Iliad. I.

Evig forbandet være denne forhadte Dag, som bortrøvede min bedste, min udvalgte Bukkel. Lyksalig, tifold lyksalig havde jeg været, om disse Øine aldrig havde seet Hampton Slot. Dog er jeg ikke den eenste bedragne Pige, som Lyst til et Hof paadrog talrige Ulykker. O, at jeg heller ubeundret havde boet paa en eensom Ø, eller i det fierne Nord, hvor aldrig den forgyldte Kareet rullede, hvor ingen lærde l'Hombre, ingen nogensinde smagte Thee; at jeg der bevarede mine Yndigheder skiulte for Dødeliges Øine, som Roser, der i Ørkner blomstre og døe. Hvad bevægede min Siel til at sværme med de unge Høivelbaarenheder! O, havde jeg bleven, og læst mine Bønner, hiemme! Dette var det, de aarle Varsler syntes at sige mig; tre Gange faldt Skiønpletæsken af min skiælvende Haand. Det skranglende Porcellain rystede, uden at en Vind bevægede det; ja Poll sad stum, og Mante var meget uvenlig; endnu advarede mig en Sylphe om Skiebnens Trusel i mystiske, nu for sildigen troede Syner. See de usle Levninger af dette fornærmede Haar. Min Haand

skal

skal fuldføre, hvad din Røven efterlod usuldbragt. Disse dannede til at dingle i to mørkebrune Bukler, gave engang den sneehvide Hals nye Skiønheder; nu sidder Systerlokken sær, allene, og i dens Mages Skiebne forudseer sin egen. Ukryllet hænger den, kalder paa den dræbende Sax, og frister een Gang endnu den sacrilegiske Haand. O havde dog du, Grusomme! ladet dig nøie med at røve mindre i Dine faldende Haar, eller hvert andet end disse.

Femte Sang.

Saa talede hun; den bevægede Forsamling smeltede i Taarer; men Skiebnen og Zeus havde tilstoppet Baronens Øren. Forgieves kommer Thalestris med Bebreidelser til Undsætning; thi hvo kan bevæge, naar den skiønne Belinda ei kan. Ei halv saa ubøielig kunde Trojaneren holde Stand, da Anna bad, og Dido rased' forgieves. Da bevægede den alvorlige Clarissa med Ynde sin Vifte; Taushed fulgte, og saaledes begyndte Nymphen:

Siig, hvi ere Skiønhederne saa meget prisede og hædrede, den vise Mands Lidenskab, og Gudinden ved den Forfængeliges Bæger? Hvi ere de prydede med alt hvad Land og Hav kan yde? hvi kaldtes de Engle, og tilbedes som de? Hvi vrimle de hvidhandskede Straaejunkere om vore Vogne? hvi bukke for os Sidelogerne fra

deres

deres inderste Nader? hvor forfængelige ere alle disse Hædersnydelser, al vor Møie, om ikke sund Sands bevarer, hvad Skiønheden vinder, saa at Mandsolkene maae sige om os, naar vi skinne i de fornemste Loger: see der de første i Dyd, som i Skiønhed! O, hvis Dans den heele Nat, og Paaklædning Dagen igiennem, afværgede Kopper, eller holdt Alderdommen borte, hvo vilde da ei foragte alt hvad Huusmoder-Omhu frembringer, eller hvo vilde lære nogen nyttig Ting paa Jorden? at sætte Skiønpletter, ja give Elskovsblink, vilde da klæde en Helgen; og sikkerligen vilde det ei heller da blive saadan Synd, at sminke sig. Men ak! siden skrøbelig Skiønhed maae bortsvinde, og Lokker, kryllede eller ukryllede, ville dog engang blive graae; siden alt, sminket eller usminket, dog skal falme, og den, som foragter Mandkiønnet, maa døe Pige; hvad er da tilbage, uden det, vel at bruge vor Magt, og stedse holde gode Miner, hvad vi end tabe? Og troe mig, Dyrebare! godt Lune holder Stand, naar Air, og Nykke, og Qvækken, og Skiænden slaae feil. Skiønheder maa forgieves rulle de

smukke Øine; Indtagenhed falder i Øinene, men Fortieneste vinder Hiertet.

Saa talede Damen, men intet Bifald fulgte. Belinda saae suurt, Thalestris kaldte hende Snærpe. Til Vaaben, til Vaaben! raabte den hestige Skioldmøe, og hurtigen som Lynet løb hun til Striden. Alle toge Partie, og begyndte Kampen. Vister klapprede, Silke raslede, og de seie Fiskebeen knagede. Helte og Heltinder opløfte forvirrede Raab, og Bas- og Discantskrig lød i Luften. Ingen sædvanlige Vaaben fandtes i deres Hænder; Guder ligesægtede de, og frygted' ingen dødelig Vunde.

*) Saa naar den bolde Homer lader Guder tage Deel i Striden, og optænder de Himmelskes Bryst med menneskelige Lidenskaber; væbner Mars mod Pallas, Hermes mod Latona, og lader heele Olympen skingre af lydende Bulder: Jupiters Torden brøler, Himlen bæver rundt om, den blaae Neptun stormer, de bølgende

*) Homer Iliad. 20.

gende Dyb give Gienlyd, Jorden ryster sine nikkende Taarne; Jordbunden synker og de blege Aander sludse ved Dagens Skiær.

Triumpherende sad Umbriel paa Toppen af en Lysearm, klappede med de glade Vinger, og saae Striden. Styttede paa deres Haarnaale-Spyd overskue Aanderne den voxende Kamp, eller ere behielpelige med i Fægtningen.

Medens Thalestris rasende flyver igiennem Trængselen, og spreder Død rundt om fra begge hendes Øine, omkom en Straaejunker og Geniemand i Troppen; en døde i Metaphor, en i Sang. O grusomme Nymphe! jeg føler den levende Død, skreg Vidling; og faldt ved Siden af sin Stoel. Sir Narrifas opsendte et sorgfuldt Øiekast. "O disse Øine! o hvor dræbende!" *) vare hans sidste Ord. — Saa ligger paa Mæandrens flydende Bredde den døende Svane; den synger, og døer.

*) En Arie i en Opera, Camilla.

Da den bolde Sir Plume havde fældet Clarissa, traadte Chloe frem, og dræbte ham med en Pandervynke. Hun smilede ved at see den vældige Helt slagen, men ved hendes Smiil kaldtes Fyren igien til Live.

*) Nu hængte Zeus i Luften sine gyldne Vægtskaale, og veiede Mændenes Vid mod Damernes Haar. Den tvivlsomme Tunge paa Vægten nikker længe til begge Sider; omsider hæver sig Viddet, og Haarene synke.

See! nu flyver den modige Belinda paa Baronen, med meere end sædvanligt Lyn i hendes Øine: ei heller frygtede denne Anfører for at prøve den ulige Strid; han søgte intet meere, end at døe faldende paa sin Fiende; men Heltinden betvang denne ædle med mandig Styrke begavede Riddder, med to af sine Fingre. Just som hans Næseborer inddroge Livets Aande, udkastede den listige Jomfrue en Ladning Snus. Gnomen bestyrede dens Gang, enhver Atome af de

*) Vid. Homer Iliad. 8, og Virg. Æn. 12.

de pirrende Korns kildrende Støv. Pludseligen flode begge hans Øine over af frembrydende Taarer, og den hoie Dome gav Echo af hans Næses Lyd.

Nu gaae du din Skiebne imøde, raabte den ophidsede Belinda, og drog fra sin Side en dræbende Naal. (* Den samme bar hendes Tip-Tipoldefader i tre Signetringe, for at pryde sin gamle Person; siden efter, omsmeltet, udgiorde den et stort Livspænde for hans Enkes Kiole; den blev siden næstefter en yngre Bestemoders Ranglepibe, hun ringde med Biælderne og blæste i Piben; derpaa omdannet til Naal prydede den hendes Moders Haar, blev længe baaren af hende, og nu af Belinda.)

Pral ei af mit Fald, skreg han, fornærmende Fiende; ogsaa du skal falde ligesaa dybt for en anden. Ei heller tænke du, at Døden nedslaaer mit stolte Mod. Alt hvad jeg gruede for, er at efterlade dig. O hellere end dette,

*) Imitation af Agamemnons Septers Historie, hos Homer. Iliad. 2.

lade du mig endnu leve, og brænde i Cupidos Luer, — — men brænde levende.

Giv Lokken tilbage, raabte hun, og rundt om lydede den hvælvede Sal: Giv Lokken tilbage! Ei brølede i saa høie Toner den vilde Othello for det Tørklæde, som voldte hans Kummer. — Men see, hvor ofte skuffes ærgierrige Hensigter, og Førster stride til det heele Bytte er tabt. Lokken, ved en Brøde erobret, med Møie forsvaret, søges allevegne, og søges forgieves. Med et saadant Bytte skal ingen Dødelig lykksaliggiøres, saa var Himlens Beslutning: hvo kan tviste mod Himlen?

Nogle troede den opstegen til Maanens Sphære, *) siden alt hvad paa Jorden tabes bliver der hengiemt. Der forvares Heltenes Vid i vægtige Vaser, og Straaejunkernes i Snusdaaser og Etuier; der findes brudte Forsikkringer og Sottesengs Almisser, og Elskeres Hierter bundne ved Baandstumper, Hofmands Løv-

*) See Ariost 34te Sang.

Løvter og syg Mands Bønner, Frillers Smile, og Arvingers Taarer, Myggebure, og Kiæder til at holde Lopper i Trældom, tørrede Sommerfluer og Tomer af casuistiske Værker.

Men Camenen troe man — hun saae den stige, skiønt ubemærket af andre end hurtige poetiske Øine. (Saa reiste Roms store Stifter til Himlene, for Procu'us allene aabenbare til Syne.) Pludseligen forvandlet til Stierne skiød den igiennem den flydende Luft, og drog efter sig en straalende Haarhale. Ei saa skinnende steeg før Berenices Haar, straalende Himlene over med det udspredede Lys. Sylpherne saae det tændende sig i sin Flugt, og glade fulgte de dets Gang igiennem Æthernes Egne.

Den heele Beau-Monde skal fra Spadseregangen beskue denne Stierne, og hylde med Musik dens milde Straale. Denne skal den lyksalige Elsker tage for Venus, og til den opsende Løvter fra Rosamondas Søe; denne skal snart Partridge see paa den skyefrie Himmel, naar næste Gang han seer giennem Galileos

Øie;

Die; og i denne skal den vidtberømte Spaamand forudsee Ludvigernes Skiebne og Roms Fald.

Lad da af, herlige Nymphe! at sørge over dit røvede Haar, som forøger den skinnende Sphæres Glands med nye Straaler. Ikke skulle alle de Bukler, med hvilke et skiønt Hoved kan prale, tildrage sig saa megen Mismundelse, som din tabte Lok. Thi efter alle dine Dines Slagtninger, naar efter sældede Millioner du selv skal døe; naar disse deilige Sole skulle dale, som de dog maae, og alle disse Bukler skulle lægges i Støv, da skal Camenen indvie til Rygtet denne Lok, og midt iblandt Stiernerne indskrive Belindas Navn.

Cal-

Calthon og Colmal,

af Ossian.

(Vol. II. Pag. 179, efter den engelske Udgave i Frankfurt og Leipzig 1783.)

Frydelig er dine Sanges Lyd, du Klippens ensomme Beboer! Den kommer med Strømmens Lyd igiennem den trange Dal. Min Siel vaagner, o Fremmede! midt i min Sal. Jeg strækker Haanden efter mit Spyd, som i hine Aars Dage — Jeg udstrækker min Haand, men den er svag; og Sukke frembryde af mit Bryst. — Søn af Klippen, vil du ei lytte til Ossians Sang? Min Siel er fuld af hine Tider; min Ungdoms Glæder vender tilbage. Saa viser sig Solen i Vester, efterat dens Straalers Fodspor have skiult sig bag en Storm: de grønne Høie opløste deres duggede Hoveder:

de

de blaae Strømme fryde sig i Dalen. Den bedagede Helt kommer styttet paa sin Stav, og hans graae Haar glindse i Soelstraalerne.

Seer du ei, Søn af Klippen, et Skiold i Ossians Sal? Det er mærket af Stridens Stød, og Glandsen af dets Bugler er falmed. Dette Skiold bar den store Dunthalmo, det strømfulde Teuthas Hersker. — Dunthalmo bar det i Striden, forend han faldt for Ossians Spyd. Hør, du Klippens Søn, paa Fortællingen om hine Dage.

Rathmor var en Hersker over Clutha. Den Svage havde Tilflugt i hans Sal. Rathmors Døre vare aldrig spærrede, hans Giæsteborde stode stedse reede. Den Fremmedes Sønner komme, og velsignede den ædle Beherskere af Clutha. Barderne istemte Sangen og sloge Harpen, og Glæden lysede paa den Sørgendes Aasyn. — Dunthalmo kom i hans Stolthed, og stormede ind i Rathmors Strid. Herskeren af Clutha seirede. Da reiste sig Dunthalmos Forbittrelse — Han kom om Natten med hans Krigere, og den mægtige Rathmor faldt. Han

faldt

faldt i hans Sale, hvor hans Giæstebude ofte vare tilberedte for den Fremmede.

Colmar og Calthon vare unge, Sønner af den vognbaarne Rathmor. De kom i deres Ungdoms Fryd i deres Faders Sal. De see ham i hans Blod, og deres udbristende Taarer nedglide. — Dunthalmos Siel smeltede, da han saae disse Ungdommens Børn. Han bragte dem til Altheutas *) Mure; de opvoxte i deres Fiendes Huus — De spændte Buen i hans Nærværelse, og ginge frem til hans Strid.

De saae deres Fædres faldne Muure; de saae de grønne Torne i Sale. Deres Taarer nedrunde i Løndom, og stundom vare deres Aasyn fulde af Sorg. Dunthalmo saae deres Kummer, og hans mørke Siel besluttede deres Død. Han indsluttede dem i tvende Huuler, paa Theutas gienlydende Høie. Der kom Solen ei med sine Straaler, ei heller Himmelens Maane om Natten. Rathmors Sønner forbleve i Mørke, og forudsaae deres Død.

Dun-

*) Alteutha, eller rettere Balheutha (Floden Tweeds Stad) Navnet paa Dunthalmos Borge.

Dunthalmos Datter græd i Taushed, den skiønhaarede blaøiede Colmal. Lønligen havde hendes elskende Øine været fæstede paa Calthon, hans Elskelighed svulmede i hendes Bryst. Hun skialv for hendes Kriger; men hvad kunde Colmal giøre? Hendes Arm kunde ei løste Spydet, ei heller var Sværdet dannet for hendes Side. Hendes hvide Bryst hævede sig aldrig under Pandseret, og hendes Øie var ikke Heltenes Skræk. Hvad formaaer du, o Colma! for den faldende Fyrste? — Hendes Skridt ere vakkende, hendes Haar udspredte, hendes Øie skuer vildt igiennem hendes Taarer. Hun kom om Natten til Salen *), og væbnede sin elskelige Skabning i Staal, en ung Krigers Staal, som faldt i sin første Kamp. — Hun kom til Calthons Hule og løste Lænken fra hans Haand.

Op, Søn af Rathmor! op! Natten er mørk. Lad os flye til Selmas Konge **), Herskker

*) Den Sal, hvor de fra Fienderne tagne Vaaben vare ophængte som Trofæer.

**) Fingal.

ster af det faldne Clutha. Jeg er Lamgals Søn, som var din Faders Giæst i hans Sal. Jeg hørte om dit mørke Ophold i Hulen, og min Siel opvaktes. Op, Søn af Rathmor! thi Natten er mørk.

Velsignede Røst, svarede Fyrsten; kommer du fra den mørkeligen rullende Skye? thi ofte nedstige Calthons Fædres Aander til hans Drømme, siden Solen er unddragen hans Øine, og Mørket hviler rundt om ham. Eller er du Sønnen af Lamgal, den Fyrste, jeg ofte saae i Clutha. Men skal jeg flye til Fingal, og forlade Colmar, min Broder? Skal jeg flye til Morven, og Helten ligge indsluttet i Natten? Nei! giv mig dette Spyd, Søn af Lamgal! Calthon vil forsvare sin Broder.

Tusinde Krigere, svarede Pigen, udstrække deres Spyd rundt om den vaagnbaarne Colmar. Hvad formaaer Calthon med saa mægtig en Hær? Lad os flye til Morvens Konge, han vil komme med Strid. Hans Arm er udstrakt for den Ulykkelige; Lynet af hans

Sværd er rundt om den Svage. — Op, Søn af Rathmor! Nattens Skygger ville flye bort. Dunthalmo vil skue dine Spor paa Marken, og du maae falde i din Alders Vaar.

Den sukkende Helt stod op; hans Taarer runde for den vaagnbaarne Colmar. Han kom med Pigen til Selmas Sal; men vidste ei at det var Colmal. Hielmen bedækkede hendes elskelige Aasyn, og hendes Bryst hævede sig under Staalet. Fingal vendte tilbage fra Skoven, og fandt de elskelige Fremmede. De vare lige to Lysstraaler midt i Salen.

Kongen hørte Sorgens Fortælling og hans Øine rullede vildt. Tusinde Helte begyndte at reise sig, fordrende Strid mod Teutha. — Jeg kom med mit Spyd fra Høien, og Stridens Fryd opstod i mit Bryst; thi Kongen talte til Ossian midt iblandt Folket.

Du min Styrkes Søn, sagde han, tag Fingals Spyd; gaae til Teuthas mægtige Strøm,

Strøm, og frels den vaagnbaarne Colmar. — Lad dit Ry te vende tilbage foran dig, lig en behagelig Vestvind, at min Siel maae frydes over min Søn, som fornyer vore Fædres Roes. — Ossian! bliv en Storm i Striden; men mild, naar Fienderne ere slagne. — Saa var det, mit Rygte hæved sig, o min Søn, og du ligne Selmas Beherskér! — Naar de Stolte komme til mine Sale, mine Øine skue dem ikke. Men til den Ulykkelige er min Arm udstrakt. Mit Sværd forsvarer den Svage.

Jeg frydedes ved Kongens Ord, og tog mine raslende Vaaben. — Daran reiste sig ved min Side, og Dargo Spydenes Konge. — Trehundrede unge Mænd fulgte vore Spor: de elskelige Fremmede vare ved min Side. Dunthalmo hørde Lyden af vor Ankomst; han samlede Teuthas Magt. — Han stod paa en Høi med sin Hær; de vare som Klipper sonderslagne af Torden, naar deres høiede Træer ere forbrændte og nøgne; og deres Kløsters Strømme ere forstyrrede.

Teuthas Flod rullede i sin Stolthed foran den skumle Fiende. Jeg sendte en Barde til Dunthalme, at tilbyde ham Kamp paa Sletten; men han smilede i sin Stoltheds Skummelhed. Hans ubefæstede Fiende bevægede sig paa Høien, ligesom Biergskyen, naar Stormen har aabnet sig Indgang i dens Bug, og udspreder dens hvirvlende Skygge til alle Sider.

De bragte Colmar til Teuthas Banker, bunden med hundrede Reeb. Prindsen er sorgfuld, men elskelig, og hans Øine ere henvendte til hans Venner; thi vi stode, i vore Vaaben, paa den høie modsatte Bred af Teutha. Dunthalmo kom med hans Spyd, og giennemborede Heltens Side: han velted sig paa Høien i sit Blod, og vi hørde hans brustne Sukke.

Calthon styrtede sig i Strømmen, og jeg sprang frem, styttet paa mit Spyd. Teuthas Stamme faldt for os. Natten kom veltende ned. Dunthalmo stod paa en Fieldklindt midt i en gammel Skov. Hans Siels Forbittrelse brændte mod den vaagnbaarne Calthon. — Men Calthon

stod

stod i sin Harm; han sørgede over den faldne Colmar, Colmar fældet i sin Ungdom, førend hans Navn var hædret.

Jeg bød Sorgens Sang at lyde, for at forsøde den sorgfulde Fyrstes Kummer; men han stod under et Træe, og slog sit Spyd med gientagne Slag imod Jorden. — Colmals vaade Øie glimred' nær hos i en lønlig Taare: hun forudsaae Dunthalmos Fald, eller Cluthas stridende Fyrstes.

Nu var den halve Nat forbi. Taushed og Mørke var over Egnen; Søvnen hvilede paa Heltenes Øine: Calthons Smerte satte sig, hans Siel var roelig. Hans Øine vare halv lukkede; men Teuthas Bulder lød endnu i hans Øren.

Sover Rathmors Søn i hans Magt, og hans Broder er fældet? Staae vi ei op, for at iile til Skoven, og forfølge de mørkebrune Hinder? Colmar var ei forglemt indtil han faldt, til Døden havde styrtet hans Ungdom.

Jeg ligger ved Lonas Field. O lad Calthon reise sig! Morgenen kommer med dens Straaler, og Dunthalmo vil haane den Faldne.

Han foer hen i sin Storm, Calthon hævede sig, saae Sporene af hans Bortgang, og iilede i Lyden af hans Staal; ogsaa den ulykkelige Colmal reiste sig! Hun fulgte sin Helt i Natten, og slæbede sit Spyd efter sig. — Men da Calthon kom til Lonas Klippe, fandt han sin faldne Broder. — Da hævede sig Forbittrelsen i hans Bryst, og han iilede hen blandt Fienden. Dødens stønnende Sukke opstege; Fienderne sluttede sig rundt om Fyrsten. — Han blev bunden midt iblandt dem, og bragt til den skumle Dunthalmo. — Da hævede sig Glædens Skrig, og Nattens Høie besvarede dem.

Jeg vaktes ved Lyden, og tog min Faders Spyd. Diaran opstod ved min Side, og Dargo i Ungdommens Kraft. Vi savnede Fyrsten af Clutha, og vore Siele bleve bedrøvede.

vede. — Jeg frygtede mit Rygtes Bortgang; min Vældes Stolthed hævede sig.

Sønner af Morven, sagde jeg, det er ei saa vore Fædre strede. De stode ei stille paa de Fremmedes Mark, naar Fienden ei var falden for deres Stød. — Deres Kraft var som Himlens Ørnes; deres Priis er i Sangen. Men vore Folk falde efter hinanden, og vort Rygte begynder at vende bort. Hvad vil Morvens Konge sige, naar Ossian ei seirer ved Teutha? Frem i Eders Staal, I Krigere, og følger Lyden af Ossians Fremgang. Han vil ei uden navnkundig vende tilbage til Selmas gienlydende Muure.

Morgenen opstod over de blaae Vande af Teutha. Colmal stod for mig i Taarer. Hun talte om Fyrsten af Clutha, og tre Gange faldt Spydet af hendes Haand. Min Vrede vendte sig mod den Fremmede; thi min Siel bæved' for Calthon.

Søn af den Svaghændede, sagde jeg, sægte Teuthas Krigere med Taarer? Et vindes Striden ved Mismod; ei heller boe Sukke i den Vældiges Barm. — Gaae til Raadyrene i Carmun, eller til Teuthas brølende Hiorde. — Men henlæg disse Vaaben, du Frygtens Søn! en Kriger skal bære dem i Strid.

Jeg rev Pandsret fra hendes Skuldre. Hendes sneehvide Bryst kom til Syne. Hun bøiede til Jorden sit rødmende Ansigt. Jeg saae i Taushed til Anførerne, Spydet faldt af min Haand, og Sukket opsteg af mit Bryst. — Men da jeg hørte Pigens Navn, nedglede mine frembrydende Taarer. Jeg velsignede den elskelige Ungdommens Straale, og bød Striden begyndes.

Hvorfor, Søn af Klippen! skulde Ossian fortælle, hvorledes Teuthas Krige døde. De ere nu glemte i deres Land, og deres Grave findes ikke paa Heeden. — Aar kom frem med deres Storme, og de grønne Gravdynger muldrede

drede hen. Neppe sees Dunthalmos Grav, eller Stedet, hvor han faldt for Ossians Spyd. — En graaehærdet Kriger, halvblind af Alder, siddende i Natten ved Salens Ildsted, fortæller nu mine Handlinger for hans Sønner, og den mørke Dunthalmos Fald. Ungdommens Ansigter ere bøiede ved Siderne, efter hans Røst. Bestyrtelse og Glæde brænde i deres Øine.

Jeg fandt Rathmors Søn *) bunden ved en Eeg. Mit Sværd hug Baandene fra hans Hænder. — Og jeg gav ham den hvidbrystede Colmal. — De boede i Teuthas Sale; og Ossian vendte tilbage til Selma.

*) Calthon.

Olindo og Sophronia.

Af Tassos Gerusalemme liberata anden Sang.

Medens Aladin (i Jerusalem) belaver sig til Strid (mod de udensor sammendragne christne Hære) fremstiller sig en Dag Ismeno alleene for ham; Ismen, som formaaer, fra de tillukkede Marmor-Grave at fremdrage de Dødes Legemer, og giøre at de aande og føle; Ismen, der ved udmumlede Sange forfærder, endog Pluto selv, i hans kongelige Borg, og som Slaver bruger hans Aander til onde Handlinger, løser dem, og binder dem.

Denne

Denne tilbeder nu Mahomed, og var en Christen; dog kan han ei endnu forlade de første Skikke; men begge Religioners ham ilde bekiendte Love sammenblander han ofte til syndigt, og vanhelligt Brug. Og fra de Huler, hvor han langt fra Folket pleier at udøve sine skiulte Konster, kommer han nu i den offentlige Fare til sin Herske; den onde Konges værre Raadgiver.

Herre, siger han, uden Tøven nærmer sig den frygtede seirende Hær. Men vi giøre, hvad os tilkommer, og Himlen og Jorden skal være den Tappre til Bistand. Nøie har du opfyldt alle en Konges, alle en Hærførers Pligter; langt har du forudseet alt, og iagttaget alt; opfylder saaledes enhver anden sin Pligt, dette Land vil da snart blive dine Fienders Grav. Jeg, for min Deel, kommer, som Deeltager i Faren og Møien, at være dig til Hielp. Hvad den bedagede Alders Raad og Magiens Konster formaae, det lover jeg dig. De af Himlen udstødte Aander skal jeg tvinge til at tage Deel i Arbeidene; men hvormed jeg vil

be-

begynde Besværgningerne, og hvorledes, det vil jeg nu forud berette dig:

I de Christnes Tempel staaer lønligen et underjordisk Alter, og paa dette Billedet af hende, som Folket har giort til sin Gudinde, og Moder til dets fødte og begravede Gud. Foran Billedet skinner den stedse brændende Lampe; det er bedækket med et Slør, og rundtom hænger i lang Rad de andægtige Lettroendes offrede Løvter. Dette Billede vil jeg, at du fratager dem der, og med egen Haand bærer det i din Moskee. Jeg skal derpaa iværksætte en saa vældig Besværelse, at det stedse, saalænge det der giemmes, skal være disse Portes hellige Værn. Indenfor uindtagelige Muure skal din Magt vorde tryg ved denne nye høitidelige Hemmelighed.

Saa talede han, og overtalede Aladin; og utaalmodigen ilede Kongen til Guds Huus. Vældeligen tvang han Præsterne, uærbødigen bortrøvede han det kydske Billede, og henbar det til Templet, hvor man med den daarlige og onde

Dyr-

Dyrkelse ofte opirrer Himlen. Paa det vanhellige Sted, og over det hellige Billede, udmumlede siden Troldmanden sine Bespottelser.

Men som den ny Morgen fremstraaled', da finder den, til hvilken det ureene Tempels Opsyn er betroet, Billedet ei meere der, hvor det var hensat, og søger det allevegne forgieves. Strax underretter han Kongen derom, hvilken viser sig ved denne Tidende vildeligen forbittret mod ham, vel forestillende sig, at en af de Troende havde bortstiaalet og skiulte det.

Enten var det hemmeligen borttaget ved en Troendes Haand, eller Himlen selv havde her anvendt sin Magt, fortørnet over at dette Sted skulde skiule den, som er dens Dronning og Gudinde. Endnu er Rygtet uvist, om det skal tilskrives menneskelig Konst eller et Underværk — Vel er det Pligt, da menneskelig Fromhed og Iver viger for Himlen, at ansee Tildragelsen som Himlens eget Værk.

Med

Med truende Forsken lader Kongen hver Kirke, hvert Huus giennemsøge, og udsætter store Straffe for den, som skiuler, stor Belønning for den, som aabenbarer, Tyveriet eller den Skyldige. Ei heller hviler Troldmanden fra at udspeide Sandheden med alle muelige Konster; men han naaer ei Maalet; thi Himlen — det være dens eller en andens Værk — skiuler det, Besværgelserne og ham til Trods.

Men da den grusomme Konge seer sig det skiult, som han giorde til de Troendes Brøde, da lader han sig aldeles henrive af Had mod dem, brændende af den yderste Vrede og umaadeligste Forbittrelse. Han glemmer enhver Betragtning; han vil hevnes, følge hvad følge kan, og lade sin brændende Siel udflamme. Døe, sagde han, skal den ubekiendte Røver; min Vrede skal ei vorde uopfyldt: døe skal han i et almindeligt Nederlag. Naar kun ei den Skyldige undkommer, da døe den Retfærdige og den Uskyldige. Men hvem kalder jeg retfærdig? alle ere strafskyldige; og i deres heele Skare

var

var aldrig een Ven af vort Navn. Er der og blandt dem een, som ei er deelagtig i denne nye Forbrydelse, en gammel Synd er da nok for denne nye Straf. Op, op, hvo som er mig troe, hurtigen griber Ild og Sværd; brænder og myrder.

Saaledes talede han til Skaren, og strax udbredede sig Rygtet derom blandt de Troende; disse opfyldtes af Rædsel, saaledes berog dem Frygten for den nærværende Død. Og ingen er der som flyer, eller modstaaer den; ingen, som vover eller prøver paa Undskyldning eller Bøn. Men det frygtsomme og ubeslutte de Folk fandt Redning der, hvor de mindst formodede det.

Der var blandt dem en Jomfrue i Jomfruelighedens allerede modne Alder, af høi og kongelig Siel og udmærket Skiønhed; men sin Skiønhed agtede hun ikke, eller dog ikkun for saavidt, som den er Anstændigheden til Prydelse. Hendes største Værd er det, at hun skiuler sine store Fuldkommenheder inden en ringe Hyttes Vægge; og uden Forsængelighed og eensom flyer

For-

Forførernes Øine og deres Lovtaler. Dog er der ingen Vagt, som aldeles skiuler den Skiønhed, der fortiener at sees og beundres; ei heller tilsteded' du det, o Elskov! men robede denne for Ynglingens begierlige Længsler. Elskov! du, som er nu blind, nu en Argus: som nu tilbinder os Øinene, nu aabner dem, og lader dem skue vidt omkring! Igiennem tusinde Vagter bringer du Beskuernes Blik ind i de kyskeste jomfruelige Vaaninger.

Sophronia var hendes, Olindo Ynglingens Navn; begge af samme Stad, begge af samme Troeslære. Han, der er saa beskeden, som hun er skiøn, ønsker meget, haaber lidet, og begierer intet. Han veed ikke at fortolke sig, eller vover det ikke: og hun enten foragter ham, eller seer ham ikke, eller mærker ham ikke. Saaledes har den Arme hidindtil tient hende, enten useet, eller ubemærket, eller foragtet.

Imidlertid høres hiin Forkyndelse, og det ulyksalige Nederlag, som forestaaer deres Folk. Hende, som er ligesaa ædel som beskeden, rinder

det

det i Sielen, hvorledes Folket kunde frelses. Tapperhed driver den store Tanke; Undseelse og jomfruelig Anstændighed standser den; Tapperheden vinder eller foreener sig med Undseeligheden; Tapperheden bliver undseelig, Undseeligheden modig.

Imellem Folket gaaer eensom Jomfruen frem; ei skiuler hun, ei heller fremviser hun sine Yndigheder. Med nedslagne Øine vandrer hun under sit Slør, høi og ædel i Miner. Du skulde ei kunne bestemme, om hun prydede sig, eller forsømte al Prydelse; om Hændelse eller Overlæg forskiønnede hendes Aasyn. Hendes Konstløshed er Naturens, Elskovs og den blide Himmels Mesterværk.

Af alle beundret gaaer hun frem, og seer til ingen anden Skiønhed; og nu kommer hun frem for Kongen. Ei triner hun tilbage med frygtsom Fod, skiønt hun seer ham forbittret; men uden Bæven udholder hun hans grumme Aasyn. Herre! sagde hun, jeg kommer (og imidlertid beder jeg, tæm din Vrede, og standse

dit Folks!) jeg kommer at aabenbare dig, jeg kommer at overgive dig fangen, den Skyldige, du søger, og mod hvilken din Vrede er optændt.

Næsten forvirret, næsten overvunden ved den ædle Kiækhed, ved den uformodentlige Glands af hendes høie og hellige Skiønhed, betvinger Kongen Forbittrelsen, og formilder det vilde Aasyn. Enten det var hans Siel, eller blot hans Aasyn, hvis Grumhed formildedes, saa blev nu hans Udseende Elskerens. Men den tilbageholdne Skiønhed indtager ei det tilbageholdne Hierte; og Ømhed er det, som føder Elskov. — Beundring var det, Henrykkelse, Glæde, om ikke Elskov, der bevæged' det nedrige Hierte. Fortæl, siger han, alt; see jeg byder, at ingen fornærmer dit christne Folk. — Hun taler: Den Skyldige staaer for dit Aasyn. Det hellige Billede er borttaget, Herre! ved denne Haand. Jeg borttog det. Jeg er den, du søger, mig er det, du bør straffe.

Saa-

Saaledes fremstillede sig den Ædle mod den almindelige Undergang, og vilde eene bære den Straf, som truede heele Folket. Høimodige Usandhed, naar var Sandheden saa skiøn, at den kunde foredrages dig. Den vilde Tyran staaer tvivlsom, og gaaer ei saa hurtig, som sædvanligen over til Vreden. Han taler derpaa: Jeg byder, at du aabenbarer mig, hvo der gav dig Raad, og hvo der var i Fællesskab med dig.

End ikke den mindste Deel af min Hæder, sagde hun, vilde jeg give nogen anden. Eene var jeg min Medviderinde, eene Raadgiverinde, og eene udførde jeg Handlingen. — Altsaa, var hans Svar, falde eene paa dig min hevnende Vrede. Det er retfærdigt, sagde Sophronia. Var Hædren eene min, tilhører og Straffen mig eene.

Nu begyndte Tyrannen igien at forbittres. Han spørger hende: hvor har du skiult hiint Billed? — Jeg har ikke skiult det, var Svaret: jeg brændte det, og holdt det ret at op-

brænde det. I det mindste skal det da ei meere kunne vanhelliges af de Vantroes besmittende Hænder. Herre! enten er det Rovet du søger, eller Røveren. Hiint skal du evig meer ei see; denne staaer for dit Aasyn. Dog er min Handling ingen Røven, eller jeg en Røverinde. Retfærdigt var det, at tage det igien, som med største Uret var borttaget.

Ved disse Ord snyser Tyrannen med truende Lyd, og Vredens Baand bleve løste. Ei haabe du, kydske Hierte, høie Siel, eller ædle Aasyn, meere at finde Tilgivelse. Forgieves giør Elskov hendes elskværdige Skiønhed til Skiold mod hans grusomme Forbittrelse.

Den Skiønne gribes, og den i Grumhed hærdede Konge fordømmer hende til Døden paa Baalet. Allerede er Sløret og den kydske Mantel hende afrevet; de blide Arme omsnærede med haarde Baand. Hun er taus, og det kiække Bryst ei forvirret, men kun et lidet bevæget. Det skiønne Ansigt falmer til en Farve, som ei er Bleghed, men himmelsk Hvidhed.

Den

Den store Tildragelse udspredes; den har alt sammendraget Folket. Olindo kommer iilsom derhen. Man vidste ei med Vished Personen, men vel det foregangne; det falder ham ind, at det maaskee var hans Elskede. Som han seer den yndige Fange bunden, ei som skyldig, men som fordømt: som han seer Betienterne i Værk med deres haarde Forretning, styrter han vældigen giennem Skaren. Han raaber til Kongen: Det er ikke hende, ikke hende, der har bortført Byttet; det er i forvildet Daarskab, at hun roser sig deraf. Hun har ei tænkt, ei vovet, ei kunnet udføre — hun, et enkelt Fruentimmer — en saa stor, saa uventelig Handling. Paa hvad Maade bedrog hun da Vagten? og med hvad Konster skiulte hun Gudindens hellige Billede. Har hun giort det, hun fortælle det da. Jeg, o Konge! har bortrøvet det. — Ach! saa inderligen elsked' han den ei elskende Elskede! — Han lagde til: Der, hvor Eders høie Moskee modtager Luften og Dagen, steeg jeg i Nat op; jeg trængde mig igiennem hiin trange Aabning, forsøgende denne utilgiængelige Indgang. Min er Æren,

mig tilkommer det at døe. Ingen anden bemægtige sig min Straf. Mine ere disse Lænker: for mig antændes hiin Lue, for mig tilberedes hiint Baal.

Sophronia opløster sine Øine, og medlidigen fæster hun paa ham de fromhedsfulde Øines Blikke. Hvi kommer du hid, o arme Uskyldige? hvilket Raserie leder, eller drager dig? Jeg er da uden dig ei istand til at udholde, hvad en Mands Vrede formaaer? Ogsaa jeg har et Bryst, som troer sig nok til at møde Døden, og fordrer ingen Deeltager.

Saa taler hun til Elskeren; men bevæger ham ei til at frafalde sit Ord, eller forandre sit Forsæt. Store Syn! hvor Elskov og Hoimodig Dyd kiæmpe mod hinanden, hvor Døden er den for den Seirende fremsatte Belønning, og hvor det er den Overvundnes Ulykke, at frelses.

Men Kongen opirres kun desmeere, jo meere hun som han ere standhaftige i at anklage

sig

sig selv. Det synes ham, som han stod der beskiæmmet, og som de til Haan for ham foragtede Straffene. Man troe dem begge, siger han; baade hun og han vinde, og modtage Palmen, som det sig bør. — Han giver da Tegn til Betienterne, der ere reede til at binde den unge Mand med deres Lænker. De bleve begge bundne til samme Pæl, den eenes Ryg vendt til den andens, den eenes Aasyn skiult for den andens.

Nu er Baalet opstillet rundt om dem, og allerede ophidser Blæsebælgen den tændte Lue; da Ynglingen med sørgelig Stemme udbryder og siger til hende, som her deeler Skiebne med ham: disse ere da de Baand, med hvilke jeg haabede Livet igiennem med dig at blive foreenet; dette den Ild, med hvilken jeg troede vore Hierter i lige Flammer skulde brænde. — Andre Luer, andre Baand lovede mig Elskov, andre end de en ubillig Skiebne tilbereder os. For meget, ak alt for meget har den skilt os fra hinanden, og grummeligen foreener den os nu i Døden. Og deg, da de har dømt os til

en saa uhørt Død, glæder det mig, at deele med dig dette Baal, da jeg ei med dig maatte deele Ægtefællens Glæder. Din Skiebne smerter mig; ei min egen, da jeg døer ved din Side. Og o, hvor fuldkommen lykkelig er min Død! hvor lyksalige mine Pinsler, om det forundes mig, at jeg foreenet med dig, Bryst ved Bryst, maae udaande min Siel paa dine Læber; og du her med mig, et Øieblik forud, maae paa mine Læber udaande det sidste Suk.

Saa talede han med Taarer; hun svarer ham med Sødhed, og raader ham med disse Ord: Ven! andre Tanker, andre Klager af langt høiere Formaal fordrer Tiden af os. Hvi tænker du ei paa dine Synder, hvi fæster du ei Tanken paa den Gud, som lover de Gode hiin store Løn. I hans Navn lide du, og dine Pinsler være dig glade; og frydelig skue du op til de høiere Egne. See til Himlen, hvor den er skiøn, og see til Solen, som synes at indbyde os til sig, og trøste os.

Her

Her opløfter Flokken af Hedningerne sin høie Klage; ogsaa de Troende klage med Graad, men i lavere Toner. En, jeg veed ei hvilken, ukiendt og mild Følelse synes at giennemtrænge Kongens den haarde Barm. Han følede den forud, forbittredes, vilde ei lade sig bevæge, vendte Øinene vildt, og unddrog sig. Eene du, o Sophronia! deelede ei den almindelige Sorg, og græd ikke, begrædt af alle.

Midt i disse Farens Øieblikke, see! da fremkommer en Kriger (saa syntes dem Kommende) af høit og værdigt Udseende; ved sine Vaaben, og ved sin fremmede Dragt kiendes det, at han kommer langt fra fierne Lande. Den Tiger, han bærer paa Toppen af sin Hielm, tildrager sig alles Øine; det var det vidtberømte Tegn, som Clorinda pleiede at bære i Krigen; man troede derfor, at det var hende, og man bedrog sig ikke.

Qvindelig Daad og Sæder foragtede hun fra den umodne Alder. Til Aracnes Arbeider, til Naalen og Teenen, værdigede hun ei at bøie

den stolte Haand. Hun flyede den bløde Dragt og de indsluttede Steder; thi ogsaa i aaben Mark bevares den ædle Anstændighed. Hun væbnede sit Aasyn med Stolthed, hun fandt Behag i at antage et strængt Udseende, og med al dets Strænghed behagede det. Alt i de spæde Aar tvang hun med barnlig Haand, og styrede den modige Ganger; hun omgikkes med Spydet og Sværdet, hærdede i Lystkamp sine Lemmer, og dannede dem til Kampen. Siden paa Biergenes og Skovenes Veie fulgte hun Biørnens og den vilde Løves Spor: saa fulgte hun Krigene, og i dem og i Skovene synes hun Menneskene Vild, de vilde Dyr et Menneske.

Nu kommer hun fra Persiens Egne, for af al Magt at modstaae de Christne; ogsaa havde hun tilforn bestrøet Markene med deres Lemmer, og strømmeviis udøst deres Blod. Nu ved Ankomsten møde hendes første Blik disse Dødstilberedelser. Begiærlig efter at see og vide, hvad Brøde der fordømte de Skyldige, driver hun sin Ganger frem. — Skaren viger,

og

og hun standser, for nær ved at beskue begge de Bundne. Hun seer den eene taus, den anden sukkende, og seer den af det svagere Kiøn vise det kiækkeste Mod. Hun seer ham grædende, som et Menneske, hvilket Medlidenhed, ei Smerte eller dog ei egen Smerte overvælder; seer hende stiltiende med Øinene saaledes fæstede paa Himlen, som allerede førend Dødens Øieblik skilt fra det herneden.

Clorinde bevæges, hun føler Medlidenhed med dem begge, og hendes Taare flød; dog bevæger hende meere den ikke klagende, og Tausheden rører hende meere end hiins Graad. Uden lang Tøven vender hun sig til en hosstaaende graahærdet Mand: Siig mig, taler hun, hvo ere disse, og hvilken Skiebne eller Brøde bringer dem til denne Piinsel. Kort, men fuldstændigen besvarer han hendes Spørgsmaal. Hun bestyrtses ved at høre hans Ord, og forestiller sig strax, at de begge vare lige uskyldige. Allerede har hun besluttet, saavidt hendes Bønner eller hendes Vaaben formaae, at forhindre deres Død. Hurtigen iiler hun til Luen, som

alle-

allerede nærmer sig Offrene, lader den standse, og taler til Betienterne: Ingen af Eder vove længer at fortsætte denne grusomme Handling, førend jeg har talt med Kongen. Jeg staaer Eder inde for, at han ei skal tilregne Eder denne Forhaling. Betienterne adløde, og bleve slagne af hendes høie og kongelige Adfærd. Hun rider derpaa hen mod Kongen, som hun møder paa Veien, begivende sig hen at modtage hende.

Jeg er Clorinda, siger hun. Du har forhen maaskee hørt mig nævnes: jeg kommer her, o Konge! at foreenes med dig, til at forsvare min og dit Riges fælles Troe. Byd, og jeg er reede til hvert Foretagende. Jeg frygter ei det Høie, og foragter ei det Lave; jeg undslaaer mig ei, enten du vil prøve mig i den aabne Mark, eller inden de omgivende Mure.

Hun taug, og Kongen svarede: Hvor er det fra Asien eller fra Solens Vei saa fierne Land, navnkundige Jomfrue, at ei din Roes did er kommen, eller din Hæder der udbredet? Nu,

da

da dit Sværd forenes med min Magt, betrygger du mig mod al Frygt, og fortrøster mig. Ei, om en stor Krigshær havde foreenet sig med min Leir, havde mit Haab været sikkrere. Allerede synes mig, at Fiendens Anfører tøver for længe. Men du spørger, hvortil jeg vil bruge dig. Ikkun besværlige og store Foretagender troer jeg dig værdig til. Jeg overgiver dig Septret til at befale over vore Krigere. Hvad du byder være Lov.

Saa talede han; hun aflagde med Høflighed Taksigelser for den hende givne Roes, og derpaa sagde hun:

Selsomt uden Tvivl maae det synes, at Giengieldelsen skulde gaae forud for min Tieneste. Men din Godhed giør mig dristig. Jeg ønsker, at du til Løn for min tilkommende Tieneste overgiver mig disse Anklagede. Jeg beder om dem til Gave. Lad endog deres Brøde være sand; de ere dog dømte paa den allerumildeste Maade. Men herom tier jeg; jeg nævner ei heller de udtrykkelige Tegn, hvoraf jeg slutter

mig

mig til deres Uskyldighed. Jeg vil allene sige, at det er her den almindelige Meening, at de Christne have borttaget Billedet; jeg er heri ikke af Eders Meening, og ei uden gyldig Aarsag forekommer det mig saae. Det var uærbødigt mod vore Love, at iværksætte det, som Troldmanden tilraadede; thi det sømmer ei os, at have Billeder i vore Templer, mindst Billeder af andres Guder. — Mig tykkes det derfor, at vi bør tilskrive Mahomed det, der er skeet, som et Mirakel, hvilket han har giort for at vise os, at det ei er Ret, at besmitte hans Templer med vogen anden Gudsdyrkelse. Lad Ismen forsøge alt, hvad han med sine Besværgninger formaaer, han, for hvilken Troldomskonster ere istedenfor Vaaben. Vi Riddere bruge Staalet; dets Brug er vor Konst, og eene paa dette haabe vi.

Saa talede hun og taug. Skiønt Kongens forbittrede Hierte vanskeligen bøies til Medlidenhed, vil han dog føie hende. Fornuften overtyder ham, og hendes Bønners Vægt bevæge ham. De beholde Livet, svarer han,

og

og Friheden. Intet kan nægtes en saa mægtig Forbeder. Dette være nu Retfærdighed eller Tilgivelse: som uskyldige frikiender jeg dem, som skyldige være de dig givne.

De bleve saaledes løste. Lykkelig i Sandhed var Olindos Skiebne, at han her kunde vise en Handling, der endeligen i et ædelt Bryst maatte ved Elskov opvække Elskov. — Han gaaer fra Baalet til sit Bryllup, og forvandles fra Misdæder til Brudgom, ei blot fra Elsker til Elsket. Han vilde døe med hende; hun vægrer sig ei, at deele med ham det Liv, som hun undgik at opoffre med ham.

Til

Til Palmyre.

(Dedication for Bogen de la Philosophie de la nature, à Londres 1777.)

De, som jeg haaber engang at foreene mig med, som endnu ikke lever for min Lyksalighed, og som maaskee langt fra mig dyrker skiulte Dyder, som Kierlighed engang skal giøre gavnlige for Menneskekiønnet; elskelige Palmyre! De modtage mit første Offer; dette Brev, som mit Hierte har indgivet mig, skal blive Dem værdigt: det skal ikke ligne almindelige Tilegnelser, det skal hverken være noget Hverdags-Fruentimmers Forgudelse, eller en Satyre over dem, som fordunkle hende.

Hvem

Hvem skulde jeg heller tilegne denne Bog, end hende, som indgav mig den? Ja, det er Kierlighed, som har giort mig til Philosoph; Deres Yndigheder have giort, at jeg finder Naturen meere smilende, og Deres Dyder have giort den, om mueligt, endnu tilbedeligere.

Tilegnede jeg en Dronning dette Værk, da vilde jeg nævne hende, og mit Brev skulde være tilende. Publikum, som veed, om hun er Lovtale værd, tilkom det at forfatte Tilegneisen.

Men De, Palmyre, som saa lidet kiender Menneskene, som Menneskene ere saa lidet værdige at kiende, Philosopherne skylder jeg Deres Livs Historie: den vil retfærdiggiøre min Tilegnelse, og denne skal derpaa tiene til at retfærdiggiøre mit Værk.

Jeg sætter mig over i det lykkelige Øieblik, da vi første Gang saae hinanden; vi have endnu ikke talt sammen, men en hemmelig Bevægelse har røbet os: vore Øiekast have mødt, vore Siele forstaaet hinanden; vi elske hinanden.

Du elsker mig; thi i det Øieblik, du seer mig, viser din bølgende Barm mig dit Hiertes heftige Banken; du elsker mig, thi med de unge af mit Kion overgiver du dig til fuldkommen Munterhed, men mod mig er du tilbageholden.

Søde Blyfærdighed, bliv ved at forskiønne Palmyres Ansigt; du bærer Vidne om min Elskerindes Uskyldighed; og du skal bevare den, endog da, naar denne Elskerinde bliver Moder.

Palmyre! jeg elsker dig med Sværmerie, dog er du ingen fuldkommen Skiønhed. Alban havde ikke taget dig til Mønster, da han malede Gracierne; og disse Asiens Monarker, som ikke nyde uden kiøbte Forlystelser, skulde ei have sat dig i deres Serailler ved Siden af Georgiens Piger. Og naar saa er? — O! din heele Persons Yndigheder indtage mig, som om de overgik alt. Min Kierlighed er noget meere, end denne Sandsernes hidsige Feber, som ophører med Nydelsen. I een Time kan jeg give en georgisk Skiønhed Fortrinnet; men elsker jeg dig engang, elsker jeg dig mit heele Liv.

Jsør

Ifør dig din Himmelklarhed, dydige Palmyre! du har min Siels første Offer. Kunde du have en Rival, jeg havde aldrig elsket dig.

Vi tale begge et for os nyt Sprog; en skiult Drivt indgiver os sine Billeder, og lærer os sine Udtrykke. Det er Kierligheds eget Sprog, det samme hos alle Jordens Folk. Naar i den beundringsværdige Episode om Dido — — Palmyre! du har maaskee aldrig læst Æneiden; men ligefuldt! du elsker, og dit Hierte skaber hvert Øieblik Virgils Tanker og Anacreons Sange.

O, hvor giver denne Kierlighed min Siel Styrke! aldrig følede jeg mig meere velgiørende, end da jeg vovede at fortiene dig: aldrig vare Menneskene mig saa dyrebare, som da jeg nærmede mig det Øieblik, da jeg skulde glemme dem i dine Arme: du er dydig, thi Naturen har dannet dig saa: ogsaa jeg er dydig, thi hvo som elsker dig, maa ligne dig.

Hvilke Dage, Palmyre, vor Forenings første Aar! Det er ikke disse Oldinge paa tyve Aar, som vore Byer vrimle af, der kan beregne vore Glæders vældige Flugt; det er ikke Arctins Beundrere, der maae bedømme Albans Pensel; vi følge i vor Elskov Naturens søde Drivt: der er Øieblikke, hvor den synes at mangfoldiggiøre vort Væsen, og tilintetgiøre heele Verden om os.

Dog har denne Sværmen liden Varighed, og din Dyd trøster dig uden Møie: du føler at disse Vellystens Øieblikke ere ligesaa mange Øieblikke tabte for alle de Væsners Lyksalighed, der omgive os.

Din Dyd! — jeg falder ei tilbage hvad jeg har sagt; og hvad er Kierlighed uden den? Nei, to onde Elskende elske hinanden ikke.

Jeg finder Glæde, Palmyre, i at give dig alle dit Kiøns Fuldkommenheder, og ikke at give dig andre; jeg glæder mig ved at troe, at jeg skal bære Ærbødighed for dig, ogsaa da, naar

min

min opbidsede Siel skal følge mine Sandsers Uorden; jeg glæder mig ved den Overbeviisning, at du skal blive mig Julie uden hendes Brøde, og Clarisse uden hendes Skiændsel.

Skuepladsen forandres; Palmyre, nu er De Moder; en ny Rad af Pligter udfolder sig for os. Hvor mange ere ikke Deres Rettigheder til at blive dyrebar for mit Hierte! Jeg skal elske Dem ligesaa sværmende; men denne Sværmen skal blive giennemtænkt. Jeg tilbad Palmyre af Drivt; efter en Søns Fødsel tilbeder jeg hende af Drivt og af Erkiendtlighed.

Som ærværdig Husmoder skal De hellige dette Barns Opdragelse de blide Øieblikke, som min Ømhed lover Dem; det er det største Værk De har tilbage at udføre paa Jorden; min Søn ligne Dem, og De har levet nok.

De skal opamme dette Barn, fordi De er dets Moder, fordi en forvendt og grusom Skik er ingen Forskrivt, der kan svække Naturens; fordi det er bedre at underkaste sig Latterens end Samvittighedens nagende Braad.

Ingen Leiet skal opdrage dette elskede Barn; om man i dets Barm fordærvede Naturens Værk, vilde det ikke længer være Deres Søn; giorde man ham fuldkomnere, ophørde De at være hans Moder.

De vil tilig udvikle hans gode barnlige Følelser; han skal ikke tilig nok kunne lære at bære Agtelse for sig selv, at følge den blide Tilbøielighed, som bringer ham til hans Lige, at sætte Gud imellem sig og Menneskene.

Jeg veed, at dette Barn skal blive menneskeligt og godhjertet, saa længe det ikke har andre Lærere end Palmyre og Naturen; men Synet af lykkelige Mennesker kan siden i dets Hierte forandre Velvillighedens Følelse; det kan selv blive lykkeligt, og danne sig en liden og grusom Siel. De skal da forestille det forskiellige Skildringer af de menneskelige Elendigheder; de første Taarer, det fælder ved Synet af Ulykkelige, skal være Pandt paa dets tilkommende Dyd, og Løn for Deres Arbeid. Man lod i Sparta Trællene overvælde sig med Drik, for

at

at giøre Borgerne ædruelige; og Palmyre skal lade sin Søn høre Smertens Skrig og Fortvivlelsens Forbandelser, for at hindre ham fra at faae svage Sieles Stolthed og onde Hierters Haardhed.

Han skal aldrig lære noget af dette moisommelige og farlige Intet, hvorved man overvælder Barndommen i Stæderne, og som det er deres sande Lykke siden at glemme.

Han skal ikke desmindre blive oplyst, naar hans Forstand faaer giennemtrængt de Svøb, der omgive den; han skal have rigtigt Vid til at dømme om hvad der er skiønt, og følende Hierte til at dømme om hvad der er godt.

Palmyre! undertiden skal jeg rive mig ud af Deres Arme, for i mine at indslutte dette Pandt paa Deres Kierlighed og Deres Dyder; og dette Fraværelses Øieblik skal være Deres Hierte endnu kierere end vore ømmeste Omarmelser.

Palmyre skal ingen Slaver have, end ikke om vi skulde boe i den nye Verden; der er ingen Magt paa Jorden der kan giøre Trældommen lovlig, og vi have ingen Ret til at tyrannisere de Vilde, fordi vore Fædre have været deres Fædres Mordere.

Imidlertid, som vi ei kunne fornye den oprindelige Lighed, ville vi lade os tiene af de fattige, men retskafne Folk, som hverken adlyde dem selv, eller deres Herrer, men Ordenen; og som ville troe sig meere lykkelige i Palmyres Tieneste end i Uafhængighed.

En Mand, Børn, Huus, dette er den hele Verden for Palmyre; De vil lidet see det øvrige af Menneskeheden. Hvad angaaer Dem den Hvirvel af Skuespillere, kaldet Selskabet, som piner sig ynkeligen for at udrette intet; som forandre deres Masker, for at forandre deres Forlystelser, og som have ingen Tilværelse, naar de ingen Rolle have mere at spille? Hvad Dem angaaer, alle Deres Øieblikke ere for Fremtiden opfyldte; De er Moder.

Imid-

Imidlertid skulle Deres Dyder alle være uden Glimmer; de skal ingen Plinius finde for at blive navnkundige, og ingen Trajan for at blive belønnede; men De skal ikke være mindre ædel. Denne yndige Bæven, som en god Handling opvækker i et ædelt Hierte, holder vel Ligevægten mod heele Verdens Bifald.

Naturen har ledet mig til Palmyres Arme, og Palmyre leder mig tilbage til Naturen. — Den Bog, jeg vover at tilegne hende, er ikke uden det levende Udtryk af dens Følelse; undertiden skal vi tale med hinanden om de hellige Baand, som forbinde den heele Verdens store Familie; og var endog dette Værk aldrig skrevet, det skulde blevet til i vore Samtaler.

Vis paa Palmyres Stemme, vil jeg uden Utaalmodighed og uden Foragt vente paa Publikums Dom; nogle gode Sieles Bifald skal opvække levende Glæde i min følende Siel; deres Taarer skal være mig endnu mere smigrende.

Om nogen Menneskekiønnets Fiende udaander paa dette Værk sin Siels Gift, o Palmyre!

myre! jeg kaster mig da i dine Arme; og omfavnende dig vil jeg sige: Naturen er ikke saaret.

Man vil maaskee beskylde mig for at smigre mig selv — men med de Følelser, som veilede mig, er der Dieblikke, da jeg tør glæde mig ved den Tanke, ingen Fiender at have, uden Naturens.

Om dens Fiender vilde fremstille sig mod mig, jeg vilde ei flye deres Møde; men jeg vilde tale til dem om Palmyre, og Satyrens Dolk vilde falde dem af Haanden; jeg vilde fremstille dem for hendes Øine, og de skulde staae vaabenløse.

Altid skal Slutningen være, at følge Naturen, og tilbede Palmyre.

Samling

af

Oversættelser

i Prosa

til

Nytte og Fornøielse.

Andet Bind.

Kiøbenhavn, i Sept. 1788.
trykt paa Udgiverens C. Prams Forlag,
hos Universitets-Bogtrykker J. F. Schultz.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Indhold.

Over Bogcensur og Publicitet, af Schlöser Side 1.
(Oversættelsen er Samleren tilsendt.)
De Gamle og de Nye, eller Mad. Pompadours Natbord, af Voltaire 24.
Bogstolen, af Boileau 37.
De Nyeres Fortrin for de Gamle, af Engelsk 99.
Over Indbildningskraftens Udsvævelser, af Engelsk 110.
Scarmentados Reiser, af Voltaire 115.
Forsøg over Følelserne, af en engelsk Dame 131.
Den persiske Konges Schah Abas Spadseregang, en orientalsk Fortælling af l'Abbe K... 167.
Citrontræerne, en Fabel af Mercier 177.
Natbordet, en Fortælling af Pignotti 180.
En Aften i Spanien, af Ridder Florian 198.
Beskrivelse over et Monument i Hindelbank, af Mercier 213.
Publikum vor Skyldner, af Mercier 216.
Petrarcas Kroning, af Mercier 220.
Voltaires Kroning, af la Harpe 226.
Dronning Fantasque, et Eventyr af J. J. Rousseau 233.
(Oversat af Hr. Rahbek)
Hamid, eller den taknemmelige Tyrk 264.

En

Side

En Høiheitidelighed ved Hoffet i Peking 1784 268.

General Møllendorfs Parolordre, før Landsoldaternes Ankomst " " 273.

(Oversættelsen er Samleren tilsendt.)

Asenet, en Fabel af Mercier " 277.

Troldlygten, af M. Sylvain Marechal 279.

Madagaskarsk Vise " " 283.

For dem, som have havt den Godhed at meddeele mig Oversættelser af deres Arbeid til disse Samlinger, aflægger jeg herved min erkiendtligste Taksigelse. Subscribenterne ombedes at undskylde, at dette lille Bind kommer en tre Maaneder sildigere, end jeg havde lovet det. Aarsagen var især den, at deres Antal var saa lidet, at jeg længe stod i Betænkning, om jeg skulde vove, at lade noget andet Bind følge det første, i Martii dette Aar udgivne, da Subscriptionen ei engang endnu er stor nok til at holde mig skadesløs for Omkostningerne. Om et tredie eller flere Bind skal følge, eller ei, samt hvor snart eller seent, beroer endnu paa, om jeg ved Subscriptionens Tilvext dertil sættes i Stand, eller om dens Standsen ved nærværende ringe Antal forbyder mig det. Den 29. September 1783.

Pram.

Over Bogcensur og Publicitet,

af geh. Hofraad Schlöszer.

(Taget af deutsches Museum, 38 Stück, Marts 1788.)

Milton *) siger i sin meget elogvente Tale over Pressefriheden: "Det er en Stat ligesaa magtpaaliggende, hvorledes Bøgerne opføre sig, som hvorledes Menneskene bære sig ad." Det synes altsaa ikke ubilligt, at Staten ligesaa meget vaager over hine, som over disse. Dog alligevel beviser han siden efter uimodstridig, at Bogcensur ikke alleneste har en meget vænmelig Oprindelse; men at den endog er ligesaa hensigts-

*) Miltons hist. polit. and Miscel. Works in three Vol. Amst. 1698. Fol. Vol. I. p. 428.

figtsstridig og afmægtig, som nedtrykkende og farlig for gode Geniers Opkomst i Nationen. "Naar en Mand, siger han, skriver for Verden, saa kalder han al sin Fornuft og Overlæg sammen, for at hielpe sig; han søger, tænker efter, arbeider, taler med sine oplyste Venner, spørger dem til Raads, og da først troer han sig saa stærk i sin Materie, som alle de, der for ham have givet sig af dermed. Naar nu, med al denne Ærlighed og Forsigtighed, hverken Alder eller Flid, eller forhen aflagte Prøver paa hans Evner, ere i Stand til at bringe ham til den Grad af Modenhed, at men ikke længere skulde have Aarsag til at fatte Mistillid til ham, naar man desuagtet maa blive ved at fordre af ham, at han skal underkaste sit giennemtænkte Arbeide, sin Nattevaagen, og al sin anvendte lærde Olie, en Censors flygtige Giennemsyn, der ofte er meget yngere end han, ofte staaer langt under ham i Forstand, og neppe engang formoder, hvor meget det koster at skrive en Bog; og bliver han ikke ganske forkastet og tilbageviist, dog, ligesom en Dreng med sin Hovmester, ikke kan lade sig see i Trykken, uden med den Forsikkring

sikkring fra hans Censor, at han er intet Dummerhoved eller Folkeforfører; saa er det sikkert en Fornedrelse og Skamplet for Skribenten, Bogen og Videnskabernes egen Høihed og Værdighed." Derpaa beder han Parlamentet paa det indstændigste, at det ikke vil tillade, at Videnskaberne saaledes vanæres; men lade sig nøie med, at Skribenten og Bogtrykkeren nævne sig, for at kunne blive straffede, ifald de skulde fortiene det.

Neppe vil der findes nogen, som har en eeneste Gnist af Frihedsaand tilbage, der ei er eenig med denne sande Republikaner; og hvo af os alle takker ikke sin Skiebne, at han blev født i en Tidsalder, da Regenterne for det meste saa ganske synes at føle Pressefriehedens, ja endogsaa Publicitetens Værd, at de næsten overalt have betaget Censuren sin Magt, eller i det mindste indskrænke den saa meget, at man neppe føler den. Og dog, naar jeg betragter Tidernes Foranderlighed, og de fleste af vore forbydende Loves sædvanlige Historie, og vore Mægtiges almindelige Tænkemaade, saa tilstaaer jeg, at jeg ikke ret tør troe denne vor Frihed.

Brev, Segl og Sikkerhed for, at vi skal beholde denne Frihed, som man nu lader os nyde, dem have vi nu ikke; og havde vi dem endogsaa, saa maatte vi dog kuns ansee dem for en Gave. Men Frihed er en Ting, som ikke lader sig give bort. Maaskee vi ikke heller have faaet denne Gave af den Aarsag, hvorfor Milton fordrede den i Videnskabernes Navn, nemlig af Agtelse for de Lærde; men snarere synes mig, fordi de Store ikke længere frygte for Skribenterne. Voltaires Bonmot, qu'un livre n'est jamais dangereux, har udrettet meere for os, end den kraftigste Tale. Men saadan et Bonmot forglemmes med Tiden, især da det i Grunden er en Smule urigtigt. I alle disse Henseender holder jeg det altsaa vel Umagen værd, saafremt vi ville forplante denne Frihed paa vore Efterkommere, at overveie lidt nøiere, hvorledes vi kunne beholde den, og hvorved vi kunne tabe den, for at indgaae dette og desto ivrigere stræbe efter hiint.

Det eeneste Middel, troer jeg, hvorved vi kunne beholde denne Frihed, er, at vi giøre vore Skrivter saa nyttige, som de efter vor

Tids-

Tidsalder kunne være; og det sikkre Middel til at miste den, er, naar vi misbruge den.

Dette er nu endelig let sagt; men Spørsmaalet er, hvorledes vi skal udføre det? Skal Pressefriheden blive nyttig, saa maae vi mage det saa, at ingen slet Bog meere falbydes; og dertil giver Baco et meget godt Raad, nemlig, at man skriver gode Bøger, der ligesom Aarons Slange opsluge de andre. Men Baco's Raad virker først i Fremtiden. Et andet Middel var, naar vi magede det saaledes, at Publikum ikke meere kiøbte slette Bøger; thi Totrediedeele af vore Skrivter ere Næringsspeculationer, som altsaa ville falde, i Forhold, som Kiøberne bleve færre. Men skal slette Bøger ikke længere finde Kiøbere i Publikum, saa maatte Publikum først selv besidde Smag, Indsigt og Klogskab, og det har det dog i det Heele endnu ikke, og vil vel heller ikke saasnart faae.

Der bliver vel altsaa intet andet tilbage, end at de gode Skribentere, i det mindste endnu nogen Tid, nedlade sig til at være de slettes Censorer. Thi drive disse endogsaa deres Uforskammenhed nok saa vidt, saa vil dog de Store,

saa længe de see, at en Deel af Skribenterne selv vaage over de andre, og opluge det Ukrud, som disse udstrøe, lade sig nøie med denne Art Censur, som i det mindste for en Deel svarer til deres Hensigt, og hvilket efter de nærværende Grundsætninger i Regieringskunsten ikke er en uvigtig Sag, ikke koster dem noget.

Rigtig nok er dette Forslag heller ei saa let indført, som det lader. Thi da disse Censorer hverken have Rang, Titel eller Kald fra Regenten til denne Værdighed, saa maatte de selv skrive dem deres Patent. De maatte altsaa selv ikke alleneste sætte sig i Kredit hos Publikum ved deres Klogskab, men ogsaa vide at vinde dets Kiærlighed. De maatte være som hiin ærværdige Mand hos Virgil, der lader sig see og strax falde Fakler og Steen, den oprørske Pøbel ud af Hænderne. De maatte altsaa besidde Klogskab, samt Patriotisme, Kundskab, Fasthed, Eloqventz, Vittighed og Luune; de maatte endog kunne skikke sig i deres Tidsalders Smag, uden at lade sig anstikke af den; og fremfor alt, kuns forsvare sig med smilende Mund, naar de selv bleve overskiændede og mis-

hand-

handlede. Jeg haaber, at vi endnu have saadanne Mænd, og jeg ønskede meget, at de ville antage sig vor kiære Fædreneland. Man kunde, tænker jeg, for at lætte disse Mænd deres Embede, befri dem for mange af de Besværligheder, som ere forbundne med den sædvanlige Censur. Alle ubetydelige Romaner, Digte, Prækener, Declamationer o. s. v. kunne de gierne lade gaae ulæste og urevsede forbi, thi vel giøre de Nationers Smag temmelig ureen, men de kunne dog ei giøre Presfriehed den synderlig farlig i deres Øine, som have at byde og befale. Alle flaue Lærebøger, Compendier og deslige; alle Reisebeskrivelser fra Haderslev til Kiel, som beskrive Tydsklands til Kredse saa nøie, som om det var Landtungen ved Panama eller Nyezeeland, alle dem kunne de lade passere, om de end vare nok saa voluminose; thi ogsaa de blive snart af Tidens Strøm drevne derhen, hvorfra aldrig nogen Bog vente tilbage.

Alle Samlinger af Kunst- og Naturrariteter, alle Stridigheder om blaa og hvide Biørne, Vademekums eller Historier om Klostere, som

ingen forlanger at kiende, og Levnetsbeskrivelser, som ingen bekymrer sig om, kunne de ogsaa lade være ubemærkede; de skade heller ikke Pressfrieheden. Men destomere Opsyn maatte de efter mine Tanker have med følgende Artikler.

Først og fornemmelig maatte de have Øie med alt, hvad som smaget efter Anekdotjagt og Pasqvil. De maa ikke lade sig dysse i Søvn ved Udfaldet af Storks Proces med det berlinske Maanedsskrift. Dommerne ere ikke altid i saa got Lunne imod den Anklagede i Injuriesager, som de vare i denne Sag. Det Spørsmaal, om det har været den Anklagedes Hensigt at fornærme (animus injuriandi) er et af dem, som maa overlades Dommerens Gotbefindende, og saa mathematisk nøie end den preussiske og østerrigske Lovbog gierne vilde bestemme alting, saa kunne de dog aldrig her give Dommeren alting med Skeer. Hænder det sig nu, at Dommeren en anden Gang, for at bestemme, i hvad Grad animus injuriandi formodes hos en Skribent, for et Øieblik sætter sig i den Fornærmedes Sted, el-

ler

ler treffer det endogsaa ind, at han selv føler Injurier middelbar giennem Anklageren, saa kan det let komme sig, at det, som i Dag ingen Injurie var, i Morgen bliver en Injurie; og møde nu saadanne Tilfælde oftere, saa faaer man, inden man veed et Ord af det, en Censur imod Personaliteter. Men naar de rigtigste Skribentere, som jeg saa gierne vilde opmuntre til at understøtte Pressriheden, naar de vilde tage sig af samme, og dømme slige Injurier, ikke efter Lovens Bogstav, som ofte nok behandler en Borgers beste Følelser og hans Ære selv ligesom Mit og Dit, men efter den jevne Menneskeforstand, og det bedre Publikums Følelse; saa vil Lov og Ret neppe meer giøres nødig, imod Skribentpasqviller. Den undertrykte Mand, som man ved opdigtede eller forfalskede Anekdoter vil skille ved Ære, Agtelse, Embede og Værdighed, han vil lade sig nøie med at faae Erstatning af saadanne Censorer, ifald han fortiener den, og fortiener han den ikke, saa vil saadanne Mænds Taushed selv fordømme ham.

For det andet, mener jeg ogsaa, at slige Skribentere skulde vaage over alt, hvad som offentlig bliver skrevet imod Regentere, Love, borgerlige Indretninger, Statens Forvaltning og Rettens Pleie. De maa ikke lade sig indbysse af den Overbærelse, som Keiseren og Kongerne af Preussen, den afdøde saavelsom den nu regierende, lade see. Det er endnu ikke saa afgiort, om vi have Regenternes Ærbødighed for Publikum deres Tillid til sig selv, eller, som mig synes, deres Foragt for Skribenterne, at takke for denne Overbærelse. Er det det første, saa maa den Begierlighed, hvormed Publikum optager det jammerligste Tøi af det Slags, snart udslette denne Ærbødighed; er det det andet, saa vil enhver Følelse af Svaghed hos Regenten eller hans Minister snart raade til andre Midler, og er det det sidste, saa behøver kuns en god Genius at meddele en eller anden af vore Skribentere mere Menneskeforstand mere passende Vittighed, rigtigere Indsigt, større Tydeligheds Gave end de nu have, og vore Pressers Frihed vil tage af i Forhold, som Værdien af deres Produkter ta-

ger

ger til. Adskillige Tildragelser i vore Tider kunde let overbevise os om, hvor usikkert det er, naar Skribenterne paa en usømmelig Maade give sig af med at dadle Regentere og Landsforfatninger. For i det mindste, at nævne et Exempel, saa beviser Fremgangsmaaden i den Ambergske Barnemordsag tilfulde, hvorlidet der hører til paa ny at lægge Pressen i Lænker og tilsperre Munden paa Publiciteten, naar den aabner den for vidt.

Disse selvvalgte Censorer, saaledes som jeg tænker mig dem, have derfor just ikke nødig at tie stille til alle Regenternes og hans Tieneres Feiltrin, eller giøre Cour til deres Despotisme, ved at fremstille dem, der sætte sig op imod den, som Majestætsforbrydere. De behøve kuns med Værdighed at paatale de Skribenteres Ubillighed og Haardhed eller for at kalde det med sit rette Navn, Ufornuft og Grovhed, som skrive om slige Ting, og undersøge Sagen selv med skaanende Billighed.

Den hele væmmelige Historie om den ulykkelige Ambergske Piges Henrettelse, synes mig kunde have været forelagt Publikum, uden

at

at kalde Regieringens Opførsel et Justitsmord. Denne Benævnelse var desuden urigtig; thi Justitsmord, kan vel ikke være andet, end forsætlig efter Lovens Form at skille en Uskyldig ved Livet. Men den Ambergske Regiering havde ingen særdeles Grund til forsætlig at ombringe denne Pige. De lode hende kuns henrette af Egensind; den sædvanlige Egenskab hos svage Mennesker, som have faaet en Magt, der overgaaer deres Kræfter. Pigen kunde det endelig være ligemeget hvorledes hun omkom, men den, som forsyndede sig imod hende, fortiener dog derfor ikke det haarde Navn af en Morder hos billige Dommere over menneskelige Handlinger. Eller vilde man være saa streng at kalde ham det, saa vilde maaskee Insenderne af denne Beretning fortiene et endnu haardere Navn. Thi hvad giorde han, for at redde Pigen, og forhindre den Uretfædighed, som han betegner med saa blodigt et Navn? saavidt man seer af Beretningerne i Schlößers Journal, og især af Retfærdiggiørelsen i Häberlins Reichstags-Schriften, var Schlößers Correspondent tillige Medlem af Regieringen i Amberg.

berg. Maaskee dersom han og de, der vare af samme Tanker som han, kuns med Iver havde protesteret derimod, maaskee, dersom de kuns inden Ulykken skede, ved en Stafette havde skikket en Beretning om Sagen til Hr. v. Kreitmeyer eller til Churfyrsten selv, maaskee, dersom de kuns havde talt et eneste syndigt Ord, saa vilde alting være bleven hindret, da alting kunde hindres. Jeg veed vel, at saadan en Opførsel af unge Mænd (thi unge synes de at have været) maatte have udsat dem for store Farer; jeg er ogsaa langt fra at tiltroe dem saamegen Selvfornegtelse, men dem man ikke kan tiltroe store Handlinger, maa heller ikke tillade sig store Ord. Og endelig, hvad nyttede al denne Skrigen, hvad kunde den nytte, da Tingen engang var skeet; en beskeden Dadel havde udrettet langt mere.

Hvad jeg har sagt om dette Tilfælde, kan anvendes paa flere. Tales der kuns et Ord i Schlöszers Maanedsskrift om Livegenskab, Waisenhuuse og Schweizerrepubliker; høres blot den mindste Lyd i berlinske Maanedsskrift om hemmelige Selskaber, Jesuitere og Troen, hvor hid-

sig

sig gribe da ikke disse Herrer efter det? den tydske Merkur, Tidenderne, det graae Uhyre, det almindelige Bibliothek, den jenaiske Tidende, ogsaa mange andre Privatskribentere, hvor skrige de ikke alle i med! Og undersøger man dem noiere, saa finder man dog omsider, at de som oftest kuns sloge med Seier, ofte paa Grund at faa enkelte Exempler og Misbruge, tale ilde om det Hele, og for det meste søgte at indføre, jeg veed ikke hvad for Idealer i den reelle Verden, som enten slet ikke passede, eller dog i det mindste ikke til den Tid eller paa det Sted. Naar nu endelig en eller anden Regent eller Minister tilsidst bliver kied af disse Skievheder eller Grovheder; om han nu falder paa, at holde dem for farlige, hvem er os saa Borgen for, at han ikke atter paalægger Skribenterne en Tømme, som de forgieves vil krympe sig ved? — Kan noget betrygge os derfor, saa bliver det atter denne Censur, som jeg har tænkt mig, thi ved den blive saadanne uforbøyelige Sager forbøyelige, Grovhederne forfinede, Ujevnhederne afslebne, vore Sædefor-bederes Fordringer til Menneskeligheden saa formilde-

mildede, at man kan rette sig efter dem, og enkelte Mennesker saaledes skaanede, at de vilde villigen lade sig oplyse og kunne trække tilbage, uden at overvindes af en Falsk, men dog saa naturlig Skam.

Den tredie Artikel, som mine Censorer skulde vaage over, var den aabenbarede Religion.

Man har fra Preussens Frederik den andens Tid lige indtil nu hundrede gange søgt, at de fleste Aabenbaringer vare opdigtede af Bedragere, og hundrede gange har man holdet Begierlighed efter at despotisere for Opfinder af alle Religioner. Men hundrede gange har man bedraget sig. Thi intet har fra Arilds Tid af været Eneherskernes Egenraadighed mere imod, end Folkets Troe og Hengivenhed til himmelske Love, som denne Egenværdighed maatte vige for. Vi maa altsaa heller ikke heri forlade os formeget paa de Stores Eftergivenhed mod vore Skribenteres Irreligiositet. Hvo er os Borgen for, at den ikke er en Følge af deres Despotsyge, som saa gierne endnu vilde kaste den Tomme af Munden, som Religionen paalagde

laade dem? Og er dette engang skeet, og saa Skribenterne ville paatale Menneskelighedens Rettigheder imod Eenevælden, maaskee saa igien ville tage deres Tilflugt til en Aabenbaring, enten det nu var Christus's, Mahomeds, Moses's, Orpheus's eller Gudinden Egerias, naar de dog ikke længer kunne hielpe dem med deres Philosophie; hvor snart vil da ikke al Communikation imellem Menneskene, lige indtil Bogtrykkerkunst og Tale, blive forbunden.

Her maatte mine Censorer, igien være særdeles opmærksomme. De behøvede derfor ikke med Jesuiter Finhed at præke som Patergeneral, eller med Munkehyklerie at trave om paa symboliske Bøger. Det ville, mener jeg, være nok, om de bestandig giorde os opmærksomme paa, hvor slibrig Forstands Religion og hvor tilforladelig Christi Religioner; og hvor umueligt hiin, hvor sikkert denne kan stemme alle Mennesker til det Gode; hvor trøstløs hiin er, hvor trøstefuld vel denne; hvo ofte hiin forrykker baade Hierne og Hierte, naar denne viiselig leder begge i Silkesnorer! — Og blev Aabenbaringen paa denne Maade forestillet, og

Irre-

Irreligion saaledes blottet, saa vilde paa den eene Side Despoten, som gierne udrydder al Aabenbaring, undtagen den om hans Villie, tillige føle Umueligheden i, saasnart at opnaae sit Øiemed; og paa den anden Side vilde den ædle gode Mand paa Thronen, som indseer, hvorlidet hans Love formaae, finde et sikkert Middel, til dog endnu at vedligeholde en Deel af Lyksaligheden iblant sine Undersaattere.

Endelig ønskede jeg at dette Censorat, vilde paatage sig at frede over den første Spire til saa mange nye ædle Opfindelser, som nu saa mange Skribentere med Handling, Latter og Selvklogskab søge at nedtræde saasnart de kommer frem. Aeronauterne, Mesmer, Spalanzani og flere, lutter Mænd af uendelig forskiellig Værd, have næsten alle faaet een og den samme Løn af Publikum for deres Bestræbelser.

Man kan dog umuelig nægte, at de førstes Mod, den andens Lykke og udholdende Flid, den tredies Lærdom og taalmodige Undersøgelsesaand, har givet Anledning til de vigtigste Opdagelser i Naturen! Heller ikke kan det

nægtes, at man i sine Spekulationer over physiske Gienstænde aldrig kan vove det mindste Skridt, førend et halv eller heelt Aarhundrede efterat Forsøgene eller Erfaringerne ere giorte. Hvorfor vil man nu lade dem følge strax bag efter Erfaringen eller endogsaa lige med den? Det har man ikke dertil, enten man nu giør det for at tage Erfaringen i Besiddelse eller for at undertrykke den. Her skulde altsaa mine Censorer giøre sig det til en Pligt, broderlig at holde Elskerne af saadanne Erfaringer tilbage i deres ofte alt for hurtige Iver, eller slaae sig paa Forskernes Partie, imod disses endnu mere overlede Fienders Spot: Mine Censorer behøve ikke at flyve over Kanalen eller lade sig indvie i de harmoniske Selskaber, eller foranstalte kunstige Imprægnationer; det er nok, naar de opmuntre Elskere af saadanne Forsøg, til at giøre flere, og angive, hvad de endnu ønskede at iagttage; maaskee var det nok, naar de blottede uformustige Modsigeres Svaghed, og gave de fornuftigere Anledning, til at undersøge Sagen med koldere Blod.

Mig

Mig synes, naar vore Censorer eengang havde arbeidet sig saaledes nogle Aar igiennem, saa vilde vore Anekdotjægere, Pasqvilmagere, Fyrstebestormere, Vantroeslærere og deslige, blive om ikke klogere, saa dog beskednere.

Men paa det at Publikum ikke skal tabe i dets Moerskabslæsning, saa synes mig disse Censorer undertiden skulde underholde det med Anekdoter af den gamle Verden, og maatte der endelig være Pasqviller, saa med Pasqviller over slette Folk fra forrige Tider. Ligeledes kunne de vel ogsaa imellemstunder opmuntre den læsende Patriotisme (thi længer gaaer vort Publicums Patriotisme ikke, end til Læsning) med Historier om gamle Despoter, gamle egensindige og slette Ministre, Dommere, Præster, Philosopher og Advokater: andre kunde igien fortælle forrige Tiders Misbrug af gode, og Brug af slette Aabenbaringer; og atter andre kunde sige os Oprindelsen til saa mange Opfindelser, som nu ere komne os saa vel til Bedste, hvorledes nogle Forsøg sloge feil, andre lykkedes o. s. v.; og paa denne Maade vil der hverken fattes Æmne til at moere, eller Anledning til

nyttige og uanstødelige Reflectioner, og Anvendelser paa de nyere Tider.

Han kunne, for Ex. tage det ilde op, naar disse Skribentere fortalte, at Cambyses, een af de uretfærdigste og grummeste af alle Konger, eengang lod en uretfærdig Dommer flaae, og tvang hans Søn til at sidde paa en Dommerstoel, som var overtrukken med hans Faders Hud. Og lagde saa Fortælleren denne Anmærkning til, at mange Store havde til alle Tider i stødeviis været ligesaadan retfærdige, og midt i deres Iver for Ret og Billighed været høist ubillige; hvem kunde have noget imod det?

Videre, naar en anden fortalte efter Diodor fra Sicilien, at Overpræsten i Ethiopien har havt den Ret at skikke Landets Konge en Kniv, hvormed han maatte skiære Halsen over paa sig, naar Præsten befalede det; men at Præsten engang havde skikket Kniven til en Konge, som var stærk nok til at skiære Halsen over paa Præsten selv. Naar, siger jeg, een fortalte dette, og deraf demonstrerede den hierarkiske Magts Misbrug, hvilken viid Mark af Reflectioner ville han da ikke finde, til at sige

alt

alt det, som vore Religionsvægtere sige imod Pavedommet, langt kraftigere og tillige mindre fornærmende; og fortalte en anden, at denne selvsamme Cambyses, hvis Retfærdighedsiver gav det utvetydige Exempel, som jeg ovenfor anførte, fik til Svar paa det Spørgsmaal til sit Lands Magi, om det kunde være ham tilladt, at gifte sig med sin Søster: At Lovene vel ikke tillode det, men at der var en anden Lov, som tillod en Konge, at gjøre hvad han vilde. Saa kunde han, synes mig, af denne Anekdote ligesaa kraftig bevise, at det kun er det Hierarkie, som er grundet paa en for guddommelig anseet Aabenbaring, der kan lægge Tømme paa Despotismen.

Jeg maatte meget bedrage mig, om ikke et Selskab af vise, oplyste og ædle Mænd længe skulde kunne underholde Publicum paa denne Maade, uden at give de Store Anledning til, igien at indskrænke Pressens Frihed. Men naar vore Skribentere blive ved at være saa ubetænksomme, saa ufornuftige, saa fornærmende grove, saa uindskrænket frie, saa tankeløs indbildske i deres Skrivemaade, og hverken respectere Love,

Religion, Medmennesker eller Videnskaber, og Undersøgelsesaand i deres Broskyrer; saa have vi Aarsag at befrygte, at dette Skriverie og dette Journalvæsen snart engang vil blive underkastet en Politiecommissarius, som endnu vil behandle dem værre end Censorerne i Rom og fordum i Wien.

Det var ikke Skoveierens Gierrighed, som hindrede Borgerne i at sammenskrabe sig noget elendigt Foer for sit Qvæg af det nedfaldne Løv; han forbød det først, da man begyndte at stiæle ham hans Brænde. Det var ikke Menneskefiendskab, som bevægede den rige Blomsterelsker at tillukke sine Blomsterbeede for Pøbelen; han lukkede for dem, da Pøbelen nedtraadte hans Blomster. Det var heller ikke Had til Forlystelser, som gav Øvrigheden Anledning til at lukke Vertshusene paa bestemte Timer, og foreskrive Dans og Spil sine visse Dage; det skeede kuns, fordi Folket svirede, sloges, og altid vilde høre Fiolen og danse. Saaledes opstode alle Indskrænkninger i vor Frihed, saaledes opstod ogsaa Censur! Have bedre eller maaskee kuns andre Tider ophævet denne Genicts Indskrænk-

skrænkning. Saa lader os tage os tagt, at vi ikke paa ny sætte vor Frihed paa Spil, i det mindste lader os see til, at vi bruge den viselig og beskedent, paa det at gode Regentere ikke skulle finde Aarsag og slette ikke Paaskud, til at berøve os den igien.

De Gamle og de Nye,

eller

Madame Pompadours Natbord.

Af Voltaire, Tome 36, S. 86.

Mad. Pompadour. Hvem er dog denne Dame med den krumme Næse, de store sorte Øine, den høie og ædle Taille, den Mine der viser saa megen Stolthed, og tillige saa megen Lyst til at behage — hun kommer ind til mit Toilette, uden at lade sig melde, og neier som en Nonne?

Tullia. Jeg er Tullia, født i Rom for en attenhundrede Aar siden; jeg neier paa romersk, og ikke paa fransk; jeg er kommen, jeg veed ikke hvorfra, for at see Deres Land, Deres Person og Deres Toilette.

Mad.

Mad. Pompadour. Ah Madam, giv mig den Ære at sidde. En Stoel til Mad. Tullia.

Tullia. Hvem? jeg, skal jeg sidde paa denne lille umagelige Trone, saa mine Been skal hænge ned til Jorden, og blive ganske røde.

Mad. Pompadour. Hvorledes sidder De da, Madame?

Tullia. Paa en god Seng, Madame!

Mad. Pompadour. Ah jeg forstaaer; De vil sige paa en god Kanape. Der er en, som De kan udstrække dem paa, som De lyster.

Tullia. Det fornøier mig at see, at de Franske møblere deres Værelser ligesaa godt som vi.

Mad. Pompadour. Ei ei, Madame, De har ingen Strømper; Deres Been ere blotte. Virkelig, de ere prydede med et meget smukt Baand, som om det var Halvstøvler.

Tullia. Vi kiende ingen Strømper; det er en behagelig og bequem Opfindelse, som jeg giver Fortrinnet for vore Halvstøvler.

Mad. Pompadour. Men bevar os, Madame! jeg troer, De har heller ingen Særk.

Tullia. Nei, Madame! Vi brugte ingen i vor Tid.

Mad. Pompadour. Og i hvad Tid levede da?

Tullia. I Syllas, Pompeji, Cæsars, Catos, Catilinas, og Ciceros Tid, hvilken sidste jeg har den Ære at være en Datter af; denne Ciceros, som en af deres Beskyttede har ladet tale i barbarske Vers. Jeg gik i Gaar paa Comedie i Paris; man opførde der Catilina, og alle de andre Personer af min Tid; jeg kiendte ikke een af dem igien. Min Fader opmuntrede mig til at giøre Catilina et Slags Forslag — det bestyrtsede mig meget. — Men, Madame, De har der, synes mig, smukke Speile; Deres Værelse er fuldt deraf. Vore Speile vare ikke Fierdedeelen saa store. Ere de af Staal?

Mad. Pompadour. Nei, Madame, de ere giorte af Sand; og intet er hos os meere almindeligt.

Tullia. Det er en smuk Konst. Jeg tilstaaer den manglede os. — Ah, hvilket skiønt Malerie De der har!

Mad.

Mad. Pompadour. Det er intet Malerie, det er et Kobberstykke; det er kun giort med Kønrøg; man giør hundrede Copier deraf om Dagen, og denne Hemmelighed foreviger Malerier, som Tiden fortærer.

Tullia. Deres Konst er beundringsværd; vore Romere have aldrig havt dens Lige.

En Lærd, som opvartede Marquisinden ved Toilettet, tog nu Ordet, og sagde til Tullia i det han drog en Bog op af Lommen: Deres Naade vil forundre Dem endnu meere, naar De underrettes om, at denne Bog er ikke skreven, men trykt næsten ligesom disse Kobberstykker: og at denne Opfindelse ogsaa foreviger Vittighedens Værker.

Den Lærde fremviste sin Bog; det var en Samling af Vers til Marquisinden. Tullia læste en Side deri, beundrede Bogstaverne, og sagde til Forfatteren:

Min Herre, Bogtrykningen er en herlig Sag; og kan den forevige saadanne Vers, saa synes det mig at vise det høieste af alt hvad Konst kan udrette. — Men de have dog vel i det mindste anvendt denne Opfindelse paa at trykke min Faders Værker?

Den Lærde. Jo, Madame; men man læser dem ikke meere. Det giør mig ondt for

Deres

Deres Hr. Fader; men nu omstunder kiender man ham næsten ikke uden af Navn.

Derpaa bragte man Chocolade, Thee, Kaffe og Jis. Tullia bestyrtsedes over at see Jis, og frosne Ribs midt om Sommeren. Man sagde hende, at disse Sager vare saaledes forvandlede til Jis i ser Minuter, derved, at man havde indhyllet dem i Salpeter; og at det var Bevægelsen, som havde frembragt denne Størkning, og denne Jiskuld. Hun blev stum af Forundring. Chocoladens og Kaffeens sorte Farve gav hende nogen Modbydelighed; hun spurgte, hvorledes man havde kunnet uddrage denne Saft af Landets Vækter; en Hertug og Pair, der var ved Haanden, svarede:

De Frugter, hvoraf disse Drikke ere lavede, bringes os fra en anden Verden, og fra det inderste af Arabien.

Tullia. Hvad Arabien angaaer, da kiender jeg den; men jeg hørte aldrig tale om det, De kalder Kaffe; og hvad den anden Verden angaaer, da kiender jeg kun den, hvorfra jeg kommer; jeg forsikkrer Dem, der er ingen Chocolade i den Verden.

Hertugen. Den Verden, man nævner Dem, Madame, er et fast Land, kaldet Amerika, der er næsten saa stor, som Asien, Europa og Afrika tilsammen, og hvilke man har Efterretninger fra, der ere langt paaltideligere, end

de,

de, man har fra den Verden, hvorfra De kommer.

Tullia. Hvorledes? Vi, som kaldte os heele Verdens Herrer, vi skulle ikke have besiddet meere end Halvdeelen deraf; det er ydmygende.

Den Lærde, stodt over at Frue Tullia havde fundet hans Vers slette, svarede hende med Haardhed: I Romere, som brøstede af at være heele Verdens Herrer, havde ikke erobret en tyvende Deel deraf. Vi have nu i Hiørne af Europa et Rige, som eene er større end det romerske; og dette Rige regieres af et Fruentimmer, som har mere Vid end I, som er smukkere end I, og som bærer Særker. Læste hun mine Vers, saa er jeg vis paa hun vilde finde dem meget gode.

Marquisinden bragte den Lærde, som havde syndet mod den Ærbødighed han skyldte en romersk Dame, Ciceros Datter, til at tie. Hertugen forklarede, hvorledes man havde opdaget Amerika; og i det han drog sit Uhr op, hvorved hængte, som Berlok, et Compas, viiste han hende, at det var ved en Naals Hielp man var kommen til et andet Hemisphære. Romerindens Forundring fordobledes ved hvert hans Ord, og ved hver Ting, som hun saae. Hun udbrod omsider:

Jeg

Jeg begynder at frygte, at de Nyere vinde Fortrinnet fra de Gamle. Jeg kom for at underrettes derom, og jeg føler, at jeg vil bringe min Fader bedrøvelige Efterretninger.

Saaledes svarede Hertugen: Trøst Dem, Madame, ingen blandt os kommer Deres berømmelige Fader nær; ikke engang Forfatteren af Gazette ecclesiastique, eller den, som skriver Journal chretien; ingen kommer Cæsar nær, med hvilken De har levet, eller Deres Scipioner, der vare for ham. Det kan hænde, at Naturen danner nu omstunder, som da, nogle af disse store Siele; men det er kun smukke Spirer, som ikke komme til Modenhed i en slet Grund.

Saaledes er det ikke med Konsterne og Videnskaberne; Tiden og lykkelige Hændelser have ophiulpet dem. Det er os f. Ex. lettere, at have Sophocler og Euripider, end Personer, der ligne Deres Hr. Fader, saasom vi have Skuepladse, men kunne ikke have Talestole. De har udpebet Sørgespillet Catilina; naar De seer Phædra forestille, saa vil De maaskee tilstaae, at Phædras Rolle hos Racine er overmaade langt over Euripides Mønster, som De kiender.

Jeg

Jeg haaber De vil og tilstaae, at vor Moliere har Fortrinnet for Deres Terentius. Jeg skal, om De tillader det, have den Ære, at byde Dem min Haand til Operaen, og De skal bestyrtses over at høre synge i særskilte Stemmer. Ogsaa det er en Konst, som I ikke kiendte. –

Her, Madame, seer De en liden Kikkert; hav den Godhed at sætte dette for Deres Øie, og betragt det Huus der, som er en Miil borte.

Tullia. Ved de udødelige Guder! dette Huus er lige ved Enden af Kikkerten, og langt større, end det forekom mig.

Hertugen. Og med denne lille Tingest er det at vi have seet nye Himle, ligesom det er ved en Naal, vi have lært at kiende en ny Hemisphære. Seer De dette andet lakerede Instrument, hvori er et lidet Glasrør net indfattet? Det er denne lille Tingest, som har sat os i Stand til nøiagtigen at bestemme Luftens Vægt.

Omsider efter megen Fusken er der kommet en Mand, som har opdaget Naturens første Drivefiær, Tyngdens Aarsag, og som har bevist,

at

at Stiernerne tynge paa Jorden, og Jorden paa Stiernerne; han har plukket Solens Straaler fra hinanden, som vore Damer kunne plukke en Stykke Brocade fra hinanden, Traad for Traad. Denne Mand var Newton; Stiernerne vare ham undergivne; og en anden ved Navn Locke har giort det samme med den menneskelige Forstand.

Tullia. For en Hertug og Pair forstaaer De meget heraf; De forekommer mig lærdere end denne Lærde, som vil, at jeg skal finde hans Vers gode, og De er meget artigere end han.

Hertugen. Dette kommer deraf, at jeg er bedre opdragen; men hvad min Kundskab angaaer, da er den meget almindelig; de unge Mennesker, som forlade Skolen, vide meere af alt dette end alle Eders Alderdoms Philosopher. Det er allene Skade, at vi i vort Europa have sat et halvt Dusin Slags meget usuldkomne Snakkeradser, i Steden for det meget smukke latinske Sprog, hvoraf Deres Fader giorde et saa beundringsværdigt Brug; men med de plumpe Redskaber have vi ikke desmindre frembragt meget gode Værker, og det endog i de skiønne Videnskaber.

Tul-

Tullia. Sikkerligen have de Nationer, som fulgte efter den romerske Regiering, levet i en dyb Fred, og der har været en vedvarende Række af store Mænd fra min Fader til Eder, siden man har kunnet opfinde saa mange nye Konster, og opnaaet en saadan Kundskab om Himmelen og Jorden.

Hertugen. Ingenlunde, Madame. Vi ere Barbarer, som næsten alle ere komne fra Schytien, for at ødelægge Eders Rige, og Konsterne og Videnskaberne. Vi have i syv til otte hundrede Aar levet, som vilde Folk, og for at giøre Barbariet fuldkomment, have vi været oversvømmede af et Slags Folk, kaldet Munke, som i Europa have giort til Dyr det menneskelige Kiøn, som I havde oplyst og undertvunget. Det, som især vil undre Dem, er, at i dette Barbaries sidste Tider er det just blandt disse Munke, blandt disse Fornuftens Fiender, at Naturen har opvakt nyttige Mennesker. Nogle af dem have opfundet Konsten, at komme det ved Alderen svækkede Syn til Hielp; andre have sammenelteet Salpeter og Kul, og

 dette

dette har frembragt os Krigsmaskiner, med hvilke vi skulde have nedfældet Scipioner, Alexandrer og Cesarer, og den macedoniske Phalanx, og alle Eders Legioner: ikke at vi ere større Krigsanførere end Scipionerne, end Alexander og Cæsar; men fordi vi have bedre Vaaben.

Tullia. Jeg seer hos Dem stedse en stor Herres Slebenhed, forenet med en Statsmands Lærdom; De skulde have været værd, at være en romersk Senator.

Hertugen. De er langt meere værd, at være i Spidsen for vort Hof.

Mad. Pompadour. Hendes Naade vilde have været alt for farlig for mig.

Tullia. Spørg Deres smukke Speile, der ere giorte af Sand, og De vil see, at De havde intet at befrygte. — Altsaa, min Herre, har De paa den artigste Maade af

Ver-

Verden sagt mig, at De veed meget meere end vi.

Hertugen. Jeg sagde, Madam, at de sidste Tider ere stedse meere oplyste end de første, med mindre der havde været nogen almindelig Omvæltning, som reent havde tilintetgiort alle Alderdommens Mindesmærker. Vi have havt skrækkelige Omvæltninger, men de have været forbifarende, og i disse Uveir har man været lykkelig nok til at bevare Deres Faders, og nogle andre store Mænds Værker; saaledes har den hellige Ild aldrig ganske været slukket, og den har omsider frembragt et næsten almindeligt Lys. Vi haane de barbarske Skolastikere, som længe have regieret blandt os; men vi bære Ærbødighed for Cicero, og alle de Gamle, der have lært os at tænke. Have vi andre Love i Physiken, end de i Eders Tid, vi have dog ingen anden Veltalenhedens Regel; og er dette maaskee noget til at ende Trætten med imellem de Gamle og de Nyere.

Heele Selskabet var af Hs. Excellences Meening. Man gik derpaa hen at bivaane Operaen Castor og Polux. Tullia var meget vel fornøiet med Ordene og Musiken, hvad man end siger. Hun tilstod, at et saadant Skuespil var Prisen for en Gladiator-Kamp.

Bogstolen,

et heroisk-comisk Digt

af Boileau Despreaux.

Første Sang.

Jeg synger om Strid, og om den skrækkelige Prælat, som ved sine langvarige Moisommeligheder, og sin uovervindelige Magt, viste i en berømmelig Kirke sit store Hierte, og fik omsider en Bogstol opsat i Choret. Forgieves betiener sig Cantoren af foregiven Ret, og lader den tvende Gange borttage ved Capitelets Hænder. To Gange bragte denne Prælat den tilbage paa sin stolte Rivals Bænk, og skiulte denne dermed aldeles.

Musa, gientag mig, hvilken brændende Hevngierrighed afbrød Forstaaelsen mellem disse hellige Mænd, og forurolligede saa længe tvende

berømte Rivaler. Er der da saa megen Galde i de Andægtiges Siele?

Og du, navnkundige Helt, hvis forstandige Mellemhandling friede Kirken fra denne opstaaende Tvist, kom med et lykkeligt Blik at oplive mit Foretagende, og vogt dig for at lee ved saa alvorlig en Leilighed.

I en broderlig Freds-søde Glæder saae Paris sit gamle Kapel at blomstre. Dets Canikker, blussende og glimrende af Sundhed fedede sig i en langvarig hellig Ledighed; uden at forlade deres meere end Hermelinen bløde Senge lode disse fromme Drog Morgenmessen synge; passede paa at spise vel til Middag, og overlode lønnede Sangere den Umag i deres Sted at love Gud, da Tvedragten, endnu ganske sort af Misgierninger, i det hun gik ud fra Franciskanernes for at gaae ind i Minimernes Kloster, med denne rædelige Mine, som bringer Freden til at gyse, standsede ved et Træe ved Foden af hendes Slot. Der, betragtende med opmærksomt Øie sit Herredom, bliver hun en Tummel vaer, og beundrer sig selv. Hun seer der hendes troe Neustrier til Vogns, baade

fra

fra Evreux og fra Mans strømme vældigen til. Hun seer der Marquise, Grevinde, Borger, Bonde, Klerk og Adelsmand nærme sig; og overalt Sagførernes adspredte Flokke at lade deres Faner vaie rundt om Themis. Men een eneste Kirke, urokkelig for hendes Øine, bevarer i Tummelen en rolig Stilling. Denne eene trodser hende; denne eene vil forbyde Processerne Adgangen til dens fredelige Muure. Ved Synet af denne fornærmende Roelighed lader Tvedragten sine Slanger hvisle, og opfordrer sig selv til Hevn. Hendes Mund opfyldes med en hadelig Gift, og lange Ildfunkler fare hende ud af Øinene.

Hvad? siger hun med en Stemme, ved hvilken Vindvesruderne skrangle, jeg skal hidtil have bragt alle Capitlerne i Haar sammen, sat Splid mellem Franciskanere, Cameliter og Cælestiner! Jeg skal have bragt Augustinerne til at udholde en Beleiring; og denne eneste Kirke, oprørsk mod mine Bud, skal nære i sit Skiød en evig Fred. Er jeg da Tvedragten? Og hvo blandt de Dødelige skulde da siden ville bringe sit Offer paa mit Alter.

Ved disse Ord bedækkede hun med en Hue sit store Hoved, og paatog sig en gammel Cantors Dannelse og Udseende. Hun pryder med Knopper sit krigerske Ansigt, og gaaer derpaa hen at søge Skatmesteren.

I en dyb Alkoves dunkle Tilflugt hæver sig en Duunseng, med stor Bekostning opdynget. Fire pragtfulde dobbelte Gardiner hindre der Dagen at bryde ind. Der, i en roelig Stilheds Yndighed, udbreder sig over Dynerne den lyksalige Uvirksomhed. Der er det Prælaten, væbnet med en Frokost, sovende en let Slum, kier paa Middagsmaaltidet. Ungdommens Blomstre hvile over hans Ansigt; hans Hage i dobbelt Etage nedstiger paa hans Barm, og hans undersætsige Krop i sin korte Fyldighed bringer Puderne til at sukke under hans bløde Fedme.

I det Gudinden triner ind, og seer det dækkede Bord, beundrer hun den skiønne Orden og kiender Kirken igien. Hun vandrer med lange Skridt hen til Hvilens Sted, og henvender sig til den slumrende Prælat med disse Ord:

Du

Du sover, Prælat, du sover; og hisset oppe i din Plads udfolder Cantoren for Chorets Øine sin Diærvhed, synger Oremus, giør Processioner, og udgyder Velsignelser i fulde Strømme. Du sover? Vier du da paa, at han uden Bulle og Adkomst skal endog anmasse sig Messeskiorten og Bispehuen? Stig ud af din lade Sæng, som holder dig bunden, og giv Slip paa Sovnen — eller og tillige paa Bispedommet.

Hun talede; og ved den Aande af hendes vanhellige Mund indblæser hun ham med disse Ord Chicanens Iver. Prælaten opvaagner; og særdeles forvirret giver han hende ligesuldt Velsignelsen. Som man seer en Tyr, hvilken en Giedehams i Rasenhed paa sit Livs Bekostning har stukket i Siden; det stolte Dyr, dybtfølende Stinget, udstøder sin Smerte i lange Brøl; saa oversuser den rasende Prælat, som Drømmen forfærder, baade Tiener og Pige; og oplivende sin Kraft med retfærdig Forbittrelse, taler han, endog før Middagsmaaltidet, om at gaae i Choret. Den vise Gilotin, hans troe Kiøkkenskriver, kalder ham ved sine klogeligen

givne Raad forgiæves tilbage; viser ham Faren, at det strax ringer til Bords, at Maden, om han nu gaaer ud, vil blive kold. Hvilken Rasenhed, siger han, hvilken blind Grille kalder dig nu, da Maaltidet er færdigt, til Tienesten? Bedre vedligeholde du din Værdigheds Glands. Er det for at arbeide, at du er Prælat? Hvortil denne Fortrædelighed, og denne unyttige Iver? Er det for at faste Quatemberen eller Vigilien? Kald dine Sandser tilbage, og kom vel ihu, at et opvarmet Maaltid duer aldrig noget.

Saa talede Gilotin; og denne vise Betient lader i samme Øieblik Suppen sætte paa Bordet. Prælaten seer Suppen, og fuld af hellig Ærefrygt, bliver han nogle Øieblik stum ved dette Syn. Han giver efter; han spiser omsider; men stedse grummere haster han saa, at de overilede Bidde trænge hinanden i hans Mund. Gilotin sukker, gaaer ud i Raserie, og udspreder Rædsel blandt alle hans Tilhængere. Man seer de forvirrede Skarer at ile til ham, som man seer Tranernes Slagtordninger at vandre frem, naar den stolte Pygmæe for-

fordobblende sine Kræfter kommer at indtage Hebri eller Strymons Bredde (*). Ved det uventede Syn af deres yndige Skare vil den formildede Prælat reise sig fra Bordet; hans Ansigts Farve oplives; hans Stemme forandrer Lyd, han lader ved Gelotin en Fleskeskinke bringe frem. Selv først, for at vise Troppen Ære, lader han Bægeret fylde med den rene rødskinnende Viin. Han tømmer det i en Drik, enhver følger hans Exempel, og i et Øieblik er den vidbugede Krukke tom. Saasnart Flokken er læsket med Nectaren, frembringer man Deserten; og hurtigen tages Dugen af Bordet. Med en med hans Smerte passende Røst betroer han nu Brødrene hans alt for retfærdige Sorg.

Berømmelige Deeltagere i mine lange Besværligheder, som have understyttet mig med eders fromme Sammenrottelser; og ved hvilke jeg omsider, som et dumt Kapitels Herre, jeg eene

(*) Pygmæerne et opdigtet Folk ved Hebrus og Strymon, Floder i Tracien. De vare, hedder det kun een Alen Høie, og laae stedse til Feldts med Tranerne; som forjoge disse Puslinger af Byen Geronia, som Plinius fortæller Lib. IV, Cap. II.

eene seer mig opoffret til Magnificatet! Ville I stedse taale, at en stolt Karl fornærmer mig; at Cantoren for Eders Øine skal nedbryde eders Værk, og over Eders Bogstol give Bud og Love? Endog denne Morgenstund, det er ingen Usandhed, har en Guddom viist mig det i en Drøm; den Uforskammede har bemestret sig Frugten af mine Arbeider, og i mit Sted af sagt Benedicat vos. Ja for desbedre at quæle mig griber han mine egne Vaaben.

Ved disse Ord udgyder Prælaten en Strøm af Taarer. Han vil fortsætte sin Tale, men forgiæves. Den fordobbede Hulken standser dens Løb. Den nidkiære Gilotin, som tager Deel i hans Hæder, bringer, for at skaffe ham Stemmen igien, mere at drikke; da Sidrac, hvis Alder giorde ham Veien lang, kommer ind i Værelset, en Stav i hans Høire. Denne Olding har i Choret allerede seet fire Aldre; han veed de forskiællige Tiders forskiællige Skikke; og hans sieldne Videnskab er det, som fra simpel Degn har gradeviis opløftet ham til Alterlysbevareren Værdighed. Ved Synet af den daanefærdige Prælat, giætter han hans

Syg-

Sygdom, rynker sit Aasyn, træder frem, og med en faderlig Tone, standsende hans Smerte, taler han:

Bedrøvelse og Taarer, o Prælat, overlade du Cantoren; og for at beskytte dine Rettigheder og dit Harredem, høre du allene det, Himlen indskyder mig. Nær dette Sted i Choret, hvor den hovmodige Cantor opstiger, siddende ved din Venstre, med den stolte Pande, paa denne Rad af sammensøiede Planker, der udgiøre hans Indelukke, var fordum en Bogstol af upasselig Bygning, hvis brede Sider, med deres store Omfang aldeles beskyggede Egnen rundt omkring. Bag denne Bogstol, som af en Huules Inderste, kunde man neppe blive Cantoren vaer paa hans Bænk, medens Prælaten, straalende paa den anden Bænk, fremviist i fuldeste Lys tildrog sig alles Øine. Men en Diævel lod til denne vide Maskines Undergang (være sig at en natlig Haand paaskyndte dens Ødelæggelse, eller Tiden fuldkommede dennes som altings Skiæbne) for vore Øine hin Bogstoel, en Morgenstund falde til Jorden. Forgiæves anraabte jeg Himlen og Cantoren, vi

bleve

bleve nødte til at bære den ind i Sacristiet, hvor den vanhæderligen i tredeve Vintre aldeles overstøvet henslumrer i æreløs Forglemmelse. Hør mig da, o Prælat! saasnart den roelige Skygge faaer overdraget Staden med sit sorte Floer, maae trende af os, uden Tummel og Brag, vandre ud under den tilvoxende Nats Beskyttelse, og, efter at have samlet Bogstolens brudte Masse, med behændig Nidkiærhed sætte den igien paa sit Sted. Vover da Cantoren i Morgen at nedkaste den, da kan du fælde ham ved hundrede Retskiendelser. Vedligehold de Rettigheder, hvortil Himlen bemyndiger dig, og styrt heller alting i Afgrunden, end at lade dem fare; saa er Kirkens Aand. Derved er det en Prælat kan udmærke sin Virksomhed; indskrænk ei din Hæder til at bede i Choret. Disse Dyder kunne være Mode i Aleth *); men i Paris skal vi føre Proces, saa er vor Lod; dine Velsignelser i de tilvoxende Urolighedder kan du imidlertid udgyde i snese- og hundredeviis; og, for at trodse Cantoren i hans yderlige Stolthed, kan du udgyde

(*) Det er Biskoppen i Aleth, Pavillon, som Brileau herved roser.

udgyde dem for hans Øine, og velsigne ham selv.

Vægtig falder strax denne Tale paa alles Hierter, og Prælaten henrykt bifalder ham med Skrig. Han vil, at man paa Stedet skal vælge i Troppen de trende, som Gud bestemmer til denne hellige Forretning. Men enhver paastaaer at tage Deel deri. Skiæbnen, sagde Prælaten, skal ved Lodtrækning tiene Eder til Lov. Ved Sedler skal man drage dem frem, som bør vælges. Han taler; man adlyder; man iler med at skrive. Strax bliver tredive Navne paa ligesaa mange Sedler kastede i en Hat. For des ærligere at udtrække de behørige af disse Sedler, laaner Chordrængen Vilhelm dertil sin nysindviede Haand. Hans nyragede Hoved, Redelighedens Sindbilled, rødmer, da han nærmer sig, af den anstændige Blyehed. Imidlertid opløfter Prælaten sine Øine til Himlen, udstrækker sin blotte Haand, og trende Gange velsigner, trende Gange omrører Sedlerne. Han snurrer Hatten; Drængen trækker, og Brontin er det første Navn, som Skiæbnen bringer. Prælaten anseer dette for en lykkelig

Varsel,

Varsel, og i Flokken opvækker det en sagte Mumlen. Man tier, og snart seer man frembragt for Dagen Navnet, det vidtberømte Navn Parykmager d'Amour. Denne nye hvidhaarede Adonis er Annas, hans Parykmagerindes, eneste Omhu; de tilbede hinanden, og dette elskværdige Par forenede sig, siges der, længe før Ægteskabets Sacrament; men tre Sommere ere forgangne siden Præsten har føiet Ægteskabets Navn til deres hellige Forening. Denne stolte Parykmager er Quartærets Rædsel, og hans Kiækhed er malet paa hans modige Ansigt. — Et af Navnene er endnu tilbage, og Prælaten er saa naadig, een Gang endnu at omvelte og røre blandt Navnene. Hver troer sit Navn, at vorde dette sidste af de trende; men hvad siger du, o mægtige Korsdrager *), o Degn Boirude! du din Herres Stytte, da du seer dit Navn fremkomme for Prælatens Øine. Det siges, at din gamle Pande, og dine farveløse Kinder tabte i dette Øieblik deres gamle Blegheed; og at dit gigtiske Legem fuldt af Krigerskhed,

(*) Porte-croix den som bærer den biskoppelige Stav til Prælaten ved Høitidelighed er.

Iver giorde to Skridt tilbage, for at giøre et Hop paa Gulvet. Enhver velsigner overlydt de Dødeliges Dommer, som lægger deres gode Ret i saa gode Hænder; man reiser sig i Hast, og Forsamlingen strømmer i Flok med forvirret Bulder ud af Dørrene.

Prælaten er allene tilbage, stiller et lidet sin Fortornelse, og begiver, indtil Aftensmaaltidet, til Sængen og Hvilen.

Anden Sang.

Hin Fugl, som udpræker Vidundere; hint Uhyre, sammensat af Munde og Ører, som uden Ophør flyver fra Egn til Egn, og siger allevegne det, den veed, og det, den ikke veed, Rygtet kortsagt, dette hurtige Sendebud kommer imidlertid, med en dødelig Angest at forfærde Parykmagerinden, fortæller hende, at hendes Gemal ledet af falsk Iver, skal henvaage Natten for at opsætte en Bogstol. Ved denne sørgelige Underretning løber hun skiælvende, trøsteløs, med brændende Øine, og med nedslaget

Haar, til Parykmageren, alt for overtydet om den Ulykke, man vil fordølge hende.

Vover du, siger hun, endnu Forræder! at forstille dig; og formaaer hverken den Troskab, jeg med din Haand har faaet Ret til, eller vore Omfavnelser, hvis Følge vort Ægteskab blev, eller med et Ord din Gemalinde, der er færdig at forgaae, at betage dig denne Streifesyge. Troløse, dersom du end, dine Pligter troe, skulde vaage for at pryde noget nyt Hoved, Haabet om en billig Vinding, trøstende min smægtende Længsel, kunde da formilde mig dit langvarige Savn; men hvilken urimelig Nidkiærhed, hvilket blindt Foretagende, beræbner i Dag din Arm for en Kirkes Skyld? Hvor gaaer du, elskede Gemal? Flyer du mig? Har du da forglemt de mange yndige Nætter? Hvad, Du seer uden Medlidenhed mine Taarer rinde; i vore Kysses Navn, de Kysses, der forhen vare dig saa henrykkende, hvis mit Hierte, stedse saa føyeligt for dine Ønsker, aldrig noget Øieblik har forhalet dine Glæder, hvis jeg, for at overvælde dig med mine ømmeste Kiærtegn, aldrig har affordret dig, enten Eder

eller

eller Løfter, hvis du er den eeneste, der har delet Sæng med mig, saa opsæt i det mindste een Dag denne ulykkelige Vandring.

Neppe havde den brændende Elskerinde fuldendt disse Ord, førend hun halv daanet hensegner paa en nærhos staaende Skammel. Hendes Gemal bevæges, og hans urolige Hierte svæver imellem de to Tilbøieligheder; men han kalder sin første Kiækhed tilbage.

Hustrue, siger han, med en mild og stolt Røst; ei vil jeg nægte de grundige Velgierninger, hvormed din øøste Kiærlighed har opfyldt mine Ønsker; og Rhinen skal komme, med sine Bølger at forøge Loirens Vande, førend dine Føieligheder skal forlade min Erindring; men ei formene du, at Hymen ved at give dig min Troe, har for stedse giort mig til Træl under dine Love. Havde Himlen betroet min Skiæbne i mine egne Hænder, vi havde begge flyet Ægteskabets Aag, og uden at sætte os imod foregivne Pligter, skulde vi endnu have nydt de forbundne Glæder. Lad derfor af, for mine Øine at udfolde en forfængelig Ret, røv mig ei den Hæder at opsætte Bogstolen; og selv derimod

betving du dine Længsler, og styrke min Dyd, som vakler ved dine Sukke. — Hvad skal jeg overalt sige? Det er Himlen, som kalder mig. En Kirke, en Prælat inddrager mig i sin Tvist. Jeg maae gaae; jeg iiler. Adspred din Sorg, og qvæl mig ei meere med disse uværdige Taarer.

Med disse Ord forlader han hende. Den forfærdede Elskerinde bliver tilbage; bleegt er hendes Aasyn, hendes Øie forvildet. Kræfterne forlade hende, tre Gange aabner sig hendes Mund, for at kalde ham tilbage — men Røsten er borte. Hun flyer, og badende sit Ansigt med sine Taarer, iiler hun eene, for at indslutte sig, op i femte Stokværk. Men fra Sidekamret løber ved denne Tummel Tærnen Alizon til, naaer hende, og følger hende.

Skyggerne, udbredte over Staden, nedstige imidlertid fra Husenes Toppe paa Gaderne. Aftensmaaltidet jager Geistligheden hiem fra Choret, og Vertshusene ere fulde af drikkende Sangere. Den frygtelige Brontin, kaldet af hans Pligt, reiser sig hurtigen, ladet med en tresold Flaske af Viin, hvormed Gilotin, som forud-

forudsaae alting, ved Raadets Beslutning passede paa at forsyne ham. Den saa søde Damp af dens Vellugt giør ham Byrden mindre tung. Strax efter ham følger Degnen Boirude, og begge vandre med Nidkierhed derfra hen at vække den alt for dvælende Parykmagers Iver. Lader os gaae, siger Brontin; den allerede mørkere Dag, udslukkende sig i Havet, giver strax Plads for Skyggerne. Hveden kommer den sorte Kummer, som jeg læser i dine Øine? Hvad? Vedeklokkens Lyd finder dig endnu her paa disse Steder? Hvor er da dit store Hierte, hvis Munterhed nyligen syntes at klage over Dagens langsomme Gang? Gaae, eller i det mindste følg os did, hvor Æren kalder os.

Skamfuld rødmede Parykmageren ved at høre dette; strax tager han en Nævefuld af lange Spiger; sin Skulder belaver han mod den plumpe Øxe; og bag paa Ryggen, som bæver under sin Vægt, binder han en Sav, ligesom et Kogger. Han gaaer, og sætter sig i Spidsen for dem; begge belave sig paa at følge denne store Anfører. Deres Hierte synes optændt af en ganske ny Iver, Brontin bærer en Kølle,

og Boirude en Hammer. Maanen, som fra Himlen seer deres stolte Gang, drager af Gunst for dem sin fredelige Straale tilbage. Tvedragten smilede, fulgte dem med Øinene, og udstødte Glædes Skrig mod Himlene. Lyden af det gruelige Gudindes Skrig gaaer lige til Citeaux *) at vaagne den blode Dorskhed. Der er det denne i Soveværelset har sit Hiem; de skiødesløse Fornøielser leege rundt omkring; en mødsker i en Krog Kanikernes gode Huld, en anden gnider smilende Munkenes røde Kiæver. Vellysten opvarter hende med andægtige Øine, og Søvnen udgyder for hende stedse sit Opium. Denne Aften fordobler den meer end nogen Tid denne Udgydelse; Dorskheden vaagner dog ved dette Bulder, og sættes i Uroe; da Natten, som allerede er i Begreb med at indhylle alt, kommer at giøre denne Gudinde opmærksom ved en sørgelig Beretning, og fortæller hende Præ-latens nye Foretagende. Hun har seet trende Krigere, Fredens Fiender, at vandre frem under hendes tykke Vingers Beskyttelse. Her truer Tvedragten at udbrede sig. I Morgen skal med Dag-

*) Det berømte St. Bernards Abbedie i Bourgogne.

Dagbrækningen en Bogstoel fremvise sig, som der skal bringe et halsstarrigt Folk i Opstand; saa har Himlen skrevet i Skiebnens Bog.

Ved denne sørgelige Fortælling, som et langt Suk beslutter, reiser sig Dorskheden, græbende, paa den eene Haand, aabner et mat Øie, og med en svag Stemme lader falde disse Ord, som hun tyve Gange afbryder: O Nat, hvad har du sagt mig? Hvilken Diævel paa Jorden er det, som indaander alle Hierter den Tummel, den Striden? O hvor er den Tid, den lykkelige Tid, da Konger gierde sig til af Navnet Dagdriver, sovende paa Tronen, tienende mig uden Blusel, og overladende Septret i en Major Domus eller en Greves Hænder? Ingen Omsorg nærmede sig deres fredelige Hoffer; man hvilede heele Natten, man sov Dagen igiennem. Eene i Foraaret, naar Flora i Markene tvinger Stormens Brølen til Taushed, tog den lade Monark en Spadserefart i Paris i sin Karm, dragen af fire Oxer, som ginge deres roelige og langsomme Gang. Denne yndige Tid er ei meere. Den umedlidige Himmel har paa deres Trone sat en utrættelig Første; han trodser mine

Tillokkelser, han er døv for min Røst. Hver Dag vaagner han mig med hans Bedrivters høie Lyd; intet kan standse hans aarvaagne Kiækhed. For ham har Sommeren ingen Ild, Vinteren ingen Jis; jeg mærker alle mine Undersaatter gyse ved hans blotte Navn. Forgiæves har Freden tvende Gange villet inddysse ham. Hans Mod, drevet af Æren, finder eene Fryd i langt fra mig at iile fra Seier til Seier. Jeg vilde udmatte mig, ved at betegne dig Løbet af de grusomme Fornærmelser, han hver Dag tilføier mig. Jeg troede, at i det ringeste Kirken, langt fra de Steder, hvorhen denne Første har forviist mig, skulde forsikkre mig et Tilflugtsted; men forgiæves haaber jeg at regiere uden Frygt; Munke, Abbede, Priore, alting væbner sig mod mig. Ved min skammelige Forviisning er la Trape forædlet. I St. Denis har jeg seet Forandringen indført. Carmeliten, Feuillanten hærder sig til Arbeid; og Klosterreglerne fornyes endog i Clairvaux. Endnu slumrede Citeaux, og det hellige Capel bevogtede trolig de gamle Tiders Ørkesløshed. Og nu skal en Bogstoel, færdig at kuldkaste alt, endnu for-

forjage mig fra dette elskede Opholdsted. O du, min Hviles elskelige og dunkle Følgerinde! kunde du laane dine Skygger til saa sorte Misgierninger? O Nat, hvis jeg saa tidt i Kierligheds Arme indlod dig til de Vellyster jeg skiulte for Dagen, i det mindste tillade du ei — — Ved disse Ord følede Dorskheden, asmægtig, Tungen stivnet i sin Mund, og træt af at tale, segnende under Forsøget, sukker hun, udstrækker sine Arme, lukker Øiet, og slumrer ind.

Tredie Sang.

Men Natten med sine sæle Vinger, som bedækker Bourguignons viinfulde Marker, flyver hen til Paris, og, ilende i sin Fart, seer allerede Montl'herys navnkundige Taarn. Dens Mure, hvis Øverste undrager sig Synet, strække sig paa Toppen af en Klippe langt op i Skyen, fremvise for en viid Omkreds deres kiedsommelige Gienstand, og synes at følge den dem flygtende Vandrers Øine. Tusinde skrækkelige Fugle, tusinde sæle Ravne beboe disse forladte Muures

Skygger. I tredive Vintre har her en eensom Ugle fundet et sikkert Skiul for Dagen. Vidtomtalte Ulykkers troe Budskab, har den om hvad Ondt, der skeer, stedse den første Efterretning; og aldeles reede til at udsprede det forhadte Varsel oppebier den Natten i disse vilde Egne. Med de Skrig, som den ved Nattens Ankomst sender mod Himlen, giør den ved sin Glæde alle Naboerne bedrøvede. Den klagende Procne gyser sørgeligen, og i de nærmeste Skove sukker Philomele derved. Følg mig, siger Natten til Uglen; og denne, fuld af Fryd, kiender ved Lyden af disse Ord sin Herskerindes Røst. Den følger, og begge med iilende Fart nærme sig strax til Paris. Der fremstyrtende sig med en Flugt, som Vinden fremmer, bestige de Toppen af den ulykkelige Kirke. Natten nedbøier sine Blik, og fra Klokketaarnets Øverste giver den Agt paa Krigerne, som den seer fremvandre. Den seer Parykmageren med et Glas i den lette Haand, fuldt af smilende Viin; og hver af dem efter Ordenen quægende sig overflødigen med denne Saft, at hædre, i det de drikke, Gilotin og Bacchus. De triumfere,

siger

siger hun, og deres feiltagende Siele love sig i min Skygge en let Seier. Men lader os gaae; det er Tid at de lære Natten at kiende. Med disse Ord, betragtende Uglen, som fulgte hende, giennembryder hun den hellige Hvælvings Mure, aabner sig Indgang lige ind i Sacristiet, og i den ulykkebringende Bogstols hule Bug giver den ondtvarslende Fugl et Sted.

Men de trende Lykkesriddere, fulde af Viin og Mod, vaudre imidlertid over den store Slotsplads; og følgende Evans hellige Auspicier bestige de det høie Capels Trapper; de vare allerede nær ved det stolte Atrium, hvor Rikou, den Boghandler, i sin Lades Giemmer inden tyve paalidelige Laase bevogter og holder i Korvaring den altid fuldstændige Samling af Haynauds Skrivter, da Voirude, som seer Faren nærme sig, tager et Fyrtøi op af sin Lomme, og lader af den slagne Flintesteens Aarer en Ild fremspringe, som gnistrer, i det den farer ud; og hurtigen viser han den ved Svovels Hielp antændte Fyrtønde et Voxlys, som derved sættes i lysende Flamme. Denne skiælvende Stierne, hvis Dag ledsager dem, er for dem

en

en ny Soel midt i Natten. Ved dens Hielp aabnes Templet af Boirude; de giennemvandre Hovedhvælvingernes øde Eensomhed, og indtrædende ei uden Skræk i Sacristiet, drive de deres Fremgang lige til dets inderste Endes skumle Rædsler. Der er det Bogstolens uhyre Maskine ligger skiult. Nogen Tid beundrer Troppens dens Dannelse; men Parykmageren holder disse Dieblikke kostbare: Dette Syn, siger han, er ei for eders Øines Forlystelse. Tiden er dyrebar. Lader os bære Bogstolen ind i Templet. Der er det at i Morgen en Prælat skal tage den i Diesyn. Og med en Arm, som er i Stand til at ryste alt, belaver han sig, ved disse Ord, boiende sin Rug, til at rulle den afsted. Men neppe berører han den, før, (o utrolige Jertegn!) en rædsom Lyd udfarer af dens Bug. Brontin forbauses; Tegnen blegner, Parykmageren begynder at angre, at han ei er i sin Seng. Ligefuldt vedbliver han haldstarrig i sit Forehavende, da af den vide Maskines støvede Side Fuglen udfarer i Vrede, og med et truende Skrig driver det til virkeligen at forfærde den gysende Parykmager. Rystende

i Luf-

i Luften Støvet af sine Vinger udslukker den Lyset i Voirudes Haand. Ved dette Stød blive Krigerne forvirrede; de vende tilbage til Hovedhvælvingerne, høiligen forbausede; Knæerne mattes under deres dirrende Legemer; deres Haar reise sig af pludselig Angest; og snart er igiennem Nattens Skygger den frygtende Krigsflok adspredet, og flygter.

Saaledes naar de baldstyrige Skoledrænges ulærvillige Skare, i en Krog, som er dem et Fristed, langt fra dens Øine, som vaager over det flittige Arbeid, undertiden samles til forbudne Lege; naar da den aarvaagne Argus's Kræksulde Gestalt, midt i Forlystelsens Heede, viser sig for deres Øine, da ophører i Øieblikket Legen; Fristedet forlades øde, og alle flygte med stærke Skridt for den befrygtede Tyran.

Tvedragten, som seer deres skammelige Vanheld, tordner, lyner, truer imidlertid i Luften; og trods den Frygt, hvoraf deres Hierter iisne, bereder hun sig paa igien at samle hendes adspredte Stridsmænd. Strax laaner hun Sidracs Gestalt, rynker sin Pande, giør sit Ansigt langt, lader sit Legem krumme sig over en knudret

Stav;

Stav; Chicanen synes at oplive alle dets Seener; saaledes tager hun et Vorlys i venstre Haand, og kommer med disse Ord at overskiænde de fældede Krigere:

Feige, hvorhen flygte I? Hvilken Rædsel slaaer Eder af Marken! Ved en ubetydelig Fugls Skrig viige I uden Strid. Hvor ere Eders skionne af Kiækhed forhen saa fulde Taler? Frygte I en Ugles afmægtige Fagter? Ak, hvad vilde I foretage, om nogen ny Bedrivt hver Dag drog Eder, som mig, for Retten; om I uden Venner, higende efter en Audience, maatte udholde en iiskold Dommers Nærværelse; eller dristigen anlæggende nye Processer, uden Penge skulde møde Sagførerens Fuldmægtig? Troer mig, mine Børn! jeg har god Ret til at tale til Eder. Jeg har forhen eene talet en Sag for et heelt Capitel; og Tingskranken har intet saa forfærdende Udyr, at jo mit Die hundrede Gange har udholdet dets Syn. Jeg beleirede alle Dage deres Veie, uden at skiælve. Kirken var den Gang frugtbar paa Mænd med stort Mod. Den mindste, blandt os uden Penge, uden Tilstød, havde ført Sag mod

Præ-

Prælaten selv, og Cantoren med ham. Verden, hvis Alder haster mod dens Undergang, kan ikke længer frembringe disse guddommelige Siele; men Eders Hierter efterligne i det mindste hine Dyder, og vorde ei forsagte for Synet af en Ugle. Tænker, hvilken Skiændsel vil ei besmitte Eders Hæder, naar Cantoren i Morgen skal høre, at han har seiret. I skulle hver Dag see den uforskammede Kanik eene ved Ordet Ugle at smile haant til Eder, hvad der end tales om. Eders Siele føle Vreden stige ved denne Tanke; gaaer da, strax at forebygge denne Skiændsel. Fortiener de Krandse, som ere Eder bestemte, og erindrer Eder, hvilken Prælat det er I tiene. Men allerede tindrer Rasenheden i Eders Øine. Gaaer, løber, iiler did, hvor Æren kalder Eder. Lader Prælaten, bestyrtset over en saa redebon Forandring, lære at kiende ligesaavel den Hevn, I tage, som den Skam I lide.

Saa taler den krigerske Gudinde, tegner med sin Fod i Luften en skinnende Fure, giver de trende Riddere deres Uforsagthed tilbage, og efterlader dem aldeles opfyldte af sin Guddom.

Saa

Saa er det, store Condé, at din Arm i hint berømte Slag bragte Rhinen, Schelden og Ebro til at bæve, da paa Sletterne ved Lens vore Cohorter tilbagedrevne, bleve næsten for dine Øine giennembrudte og kuldkastede; din Tapperhed, standsende de flygtende Skarer, samlede dem med dit Øiekast, esterat have adspredet deres Frygt; indgiød deres Slagtordener din krigerske Aand, og tvang Seieren til at følge dig med dem.

Nu fulgte Forbittrelse paa Frygten; de antænde paa ny Luen i deres slukkede Lys, og vandre atter ind. Fuglen flyver ud: den igien styrkede Trop leer af en saa svag Fiendes skammelige Flugt. Og nu bringes Maskinen op i Choret, og opstiger med stort Bulder paa Cantorens Bænk. Dens halv raadnede Fiæle, som Alderen har løsnet, vorde ved Hammerens Slag forenede og bragte sammen. Alle Bænkene give Gienlyd af de fordoblede Slag; Murene ryste, Hvælvingerne brøle derved; og Orgelet selv udstøber et langt Suk. Ak, hvad giør, o Cantor, du i dette sørgelige Øieblik! du sover den dybe Søvn, og dit urofrie Hierte tænker ei paa

at

at man nu opreiser en Bygning, som skal volde dig Taarer. O, at noget af Bulderen lykkeligen maatte vaagne dig, og forkynde dig den ulykkelige Tilberedelse med Bogstolen. Førend du skulde taale, at man her opreiste den, før skulde du, som en Apostel, komme og døe paa din Post; og ærefuld Martyr for en ukiendt Følelse af Æren, skulde du tilbyde Spigerne din Krop, Hammeren dit Hoved.

Men allerede, medens du slumrer, er Maskinen, fasthamret paa din Bænk, opreist til din Spec. Degnen fuldfører nu Værket med tvende fuldendende Hammerdask, og Bogstolen dreier sig omsider paa sin Tap.

Fierde Sang.

Høitbuldrende i Luften kaldte Klokkerne med deres Sølvlyd Cantorerne til Morgenbønnen, da deres Anfører, plaget af en forfærdende Drøm, endnu ganske svedig, vaagner med et Skrig. Ved de fordoblede Stød af hans smertefulde Røst forlade alle hans Tienere med Skiælven

deres lade Senge. Den aarvaagne Girot er den første, som løber til ham; denne er en saa hellig Herres værdigste Betient. Dørren til Choret er hans Vagtsomhed betroet; hurtig-lydende Tiener i Huuset, stolt Dørvogter i Kirken.

Hvilken Sorg, siger han, forstyrrer Eders Søvn? Hvad? vil Prælaten i Choret forekomme Solen? O, han sove, og overlade Posbelsangerne den Umag, saa tidlig at gaae hen at fortiene deres Løn.

Ven, siger Cantoren, endnu bleg af Skræk; jeg beder dig, forskaan min billige Angest for Fornærmelser! Heller blande du dine Sukke med mine Klager, og skiælv ved at høre Grunden til min Frygt. For anden Gang havde en behagelig Søvn med sine Valmuer betynget mine Øielaage, da jeg, min Aand beruset af en behagelig Damp, troede i Choret at opfylde min sædvanlige Plads. Triumpherende i de afmægtige Cantorers Øine, velsignede jeg der Folket, og indaandede Røgelsen, da der fra vort Sacristies skiulte Afkrog opstod en tyk Røg i store Hvirvler, som, aabnende sig for mine Øine

i sin

i sin blaalige Glands, viiste mig en Slange didbragt af Prælaten. Af denne med Svovl og Salpeter fyldte Drages Legem udgik et Hoved i en Bogstols Lignelse, hvis græsselige Triangel, overbebørstet med Haar, overgik i Førlighed vore drøieste Bogstole. Oplivet af sin Ledsager gaaer den hvislende frem; jeg seer, hvorledes den udkaster sig mod mig paa min Bænk; jeg skreg, men forgiæves, aftørrende min Sved; jeg opvaagnede fuld af Forvirring og Forfærdelse.

Cantoren standsede ved dette sørgelige Sted, og lod sine forvildede Øine fortælle det øvrige. Forgiæves vil Girot berolige ham og haanende hans Frygt, kalder hans Syn Virkningen af Dunster. Den trøstesløse Olding, som hader Spøg, forbyder ham at tale saa, og forlader Sengen i Raserie. Strax bringer man hans kostbare Dragt, hvor det vatrede Taft skinner over det bløde Silkevat; en lang Kappe hænges over Silkemohret; han tager sine fiolfarvede Handsker, hans Værdigheds Tegn, og griber med Taarer den Chorskiorte, hvilken den alt for nidkiære Prælat engang skar ham tre Finger breed af; derpaa bedækker han med en Hat sit graahærdede Hoved,

og nu med den lange Mantel over Armen vandrer hen til Kirken; meere end hans Aars sinkende Langsomhed tillod, iiler han, løber, flyver, og er den første der møder i Choret.

O du, som ved hine Bredde, hvilke det dødstille Vand bevæded', saae fordum engang Rottens og Frøens Strid, og som ved dristige Træk af selsom Pensel satte Italien i Flamme for Tabet af en Spand; laan, o Muse, min Mund en vildere Røst, for at besynge den Forbittrelse, den Vrede, det Raserie, som Cantoren følede at brænde i hans Blod, ved Synet af den paa hans Bænk opløftede Bogstoel. I Begyndelsen bleg og stum, ubevægelig af Vrede, blev han ved sin Smertes Overmaal roelig. Men da hans Røst fik sig banet Vei igiennem hans Sukke, fandt den omsider igiennem hans Mund en Udgang for disse Ord:

Der see den, o Girot, den græsselige Hydra, som min, ak alt for sande, Drøm viiste mig. Jeg seer denne Drage, færdig at sluge mig; den frygtelige Bogstoel, som skal beskygge mig. O Prælat, hvad har jeg giort? hvilken Avinds Rasenhed giør til Aval din Siel vittig! Hvad?

endog

endog i din Seng, Grumme, mellem de to Lagen, hviler sig ei din vanhellige Rasen? o Himmel, paa min Bænk, skal en skiændig Opbygning for Eftertiden forvandle min Plads til et Fængsel. Ukiendt i Kirken, ukiendt, som jeg ei var til paa dette Sted, skal jeg ei meere være seet uden af Gud? Ah, forend denne Skiændsel nogen Tid skal fordunkle mig, være Altret, være Tienesten af mig forladt, og uden at jeg skal trætte Himlen med overflødige Sange, gid aldrig mere mit Øie skue et Chor, hvor jeg er useet — Jeg gaaer — Men imidlertid skal min Fiende rolig paa sin Bænk frydes ved min unyttige Rasen, og see i Choret den ophøiede Bogstoel snurre sig om den Tap, paa hvilken hans Haand har sat den. Nei! bliver den ei nedkastet, saa kan jeg ei leve længer. Jeg vil, Girot, at min Arm befrier mig for den. Vi omkomme, om saa vor Skiebne byder; men døende ville vi bortskæbe dens brudte Fiæles adspredte Stumper.

Med en Haand, som Rasenheden gav Kraft, greb han ved disse Ord den fiendtlige Maskine fat, da paa dette hellige Sted ved en lykkelig

Hændelse Chordrengen Jan, og Ringeren Girard *) indtræde; to berømte Mansanere var det, hvis Erfarenhed i Processer er foreenet med grændseløs Kundskab. Begge tage strax Deel i Cantorens Haan. Skiønt forkastende hver overiilet Bevægelse, skulle vi, saa tale de, nedbryde Maskinen; men ei belæsse vi eene os med dens Ødelæggelse; for det samlede Capitels Øine, ved høilys Dag, under tredive Hænder skal den nedstyrtes.

Disse Ord udreve Bogstolen af Cantorens Hænder. Jeg samtykker, sagde han. Lader os samle Capitlet. Gaaer altsaa, og med hellig Hylen forsamler selv de slumrende Kaniker. Gaaer. — Men denne Tale forvirrer dem, og bringer dem til at iisne. Vi? sagde Girard, vi forbinde os til dette forsængelige Foretagende,

*) Girard var Ringer ved St. Chapelle. Han druknede længe før dette Digt blev skrevet, i Seinen, da han havde giort et Veddemaal, om ni Gange at svømme tværs over den. Han havde den Forvovenhed, en Gang at klyve op paa det øverste af Capellets Tag med en Flaske Vin i Haanden, og i en utallig Skares Nærværelse, af Folk, som bestyrtede neden fra saae derpaa, tømmede han Flasken i een Drik, og klavrede ned. Boileau, som da gik i Skole, var en af Tilskuerne.

gende, ved Nattetid med daarlig Dumdristighed? Og dette kan du fordre af vor Feielighed? Ha, og naar vore Raab, Herre, fra det nederste af Gaderne kunde giennemtrænge Adgangen til Kanikernes Værelser, vaagne da vel og de rundt om dem udstrakte Tienere, deres hellige Hviles opmærksomme Paapassere, og bryde ind i de for al Tummel utilgiængelige Senge: troer du da, at en Dødeligs Røst i det Øieblik, da de fredelige Skyager hefte dem til disse fortryllende Senge, formaaer at rive dem op deraf? To Cantorer, skulle de, i Heeden af den Lyst at behage dig, kunne udrette, hvad i tredive Aar sex Klokker ei har formaaet?

Ak, svared' den skaldede Olding; jeg seer heel vel, hvorhen denne bedragerske Tale sigter: Prælaten skrømmer Eder. Hundrede Gange har jeg seet Eder, under hans velsignende Haand trælliik at bøie den bævende Skulder. Nu vel, gaaer; bøier Knæe under ham; jeg skal uden Eder vide at opvaagne Kanikerne. Kom, Girot, eeneste Ven, som forbliver mig troe. Vi tage

Skiærtorsdags hellige Rumlepotte *). Følg mig. Ved sin Opgang finde Solen heele Capitelet vaagent for sig.

Han talede. Af et helligt Skabs bestøvede Inderste blev Rumlepotten ved Girots Hænder fremtagen. Strax gange de ud, og lade det sørgelige Instruments Fiære ved lykkelig Stræben skrige høit. Til Rædselens Fornyelse opstiger den stygiske Tvedragt i Abbediet, træder ind i den store Sal, og fra denne Huules Inderste, igiennem Natten, lader Tummelens og Larmens Dæmon vandre ud. Det forfærdede Quarteer har ingen lukkede Øine mere. Kanikerne opvaagne paa alle Kanter. Een troer, at Tordnen er falden paa Tagene, og at Kirken anden Gang brænder; en anden, plaget af endnu gyseligere Dunster, troer at det er Skiærtorsdag, troer at man forkynder Skiærtorsdagens Tusimørke, og allerede ganske forvirret, i Tanke at Middagstimen er forbi, gyser over ei endnu at have spiist til Middag.

Saa

*) Crefelle, et Instrument af Træe, som et Hjul, som, naar man snurrer det om, gier en fier Balder. Man bruger det isteden for Klokkerne, Skiærtorsdag og Langfredag.

Saaledes, naar Ludvig, Tordenen i Haanden, færdig at knuse hundrede Muure, forlader Versailles, og lader ved Solens Oppgang og for de nye Zephirer sine Faner paa Martis Marker udfolde, saa, eene ved Lyden af hans forfærdende Gang, skiælver Donau, forfærdes Tagus; Brysse venter det Stød, som skal nedtordne den, og Bataveren er atter færdig at drukne sig.

Men forgieves overvælder dem i deres Senge den billige Rædsel; endnu forlader ingen de tryllerske Dunn. Utaalmodig efter at drive det dertil, raaber Girot, at et Maaltid venter dem i Capitelet. Dette Raab udgyder Aarvaagenhed i alle Hierter; alle bevæges, alle staae op, alle gaae ilende frem; de strømme til Capitelet, og enhver skynder sig, smiggrende sin voxende Appetit med et yndigt Haab. Men o forfængelige og daarlige Frokostforventning. Neppe have de sat sig, førend den trøsteløse Cantor med sørgende Stemme, beklagende sin Ulykke, draber al Appetit, og giver Smerten Liv. Eene Kaniken Evrard, for hvilken Afholdenhed var umuelig, vover endnu det Forslag, at man maatte bringe Bordet. Men forgiæves driver han

derpaa; ingen svarer ham, da Alain er den første, som bryder den dybe Taushed. Han hoster, og reiser sig; Alain, denne vise Mand, som tyve Gange har læst heele Baunys Summa *), som har Abeli inde, og kan heele Raconis, ja forstaaer, siger man, Thomas a Kempis Latin.

Tvivler ei, sagde denne lærde Kanik, at dette Stød gives os af en Jansenists Haand. Jeg veed det vist; mine Øine ere Vidner dertil. Jeg har selv i Gaar seet Capellanen Garnier gaae ind til Prælaten. Arnauld, denne Kiætter, som brænder af Lyst til at nedtrykke os, forsøger ved denne snedige Minister at besnære os. Uden Tvivl har han læst i hans St. Augustin, at St. Ludvig engang har opreist denne Bogstol; han vil overskylle Eder med Strømme af sit Blækhorn. I maae, for at svare ham, aabne meere end een Bog. Lader os desangaaende raadspørge en eller anden udmærket Forfatter, og eftersee, om Bauny ingensteds har talt om Bogstole; lader os, kort sagt, studere,

*) La somme des péchés, qui se commettent en tous états, af P. Bauny, Jesuite.

studere, det er Tidsnok endnu; for et saa betydeligt Formaal tage enhver, saasnart Morgenrøden, som nu er begravet under Bølgen, reiser sig af Havet, den kraftfulde Abeli i sin Haand.

Dette uforudseete Raad undrer dem endnu meere, især gysed' derved af Rædsel den feede Evrard.

Jeg, siger han, jeg skulde paa min Alder, fra ny af som Skoledræng gaae hen for en Bogstoels Skyld at pine min Hierne? O et lØierligt Raad! Nei, nei, tænke paa at leve ville vi, gaae du og piin dig maver, om du lyster, og visne hen over en Bog. Hvad mig angaaer, da læser jeg Bibel og Alcoran lige meget; jeg veed, hvad en Fæstebonde skal give os om Aaret; hvilken Viingaard i Rheims vi have Penge i; Tyve Ankere, opstillede hos mig i Orden, udgiøre mit Bibliothek. Ved at opstille en Bogstoel troer man at fornedre os; eene min Arm, uden Latin, skal forstaae at rive den ned. Hvad bryder jeg mig om, enten Arnauld fordømmer eller bifalder mig? Jeg nedslaaer alt det, der skader mig, hvor jeg finder det. Det er min Meening. Til hvad Gavn saa mange Til-

bere-

beredelser? For det øvrige, Brødre, lader os spise Frokost, og drikke godt.

Denne Tale, understøttet af Talerens Ansigts gode Huld, bringer Appetiten tilbage, og opvarmer Modet; men især syntes derved Cantorens Tillid bestyrket.

Ja, siger han, for længe har alt denne Bogstoel varet. Lader os ile, ved dens Ruin at betrygge min Hevn; lader os offre dette store Værk en Times Afholdenhed; og naar vi vende tilbage, da lader hurtig en omstændelig Frokost holde os længe ved Bordet, og foreene sig med Middagsmaaltidet.

Strax reiser han sig, og den troe Skare føler ved disse tillokkende Ord deres Nidkiærhed fordoblet. De vandre med dristige Skridt lige til Choret, og snart viser sig Bogstolen for deres Øine. Ved dette gruelige Formaal overlægger Ingen noget meere; de styrte sig alle med Bulder over den fælles Fiende. De underminere Tappen, som forgiæves giør Modstand. Enhver vil ved et Slag paa den hædre sin Haand. Omsider synker Maskinen under saa megen Stræben, og dens aabnede Legem vakler, knager

og

og falder. — Saa falder paa de vilde Geloners iisbelagte Bierge en Eeg, slagen af de nærboende Aquiloner; eller saa falder omsider, forladt af sine forraadeude Sparrer, et gammelt Tag under sine sønderslagne Teglsteene.

Massen bringes bort; dens løsrevne Fiæle blive hos Cantoren skiulte for Dødeliges Øine.

Femte Sang.

Imidlertid seer Aurora, ængstet af en billig Skræk, de opstaaede Kanikers samlede Skare; og betragter længe med forvirrede Blik disse blomstrende Ansigter, som hun før aldrig saa. Til Sidrac gaaer hurtigen Brontin med troskabsfuld Fod, at bringe Tidende om den fældede Bogstol. Oldingen velsigner det lykkelige Udfald paa sin Stræben, og bygger paa dette ødelagte Møbel tusinde Processer. Da Haabet om en ønskelig Tummel opgløder hans Mod, føler han ei meere, enten Alderens Vægt eller dens Iis; og kommer derpaa til Skatmesteren med stort Bulder, at lægge for Dagen denne Nats Forbrydelser. Ved den

uven-

uventede Fortælling om den skrækkelige Forvovenhed styrter sig Prælaten med Heftighed ud af Sengen. Forgiæves prøver Gilotin fremfor alt at see ham vædet med den Læskning *) han frembærer med begge Hænder: han vil fastende ile ud; han kiæmmer sig, han tillaver sig; det alt for paaskyndte Elfenbeen brister tvende Gange paa hans Hoved, og to Gange falder Buxbommet af hans Hænder i Stykker. Saa sønderbrød Hercules alle Teenene, da han skulde spinde. Halv pyntet iler han ud. Men allerede ved hans Dør seer han en iverfuld Corhorte af helige Krigere, som, alle opfyldte for ham af lige Heftighed, ere færdige til at forlade Choret for at tiene ham. Men Oldingen foragter et unyttigt Anslag. Vore Skiebner, sagde han, ere opskrevne hos Sybilla. Hendes Hule er ei langt borte. Lader os vandre at raadspørge hende, og lader os underkaste os den Lov, hun vil foreskrive. Han taler; ved dette Raad, i hvilket Fornuften herfker, begiver Flokken sig efter ham til Skranken, og snart i Templet, ei uden Gysen høres den frygtelige Hules Aabninger at sukke.

Imel-

*) Kiedsuppe.

Imellem de gamle Stytter, med hvilke den gyselige Storstue understytter den plutonske Hvælvings uhyre Vægt, er en vidtbekiendt Piller, frygtet af de Sagførende, og ofte ved Middagstid besøgt af Neustrierne. Der, paa støvede Dynger af Sække og Kneeb, hyler alle Morgener en hectisk Sybilla. Chicane kalder man hende, og dette forhadte Uhyre har for Billigheden aldrig haft Øine eller Øren. Dyrtiden med sit fortørrede Ansigt, og den sørgelige Hunger, og de flugende Sorger, og den afskyelige Ruin, ulyksalige Affødninger af hendes Forfinelser, opfylde Luften rundt omkring med lange Sukke. Uden Ophør bladende i Lovene og Vedtægterne fortærer sig Uhyret, for at fortære andre, og opslugende Huuse, Slotte, og heele Herregaarde, giver hun for Dynger af Guld forfængelige Bunter Papirer. Under den brødefulde Stræben af hendes sorte Lumpenhed har Themis hundrede Gange seet sin Vægtskaal at komme ud af Ligevægten. Chicanen dreier sig uophørligen til alle Sider. Som Uglen undrager den sig ofte Daaslyset; snart er den den stolte Løve med ildgnistrende Øine, snart den ydmyge Slange, der smutter hen under Græsset.

For-

Forgiæves lod den retfærdigste Konge, for at betvinge den, de mørke Loves Chaos bringe i Orden. Dens Kløer, forgiæves afklippede ved Pussort *), voxe allerede frem igien, stedse sværtede af Blæk; og dens Undersundighed, som giennembryder baade Volde og Muure, kommer allerede allevegne giennem hundrede Brescher tilbage.

Ydmyg gaaer Oldingen Udyret i Møde, og hilser det, og lader fremfor alt Guldet glimre for dets Øine. Du lange Processers Dronning, siger han, du hvis Videnskab giør al Styrke unyttig, og Lovene afmægtige; du, for hvilken i Mans Landmanden høster, du for hvilken i Caens alle Markens frugter opvoxe; dersom jeg fra mine første Aar har stødt hver Dødelig paa Armen, dersom Blæk-stedse ved min Haand er udgydet paa dine Altre, saa værdiges endnu at kiendes ved mig i min sidste Stund; bønhør den dig anraabende Prælats Sukke; en af sin Hæder opblæst Rival her nedbrudt den Bogstol, vore Hænder havde oprettet. Udtom for hans Skyld din ede-

læg-

*) Henry Pussort, conseiller d' Etat bidrog meest til Ludvig den 14de Forordninger 1667 og 1670 for at reformere Justicen og forkorte Processerne.

læggende Videnskab; oplad os Digesternes og Institutionernes Labyrint, og viis os den dine Venner velbekiendte Kunst, som hilder Themis i hendes egne Love.

Ved disse Ord lader Sibyllen, allerede uden for sig selv, sin Vrede vorde kiendelig paa hendes blege Aasyn; og fuld af den Dæmon, som nu besætter hende, forsøger hun at støde ham tilbage ved disse undersulde Ord: "Cantorer! frygter ei meere en assindig Forvovenhed. Jeg seer, jeg seer alt Maskinen opsat i Templet. Men Strid udfordres; saa er Skiebnens Dom; og for alting undgaaer et farligt Forlig." - Her endte hendes Tale; endnu aldeles skummende blæser hun paa Krigerne den Aand, som pinede hende selv; og i deres af Procestorst endnu brændende Hierter indgyder hun Lyst til at skade, og Frygt for at give efter. For i Mag at opsætte en lang Klage, belave sig de Stridende paa at vende tilbage til deres Hiem. Under deres flittige Trin forsoinder Veien, og den langt fra dem værende Piller synes at dale og blive lavere.

Langt fra Tummelen offre imidlertid Kanikerne ved Bordet tredive Retter til deres ubetvingelige Hunger. Deres vilde Madlyst, ophidset af dens Formaale, giennemløber alle Vraaer i en understor Paasteg; Tørsten opflammes ved det pirrende Salt; da paa lette Fod det raske Rygte, allevegne udbredende Rædsel, kommer til den forfærdede Cantor, at meddeele ham den gyselige Efterretning om det givne Orakel. Han reiser sig, glødende af Muskat og Galde, og nu vil ogsaa han raadspørge Sibyllen. Forgiæves sukker Evrard over det forladte Maaltid. Han selv bringes af det overlegne Antal til Gitteret. Ad det bøiede Rækværks snævre Vendinger komme de Trapperne op, og til den Skranke, hvor Barbin uafladeligen uddeelende slette og gode Bøger, sælger Forfattere til de forbivandrende, for hvad Priis det skal være. Der kommer Cantoren med stort Bulder, og skaffer sig Plads; i det ulykkelige Øieblik, da, dreven af lige Mod, Prælaten med hans Trop med larmende Trin nedstege ad Palladsets krumsnoede Trappe. Begge Rivaler, standsende hinanden i Farten, maale med Øinene

hinan-

hinanden, betragte hinanden, beskue hinanden. En lige Rasen bemestrer sig begges Barm. Saa sees tvende grumme Tyre, henrevne af Iversyge, nær den stolte bredpandede Qvie; hver Dag glemme de Græsgang og Eng; ved hinandens Beskuelse optændte, rasende, og allerede med bøiede Pander, true de med Øinene hinanden. Men Edvrard, af en Hændelse truffen af Boirudes Albue, kan ei længer tæmme sin bittre Urolighed. Han løber ind til Barbin, og med forbittret Arm bemægtiger han sig af den store Cyrus et særskilt Bind, og udslænger mod Degnen den frygtelige Tome. Boirude undflyer Slaget; det skrækfulde Bind skaver ham hen ad Ansigtet, og hvislende flyver det hen at ramme lige paa den ulykkelige Sidracs Bug. Oldingen, slagen af den græsselige Artamene, falder ved Prælatens Fødder, uden Puls og uden Aande. Hans Folk troer ham død, og overiilet troer enhver sig rammet af det Slag, af hvilket man seer ham nedkastet. Strax fremstille sig tyve Helte mod Evrard; for at udholde dette Anfald vandre Kanikerne frem. Tvedragten seirer, og giver ved et Skrig i Luften det

rædsommelige Signal stil den sørgelige Kamp. Til den fraværende Boghandlers gaaer enhver ind; alting blandes. Bøger styrte ned over Evrard, som en Hagl, der i en Have med vældige Slag nedfælder de frugtbare Greenes fremvoxende Hæder. Enhver væbner sig, som han kan, med den Bog han treffer paa. En tager Elskovens Forordning; en anden dens Seierværks; en tager den eeneste Jonas, som nogensinde er seet indbunden; en anden Tasso paa fransk, der glemtes i Fødselen. Barbins Discipel, Fuldmægtig i hans Boed, sætter sig forgiæves dette gothiske Raserie imod. Bøgerne, uden Valg hovedkulds udkastede, flyve til alle Sider paa den bestøvede Trappe. Der, næst ved en Guarini falder en Terentius til Jorden; der støder Xenophon i Luften mod en la Serre. O, hvor mange mørke Skrivter, ukiendte Bøger, bleve ei paa denne store Dag uddragne af Støvet. I uddroges deraf Almerinda og Simander, og du Pøbelens Væmmelse, ubekiendte Caloander; greben i din Hvile, siger man, af Munken Gaillerbois, saae du da Lyset for første Gang. Ethvert Slag efterlader

paa

paa eens eller andens Hud en blaa Bugle. Allerede meere end een Kriger klager over Lemlæstelse. Af en tyk le Vayer omstyrtes Giraut. Marineau saaret i Skuldren af en Brebeuf, føler i den heele Arm en bitter Smerte, og forbander hans for Folk i Provindsen saa kiere Lucan; en Pincheme i Quart har længe bragt den forvovne Dodillon til at blegne, og giort ham beklemt om Hiertet. I Stridens største Heede røres Capellanen Garagnes Pande af en Heltedigtet Charlemagne, og (o undersulde Virkning af Digtets Vers!) færdig at sove ind, gaber han og lukker sine Øine. Clelia er nedfældende for mere end een Kriger. Ti Gange rammet af hende, staaer sig endnu Girou tapperligen; men alting viger for Kanikens Fabri Kraft. Denne Kriger er i Kirken opfostret til Klammerier; vældig er han af Legem, rædselfuld af Aasyn, og aldrig brugte han Vand i sin Viin. Han cene nedfælder baade Guibert, og Grasset, og Bassisten Gorrillon, og den fistulerende Grandin, og den behagelige Garbais, og den slaue Guerin. Derpaa forvilder sig Cantorernes frygtsomme Skare, og opsøger igien

Veiene hiem. Saa flygter en brægende Skare af forfærdede Lam ved Synet af en Ulv, de omliggende Markers Rædsel; eller saa frelste sig med Flugten paa Xantes Marker Trojanerne, søgende Skiul under deres Taarne. Da henvender Brontin denne Tale til Boirude: Berømmelige Korsdrager, ved hvilken vore Bannere aldrig i vor Marche have giort noget Skridt tilbage. Een eneste Kanik triumpherer over Prælaten; skal han for vore Øine udslette Messeskiortens Skin? Nei, nei; for at beskytte dig for hans frygtelige Haand benytte du dig af mit Legems fordeelagtige Tykkelse. Kom, og under denne Skandse lade du denne Quinaut, som jeg her har i Haanden, springe frem paa den stolte Kriger. Med disse Ord rækker han ham det kiælne og ømme Værk. Degnen, kaagende af Mod og Nidkiærhed, tager det, skiuler sig, nærmer sig, og lige imellem Øinene slaaer den forvovne Athlet ham med dette ædle Skrivt. Men denne Storm er for ringe til at faae ham til at vakle. Kraftesløs blødner Bogen mod hans Hoved. Kaniken seer dem, optændt af Vrede: Tøver, siger han, feige og snedige

Par,

Par, og dømmer om min Haand, uerfaren i store Bedrivter, kaster mod mine Fiender en Bog, som saaledes blødner. Ved disse Ord griber han en gammel Infortiat *), endnu tykkere ved Accursis og Alciats Syner, et unyttigt Sammenskrab af gothisk Skrivt, hvis Bind bestaaer af fire ilde foreenede Fiæle, og til Halvdeelen omgiven med et gammelt sort Pergament, hvorpaa hang ved trende Søm Levningen af Spænderne. Paa den Hylde, som bærer den ved Siden af Avicenna, skulde tvende af de stærkeste Dødelige med Møie rive den fra Steder. Dog hæver Kaniken den uden Vanskelighed, og lader paa det blege og alt halvdøde Par, med begge Hænder denne rædsommelige Torden nedstyrte; saavel af Træet, som af Sømmene knuste og forrevne maale Krigerne Jorden ved dette Stød, og længe, langt fra Valpladsen rulle de ned af Trapperne.

Ved det skrækkende Syn af deres uformodentlige Fald, udstøder Prælaten et Skrig, som giennemtrænger Skyen. I sit Hierte forbander han Stridens Gud, og ved dette Støds Rædsel

*) En særdeles tyk juridisk Bog.

viger han sex Skridt tilbage; men snart gienkaldende sin gamle Tapperhed udstrækker han af Mantelen sin hevnende Høire. Han gaaer, og med hans helligen fremrakte Fingre velsigner han de forbigaaendes dobbelte standsende Række. Han veed, at Fienden, som denne Omstændighed vil bestyrtse, siden opreiste paa deres Veen ei vil vove at vente det; og allerede seer han hele Pøbelen for hans Skyld bragt til Forbittrelse, tilraabe de Stridende: Knæler I vanhellige. Cantoren, som langtfra seer Stormen nærme sig, søger omsonst i hans nedslagne Hierte efter Mod. Hans Stolthed forlader ham, han bæver, han viger, han flyer. Langs med den hellige Muur følger ham hans Skare. Alle forvilde sig derpaa, men ingen undgaaer; overalt følger og opsnapper dem hans seirende Finger. Evrard allene som klogeligen er undkrøben i en Afkrog, troer sig i Skiul for den hellige Uforskammenhed. Men Prælaten giør mod ham en behændig Marsche; han giver Agt paa ham med Øinene, og holdende sig til den høire vender han med eet om til den venstre Side, og med lykkelig Arm velsigner han pludseligen den forvirrede

virrede Kriger. Kaniken, overrumplet over dette dræbende Lyn, snoer sig, og løster forgieves sit rebelliske Hoved. Paa de skiælvende Knæe falder han ved dette Syn, og yder Angsten det, han skyldede Ærbødigheden.

Strax gaaer Prælaten fuld af sin Hæder ind i Templet, at nyde de søde Frugter af hans hellige Seier; og Kanikerne, straffede for deres forsængelige Anslag, vende forvirrede og velsignede tilbage hiem.

Siette Sang.

Medens alting sammensværger sig til denne hellige Krig, hører den oprigtige Fromhed, som da havde draget sig tilbage til Alperne, i sin dybe Ørk de sørgelige Raab, som hendes inden Parises Mure skiulte Undersaatter udstøde. Strax forlader hun sit guddommelige Tilflugtsted; Troen gaaer med trygge Skridt foran hende, Haabet med sit glade Aasyn understøtter og ledsager hende, og Barmhiertigheden med sin Pung i Haanden følger hende. Hun flyer hen-

til Paris, og med hellig Kiækhed kommer hun for Themis Fødder at frembringe denne Klage: Jomfrue, du de Ondes Rædsel, mine Altres Understytterske, du som med din Vægtskaal i Haanden afveier alle Dødelige! Skal jeg aldrig komme i dine velgiørende Arme uden for at udstøde Sukke, og begræde mine Ulykker. Det er da ei nok, at Kyskleriet, dine Love til Trods har paataget sig baade mit Navn og min Røst; at dets giærrige Hænder søger under dette hellige Navn at frarøve mig alle Biskopstave, Cardinalshuer og Thiarer? Skal jeg endnu see hundrede andre rasende Uhyrer grummeligen ødelægge mine Stater, hvis Herredom hun har for dine Øine taget i uretmæssig Besiddelse? I mit opstaaende Riges stormfulde Tider løb man fra Daaben til Martyrkronen. Opfyldt af mit Navn aandede da ingen uden mig; den Troende, opmærksom paa sin Lovs Forskriver, og flygtende bort fra Forsængelighedernes farlige Lokkemad, kaldet til Æren, modtog den ei uden tvungen dertil. Disse Hierter, som Bødler ei bragte til at gyse, vare færdige til at udbryde i Sukke ved Tilbudet af en Kirkens Værdighed;

og

og uden Frygt for Besværligheder ilede de i mine guddommelige Spor, at søge Himlen tvært igiennem Torne. Men efterat Kirken for de Dødeliges Øine med sit Blod overalt havde sammenlimet sine Altre, fulgte paa Uveirene det farlige Havblik; en nedrig Lunkenhed undertvang Modet, den brændende Nidkiærheds Heede kiølnedes; under Syndernes Aag segnede Troen; Munken afrystede Haardugsskiorten og det haarde Belte, den lade Kanik lærde at giøre intet; Prælaten, ved Kneb kommet til sin Værdighed, forstod intet uden at misbruge en stor Indkomst, og isteden for al Dyd indsluttede han sin Bispestav og Hue i en Karet. Ærgierrigheden forjog overalt Ydmygheden, og husede Forfængeligheden i Munkekappens Smuds. Da var Eenigheden forjaget af alles Hierter; Tvedragten indført i mine hellige Klostre, byggede der af mine Skatte sine sikkreste Vaabenhuse, og drog alle mine Undersaatter hen til Domstolene. Forgieves satte jeg mine Bønner imod dens Rasenheder. Den Formastelige vandrede for mine Øine under mine egne Faner. Til Elendighedens Fuldbyrdelse kom en Dynge falske

Lærere

Lærere at smiggre Synderne med bedragerske Taler. Besmittende Sielene med asskyelige Læresætninger, vilde den bringe Gud selv til at bifalde alle Forbrydelser. En Trældoms Frygt indtog Barmhiertighedens Sted; den Trang til at elske Gud agtedes for en Nyhed, og enhver vedligeholdende for mine Fødder sin Ondskab, medbragte ingen anden Dyd, end Bekiendelsen af sine Misgierninger.

For at undgaae Skiændselen af disse sorte Angreb, gik jeg bort at søge Stilhed i Frostens Egne. Paa de af evig Jis omhyllede Bierge, hvor Vintren aldrig gav Plads for nogen Vaar; men lige ind til mine helligede Ørkners Nat satte mine Ulykkers Bulder Luften i lydende Bevægelse. Endog i denne Dag har en alt for sandsærdig Røst bragt mig en sorgelig Ulykkes Tidende. Jeg underrettes om, at i dette Tempel, hvor den helligste blandt alle Konger helligede den heele Frugt af hans gudfrygtige Bedriver, og udmærker for mig sin pragtfulde Gavmildhed, træder den uforsonlige Tvedragt og den ærelose Bløbhed Love, Ære og Pligt under Fødder, og i mit Navn tilegne sig den uind-

skræn-

skrænkede Magt. Vil du, o Syster, taale en saa sort Handling? Hvad? dette Tempel ved dine Dørre opreist til min Hæder, hvor engang jeg tildrog mig alle Dødeliges Ønsker, skal være den skiændige Valplads for deres Fægtninger. Nei, nei; min Hevn maa omsider bryde løs, længe nok, alt for længe smiggre Straflosheden dem; tag dit Sværd, styrt dig over de formastelige, og kom for de Dødeliges Øine at retfærdiggiøre Himlen.

Saa talede til sin Syster den ophidsede Jomfrue, hendes Øines Ynde brænder med en reen Ild; uden Forhaling lover Themis hende sin Hielp, og tiltaler hende med trøstende og opmuntrende Ord saaledes:

Elskede, guddommelige Syster, hvis hielpsomme Hænder saa ofte have aftørret den Elendiges Taarer; hvi overgiver du dig selv til den heftige Bedrøvelse, og søger uden Grund at giøre dine Ulykker større? Forgieves sagtnes dine Undersaatteres Iver; din Kirke er befæstet saa den evig skal bestaae, og aldrig skal Helveds mørke Bulder formaae at rygge dens faste Grundvolde. I Strid, i Forvirringer, i Trætter

ter skal dit Navn, endnu stedse elsket, leve i dine Troendes Barm. Troe mig, endog paa dette Sted, hvor man vil nedtrykke dig, er den Forvirring, som nedslaaer dig, let at stille. Og til der at kalde den saa sørønskede Fred tilbage, vil jeg aabne dig, o Syster, en sikker Vei. Laan Øret til mine Ord, og dæmp dine Sukke. Nær dette berømte dig saa kiere Tempel, hvor Himlen for dig var saa gavmild paa Jertegn, ei langt fra det Slot, hvor jeg afsiger mine Orakler, er en stor Plads, hædret af Dødelige, og alle Timer omgivet af underdanige Clienter; der under mit ærefulde Purpurs prægtige Byrde vaager en ulignelig Mand over min Æres Vedligeholdelse; det er Arist *), som Himlen og Ludvig har valgt til at bestyre min Vægtskaal, og uddeele mine Love. Ved ham seer jeg den fiendtlige Chicane forgiæves at hyle i den Domsal, som min Trone bestyrker. Ved ham har Sandheden intet at frygte for Bedragerens Rænker, og den Faderløse er i Tryghed for at opsluges af sin Formynder. Men hvi skal jeg her

*) Det er Lamoignon, hvis Roes Boileau her udbasuner.

her unødvendigen foremale dig hans Billed? Du kiender det noksom; han er dit Værk; du dannede ham fra hans spædeste Aar, hans uplettede Værd er en Gave af dig. Din guddommelige Lære, indsuet af ham med hans Moders Melk, optændte hans ædle Tænkemaades Iver; ei heller har hans Hierte, som for dig brænder af en saa herlig Ild, med Feighed skiult dette for Verdens Øine; og hans dristige Nidkiærhed, stedse reede til at vise sig, har ei forstukket sig inden et Klosters Skygger. Gaae, min Syster, at opsøge ham; ved dit høie Navn er alting strax i hans hellige Vaaning opladt. Dit Aasyn er kiendt af hans ædle Familie; der holder enhver dine Love, Børn, Systre, Hustrue, Datter; dine Øine ville ved eet eneste Blik giennemtrænge ham, og for at erholde alt behøver du allene at vise dig.

Her tier Themis. Henrykt sø'er Gudfrygtigheden Glæden at oprinde paa ny i hendes roliggiorte Siel. Hun iiler til Ariste, og fremstillende sig for hans Øine taler hun:

Hvad nytter mig, at du paa alle Steder udmærker for mig din Iver og dit Mod, naar

den

den ugudelige Tvedragt ved din Dør fornærmet mig. Tvende mægtige Fiender, af hende forgivtede, inden disse fordum saa hellige, saa vidtberømte Muure, vanhellige skiændigen mine indviede Altre, opfylde alting med Rædsel, Uroe og Forvirring. Gaae, at male for deres Dine deres Brødes Fælhed. Redd mig, redd dem selv for deres egen Rasenhed.

Hun gaaer ved disse Ord. Helten tilbedende bliver tilbage, omgiven med Ild og Lyn. Han fiender den himmelske Jomfrues Glande, og lader i samme Øieblik Cantoren og Prælaten kalde.

Musa, det er nu, at min frygtsomme Aand i sin ophøiede Flugt behøver Ledsagning, for at besynge den Omhu, de ædle Besværligheder, med hvilke en Dødelig vidste at bøie disse stolte Rivaler.

Men snarere er det dig, du, som udførde dette underfulde Værk, dig, Arist, det tilkommer, at undervise vor Alder. Eene du kan foredrage ved hvilken almægtig Kunst du med eet bragte Cantoren til Lydighed; du kiender ved hvilket Raad han fik Capitelet samlet, og bragte

med

med egen Haand Bogstolen tilbage; og hvorledes Prælaten, nøiet med hans Ærbødighed, strax lod den igien borttage af Bænken. Du tale da! dig tilkommer det at oplyse disse Undere. Hvad mig angaaer, saa er det nok for mig, at jeg ved min Stræben har vidst at drive min Opdigtelse lige til sidste Sang, og har af en lumpen Bogstoel giort et andet Ilium! Det være til Ende; thi hvilken Iver der end besieler mig, naar jeg tænker paa den Helt, som jeg endnu skulde beskrive, at jeg skulde tale om dig, saa berøves min forbausede Siel alt Udtryk, forvirres og standser.

Aristo, saaledes er det, naar i denne berømmelige Dommersamling, hvor Themis under din Beskyttelse har taget sin første Glands tilbage; naar en ny Athlet kommer for første Gang der at stride paa Skrankens indsluttede Valplads, ofte uden at du tænker derpaa forvirrer din høie Nærværelse, ved sin alt for vældige Glands, hans frygtsomme Veltalenhed. Den nye Cicero, skielvende, bleeg, søger forgieves sin Tale paa den forvildede Tunge; det er forgie-

ves at han, for at vinde Tid i hans gruelige Forlegenhed, trækker langsomt paa de sidste Ords undseelige Bogstaver; han er raadvild, han stammer, og den bedrøvede Taler staaer der omsider stum for alle de Tilstædeværendes Øine.

De

De Nyeres Fortrin fremfor de Gamle.

(Af Political Magazine, Sept. 1787. S. 697.)

Hi ſunt invidiæ nimirum, Regule, mores,
Præferet antiquos ſemper ut illa novis.

MARTIAL.

Der er et Slags cyniſke Oldinge til, ſom ſtedſe ſkingre os Drene fulde med Roes over de forbigangne Tider, ſom ere hengivne til at anſtille Sammenligninger imellem de Gamle og de Nyere, ſærdeles til de ſidſtes Forringelſe, og ſom finde et Slags miſanthropiſk Fornøielſe i at fremſtille Menneſkekiønnet, ſom vanſlægtende fra Alder til anden, ſaavel i Siels ſom Legems Gaver. Efter diſſe ere alle Videnſkaber i Aftagende, alle Kunſter gaae tilbage, de større

Dyder ere aldeles tilintetgiorte, og Sædeligheden selv nærmer sig sin endelige Undergang. Endog den menneskelige Figur svinder hen i Størrelse, og formindskes i Kræfter; Climaterne ere forandrede, og Aarstiderne blive Aar for Aar umildere; Jorden taber sin Frugtbarhed, og Solen sin Varme. Endskiønt jeg nu er redebon til at tilstaae, at der i nogle enkelte Tilfælde er nogen Grund for disse Klager, og vil, for et Øieblik, villig tilstaae, at de Nyeres Musik ei er suldt saa mægtig i dens Virkninger, som Orphei; at Kong August af Polen, skiont han kunde bøie en Hesteskoe, ei havde suldt saadanne Kræfte som Hercules; at Svanerne have nu mistet deres Evne til at synge; og at man endog i min Tid mærker en kiendelig Aftagen i at lave Bubbert og støbe Hellig-Trekongers-Lys; saa anseer jeg det dog for temmelig let at afgiøre, at Maleriet i andre Henseender er meget urigtigt, og jeg er aldeles overbeviist om, at naar man vilde anstille en upartisk Aiveining af saavel den gamle som den nyere Verdens Fortienester, vilde den sidstes Vægtskaal storligen beholde Overvægten.

Jeg

Jeg vil her ikke indlade mig i en fuldkommen Udvikling af denne vigtige Materie, men vil allene holde mig til at fremsætte nogle faa Argumenter, for at giendrive førbemeldte gamle Skiænderes Meening. Og jeg troer ikke det vil blive nogen vanskelig Sag at vise, at Feilen ligger allene i deres egne miltsyge og fortrædelige Vædsker, og at Verden langt fra at blive værre, er virkeligen meget bedre nu end i gamle Dage. Man undskylde, at jeg ikke bruger nogen methodisk Orden; thi som dette er et Malerie, der bestaaer af mange særskilte Grupper, saa har det intet at sige, hvad Ende vi begynde fra.

Det har ofte forfærdet mig at høre den Paastand alvorligen forsvaret, at Menneskekionnet er meere lastefuldt og ryggesløst i de nyere Tider end det var i Alderdommens Dage. De nyere have upaatvivleligen giort mange mærkelige Fremtrin i Konsterne og Videnskaberne, men jeg finder ikke, at det er saa i Mord, Røverie, Meeneed o. s. v. Det er sandt, at der er en Maade i alle menneskelige Handler, der forandres med Tiderne, hvis Indflydelse kan mærkes i

Lasterne, som i hver anden Ting; men Fortrinnet, tør jeg her frit sige, er paa de nyeres Side. Langt tilbage i Tiden havde man i Lasterne den barbarske og afskyelige Maade, at gaae ligefrem til Værks. Havde en Mand nogen Uvillie til hans Naboe, saa slog han ham for Panden, det første han fandt ham, eller maaskee satte Ild paa hans Huus, og giorde et Brændoffer af ham, hans Kone og heele Familie. Nu er Maaden forandret meget til det bedre. Vi see i Selskabet ingen af disse vilde Bester; nu bærer en Fiende en Vens Ansigt, han viser os i Øinene al Høflighed af Verden, og ødelægger allene vor Agtelse paa vor Bag; han laaner os Penge, om vi ret haardt behøve dem, og kaster os kun i Fænasel, naar vi ere færdige at døe af Hunger; han vilde være den sidste Mand paa Jorden til at hevne sig ved Skud eller Dolkestik; men dersom vi ved hans Foranstaltning blive saa kiede af Livet, at vi selv skiære os Struben over, sikkerligen det er da ikke hans Skyld.

Dog ifald det skulde blive ham nødvendigt selv at være vor Bøddel, som ofte er Tilfældet

fældet især i græsselige Forbrydelser, saasom, om vi ved en Hændelse støde ham paa Ærmet paa Gaden, om vi af en Hændelse spytte paa hans Skoe, eller forstyrre ham i noget privat Anliggende med vore Koner, saa advarer han os paa den høfligste Maade om hans Anslag; siger, at han troer, vi i ethvert Henseende ansee hinanden for Mænd af Ære, og anmoder os allene ved en høflig Seddel, om at komme for at faae en Kugle giennem Hierneskallen.

De Gamle, vi maae tilstaae det, vare mærkeligen nedenfor de Nyere, baade i god Smag, og i god Levemaade. Den Smagens Forfinelse, som røber sig selv ved en sleben Foragt for alle hiemmebehandlede Producter, og en ædel Beundring af enhver Ting, som kun er fremmed, synes virkeligen at være en Egenskab, der er aldeles de Nyere egen. Om en velopdragen britisk Gentleman kan man med Sandhed sige, at han er ingen Nations Landsmand. Han foreener i sin egen Person alle forskiellige Nationers Særmærker. Han taler og klæder sig paa Fransk, han synger Italiensk, han giør Spanierne Prisen stridig i Uvirksomhed, og Tyskerne i Drik;

hans Huus er Græsk, hans Betiente Gother, og hans Huusgeraad Chinesisk. Han vedligeholder den samme Upartiskhed i Religionen, og da han ingen synderlig Aarsag har til at foredrage Confucius for Brama, eller Mahommed, saa har han for alle deres Lærdomme eens Overbærelse.

Men hvor forskiellige fra denne var ei Grækernes og Romernes Caracter. Som Trælle, bundne til deres egne Sæder og Skikke, behandlede de alle Fremmede med Foragt. Og hvad kunde der da ogsaa ventes af dem, som selv vare saadanne Barbarer, at de betegnede alle andre Nationer med dette skiændige Navn?

Der er ingen Dyd, for hvilken de Gamle havde vundet større Anseelse, end deres Patriotisme; kun vil det ved Undersøgelse befindes, at deres Fortienester i denne Artikel ere meget blevne overdrevne. Det er sandt, man finder nogle skinnende Bevise paa denne Dyd hos enkelte; men aldrig var den udbredet, som blandt os, blandt den store Hob af Folket. Portnere og Hyrekudske i Rom og Athenen vare bedrøvelige Ignoranter i Statssager. Der var i

hine

hine Stæder ingen Klubber, hvis Hovedformaal var Constitutionens Reformation. Tømmermænd og Brøelæggere reformerede allene med deres Øxe og Hammer; Skoemagere og Skrædere vare brave nok med deres Læst og Naal, men forstode ikke at ændre paa Regieringen.

Enkeltes Patriotisme blandt de Gamle har maaskee ogsaa faaet meere end sin tilbørlige Roes, og efter en billig Vurdering maatte det befindes, at de Nyere kunne frembringe lige, om ei høiere Exempler paa samme heroiske Dyd. Hvad saa mærkeligt er der, til Beviis, i Themistocles's og Aristids berømte Exempler? De vare bittre Fiender, men glemte deres Trætter, naar Fædrelandet var i Fare, og forenede sig for at forekomme, at det skulde blive et Bytte for Perserne. Vi see jo derimod vore Tiders Statsmænd een Dag at erklære den meest indgroede Afskye og Modbydelighed for hinanden, saavel i deres offentlige, som private Liv, og Dagen efter at give hinanden Haanden for Fædrelandets Bedste, give deres Stemme til hvad det skal være, og bevidne for hinanden den oprigtigste Høiagtelse og Ærbødighed.

Decius, det er sandt, hengav sig selv for sit Fædreland, og opofrende sit Liv vandt en stor Seier over Roms Fiender; men vore Bestyrere gaae langt videre, thi de opofre heele Krigshære af pure Patriotismes Aand. Kort, man maa trøstigen bevidne, at alle de skinnende Exempler, vi læse om i de gamle Historier, finde deres Mage i vore Tiders Aviser.

Og da jeg nu har nævnet Aviser, tillade man mig at anmærke, at disse Tidernes korte Krøniker give hver Dag utallige Prøver paa de Nyeres Fortrin for de Gamle i mange af de nyttigste Konster og Videnskaber. I den ædleste af alle Konster, Lægekonsten, er den Fuldkommenhed, de Nyere have opnaaet, saa stor, at en engelsk Maanedskrivtsamler med Rette har udtrykt sin Bestyrtelse ved at læse i Dødelisterne det store Antal af Folk, som have valgt at døe af saadan eller saadan en Sygdom, mod hvilken man har de usvigeligste og sikkerste Midler. Sikkerligen, der er intet Raad mod somme Folks Daarlighed, som med Haardnakkenhed sætte sig imod at antage Lægedommen, indtil de ere paa en Maade in articulo mortis (i sidste Aandedræt).

dræt). Men man faaer det Haab, at man ei meere skal faae at høre om saadanne bestemte Selvmordere, naar man læser, at nogle af disse vore Dages Æskulaper vælge til Formaal for deres Praxis allene saadanne Patienter, der netop befinde sig i den Uhelbredeliges Forfatning. Een af disse ypperlige Læger har ved et Avertissement kundgiort, at han ønsker, at ingen (hans Ord ere strængeligen exclusiviske) vilde vende sig til ham, uden saadanne, som ere dømte incurable, eller som af Facultetet ere bragte saavidt; opmuntrende derved de Syge, af alle Sorter, først at bruge alle muelige Midler for at vorde incurable, paa det at de saaledes kunne blive qualificerede til af ham fuldkommen at blive helbredede.

Meget analogisk til Lægevidenskaben, er Konsten at reparere den menneskelige Figur. Ogsaa her er de Nyeres skinnende Fortrin ligesaa tydeligt. I denne allernyttigste Konst gik de Gamles Vid ei videre, end til at give Ansigtsfarven en liden udvortes Forskiønnelse. De kiendte intet af den skabende Magt, der strækker sig til at eftergiøre Lemmer og Organer, saavel-

som

som Træk. Culs de ouatte, Kerkhofter, bepudede Fiærsnørlive, Glasøines Indsætning, Tænders Omplantning, ere alle reentud de Nyeres Opfindelser. Og da vi vide for vist, at Mechaniken er nu saa fuldkommen, at man kan bringe en Træmand til at spille en Solo paa Fiolin, spille Schak, gaae, ja frembringe en articuleret Lyd, saa seer jeg ingen Aarsag til at tvivle paa, at vi jo i Tidens Længde vil see artificielle Mennesker løbe omkring paa Gaderne, udføre alle Livets Forretninger, ja opfylde alle Selskabets Pligter ligesaavel, ja meere roeligen, end de virkelige. Naar Konsten at giøre Automater har naaet denne Fuldkommenhed, som vi fornuftigviis maae haabe at ville skee om meget faa Aar, saa kan vi lykønske os selv med mange politiske Fordeele, der maae opstaae af denne beundringsværde Opfindelse. Som der ingen Tvivl kan være om, at denne Menneskeklasses Fortienester vil berettige dem til de høieste Forfremmelser, saa maae vi og vente, at ethvert af Statens Departementer vil blive besat med ærlige og uboielige Embedsmænd; den store Regieringsmaskine vil paa det bedste blive bestyret;

Dom-

Dommerne ville betiene Justicen med den strængeste Upartiskhed, og (hvilket er den nærværende Alders store desideratum) en Trækonge vil sidde ved Tingenes Roer, der vil underholde Kronens Værdighed uden nogen Nationens Omkostning, og med det samme befrie den for al dens ængstelige Frygt i Henseende til hans Rettigheders Udvidelse.

Jeg kunde letteligen udføre disse Betragtninger langt videre; men troer allerede dette nok til at frembringe den fuldkomneste Overtydning om min Sætnings Sandhed.

Over

Over Indbildningskraftens Udsvævelser.

(Af European Magazine, Oct. 1787. S. 300.)

En vis Forfatter, som giør en Apologie for store Geniers Uregelmæssigheder, udlader sig saaledes: "Indbildningskraftens Gaver underkaste Fornuftens Aarvaagenhed dens største Prøvelser, og til at bære disse Gaver med en uvildsarende Stadighed og uforanderlig Ligegang, udfordres en Grad af Styrke og kold Opmærksomhed, som ikke altid følger de største Talenter. Men som Naturen selv synes at have giort Prøven paa Geniets Regelmæssighed vanskelig, saa er det svage Sieles høieste Trøst, at faae fat paa saadanne Udsvævelser, som allene have deres Udspring fra saadanne Evners Overflod, som de aldrig have havt." — Har Forfatteren ei her

ved

ved Feiltagelse sat Indbildningskraftens Gaver, istedenfor Sindslidelsernes Styrke? Uden Tvivl, hvor stærke Sindslidelser ere i Følge med store Evner, som maaskee ofte er Tilfældet, der kan Indbildningskraften forøge deres Kraft og Virksomhed; men hvor Sindslidelserne ere roelige og milde, der skulde Indbildningskraften ei synes at have nogen anden Ledelse end Fornuftens og Betragtningers. Den vilde der sikkerligen volde en evig Krig, og uden Control og noiagtig Paapasning drive Patienten til uendelige Udsvævelser. Jeg bruger ganske egentligen Navnet Patient, saasom Mennesker under Indbildningskraftens Indflydelse ere i egentligste Forstand syge. Graden af denne Sygdom vil staae i Forhold til Indbildningskraftens Magt over Fornuften, og efter dette Forhold stige til meere eller mindre phantastisk Adfærd, men naar Forstanden skulde blive saa reent udslukt, og Indbildningskraften eene herske, da vil Sygdommen blive Galenskab i dens vildeste og reent rasende Skikkelse. Saaledes kunde en af disse Invalider maaskee ganske overgive sig til Sorg, for uretfærdigen at være skilt ved en Trone,

end-

endskiont den arme Mands heele Kald havde været at blive Skolemester. En anden kunde blive idel Glæde, ligesom Horatii galne Mand; og man maatte ansee det for Grucsomhed at helbrede ham. En tredie kunde være lutter Angst, og som man fortæller om en saadan Syg, ei torde adlyde et vist af Naturens jevnlige Bud, for ei at forvolde en almindelig Oversvømmelse.

Indbildningskraftens Virkninger og Grillser ere mangfoldige og uendelige, og som de ei kan bringes i Orden eller System, saa er det høiligen usandsynligt, at nogen vis Lægemethode derimod skulde være at udfinde. Man har i Almindelighed troet, at virkelige Facta maatte med Nytte kunne sættes imod Indbildningskraftens Bedragerier; ved at bibringe Sandserne et føleligt Beviis, og Forstanden en unndgaaelig Overtydning; men jeg har den Tvivl, at Forstandens Evne har lidet at giøre i alle disse Tilfælde, i det ringeste skulde det synes saa, af de to følgende Exempler, der ere ligesaa mærkelige, som vel beviiste.

Fie-

Fienus, i hans besynderlige lidet Skrivt de viribus imaginationis, fortæller efter Donatus Tilfældet med en Mand, som indbildte sig, at hans Legem var voret til en Tykkelse, saa han ei kunde gaae igiennem noget af hans Værelses Dørre. Lægen, som troede, at intet væsentligere kunde helbrede denne hans Indbildnings Vildfarelse, end at vise, at Tingen virkeligen lod sig giøre, foranstaltede, at Patienten med Magt blev bragt giennem een af Dørrene; men denne, betagen af Rædsel, faldt i Agonie, klagede at være knust i Stykker, og døde kort derpaa. — Sikkerlig Forstanden havde her intet at giøre.

Det andet Tilfælde, som det fortælles af van Swieten i hans Commentarier over Boerhave, hændte med en lærd Mand, der havde studeret indtil han faldt paa at troe, at hans Been vare af Glas; i Følge deraf torde han ei vove at staae paa dem, men levede i den dødeligste Angst. Hans Pige, som skulde bringe noget Brænde op paa Værelset, kastede det skiødesløs hen. Hun fik af sin Herre den

alvorligste Jrættesættelse, da denne ei lidet forskrækkedes for hans skiøre Glasbeen. Den rodsige Pige, som tabte al Taalmodighed over hans Uykke, som hun kaldte det, gav ham et Puf med et Stykke Brænde, hvilket giorde ham saa rasende, at han strax reiste sig, og — fra det Dieblik fik sine Beens Brug snukt tilbage. — Var Fornuften her meere med i Spillet, eller var det ikke snarere een blind Drivt, som virkede mod en anden?

Scar-

Scarmentados Reiser

af Voltaire.

Jeg er født i Staden Candia Aar 1600. Min Fader var der Gouverneur, og jeg erindrer, at en maadelig Poet, som var ikke maadeligen haard, hvis Navn var Iro, giorde til min Roes slette Vers, i hvilke han lod mig nedstamme i lige Linie fra Minos; men da min Fader var falden i Unaade, giorde han andre Vers, i hvilke jeg ikke nedstammede uden fra Pasiphae og hendes Elsker. Det var en temmelig lumpen Mand, denne Iro, og den kiedsommeligste Nar, der var paa Øen.

Min Fader sendte mig, da jeg var fiorten Aar gammel, til Rom for at studere. Jeg kom der med det Haab, at lære alle Sandheder; thi indtil da havde man lært mig alt det mod-

satte, som Skik og Brug er lige fra China til Alperne. Monsignor Profondo, til hvilken jeg var anbefalet, var en snurrig Mand, og en af de grundigste Lærde der har været til i Verden. Han vilde lære mig Aristoteles's Cathegorier, og var paa Nippet af at bringe mig ind i sine Yndlingers Cathegorie. Jeg slap netop. Jeg saae Processioner og Besværelser, og nogle Røverier. Man sagde, men meget falskeligen, at Signora Olympia, et Fruentimmer af stor Klogskab, solgte mange Ting, som man ikke bør sælge. Jeg var i en Alder, da alt saadant syntes mig meget moersomt. En ung Dame af meget milde Sæder, ved Navn Signora Fatelo, lod sig det falde ind at elske mig. Hun var opvartet af Hans Høiærværdighed Pater Poignardini, og Hans Høiærværdighed Pater Aconiti, unge Bekiendere af en Orden, som ei er til længer. Hun forligede dem, da hun gav mig hendes Bevaagenhed; men tillige løb jeg Fare for at blive sat i Band, eller forgivet. Jeg reiste, fuldkommen tilfreds med Architecturen i St. Peders Kirke.

Jeg

Jeg reiste til Frankerig. Det var Ludvig den retfærdiges Regierings Tid. Det første man spurgte mig om, var, om jeg vilde have til Frokost et lidet Stykke af Marechallen af Ancre, hvis Kiød Pøbelen havde ladet stege, og solgte for meget godt Kiøb, til dem, som behagede.

Denne Stat var bestandig et Rov for borgerlige Krige, somme Tider formedelst en Plads i Raadet, somme Tider formedelst en Trætte mellem to Pager. Det var meere end tredsindstyve Aar at disse Klammerier, undertiden skiult, undertiden oppustet med Vælde, ødelagde disse smukke Egne. Dette var den gallicanske Kirkes Friheder. Ak, sagde jeg, dette Folk er dog af Naturen milbt; hvo har saaledes kunnet drage det ud af dets Caracter? Det spøger, og det giør St. Bartholomæi Fæster. Lykkelig den Tid da det allene spøger.

Jeg reiste til Engelland. De samme Klammerier opvakte der de samme Rasenheder. Hellige Catholiker havde for Kirkens Beste besluttet, at lade Kongen, hans Familie, og heele Parlamentet sprænges i Luften ved Krud, og at befrie

Engelland fra disse Kiættere. Man viiste mig Stedet, hvor høisalig Dronning Maria, Henrik VIII. Datter, havde ladet meere end fem hundrede af hendes Undersaatter brænde. En Irlandsk Præst forsikkrede mig, at det var en meget god Handling, først, fordi de, man brændte, vare Engellændere, for det andet, fordi de aldrig brugte Vievand, og troede ikke paa St. Patriks Huule. Han undredes for alt over, at Dronning Maria ikke endda var canoniseret, men han haabede, at det snart vilde skee, naar Cardinal Nepoten fik lidt Tid.

Jeg kom til Holland, hvor jeg hos meere phlegmatiske Folk ventede at finde mere Rolighed. Man tog Hovedet af en ærværdig gammel Mand, da jeg kom ind i Haag. Det var den første Ministers Barnewelts skaldede Hoved, en Mands, som havde fortient det beste af Republiken. Rørt af Medynk, spurgte jeg, hvad hans Forbrydelse var, og om han havde forraadet Staten? Han har giort meget værre, svarede mig en Prædikant i sort Kappe; det er en Mand, som troer at man kan ligesaavel blive salig ved gode Gierninger, som ved Troen. De

føler vel, at en Republik kunde ikke bestaae, naar saadanne Meeninger bleve antagne, og at der maa strænge Love til, for at nedtrykke saa forargelige Vildfarelser. En af Landets dybsindige Statskloge sagde mig med et Suk: Ak, min Herre! denne gode Tid vil ikke vare altid. Det er kun ved en Hændelse, at Folket er saa nidkiært. Dets virkelige Caracter er tilbøielig til Tolerancens afskyelige Lære. Engang vil det komme dertil. Man maa gyse ved en saadan Tanke. — Jeg for min Part besluttede indtil denne Billighedens og Overbærelsens bedrøvelige Tid vilde komme, at forlade et Land, hvor Strængheden ikke blev formildet ved nogen Behagelighed; og jeg gik om Bord for at seile til Spanien.

Hoffet var i Sevilla. Galionerne vare komne. Alting aandede Overflodighed og Glade i den deiligste Aarstid. Jeg saae ved Enden af en Allee af Pommerandstræer og Citrontræer en umaadelig stor Paradeplads, omgiven af en Forhøining i Trappetrin, der var bedækket med kostbare Stoffer. Kongen, Dronningen, Infanterne og Infantinderne sadde under en prægtig

Tronhimmel. Lige over for det høikongelige Huuses var en anden, men høiere Trone. Jeg sagde til en af mit Reiseselskab: Dersom denne Trone ikke er Gud forbeholden, saa seer jeg ikke, hvem den kan være der for. Disse uforsigtige Ord bleve mærkede af en alvorlig Spanier, og komme mig dyre at staae. Imidlertid troede jeg, at vi skulde faaet en Turnering, eller en Tyrefægtning at see, da Storinquisitoren viiste sig paa den anden Trone, hvorfra han velsignede Kongen og Folket.

Derpaa kom der en Hær af Munke, som trak op Par om Par, hvide, sorte, graae, med Skoe, uden Skoe, med Skiæg, uden Skiæg, med spids Hætte, uden Hætte; siden kom Bødlen, siden, midt imellem Alguaziler og Grands, omtrent fyrretyve Personer, bedækkede med Sakke, paa hvilke man havde malet Diævle og Flammer. Det var Jøder, som slet ikke havde villet give Slip af Moses; det var Christne, som havde ægtet deres Gudsystre, eller ikke tilbedet Vor Frue af Atocha, eller ikke villet give Hieronymiter-Brødrene deres reede Penge. Man sang i al Andagt meget smukke Bønner, hvorpaa man

ved

ved en sagte Ild brændte alle disse Skyldige, hvorover den heele kongelige Familie syntes yderligen opbygget.

Om Aftenen, da jeg vilde gaae til Engs, kom der to af Inquisitionens Betiente til mig med den hellige Hermandad: de omfavnede mig kierligen, og uden at sige et eneste Ord bragte de mig i et meget kiøligt Fængsel, der var møbleret med en Mattebrix og et kiønt Crucifix. Jeg blev der i sex Uger, hvorefter den høiærværdige Pater Inquisitor sendte hen for at lade mig komme til sig, at tale med ham. Han indsluttede mig nogen Tid i sine Arme med en meget faderlig Ømhed; han sagde, han var ret alvorligen bedrøvet, over at have faaet at vide, at jeg logerede saa ilde, men at alle Værelserne i hans Huus vare optagne, og at han haabede jeg en anden Gang skulde blive bedre modtagen. Derpaa spurde han mig med hiertelig Ømhed, om jeg ikke vidste, hvorfor jeg var der. Jeg sagde Hans Høiærværdighed, at det rimeligviis var for mine Synders Skyld. — Nu da, mit kiere Barn, sagde han, for hvilke Synder da? tael fortroelig med mig. Jeg tænkte mig for-

gieves om, jeg kunde ikke giætte det rette. Han bragte mig kierligen paa Spor derefter.

Omsider erindrede jeg mig mine ubesindige Ord. Jeg slap med Disciplinen og en Mulct af tredive tusinde Realer. Man bragte mig hen at giøre Storinquisitoren min Opvartning; det var en høflig Mand, som spurgde mig, hvorledes jeg havde fundet hans lille Fete? Jeg sagde ham, den var nydelig, og gik hen at skynde paa mit Reiseselskab at forlade dette Land, hvor kiont det end var. De havde havt Stunder at underrette sig om alle de store Ting, Spanierne havde giort for Religionen. De havde læst den berømmelige Biskop af Chiapas Efterretninger, der viiste, at man havde halshugget, eller brændt, eller druknet ti Millioner Vantroe i Amerika, for at omvende dem. Jeg troede denne Biskop overdrev det, men naar man ogsaa nedsatte disse Ofringer til fem Millioner Offere, var det dog noget beundringsværdigt.

Lysten efter at reise forlod mig endnu ikke. Jeg havde tænkt, at ville ende min europæiske Reise med Tyrkiet; vi toge Coursen derhen.

hen. Jeg foresatte mig vel at passe paa ikke at sige min Meening om de Høitider jeg fik at see. Disse Tyrker, sagde jeg til mine Kammerader, ere vantroe Personer, der ei ere døbte, og som følgeligen ere meget grusommere end de høiærværdige Patrer Inquisitorerne. Lader os være tause, naar vi komme til Mahommedanerne.

Jeg kom til dem. Jeg blev besynderligen bestyrtset over at finde i Tyrkiet mange flere christelige Kirker, end der var i Candia. Jeg fandt der endog talrige Munkeflokke, som man frit lod tilbede Jomfrue Maria, og bande Mahomned, disse paa Græsk, hine paa Latin, andre paa Armenianſk. Hvilke gode Folk ere ei de Tyrker, raabte jeg. — De christne Græker og de christne Latinere vare den Gang dødelige Fiender i Constantinopel. Disse Slaver forfulgte hinanden, ligesom Hunde, der bides paa Gaderne, og som deres Herrer give Stokkeprygl, for at skille dem ad. Storvisiren beskyttede den Gang Grækerne. Den græske Patriark beskyldte mig for at have spiist hos den latinske Patriark, og jeg blev i suldt Divan dømt

til

til hundrede Dask under Fodsaalerne, som jeg kunde frakiøbe mig med fem hundrede Sequiner. Næste Dag blev Storvistren stranguleret; hans Efterfølger, der var for det latinske Parti, og ikke blev stranguleret førend en Maaned derpaa, dømte mig i samme Mulct for at have spiist hos den græske Patriark. Jeg var i den bedrøvelige Nødvendighed, ei meere at besøge enten den latinske eller den græske Kirke. For at trøste mig i dette Vanhæld leiede jeg mig en meget smuk Circasserinde, som under fire Dine var den kiælneste, og i Mosqueen den andægtigste Person af Verden. En Nat i hendes Elskovs søde Henrykkelser, og indsluttende mig i sine Arme, raabte hun: Allah, illa, Allah. Dette er Tyrkernes sacramentalske Ord. Jeg troede det var Kierligheds Udtrykke; jeg raabte ogsaa med megen Ømhed: Allah, illa, Allah. — Den barmhiertige Gud være lovet, sagde hun; du er Tyrk. Jeg svarede hende, at jeg velsignede ham, for at have givet mig den Kraft, og troede mig meget lykkelig. Om Morgenen kom Imanen for at omskiære mig; og som jeg giorde nogen Vanskelighed, foreslog Quarterets

Cadi,

Cadi, en Mand af Loven, mig, at lade mig pæle. Jeg reddede mig fra Omskiærelsen og Pælingen ved at betale tusinde Sequiner, og flygtede hurtigen til Persien, med den Beslutning, aldrig meere i Tyrkiet at høre Messen enten paa Græsk eller Latin, og aldrig meere i en Sammenkomst at raabe: Allah, illa, Allah.

Da jeg kom til Ispahan, spurgte man mig, om jeg var for det hvide Faar eller for det sorte Faar? Jeg svarede, at det var mig særdeles ligegyldigt, naar det ellers var lækkert. Nu maa man vide, at Factionerne af det hvide Faar og det sorte Faar deelte den Gang endda Perserne i to Partier. Man troede, at jeg giorde Nar af begge Partier, saa jeg befandt mig allerede strax ved Byens Port plumpet i en hæslig Begivenhed lige under begge Armene. Det kostede mig et stort Antal Sequiner for at reede mig ud fra disse Faar.

Jeg lagde Veien lige til China, ledsaget af en Tolk; som forsikkrede mig, at det var det Land, hvor man levede meest fri og glad. Tartarerne havde giort sig til Herrer deraf, efterat

have

have skiændet og brændt alting; og de høiærværedige Jesuiter Fædre paa den eene, som de høiærvardige Dominicaner Fædre paa den anden Side, sagde, at de der vandt Siele til Gud, uden at nogen mærkede det. Man har aldrig seet saa nidkiere Omvendere; thi de forfulgte hinanden hver i sin Orden. De skrev Protocoller fulde af Calumnier til Rom over hinanden; de behandlede hinanden som Vantroe, og Falskere for ingen Ting. Der var især en græsselig Ueenighed imellem dem, om Maaden at hilse paa. Jesuiterne vilde, at man skulde hilse Fader og Moder paa chinesisk Maade, og Dominicanerne vilde, at man skulde hilse, som Moden var i Rom. Det hændte mig, at jeg af Jesuiterne blev tagen for en Dominicaner. Man gav mig hos hans tartarske Majestæt ud for en pavelig Spion. Det øverste Raad gav Ordre til en Over-Mandarin, som befoel en Sergeant, der commanderede fire af Landets Politiekuægte, at holde mig an, og binde mig i Ceremonie. Efter hundrede og fyrretyve Knæebøielser blev jeg bragt for Hs. Majestæt. Han lod mig spørge, om jeg var Pavens Spion,

og

og om det var sandt, at denne Første vilde komme i egen Person for at detronisere ham. Jeg svarede ham, at Paven var en halvfierdsindstyve Aar gammel Præst, at han boede fire tusinde Mile fra hans Tartaro-Chinesiske hellige Majestæt, at han havde omtrent to tusinde Soldatre, som trak paa Vagt med Parasol, at han detroniserede intet Menneske, og at Hans Majestæt kunde sove i Roe. Det var det mindst bedrøvelige Eventyr i mit Liv. Man sendte mig til Macao, hvor jeg gik om Bord for at seile til Europa.

Skibet, som jeg foer paa, behøvede at forhudes ved Kysten af Golconda. Jeg benyttede denne Tid, for at reise hen at besøge den store Orang-Zebs Hof, hvorom man fortalte Underværker i Verden. Han var den Gang i Dehli. Jeg havde den Fornøielse at see ham den Dag, da han i pragtfuld Ceremonie modtog den himmelske Foræring, som Sherifen af Mecca sendte ham. Det var den Feiekost, med hvilken man havde feiet det hellige Huus Caabach-Bethallah. Denne Kost er et Symbolum paa den guddommelige Kost, som affeier alle Sielens

Ureen-

Ureenligheder. Orang-Zeb syntes ikke at behøve den; det var den gudfrygtigste Mand i Indostan. Det er sandt, han havde myrdet sin Broder og forgivet sin Fader; tyve Rajaer, og lige saa mange Omraher vare henrettede; men dette var intet, og man talede allene om hans Andagt. Man lignede ham ikke uden ved hans hellige Majestæt, den stormægtigste Keiser i Marocco, som afhug Hoveder alle Fredage efter Bønnen.

Jeg sagde ikke eet Ord. Reiserne havde dannet mig, og jeg følede, at det ikke angik mig at dømme mellem tvende høimægtige Monarker. En ung Franskmand, som jeg boede i Huus med, forsyndede sig, jeg tilstaaer det, mod Ærbødigheden saavel mod den indianske, som mod den maroccanske Keiser. Det faldt ham ind, meget ubesindigen at lade sig forlyde med, at der i Europa var saare gudfrygtige Regentere, som bestyrede deres Stater vel, og gik endogsaa flittig i Kirke, uden dog at myrde deres Fædre og Brødre, og uden at afhugge deres Undersaatteres Hoveder. Vor Tolk oversatte paa Indiansk den unge Mands ugudelige Tale.

Under-

Underviist ved det foregaaende lod jeg hurtigen mine Kameler sadle; vi reiste, Franskmanden og jeg. Jeg har siden faaet at vide, at den store Orang-Zebs Betiente kom endnu samme Nat for at tage os; de fandt ingen uden Tolken; han blev henrettet paa en offentlig Plads, og alle Hoffolkene tilstode, uden Smigger, at hans Død var meget retfærdig.

Jeg manglede endnu at have seet Afrika, for at have nydt alle vort Continents Behageligheder. Mit Skib blev taget af Negercorsarer. Vor Capitaine istemmede en høi Klage. Han spurgte, hvorfor de saaledes overtraadde Folkerettens Love. Negercapitainen svarede: I have en lang Næse, vi have en flad; eders Haar er ganske lige, vor Uld er kruset; I have en askefarvet Hud, og vor er af Farve som Ibenholt; følgeligen bør vi, efter Naturens hellige Love stedse være Fiender. I kiøbe os paa Torvene i Guinea, ligesom Lastdyr, for at lade os trælle i, jeg veed ikke hvilket, ligesaa moisommelige, som latterlige Arbeider. I tvinge os ved Tampe af Oxehudsremme til at rode i Klipperne, for deraf at hente et Slags guult

Støv, som i sig selv duer til ingen Ting, og er langt fra ikke saa meget værd, som en god ægyptisk Løg. Naar ogsaa vi møde eder, og ere de stærkeste, giøre vi eder til vore Slaver; vi lade eder pløie vore Marker, eller vi skiære Næse og Øren af eder.

Man havde intet at svare til en saa forstandig Tale. Jeg gik hen at pløie en gammel Negerindes Ager, for at frelse min Næse og mine Øren. Man kiøbte mig løs efter ect Aars Forløb. Jeg havde seet alt hvad smukt, og godt, og beundringsværdt, der var paa Jorden; jeg besluttede nu ikke at reise for at see andet end mine Penater. Jeg kom hiem, jeg giftede mig, jeg blev Hanrei, og jeg saae at dette var den behageligste Tilstand i Livet.

Forsøg over Følelserne,

skrevet af en Dame.

(Af Politic. Magaz. Jan. 1787, Side 52.)

Det er en almindelig Iagttagelse, at vi her i Verden meere behøve Trøst end Fornøielser. Smerte, Sygdom, Tab, Vanheld, Sorg af ethvert Slags, ere saa tæt udsaaede paa Livets Bane, at de, som have forsøgt paa at finde Veien til at blive lykkelige, have i Almindelighed anvendt mere Opmærksomhed paa at finde Midler til at udholde det Onde, end paa at søge det Gode; ja mange ere gaaede saa vidt, at de have anbefalet Føleslæshed, som Sindets ønskeligste Forfatning, i den Formeening, at det Onde (eller Skinnet deraf) saa ganske har Overherredommet, at det Gode almindeiig talt

ei er tilstrækkeligt til at holde Vægten derimod, og at vi derfor, ved at formindske Følelsen af begge, skulle vinde i det heele, og kiøbe bestandig Tilfredshed, og Frihed for al Angstning, ved at opgive Fornøielser, som stedse ere uvisse, og som ofte lede til de alvorligste Lidelser: og dette, naar vi tage alle Omstændigheder sammen, har man troet at ville blive et ønskeligt Bytte.

Efter samme Grundsætning har man givet de Unge, de Glade, de Lykkelige den strængeste Advarsel, for at lære dem — at blive maadelige i deres Tragten og Ønsken, paa det at de kunne undgaae Smerten af deres Vanheld, naar de ikke skulle blive heldige; at dæmpe den Fornøielse, de maatte finde i Nydelsen af hvert Gode, som de ere i Besiddelse af, ved stedse at holde sig til Tanken om dets Uvished; at svække deres Hierters bedste Tilbøieligheder, for at betrygge dem mod den Smerte, de siden kunde foraarsage; kort, at skille dem ved det Gode de kunne nyde, af Frygt for det Onde der kunde følge; hvilket alt nogenledes ligner den Advarsel, man kunde falde paa at give et Menneske, til stedse at holde sine Øine lukkede, som den

sik-

sikkerste Vei til at undgaae at see ubehagelige Formaale.

De, paa den anden Side, som ere i nogen bedrøvet Forfatning, anvises til at moderere deres Sorg ved Betragtningen om, at de forud kiende Uvisheden af alt det Gode, de besidde — at intet er hændet dem, som jo er Menneskehedens almindelige Lod, at det Onde bestaaer især i den Meening, de have derom; at det, som beroer paa dem selv, kan dog ikke smerte dem uden formedelst deres egen Skyld, og deres Bedrøvelse kan ei giøre Tingene bedre end de ere.

Hertil har man lagt mange andre Betragtninger af samme Slags, som rimeligviis intet Menneske under Følelsen af nogen virkelig Kummer har givet den ringeste Opmærksomhed, og som, naar man tilstaaer dem deres høieste Kraft, kunne blot bringe den Klagende til Taushed, og lede Sindet til en Følesløsheds Tilstand, men kunne aldrig give den ringeste Grad af Trøst eller Lyksalighed.

For at bestemme, om dette virkeligen er Veien til at giennemvandre Livet lettest, og

med den største Tilfredshed, kan det ei være unyttigt at undersøge, i hvad Sindsforfatning et Menneske kunde være, naar man forudsætter, at Mennesket virkeligen havde opnaaet den Føleløshed baade for Smerte og Glæde, der er forestillet, som saa ønskelig: jeg taler om en Siel, der er i Besiddelse af sine fulde Evner og Færdigheder, og er i Stand til at bruge dem; thi nogle kan der være, som af naturlig Mangel paa Evne, eller ved forsømt Opdragelse, virkeligen ikke ere i Stand dertil, og som kan døse hen igiennem Livet, neppe følende, frygtende eller haabende nogen Ting, uden for det nærværende Øieblik. — Men anseer nogen disse for de lykkeligste Mennesker, da er Enden paa Argumentet,

"At Mennesket i Lykke viger Dyret,
"Og Dyret Ormen, Ormen Stok og Steen." *)

Og neppe synes det muligt, at tiltroe nogen fornuftig Skabning (udenfor Lidenskabens umiddelbare Indflydelse) at kunne herom virkeligen være saa overtydet, at den vilde ønske, at bortbytte

*) In happiness the beast excells the man,
The worm excells the beast, the clod the worm.

bytte sin Plads paa Væsnernes Trappe med Dyrets eller Steenens.

Naar vi da forudsætte et Sind, som er i fuld Besiddelse af dets Evner, er det da muelig at troe, at Veien til at nyde Lyksalighed, ja endog Fred, skulde være den, at forekomme Evnernes Virksomhed? Dersom udtrykkelig Smerte eller Glæde tages bort, dersom af alle de Gienstænde, som tilbydes Sindet, intet derpaa giør noget Indtryk, vil det derved blive tilfreds? Sikkerligen langt fra. Tvertimod, det vil sønderslides af Ønsker, som intet Formaal finde at fæste sig til; det vil i sig selv føle Evne og Bequemhed til at modtage Lyksalighed, men findende intet at blive lykkelig ved, ville disse selvsamme Evner giøre det elendigt. Uden nogen Bevæggrund til Virksomhed, uden Formaal at tragte til, vil enhver oprindende Dag vise det et Øde, som det finder umueligt at opfylde med nogen Ting, der kan give Fornøielse; og enhver Morgens Ønsker være, at Dagen var forbi, skiønt der er ingen Udsigt til, at den følgende vil frembringe noget meere tilfredsstillende.

Skulde det være mueligt for nogen, virkeligen at være komne til denne Tilstand, da ville vi see ham, isteden for at finde det en Roeligheds og Tilfredsheds Tilstand, kied af sig selv, og alt hvad der er om ham, ulykkelig uden noget at klage over, og uden Haab til nogen Forandring deri, siden han intet bestemt Ønske kunde have, ved hvis Opfyldelse han kunde love sig selv nogen Glæde.

Men, til Menneskehedens Lykke, er en Tilstand som denne ei for nogen Tænkende at komme i; og de, som sætte deres Begreb om Lyksalighed i blot Frihed for Lidelser, maae henvises til at misunde Markens Dyr deres Lyksalighed; thi Menneskets er dette ikke.

Det er virkeligen saa, at de, som pludseligen ere udslupne fra en umaadelig Lidelse, og ere bragte tilbage til Lise, baade for Siel og Legem, kunne da føle meere Glæde af denne Lise, end de vilde have følet ved den største virkelige Fornøielse; men denne Glæde vil ikkun være let forbifarende, da den eene reiser sig af en Sammenligning med overstandne Lidelser, hvis Følelse hurtigen tabes, og saasnart Sielen

kom-

kommer igien i sin naturlige Stilling, føler den igien Savnet af den Fornøielse, for hvilken den er til, og bliver ulykkelig, ei af nogen positiv Lidelse, men eene af Mangel paa Lyksalighed.

De, som finde Behag i Argumenter, der ei svare til nogen anden Hensigt, end blot den, at ove deres Vittighed, kunne moere dem selv med at disputere om, enten denne uslukkelige Tørst efter Lyksalighed er en virkeligen ønskelig Gave, eller om det havde været lyksaligere for Mennesket, at have været skabt uden denne Siels Virksomhed, der driver det uafladeligen til at søge om nogen Fornøielse; men for dem, som føle Styrken af denne Trøst, er det sikkerligen en mere vigtig Artikel at undersøge, hvorledes den best kan fyldestgiøres, og om det ikke er mueligt at ordne de Tilbøieligheder, som ei kan undertrykkes, og, ved at vende dem til de rette Formaale, finde i dem en Kilde til Lyksalighed, som, skiønt den aldrig kan forekomme Lidelser, eller tilintetgiøre Følelsen af dem, dog kan føles tilligemed dem, og i høi Grad tiene til Modvægt mod deres Virkninger.

Det maae, troer jeg, tilstaaes, at enhver, som giør Betragtninger over sin egen Tilstand, vil finde, at den har sine Fornøielser og sine Ubehageligheder, da ublandet Lykke eller Ulykke ei er bleven dette Livs Lod, men er en tilkommende Tilstand forbeholden. Livets Lykksalighed maa derfor skattes efter det Forhold, dets Glæder staaer i mod dets Sorger; og dersom det, som vi tilforn have anmærket angaaende Sielens Tilstand, er rigtigt, saa vil ei den befindes at være den lykkeligste Mand, som har de sætreste Sorger, men den hvis Glæde høiest overveier Sorgerne.

Det skulde derfor være vort Øiemeed i Lyksalighedens Stræben, ei at betvinge Følelsen af Lidelserne, da det er umueligt; at undertykke vore Længsler eller vort Haab, da det (om det var mueligt) vilde allene fornedre vor Siel, ei giøre den lykkelig; — men at dyrke enhver af de Sielens Evner, som kunne blive en Kilde til uskyldig Fornøielse; at stræbe, saavidt giørligt, at holde Sielen aaben for Glædens Følelser, isteden for pludseligen at forkaste dem alle, fordi vi ei netop kan nyde alt hvad

vi

vi ønske; for alting at forsikkre os selv om vedvarende Fond af sande Fornøielser, der kunde erstatte de Bedrøvelser, vi ei kan afvende; og at giøre os, ei følesløse, men lykkelige midt iblandt dem.

Det er aldeles vist, at intet kan tilfulde have saadan Virkning, uden Religionen og den herlige Udsigt, den tilbyder vort Haab. — Den er den eneste Grundvold for en varig Lyksalighed, den eneste Kilde af aldrig feilende Trøst. Saa længe vore bedste Tilbøieligheder ere fæstede paa nogen Ting her i Verden, maae de stedse give os Smerte, saasom de intet ville finde, der aldeles kan tilfredsstille dem; men naar de engang ere fæstede paa en uendelig Fuldkommenhed, som deres sidste Formaal, vil deres underordne Yttringer give mange Kilder til Glæde og Behageligheder, og underholdes saaledes med Hensyn baade paa den nærværende og tilkommende Lyksalighed.

Det synes selsomt at anmærke, at der er saa, om nogen, i Verden, der nyde alle de Velsignelser, som ere ham forundte, og giøre deres Tilstand i Livet saa lyksalig, som den

kunde

kunde væee. Naar de egennyttige Lidenskaber nyde en overdreven Eftergivenhed, maa dette stedse blive Følgen; thi ingen kan være lykkelig, naar han giør andre elendige.

Hvo, som besidder nogen Grad af Magt, fra den største Monark paa Tronen til Herren af den mindste Husmands Hytte, maa i Henseende til sin Lykke dependere af dem, over hvilke hans Magt skal udøves, og enten han vil eller ei, tage Deel i de Lidelser han virker, og føle den Mangel paa Tilfredshed, som han kunde have nydt ved en anden Anvendelse af hans Magt.

Sandheden af denne Anmærkning er bragt i Erfaring af alle dem, som nogensinde have lagt an paa at kiøbe deres egen Lyksalighed med Bekostning af andres. Men endog, hvor dette ikke er saa, hvor Hensigterne ere gode, og Livets Forlystelser ikke forbittrede ved Følelsen af nogen Brøde, hænder det ofte, at Vanheld bringer til Leede; de Fornøielser, som ventedes, fandtes ikke, og derfor bleve de, man fandt, skattede under deres Værd. Sindet blev ufyldestgiort, og søger om Aarsager til at retfærdiggiøre sig, for at

det

det saa er. Saadan en Forfatning kan forgiste enhver Fornøielse, 'ægge uendelige indbildte Plager til dem, som uundgaaeligen maae træffes paa Livets Bane. Gradeviis tabes Sielens Virksomhed; enhver Sorg synes uudstaaelig, enhver Vanskelighed uovervindelig; intet Formaal synes værdt at tragte efter, og Livet selv bliver til en Byrde.

At være paa Vagt mod de sørgelige Virkninger, som Vanheld ere i Stand til at have paa Sielen, er af yderste Vigtighed paa vor Vandring giennem Livet, for at giøre den mednogen taalelig Grad af Trøst eller Tilfredehed; thi Vanheld maae, meere eller mindre, være alles Lod.

Paa vor første Indtrædelse i Verden, naar Indbildningskraften er virksom, Tilbøieligheederne varme, og Hiertet fremmet for Bedragerie, følgelig og for Mistanke, hvilke yndige Lyksaligheds Drømme dannes da ei! Hvad end Gienstanden, er, i hvilken man da meener denne Lyksalighed at bestaae, saa forfølger man den med Hidsighed; — den Glade og Tankeløse søger derefter i Adspredelse og Tidsfordriv; den

Er-

Ærgierrige i Magt, Berømmelse og Ære; den med mildere Lidenskaber i Kierlighed og Venskab; men hvor saa ere de, som i noget af disse Formaale finde den Lyksalighed, de ventede.

Forlystelse, Berømmelse ꝛc., endog naar de i nogen Grad opnaaes, efterlade stedse en Tomhed i Sielen, som stedse minder Besidderen, at dette er ikke den Lyksalighed, han var til for; og endogsaa de bedste Tilbøieligheder foreenes letteligen med utallige Vanheld, og frembringe ofte de alvorligste Nag. Det umistænksomme Hierte danner sig Forbindelser, førend Forstanden er i Stand til at dømme, enten deres Gienstande ere saadanne, som ere qualificerede til at giøre det lykkeligt eller ei; og ofte hænder det, at den sørgelige Sandhed ei opdages, førend Tilbøieligheden er kommen for langt til at kunne kaldes tilbage; og da kunne Ubehagelighederne blive til vedvarende Sorg.

Men det er unødvendigt at opregne de Ubehageligheder, som i Almindelighed følge Ungdommens Stræben; og virkeligen, Udsigten er for bedrøvelig til at man længe skulde opholde sig ved den. Hensigten ved at nævne dem, er

allene

allene, at advare mod de Virkninger, den kan frembringe.

Indbildningen har malet en Gienstand, som maaskee ei er at finde i denne Verden: Gienstanden findes aldrig; men skal vi deraf slutte, at ingen Gienstand er værd at søge, og synke hen i en ligegyldig, en Uvirksomheds Tilstand, i hvilken vi maae blive kiede af os selv, og af heele Verden.

De Unge ere for tilbøielige til at indbilde sig, at deres Hiertes Lyster ville blive dem en Kilde til idel Glæder; — de, som ere komne længer frem i Livet, ere for tilbøielige til at løbe an paa den modsatte Yderlighed. De førstes Vildfarelse, naar man ogsaa betragter den i dens værste Lys, frembringer nogen Glæde, saavelsom Smerte; de sidstes tiener allene til at sprede en Taage over enhver Fornøielse, og kan ei frembringe noget andet end Smerte; den leder til de sørgeligste Følger, da den sigter til at giøre vort Selv til vort eneste Formaal; og det Hierte, som denne Egenskab opfylder, maae stedse være udygtigt til Dyd, som til Lyksalighed, og fremmet for alle Hengivenheds eller

Vel-

Velvilligheds Glæder, uden hvilke den lykkeligste Tilstand i denne Verden maa være ækel, da de derimod maae blive Kilder til mange Glæder, endog midt i de tungeste Gienvordigheder.

I enhver Livets Tilstand, trods alle Vanheld, burde disse elskes og opmuntres; thi om de end ikke stedse give saadanne Glæder, som Ungdommens romantiske Indbildning havde malet sig, de vil dog stedse meddeele saadanne, som ellers ei findes i noget i denne Verden; og sikkerligen de ere nødvendige for at oplive enhver Fornøielse.

Jeg nævner en Hengivenheds og Velvilligheds Siels-Beskaffenhed sammen, fordi jeg troer, at naar de ere sande, kan de aldrig skilles fra hinanden; og maaskee ere de Vanheld, vi saa ofte høre klage over, undertiden avlede af Feiltagelser i dette Stykke; thi der er en egennyttig Tilbøielighed, som ofte usurperer Venskabs Navn, skiønt det virkeligen er noget dersra heel forskiælligt. Det er en Hengivenhed, som den en Musikus føler for sit Instrument, eller en Konstner for hans Malerier og hans Statuer; — denne Hengivenhed er ei fæstet til Gienstanden

den selv, men eene til den Glæde man føler derved. En saadan Hengivenhed kan forenes med utallige smaae Misundelser og Ubehageligheder; — den ringeste Tvivl er istand til at vække dens Frygt, den ubetydeligste Feiltagelse opfordrer dens Fortørnelse, og denne Fortørnelse udtrykkes umiddelbarligen med Klager, og ofte med Bebreidelser.

Vel er sandt Venskab ei mindre snarseende; men det vaager med en øm og ængstelig Omhue for at fremme den elskede Gienstands Velfærd og Lyksalighed — det er et Slags Microscop, som opdager enhver Plæt; men da avler ikke Opdagelsen Bitterhed eller Fortørnelse, endnu mindre kan den leede til Uartighed eller Bebreidelser; — det indgyder en Deeltagelse, som naar vi føle vore egne Feil og Ufuldkommenheder, og den frembringer en alvorlig Attraae og virkelig Stræben efter at bortrydde dem.

Med saadan en Ven maa Hiertet vise sig, just som det er, og nyde Glæden af en grændseløs Fortroelighed; men ved dem, hvis Hengivenhed er grundet paa Hensigt til dem selv,

maa ethvert Ord, enhver Handling veies, og den Frygt for at fortørne maae drage Tilbageholdenhed over den heele Omhang med sig.

Den virkelige Ven vil være sindet til at elske alle dem, der paa nogen Maade staae i Forbindelse med hans Hengivenheds Formaal, han vil oprigtigen tage sig af deres Velgaaende, og ønske at vinde deres Hengivenhed, og fremme deres Lyksalighed.

Den Egennyttige vil see dem med et avindsygt Øie, stedse frygtende, at de maatte berøve ham nogen Deel af en Skat, som han kun ønsker at forøge.

Det vilde være let at udføre Contrasten langt videre; thi virkeligen den maa vise sig fra næsten enhver Synspunkt. Men det jeg har sagt, kan være tilstrækkeligt til at vise, hvor meget stor Forskiellen er imellem det Slags Hengivenhed, som det egennyttige Hierte kan romme, og det, som eene fortiener Navn af virkeligt Venskab, skiønt det ofte alt for meget i Flæng gives begge; det eene er den almindelige Velvillighed aldeles modstridende, det andet flyder fra samme Kilde, og tilhører samme Caracter.

En

En saadan Sielsforfatning, det maa tilstaaes, kan blive en Kilde til mange Glæder. Men det kan indvendes, at den ogsaa kan frembringe mange Sorger; og sandeligen, i denne ufuldkomne Tilstand er det en alt for stor Sandhed til at modsiges. Men kan det bevises, at den i det heele giver flere Glæder end Sorger; det vil være tilstrækkeligt efter Hensigten for denne Gang, dersom det tilstaaes, at Menneskets Lyksalighed bestaaer i virkelig Glæde, ikke i en blot Frihed for Lidelser.

Og sikkerligen langt meere end dette kan letteligen bevises, da den ei allene kan give Glæde, af det meest ophøiede Slags, og ny Forfriskning til enhver anden Forlystelse, men da den midt i de smerteligste Lidelser, den nogensinde frembragte, kan paa samme Tid indgyde en hemmelig Tilfredshed, om hvilken de, som aldrig føelte den, vanskeligen kan danne sig noget Begreb.

Med denne Sielsforfatning kan Magt og Rigdom være virkelige Velsignelser, da de give idelige Leiligheder til at meddeele andre Lyksaligheden, og følgeligen til selv at nyde den i

høieste Grad. Men endog uden disse Vanskeligheder, vil den virkeligen Velgiørende, i hvilken Livets Stilling han end maa blive sat, finde utallige Kilder til Fornøielse og Glæde, som maa stedse blive ubekiendte for andre. Al den Lyksalighed de see, bliver paa en Maade deres egen, ja endog midt under Byrden af de største Bedrøvelser, kan de glæde sig over det Gode, som andre nyde, og langt fra at Sammenligningen skulde være dem smertelig, finde de i Tanken derom en Vellyst og en Tilfredshed, hvilken ingen egen Lidelse kan giøre dem følesløse for, men som tvertimod bliver dem en mægtig styrkende Hielp til at bære deres egne Lidelser.

Endog Beskuelsen af den livløse Natur opfylder dem med en Tilfredshed, som den følesløse aldrig kan kiende, da de brænde af Taknemmelighed til alt Godes Giver, og frydes ved Tanken, at deres Medskabninger deele saadanne Velsignelser med dem. De kan endog erfare noget lignende den Vellyst, at meddeele Lyksalighed, da de fryde sig ved alt det, som meddeeles, og føle i deres Hierter, at de vilde

med-

meddeele den, om de kunde. Det er vel sandt, at de maae tage Deel i andres Sorger, saavelsom i deres Glæder; men da vil dette ofte lede dem til den himmelske Glæde at lette dem, om ei saa fuldkommen, som de ønskede, saa dog i det mindste i nogen Grad; thi sand Velvillighed kan opdage utallige Maader til at lindre Elendighed, som vilde undskye den Skiødesløses eller den Følesløses Kundskab. Naar det ei er i deres Magt at lindre dem, saa ville Blidhedens Udtrykke, og den øiensynlige Længsel efter at give Trøst og Hielp, i det mindste bidrage til at lette det saarede Sind, og stedse maa de dog føle den Glæde, som følger enhver Stræben efter at giøre godt, endog naar denne Stræben ei naaer sin Hensigt; og naar de ei engang kunne opnaae dette, men allene offre en hemmelig Bøn for de Lidelser, de ei kunne lindre, saa vil endog dette have en hiertefølt Tilfredshed til Følge, for sød til ei at tilintetgiøre ethvert Ønske, om at de med Ligegyldighed kunde see andres Sorg, om det var mueligt, at et saadant Ønske nogensinde kunde opstige i et virkeligen velgiørende Hierte.

En saadan Sindsbeskaffenhed vil være et mægtigt Præservativ mod den Siels Leede, som saa ofte følger med det, der i Almindelighed ansees for en lykkelig Stilling her i Verden.

De, som ere fri for Sorger og Ængstelligheder, som ere omgivne med alle Slags Nydelser, og hvis Glæder tilbyde sig selv uden at søges, ere ofte ulykkelige midt i det altsammen, cene fordi den Sielens Virksomhed, i hvis rette Anvendelse vor Lyksalighed bestaaer, har i dem ingen Gienstand at anvendes paa. Men naar Hiertet alvorligen og med Iver tager sig af andres Vel, er en ny Scene for Virksomheden stedse aaben, ethver Øieblik kan anvendes paa nogen fornøielig og nyttig Stræben. Nye Leiligheder til at giøre godt tilbyde sig selv, nye Planer dannes, og forfølges med Iver, og da endogsaa, naar de ei lykkes, omendskiønt ogsaa denne Mislykke er smertelig, saa vil dog Selvbifaldets Fornøielse blive tilbage, og den anvendte Stræben erindres med Tilfredshed. Den næste Leilighed, som tilbyder sig, vil med Redebonhed modtages, og give en ny Række af Fornøielser: saadanne Fornøielser, som ere trygge for Leede

og,

og Afsmag, som seent eller tidlig er Følgen af alle saadanne Forlystelser, som eene sigte til at behage egennyttige Lidenskaber og Tilbøieligheder, og som stedse følge Sindets Uvirksomhed, hvoraf denne end maatte reise sig, den være Virkningen af Mættelse eller af Mangel, af Lykke eller Fortvivlelse.

Endog i de ubetydeligste af det daglige Livs Optrin kan den virkeligen Velvillige finde mange Glæder, som løbe ubemærkede andre forbi, som ei agtes paa i Omgang, og som kun vilde give den Tankeløse og Uagtpaagivende en ubetydelig eller slet ingen Moerskab; han kan finde mange Formaale for Glæde og nyttig Betragtning, der kan baade lede ham til Lykke og Fordeel, og det ei allene ved stedse at være paa Vagt efter enhver Leilighed til at giøre andre godt, endog i Smaaeting (hvilket allene vilde give en bestandig Kilde til Fornøielse,) men ogsaa ved at nyde alt det Gode, vi hos andre blive vaer.

Fortælles nogen Handling, yttres noget Udtryk, som tilkiendegiver sand Hiertets Godhed, blot at høre det, er Glæde; den ringeste Om-

stændighed, som bærer Mærke af Blidhed og Omhyggelighed, iagttages med et Slags Glæde, hvorom den Egennyttige intet Begreb kan danne sig. Hvert Syn eller Beskrivelse af uskyldig Lyksalighed nydes med Fryd; ethvert Udtryk af virkeligt Venskab og Hengivenhed vil det velvillige Hierte føle, endog naar det ikke er Gienstanden.

Kort, al andres Lyksalighed, alle andres Dyder ere dem Kilder til Glæde, og det er en behagelig, som en nyttig Beskiæftigelse for Sindet, i Selskab at bruges for at opsøge deslige. — At forfølge op til deres Kilder de smaae Velvillighedsbeviser, der ofte gaae ubemærkede forbi — at opdage virkelig Fortieneste igiennem det Slør, som Ydmyghed eller Beskeedenhed drager over den — at beundre sand Siels Storhed, endog i Livets mindste Stillinger, eller naar den viser sig ved Leilighed, som ansees ubetydelige, og derfor lidet bemærkes.

Ved disse og utallige Leiligheder af samme Slags kan megen sand Glæde findes, som i Almindelighed oversees, og som kan blive til Kilder for mange Fordeele, baade for os selv

og

og for andre; thi de, som virkeligen glædes ved det Gode hos andre, ville sikkerligen ønske det, og stræbe at fremme det. Og ved Beskiæftigelser som disse opfordres stedse Hiertets bedste Bevægelser til Virksomhed, og de Glæder, de bringe, nydes og fremmes i meget forskiællige Livets Forfatninger; thi disse ere Glæder, som det meere eller mindre er i alles Magt at opnaae.

Heri kan de Rige og Lykkelige finde den Tilfredshed, de forgieves have søgt i egennyttige Velgierninger, og de Ulykkelige nyde den Lyksalighed, de alt for letteligen troe aldeles at savne; men det egennyttige Hierte kan hverken nyde Lykke eller taale Modgang; i den første ville de blive kiede og utilfreds, i den sidste aldeles nedslagne.

For at skaffe de Ulykkelige Trøst, ere de sædvanlige Maader enten at forsøge at formindske deres Følelse af det Onde, ved at vise dem, at det ikke er virkeligen saa stort, som de forestille sig; eller ved at sammenligne det med større Ulykker, som andre have udstaaet, eller

paa anden Maade at jage det ud af Tankerne ved Adspredelsers eller Fornøielsers Støi.

Den første af disse Methoder kan være god til at udvikle de Personers Talenter, som bruge den; og maaskee kunne saadanne Argumenter undertiden med den Forsængelige drive det til, at de vise et Skin af Tapperhed. Men hvorledes kan den, hvis Hierte føler en virkelig Bedrøvelses Sting, ved Argumenter overtydes om at han ei føler dem? — Ei heller kan Adspredelse og Moerskab give et kraftigere Lægemiddel, siden Hiertet har med disse Ting intet at giøre — midt i de gladeste Scener, og omgivet af alt det Verden kalder Glæde, vil det indskrænke sig til sig selv, og føle sin egen Bitterhed med fordoblet Styrke.

Det er en spildt Stræben, den at ville fratage den Ulykkelige Følelsen af sin Lidelse. Smerte og Sorg maae føles; de kan hverken undertvinges ved Argumenter, eller opløses i Adspredelser; og saa længe de vedblive, er det umueligt at føle den Tilfredshed, som af nogle er forestillet, som Menneskets høieste Gode —

de

de maae udelukke denne — men maae de og udelukke al virkelig Lyksalighed? Sikkerligen ikke. Det saarede Hierte kan stedse være aabent for glædelig Nydelse, og her maae det søge om Trøst; det kan ei blive foleeløst for Smerte, men det maa og stedse have Følelse for Glæde. Og virkeligen lyksalige ere de, der have faaet en Smag for saadanne Fornøielser, som hverken Smerte eller Sorg kan borttage, saasom disse seent eller snart maae blive alles Lod.

Af dette Slags ere Hengivenheds og Velvilligheds Glæder; de udvide Hiertet, de hindre det fra at dvæle ved dets egne Sorger, og lære det at søge om Lyksalighed i andres Gode; og saadanne, som i deres lykkeligste Dage havde vænnet sig hertil, ville ei blive følesløse for deslige Glæder, endskiønt de befinde sig selv i en lidende Forfatning.

Ethvert Slags Godhed, endog venskabelig Stræben efter at give Glæde og Trøst, vil stedse fryde Hiertet; den Glæde, at see andre dydige og lykkelige, maa stedse føles; den alvorlige Attraae efter at føle dem saa, maa stedse yndes; og selv denne Attraae er en glædende Følelse.

Den

Den Stræben, den opvækker, er en endnu høiere Glæde, og naar denne Stræben er velsignet med Held, vil det velvillige Hierte føle en virkelig Glæde, for hvilken dets egne Lidelser ei kan giøre det følesløst.

Ved enhver saadan Leilighed vil Sielen vinde ny Styrke, og nyde ny Glæde; dens medfødte Munterhed, som Sorg havde nedtrykt, og som ingen egennyttige Hensigter kunde have fremkaldet til Virksomhed, vil vende tilbage med Velvilligheden; det saarede Hierte vil føle Selvbifaldets Glæde — kort, den Bedrøvede finde den Lykkeliges beste Glæder.

Men med alt dette maa det tilstaaes, at alle vore Fornøielser i denne ufuldkomne Tilstand, endog de af det meest ophøiede og fuldkomneste Slags, kunne forbindes med utallige Sorger og Ubehageligheder. Venner kunne vi berøves ved Fraskillelse eller ved Døden; Feil og Ufuldkommenheder hos dem, vi elske, kan saare Hiertet, Godhed kan betales med Uvillie, og Velgierninger med Utaknemmelighed; den alvorligste Stræben efter at hielpe de Ulykkelige, kan være uden forønsket Virkning, og den oprigtigste

Lyst

Lyst til at fremme andres Lyksalighed kan forfeile sit Øiemeed. Kort, det er mueligt, at ethvert Anlæg her i Verden mislykkes. Denne Tanke kunde ustridigen være tilstrækkelig til at svække Sielens Iver, og kuldkaste Modet til de beste Foretagender, hvis vi ikke havde en aldrig feilslaaende Tilflugt i den Understøttelse og Hielp, Religionen byder.

Det er i enhvers Magt, at betrygge sig selv en Lyksalighed, som intet i Verden kan berøve ham — et Haab, som ei er underkastet at mislinge — en Ven, som aldrig slaaer feil, og som stedse vil være istand og villig til at staae ham bi.

De, som ere satte i lykkelig Forfatning, naar de paa samme Tid kan glæde sig ved Tanker, som disse, kunne ogsaa nyde det Gode, de ere i Besiddelse af. Enhver dem given Velsignelse vil fylde deres Hierter med Kierlighed og Taknemmelighed til ham, fra hvilken den kommer; og disse Følelser vil forhøie alle Glæder, og giøre at de blive virkelige og varige Fordele, Midler til at fremme deres evige Lyksalighed, ei Standsninger i deres Vei, som de ved forvendt Brug ofte blive.

Drev-

Drevne ved den samme Kierlighed og Taknemmelighed, vil de nyde sand Glæde i derpaa at give de bedste Prøver, ved en alvorlig Stræben efter at giøre andre godt; og dette Øiemeed kan ei slaae dem feil, om end denne Stræben ei lykkes; thi den ædle Stræben vide de vist vil blive antagen.

Frygten, for at miste de Velsignelser, de besidde, vil ei skille dem ved den Glæde at nyde dem; thi de mindes i hvis Hænder de ere, de vide, at de skulle nyde dem, saa længe det virkeligen er deres beste, og at, om ellers alt blev dem frataget, de dog ere visse paa en ufeilelig Tilflugt, en almægtig Trøster.

De betragte deres beste Glæder, som uafhængige af denne Verden, Venskabs og Velvilligheds Glæder; skiønt her underkastede Misheld, og afbrudte ved Døden, haabe de, at de siden vil fornyes og nydes, reene og ublandede, i Evigheder.

Den Kierlighed og Taknemmelighed, de føle, den Vellyst, de nyde i ethvert Udtryk af dem, vil udgiøre en Deel af deres Lyksalighed hisset.

De

De himmelske Betragtninger, som opløfte deres Siel, og lade dem føle, at de vare dannede for høiere Nydelser end, denne Verden kan give, vil opløfte deres Haab til den Tilstand, i hvilken allene de kan finde sig værdige Formaale.

Og saaledes vil enhver dem forundt Velsignelse saaledes blive modtagen, at den virkeligen vil nydes her, og blive en Kilde til sand og varig Lyksalighed; og det nærværende Gode vil hverken blandes med Ængstlighed, eller have Leede og Afsmag til Følge. Saa længe det varer, vil det nydes i saa høi Grad som mueligt, og naar det borttages, vil det ei med umaadelig Smerte savnes, siden det, hvoraf det havde sit største Værd, stedse vil vedblive, og i Bedrøvelsens og Modgangs, som i Lykkens og Medgangs Dage blive en Kilde til Lyksalighed.

Det er fuldt vist, at der er saa, om nogen, enten blandt de Bedrøvede eller de Lykkelige, som til det fuldkomneste nyde de dem tildeelte Velsignelser.

De, som betragte deres egen Stilling i Verden med en alvorlig Længsel efter at giøre den saa god som mueligt, vil sandsynligen finde

meget

meget meere Lyksalighed i deres Magt, end de i Misfornøielsens og Ubehagelighedens Øieblikke ere istand til at forestille sig. Denne Anmærkning er i Almindelighed sand, endog om dem, som lide allermeest.

Men lader os forudsætte, at dette var ikke saa, thi det maa tilstaaes, at være mueligt, at al menneskelig Trøst var borte. — En Person, som længe har kiæmpet med de alvorligste Siels Smerter, kan have mødt slet intet uden Ulykker, og midt i det altsammen ikke fundet en Ven til at staae ham bi, eller til at meddeele den ømme forsødende Trøst, som næsten kan forvandle Bedrøvelser til Glæder; eller hvad endnu er smerteligere, den Ven, fra hvilken han ventede dette, forandres, og forbittrer de Lidelser, han skulde lindre; de Bestræbelser for at giøre det Gode, Velvilligheden tilskynder, mislykkes; med et Ord, alting i Verden slaaer feil.

Dette er virkeligen et sieldent Tilfælde, om det er nogensinde at møde; men som det skal tilstaaes mueligt, saa lader os forestille os Tingene i det meere muelige Lys, og da betragte den Lyksalighed, som stedse bliver tilbage til at mod-

modvete Bedrøvelserne, den himmelske Trøst Religionen tilbyder.

Nu kan den Ulyksaligste dog finde een Ven, for hvilken han freidigen kan udgyde al sin Sorg, og være tryg paa at finde den Trøst, som virkeligen er ham den bedste, siden han er baade istand og villig til at give den. Dette er en Lyksalighed, som ingen uden de selv kan skille sig ved. Skiønt haanede og forsmaaede, maaskee undertrykte og fornærmede af Verden; de er dog visse paa, at han betragter deres Lidelser, han hører deres Bønner, og vil lønne deres Taalmodighed.

Naar de betragte, at alle Hændelser ere i hans Haand, at disse Lidelser ere tilladte for et større Godes Skyld, da vil deres Undergivelse, isteden for at være fuld af Rædsel og Ængstelse, blive en Kierligheds og Fortroeligheds Handling; endog det Ønske, at de kunde selv vælge deres Lod, vilde undertrykkes, og de vil fryde sig i den Tanke, at den uendelige Viisdom og Godhed vil giøre det for dem.

Naar de erindre, at al Modgang er Prøver, og veed, at bære dem, som de bør bæres, kunne de bedst udtrykke deres Kierlighed og Taknemmelighed, og betrygge sig hans Ynde og Beskyttelse; deres Siels Virksomhed vil igien vaagne, og deres yderste Stræben atter udvides med en Glæde og en Fyldestgiørelse, som ei kan følge nogen anden Bestræbelse, siden alle uden denne er udsat for Misheld; her vil Hensigten, ei Virkningen tages i Betragtning, og det oprigtige Ønske, naar ellers intet er i deres Magt, vil blive antaget.

Ere vi sysselsatte med at tiene en Ven, bliver enhver Vanskelighed en Kilde til Glæde; vi anstrænge os selv med Fornøielse for at finde Muelighed dertil; vi fryde os endog ved hver Lidelse, som kan fremme hans Vel, eller udtrykke vor Hengivenhed.

En Tilfredshed af samme Slags kan og uophørligen nydes af de Bedrøvede. Det er sandt deres Lidelser kan ikke bringe deres Skaber noget Gavn; ligefuldt er der for et af

Kier-

Kierlighed og Taknemmelighed opfyldt Hierte en Glæde, i at vise enhver Stræben til at yttre disse Følelser, ved at giøre eller lide noget, som sigter til dette Maal. I denne Betragtning maae Lidelser modtages med sand Tilfredshed, da de give bestandige Leiligheder til at udtrykke vor Redebonhed til at danne os efter hans Villie, endog naar den strider meest mod vor egen; og dette er den strængeste Prøve paa Kierlighed og Tillid, vi ere istand til at give, og derfor maae de af det Hierte, som oprigtigen føler dem, modtages med en saadan Fyldestgiørelse, som ingen Fornøielse kan meddeele.

Naar vi læse Historierne om dem, som godvilligen have undergaaet de smerteligste Lidelser, heller end at overskride deres Pligt, beundre vi deres Dyd, og skatte dem lykkelige. De, der modtage, som de bør, de dem tilskikkede Prøvelser, giøre alt hvad der staaer til dem, for at følge deres Exempler, og nyde i høi Grad samme Lyksalighed: deres Diemced, deres Ønsker ere de samme; ligesom de, velsigne de

ham, som tillod Prøven; de vilde afskye Tanken om at undgaae det ved at blive skyldige i mindste Brøde; det fryder dem at lide for hans Skyld, og overgive sig med fuld Fortroelighed til hans Understøttelse og Hielp.

Hvis Lidelsen nogensinde blev for stræng til at taales, og Naturen næsten synker under Prøven, lad dem forud nyde den tilkommende Tid, og tænke, med hvad Følelse de skal see tilbage derpaa, tænke, om de kan, hvad Glæde det vil give dem at betragte, at ingen Lidelse kunde bringe deres Beslutning til at vakle, at deres Kierlighed til deres almægtige Fader, og Længsel efter at blive overeensstemmende med hans Villie, have stedse været deres Hierters herskende Grundsætninger, endog midt i de haardeste Prøver; at deres Bedrøvelser ei have bragt dem til at forsømme deres Pligt mod ham, eller deres Medskabninger; at deres bedste Stræben har altid været stilet til, og deres fulde Tillid stedse henvendt paa ham.

Da lad dem stedse see og tænke paa den Tid, da alle jordiske Glæder og Sorger ville for evig være forbi, og intet af dem blive tilbage, uden den Maade, paa hvilken de have været modtagne; lad dem tænke paa deres Lyksalighed, der ere "fuldkommengiorte i Lidelser;" og hvo vil da see fremad efter en Evighed af Velsignelser?

Ville de da ønske at have udstaaet mindre? eller hvo vilde ønske det nu, om disse ere Lidelsernes velsignede Frugter? Og det beroer paa os selv at giøre dem saa; thi hans Hielp, som eene kan hielpe vor Svaghed, vil aldrig mangle dem, som søge den.

Saadanne Betragtninger og saadanne Haab kunne sikkerligen give meere end nok Glæde, for at overveie hvad Bedrøvelser det maatte være, der staae i Forbindelse med Tingene i denne Verden; og disse ere Glæder, som kunne føles i de største Lidelser, og ved hvilke de Ulykkeligste kunne fryde sig.

Til Slutning: — Religionen kan ikke forekomme Tab og Vanheld, Smerter og Sorger; thi disse hænge ved den ufuldkomne Tilstand, i hvilken vi leve; ei heller fordrer den, at vi skulle være følesløse for dem, thi det vilde være umueligt; men midt i dem alle, ja endog, naar alle jordiske Fornøielser slaae feil, den byder, den lærer, den sætter os i Stand til at være lykkelige.

Den

Den persiske Konges Schak-Abas Spadseregang,

en orientalsk Fortælling

af Abbed K... i Strasborg.

(Taget af le Conservateur, ou bibliotheque choisie de litterature, de morale & d'histoire, 1787. Tome II. pag. 219.)

Træt af Eensformigheden i Hoffets Fornøielser, kied af stedse at høre sig kaldet den store, den eeneste paa Jorden, som fortiente at være prydet med dette mægtige Navn, faldt Schak Abas engang paa, selv at anstille Undersøgelsen, for at erfare, om Folkets Røst vilde bekræfte, hvad han evindelig hørde af Hoffolkene. En Dag, medens Hoffet var samlet hos Storvisiren, for at overlægge om Maaden, hvorpaa man kunde

overtale Folket til at troe, at det var det lykkeligste Folk paa Jorden, fordi en Borger i Ispahan ikke betalte meere end ti Tomans i Skat, medens en Armenianer betalte femten, gik Sophi, som man troede beskiæftiget med sit Serails Fornøielser, ud af sit Slot, uden nogen af alle sine Prydelser, som kun alt for ofte ere det eeneste, den Store har forud for Slaven, som tiener ham. Han gaaer tværs igiennem heele Ispahan, uden at der skingrer i hans Øren noget af de Glædeskrig, hvormed Folket opfyldte Luften, naar det havde den Lykke, at blive Kongernes Konges helligede Aasyn vaer. Han har Møie med at væenne sig til denne Taushed, og at gaae ubemærket blandt den Pøbel, som Dagen forud havde kysset Støvet under hans Fødder.

"Det er en temmelig god Fyrste, denne "Schak-Abas," sagde en Soldat, i det Sophi Schak-Abas just kom forbi, til sin Kammerat; "men min Aga, som jeg staaer mig ilde ved, "jeg veed ikke hvorfor, og som staaer sig vel "med Visiren, jeg veed heel vel hvorfor." — — "Kammerat, er det ikke fordi han har for- "æret ham den unge Circajerinde, som han tog

"i sidste

"i sidste Campagne? — Netop. Aga, siger "jeg, er Skyld i, at jeg ikke endnu har faaet "den dobbelte Sold, som tilkommer dem, der "have udgydet deres Blod for Fædrenelandet. "Jeg har villet beklage mig derover for Sophi, "der elsker brave Soldatre, men jeg er altid "stødt tilbage af Garderne, der sige, at en "Hund, som jeg, er ikke skabt til at tale med "en stor Prinds, som Schak-Abas."

Abas vilde afbryde ham, men en stor Allarm, der med eet reiste sig, drog ham derfra. Det var et Fruentimmer, som rev Haarene af sig, og udstødte tusinde Forbandelser mod Cadi Abdul, som hun kom fra. "Den ugudelige! "jeg veed vel, at om jeg havde solgt ham dette "lille Stykke Jord, som indskrænker Udsigten "fra hans Have, saa havde jeg aldrig tabt min "Proces, og den ondskabsfulde Nassi havde ikke "giort sin Lykke ved min Ødelæggelse, der er "Virkningen af hans Gierrrghed. Ak Abas, "Abas, vidste du, hvorledes Retfærdigheden be- "tienes i din Stad Ispahan!" — Abas spurgte, hvo denne Kone var? "Det er Iman Mar- "mouths Enke, den gode Dervisches, som opbyg-

„gede heele Rigets Indbyggere. Det er to „Maaneder siden, han er død fra hende med „sex Børn, efterladende hende og dem den lille „Eiendom, som de nu have mistet. Jeg veed „ikke, om Klagen er grundet, thi jeg blander „mig ikke meere med Sagerne, siden den ærlige „Ogul er forviist." — „Ogul! hvad? hvad „siger du?" — Men Manden var alt borte blandt Mængden. Ogul var en viis Mand; hans Dyder havde givet ham Visirens Embed, og sin Herres Fortrolighed: men det var disse samme Dyder, der giorde at han tabte begge. Hoffolkene forbittredes over, at man stedse kaldte Ogul den vise, den vise Ogul, og svore hans Undergang. Det lykkedes dem, thi det er ei vanskeligt at styrte en Viis, der ei har andet at sætte mod Bagvaskelse og ublue Fortalelse, end sine Dyder.

Abas blev eftertænksom. Man bliver det ved mindre Anledning, overalt naar man har et følende Hierte. Det havde Fyrsten, og med denne Naturens lykkelige Gave foreenede han den meest levende og brændende Længsel efter at see sine Undersaatter lykkelige. Han havde seet

denne

denne Længsel opfyldt, om han havde havt mere Forsigtighed, og mindre Eftergivenhed for sine Ministre. Bedrøvet og uroelig over det han havde seet, gik han ud af Byen, langs med Floden Zenderuth, som bader dens Mure. Som han vandrede, gik han tilbage i sig selv — — da han saae en Gueber siddende ved Bredden af Floden.

"Jeg hilser dig, Solens Tilbeder," sagde Abas, i det han nærmede sig ham. — "Dens "Ild oplyse alle dine Skridt, Tieuer af Ali," svarede Gueberen, reisende sig. "Har du intet "vigtigt at melde mig, saa beder jeg dig, lad "mig i Roe. Hiin skinnende Stierne, som "oplyser os, er færdig at forsvinde, og nægter "os sit guddommelige Lys. Jeg maa endnu, "om jeg kan, førend Natten, tale med Schak-"Abas, at han kan lade mig faae et Huus til-"bage, og en liden Ager, som jeg havde strax "her ved Skoven, og som Visirens Søn har "frataget mig, for der at anlægge sig et Sted "at hvile efter Jagten: det er den eeneste Rig-"dom min Fader har efterladt mig; jeg tragtede "ikke efter meere, og jeg vilde endog slaae mig

"til

"til Roe efter dens Tab, dersom en dydig Ol-
"ding, som Skiebnens Omvexling har styrtet i
"Ulykke, ei ved dette Tilfælde saae sig uden
"Tilflugt og Hielp. Farvel! gid du længe fryde
"dig ved det Lys, som opliver og frugtbargiør
"Naturen." — "Gueber! eet Ord endnu. Jeg
"kunde maaskee være dig til Tieneste hos Prind-
"sen." — "Du er da en Hofmand! en Ven
"af Visiren! i saa Fald vil jeg ei være tient
"af dig." — "Jeg er Capitaine ved Sophis
"Livvagt." — "Og hvi siger du ham da ei,
"hvorledes her gaaer til, siden du er saa nær
"om hans hellige Person? Hvi lægger du ei
"for Dagen alle de Udsuelser, alle de Forbrydelser,
"der begaaes af de nedrige Hyklere, der omgive
"ham, og hindre ham fra at giøre alt det gode
"han vilde? Hvi holder du Enken og den Fader-
"løse borte fra hans Trone? — Viid, det er
"ei nok ei at giøre ondt, man maa ogsaa hindre
"andre derfra. Ædelmodige Ogul! alting er
"storligen forandret, siden du holdt op at bestyre
"Persien!" — "Frygter du ei Sophis Vrede,
"om din Tale kommer for hans Øren?" —
"Han er, han fortiener at være ulykkelig, hvis
"han

"han straffer den Mand, som vover at sige ham "nyttig Sandhed." — "Men har ei denne Ogul "forraadet Sophi?" — "Den som beskylder "ham derfor, er Forræder. Sporg Folket, som "Ogul har giort lykkeligt."

Abas var truffen. Han erindrede sig i dette Øieblik de viisdomsfulde Raad, som den kloge og forstandige Ogul forhen gav ham. Han aabnede Øinene, han saae Letheden af de Forevendinger, paa hvilke han havde fordømt ham. Hans Hierte bespændtes af Smerte; bittre Taarer runde ned over hans Kinder. "Du græder, sagde Gueberen. "Skulde du ogsaa have bidraget "til Oguls Unaade? — "Følg mig, og see her "en overordentlig Mand, som deeler med mig "min Eensomhed." — Schak-Abas fulgte ham uden at sige noget, forbandende det Øieblik, i hvilket han havde jaget Ogul bort fra sit Ansigt, og givet en Forræder sin Fortroelighed. — De komme dybt ind i Skoven. Gueberen forlader ham, og kommer hurtig igien, med sin Giæst ved Haanden. "Hvad seer jeg, sagde Abas, det "er Ogul!" — "Gueber, raabte denne, Gueber! "Knæl! det er vor mægtige Konge;" og allerede

ligge

ligge de for hans Fødder. — "Reiser eder, "mine Venner," sagde den i dette Øieblik virkeligen store Første med en mild Stemme. "Jeg "er strafskyldig mod eder, og I ligge for mine "Fødder! — Ogul, min elskede Ogul! kan du "tilgive mig det Onde, jeg har giort dig. Ak, "jeg er allerede noksom straffet." — "Ædelste "Fyrste! o hvori har du forbrudt dig mod dine "Undersaatter? Kiender ei heele Persien dit "Hiertes Godhed? Udgiød ei enhver sit Blod, "for at bevare een eeneste af dine Dage? O, "er der Ulykkelige i dine vide Stater, det er "ei ved dig de ere det. Det er — — —" "Holdt inde, Ogul! jeg veed hvad der er fore- "gaaet. Det er sandt, jeg har ikke havt Deel "i de Uretfærdigheder her ere foregangne; men "de ere foregangne, og dette er min Brøde. "Jeg skal oprette dem, min Ven! Fra dette "Øieblik er du Visir. Følg mig." — "Høi- "modige Abas, sagde Ogul, jeg anraaber dig, "underkast mig ei anden Gang nye Uveir. Jeg "lever ralig, fornøiet med min Skiebne. Jeg "har ingen Ærgierrighed. Du vil finde troe "Tienere nok, som ville kappes om, at bidrage

"med

"med dig til dine Undersaatters Lyksalighed." — "Ogul! jeg befaler." — "Jeg adlyder, Abas, "og følger dig." — De toge Veien med hinanden til Ispahan; de gik ind i Staden. "Perser, raabte strax Abas, Ogul er eders Visir." — Et almindeligt Frydeskrig reiste sig. Man nedkastede sig. Perserne, henrykte af eenstemmig Glæde, bare paa deres Hænder Sophi og den nye Visir i Triumf til Kongernes Pallads.

Den forrige Visir hører de Glædesskrig, Folket udstøder. Han løber til. Oguls Navn skingrer ham imøde; han bæver; han seer ham, han blegner. — — "Man gribe ham, raabte "Abas, man bringe ham til Retterpladsen." Visiren skulde henrettes, men Ogul, den ædle Ogul gaaer i Forbøn for ham. "O Abas, "siger han, lad det ei siges, at det første, der "foregaaer efter min Tilbagekomst til Ispahan, "skal være et Menneskes Aflivelse. Gud be"vare mig fra at betræde en Plads, som er "besmittet med en ulykkelig Mands Blod. Til"giv ham, ædelmodige Abas! hans Hiertes "Nag vil hevne os." — Abas tilgav ham,

men

men han undgik ei Folkets Hevn. Han blev reven i Stykker.

Soldaten, Enken, Gueberen, alle erholdte Ret. Ogul blev stedse, hvad han havde været, en dydig Mand. Han giorde Folkets Lykke, og tilvandt sin Herre Tilnavnet Stor, og sine Undersaatters Kierlighed.

Fabel,

Fabel.

Taget af l'an 2440. T. II. p. 177.

I Verdens første Tider var der en stor Citronskov, som bar de smukkeste, de trindeste og de meest skinnende Citroner, som man nogensinde har seet. Grenene bøiede sig under deres Byrde, og Luften var paa lang Vei omkring opfyldt af den behagelige Lugt de uddunstede.

Imidlertid anfaldt en og anden Gang voldsomme Vinde disse Citrontræer, og brækkede undertiden Grenene af dem. Nogle tørstige Reisende plukkede Citroner af, for at lædske deres Tørst, og traadde dem under Fødderne, naar de havde udtrykt Saften. Disse Tilfælde bragte Citronnationen paa den Tanke, at beskikke sig Bevogtere, der skulde holde de forbifarende

borte, og omgive Skoven med høie Muure, for at standse Stormenes Anfald. Disse Bevogtere viiste sig i Førstningen troe og uegennyttige; men det varede ikke længe, forend de forestillede, hvorledes deres haarde Arbeide havde i deres Indvolde optændt en brændende Tørst, og de indgave til Citrontræerne denne Ansøgning: "Naadige Herrer! vi døe af Tørst i Eders Tieneste, tillader, at vi i en og anden af Eders Frugter giøre en liden Incision; vi begiere ikkun en Draabe Limonade til at læske vore fortørrede Ganer. I skulle ikke derved kunne vantrives, men vi og vore Børn faae nye Kræfter, for at have den Ære at iagttage Eders Tieneste."

De lettroende Citrontræer fandt ikke Ansøgningen uhøflig; de tillode denne umærkelige Tapning. Men hvad skeede? Da man engang havde giort et Snit, saa trykkede de Herrer Bevogteres Hænder Citronerne i Førstningen kuys sagte, men Dag fra Dag blev denne Trykning kraftigere. De dreve det til, ikke meere at kunne undvære Citronsaft: den brugte de til alle deres Maaltider, og til alle deres Souser. De Herrer Regentere lagde Mærke til, at jo

meere

meere man trykkede Citronerne, desmeere saftfulde bleve de. Men Træerne, som saae sig saa overflødigen aareladte, troede det deres Pligt at beraabe sig paa deres første Convention. Imidlertid vare disse blevne de stærkeste, og trods hines Klager afreve de Citronerne, og knuede dem uden Maade, saa der var intet meere end Skallen tilbage, hvilken de omsider lagde under det græsselige Persekars vældige Skrue; kort sagt, de endte med at bade sig i Citronernes Saft.

Den smukke Skov blev nu snart ødelagt. Citrontræernes Slægt blev tilintetgiort, og deres Tyranner befandt sig, fordi de havde alt for meget ødslet, aldeles skilte ved den læskende Drik, til hvilken de nu vare vandte.

Natbordet,

en Fortælling af Pignotti.

Vaaren, kronet med Blomster og Løv, havde ti Gange forjaget den lade Vinter, og ti Gange bestrøet vore Marker med Roser og Fioler. Siden Despina, Tak være hundrede Slags Sminkers Bedragerie, syntes at være standset ved sin Alders tredivte Aar.

Men forgieves forsøger hun at bedrage sig selv, forgieves troer hun at bedrage andres Øine; hendes ubarmhiertige Speil synes hvert Øieblik at tilraabe hende: Despina! Despina! dine smukke Dage ere forbi. Hun læser i de flygtige Unges Øine, at hendes have tabt den Magt, de have havt, til at udskyde Elskov og Liv.

Ak! allene og ubemærket stiger hun nu op af Skuepladsens knagende Trappe; eene og over-

overvældet af en dræbende Kiedsommelighed, udbreder hun sig i sin forladte Loge, hun seer et meere, hvor hun gaaer, begierlige Øine at standse omkring hende, at søge den Ære af hendes Øiekast, den Lykke af hendes Smiil.

Straaejunkerne iile ei længer i deres Morgendragt, for at overrumple hende ved Toilettet; de lange Rader af glimrende Vogne spærre hinanden ei meere ved Porten af hendes Pallads. Isteden for den smigrende Tummel, som nu ei meere gienlyder i hendes forhen af Tilbedere oversvømmede Værelser, herfker overalt en øde og sørgelig Taushed, og en trættende Roeligheds kiedsommelige Kulde. Tankefuld og bedrøvet hendriver hun i sin Eensomhed heele lange Dage, skiødesløs henslængt paa sin Sopha. Kredsen af Elskere, der forhen vare saa nidkiere for at giette hendes allernaadigste Villie, er nu i det Sted besat med en Abekat og en Papegaie; ved hendes Fødder hviler en Spaniol, den eneste af hendes Venner, som ak! lige indtil nu var bleven hende troe. Imellemstunder sender Despina et skiødesløst Øiekast til sine kiere Huusdyr, og uddeeler med Ømhed nu

til den eene et ligegyldigt Kiærtegn, nu til den anden et halvt Smiil, nu til dem alle nogle kielne Ord. Ivrige for at moere hende paa deres Maade, pine sig den snakkende Fugl og den firbeenede Abe, for paa det beste at opfylde denne Stræben; Aben efteraber en Straaejunkers Gebærder, som Byens beste Straaejunkere; han pynter med Hænderne sin hæslige Figur, eller kiøler den af med den udfoldede Viste. Den alvorlige Pope igientager med sin hæse Hals Despinas sidste Elskers Elskovs Erklæringer og Eder — hun betragter den med et stivt og langvarigt Øiekast, og medens hun hører den, sukker hendes bevægede Hierte; tusinde sørgelige Betragtninger plage hendes Bryst; de rindende Taarer giøre Furer i hendes Kinders Karmin; hun tænker med bittert Savn paa hendes flygtede Ungdoms saa elskede Glæder; hun anklager alle Elskere for Utroeskab, og i denne yderlige Smerte raaber hun atter og atter: hvad skal jeg giøre, o Elskov? o Elskov! vær min Raadgiver. Vender jeg tilbage til de glimrende Selskaber, hvor vore unge raske Mænd forsamlede sig, skulde jeg der kunne udholde deres

usor-

uforskammede Tone, deres fornærmende Snak, deres foragtende Miner. Jeg, som glimrede i disse Sammenkomster, jeg, som man omringede, anførte til Exempel, fulgte flokkeviis! Jeg skal da see min Opvartning tilintetgiort; neppe kan jeg tildrage mig een Yndling, een eeneste, som maaskee lod sig drage af blot Medynk, og som dog vel kun blev en Dosmer.

Jeg prøve paa at søge Selskab blandt gamle Matroner! jeg skulde der hvert Øieblik, hvilken Marter! høre den modne Alders Klogskab og Forstand berømme; jeg skal der høre de evige Udraab med den elskværdige, den yndige Ungdom, som man bestandig kalder narrisk og dum. Den sørgelige Kiedsomhed maler sig paa alles rynkede Pander; jeg skal evig høre bittert Sladder, som jeg kuns kan besvare med den smitsomme Gaben, der fordobbler mine Qvalmer; o hvilke Smerter, Dio Santo!

Skal jeg da forandre min heele Pragt, bortbytte mine smagfulde Klædninger, mine Baand, mine kostbare Kniplinger, med Bigotteriets sorte Liberie? skal jeg bedække mit Ansigt med det mørke Sløer, for med opvendte Øine

og hældende Hoved at hendrive Morgenstunden i Kirken og Aftningen med mystisk Præstemand.

Med Panden, styttet paa sin Haand, med Øinene fæstede mod Jorden, er det saaledes Despina taler med sig selv. Hendes Siel, svag og ubestemt, svæver imellem disse tvende Udveie, og bestemmer sig for ingen af dem. Saaledes i den stormende Kamp imellem tvende stridende Vinde, seer man det unge Træe boiet over Kanten af en Brink, omtumlet til alle Sider, snart at røre ved Jorden, snart opreist at hæve sin Top. Ved Enden af denne indvortes Storm kommer Nathordets Time.

Den lærde Merina med Paletten i sin Haand lader Roserne og Lillierne paa sin Herskerindes Kinder atter fremblomstre; saa vel blev hun malet, at hun kunde trodse alle Hændelser; ingen Rødme, ingen pludselig Blegnen var i Stand til at røbe hendes Tanker, eller bringe hendes Gracier i Forvirring.

Det var Timen, da den nyttige Deel af Menneskekiønnet, hvilken man regner for intet, Folket, som bestemmer sin Hvile og sine Maaltider efter Solens Gang, unddrager sig sin Moie,

sid-

siddende rundt om et tarveligt Bord — men i den smukke Verden var det kun Dagningen; utrøstelig, et Bytte for sin sædvanlige Kiedsomhed, hendrev Despina i en ydmygende Eensomhed, disse for hendes Yndigheder forhen saa seiersulde Dieblikke.

Pludselig, o Lyksalighed, aabnes Dørren; en Kommende meldes; hendes Hierte slaaer høit af Glæde. Valer træder ind; Valdr, en meget ung Cavalier, af indtagende og muntert Udseende, og som kalder Despina sin lille Cousine. (Virkeligen, siges der, havde Valer Slægninge i Despinas Forvandtskab.) For kort siden sluppen ud fra Skolen, kom han efter Modens Lov, som vel opdragen Paarørende, der begynder sin Indtrædelse i Verden, at aflægge til sin Beslægtede et ubetydeligt Stadsbesøg. Man saae paa hans med Verdens Væsen ubevante Adfærd, (som ei var uden Yndighed) paa hans simple og frygtsomme Mine, og den Lethed, hvormed han røbnede, at han var kun lidet dannet, og at han havde endnu dette Uskyldighedens dyrebare Blomster, som disse Damer giøre saa meget af.

Har du seet Ørnen med sit bøiede Næb og sine skiærende Kløer, udbrede sine Vinger i Luften, for at søge sit Bytte; naar da dens giennemtrængende Øine langt fra opdage den unge, nyligen af Reedet udslupne, Duc, som flaggrer hen med ustadig Flugt, hvorledes da Røveren pludseligen styrter sig over den, og fører den med sig? Det er Despinas Billede, hendes, som saa lange havde Færdighed i at gribe en Elsker i sine Kløer. Hurtigen er hun reede til Striden. Kunstigen ordner hun sine Miner og Gebærder. Hun belaver sig paa Seierstoget, hvori hun skal føre denne simple og uerfarne Siel bunden ved sin Triumphvogn, uden Møie betvungen af hendes mægtige Erfarenhed.

Valer, der til dette Øieblik ikke har kiendt uden sine Bøger, ei seet uden de strænge og plumpe Skolepedanters rynkede Physiognomier, og hvis heele Dame-Bekiendtskab er Lesbia og Neæra, de gamle latinske Elegiakers gamle Herskerinder, den arme Valer stod fangen i Amors Garn.

Kunde han og modstaae det skiønne Ansigts Roser, de søde Miner, de henrivende Ubetydeligheder,

heder, de smaae Kiæleord, denne Seiersmiil af en Elskovsheltinde, til hvilken han endnu ingen Mistillid har? Hvad mig angaaer, jeg tilstaaer, jeg troer, jeg var bleven fangen ligesom Skoledrængen.

Som man seer en Handelsmand tabe sin Credit ved uventede Bankerotter, og falde fra Overflødighedens og Overdaadighedens Skiød i den beklageligste Mangel; siden pludseligen igien at oprette sine Ting, og komme, saa at sige, til Live igien, naar en ligesaa uventet Arv fornyer hans Fonds, og sætter ham i Stand til for fra igien, med meere Forsigtighed, at begynde sine Rigdom bringende Speculationer; saa anvender Despina fra dette Øieblik hendes heele Omhue og Kunst, for at bevare det lykkelige Bytte, Hændelsen har givet hende i Hænderne. Hun er, som det best passer, sparsom eller ødsel paa hendes Yndigheder. Snart beruser hun sin nye Siciliee med henrivende Roes, snart nedslaaer hun ham med trodsig Taushed. Hun betiener sig nu af Sporen, nu af Tøilen, for at komme til Maalet. Men for alting (vigtige Omstændighed) veed hun under den ugiennem-

træn-

trængeligste Hemmeligheds Slør at skiule den Kunst, der tiener hende til at maskere sine otte til ni Lustra.

Og som hun heel vel veed, at en bestandig Fred inddysser Sielen i Slummer, og at Elskovs Fakkel brænder mat, ja slukkes, naar man ei opliver dens Flamme ved nogen Trattes Tilpustning (som Glødderne tænde sig paa vore Skorsteene, naar man ophidser dem ved Pusterens skiændende Vind) saa mangler ei vor Heltinde, at vredes over den mindste Feil; hun truer, tordner, lyner, og hendes skiælvende Slave — tilbeder hendes Griller, og kysser sine Lænker.

En Dag, da den arme Valer havde, uden at vide det, giort sig — uendeligen strafskyldig, kommer han, og nu behandles han med den meest fortvivlede Strænghed. Han trues, man vil ingen Undskyldning modtage: han gaaer, han omvanker, et Bytte for den græsselige Angst, aldrig meere at faae Naade for sin fortørnede Aphrodites Øine, og er atter for hendes Fødder nedsynket i Dødsqvaler.

Den gode unge Mand, i den Eenfoldighedens Tanke, at hans Brøde er utilgivelig, og

hans

hans Tilbededes Forbittrelse evig, hendriver Natten i de skrækkeligste Angstelser. O Nat, o ulyksalige Nat! hvor du er lang for det af Nag sønderslidte Elskerhierte!

Neppe hvidner Himlen foran Dagningens Ankomst, førend han reiser sig, bleeg, mat, bævende, og iiler til Despina. Dørre, Vindvedskuder, alt er lukket. Han gaaer, han kommer igien, han seer paa sit Uhr, han skiænder paa Himlens Stierner, vandrer frem, vandrer tilbage hundrede Gange foran sin Afguds Tempel. Dieblikke synes ham Timer, Timerne Secler; Frygt og Haab deele hans Hierte; han tænker paa Undskyldninger, han sætter sine Miner i Lave, han indretter sit heele Væsen efter den misfomme uforstilte Rolle han har at spille; thi — er han ei skyldig i Majestæts Forbrydelse?

Efter en Evigheds Bien aabner sig omsider Dørren, den ubarmhiertige Dør. Brændende af Elskov, kaagende af Utaalmodighed, iiler han, løber Trappen op med Vindens Fart, glemmende i sin blinde Iil, at Solen, som har fuldbragt Trediedeelen af sit Løb, har endnu

lader

ladet Natten herske inden den Silkekreds, hvor Purpur tiener til Himmel og Telt over den skiønne Despina.

Han er saa lykkelig, at han kommer i de forreste Værelser, uden at mærkes. Hans Hierte slaaer heftigt; alting er ham vigtigt; alt hvad han seer, har den Lykke at tilhøre, at behage Despina. Men med eet standser han ubevægelig: han mærker studsende Tidens Ubeleilighed. Skal han pikke paa? skal han vise sig? skal han skiule sig? Han er tvivlraadig. — Hvad rører sig? — Intet — Ligefuldt er han iiskold af Angst, der qvæler ham, og i denne utaalelige Forvirring smutter han ind i en mørk Afkrog, hvis paa Klem staaende Dør af en Hændelse byder ham et Tilflugtssted.

Dette mørke Sted (om du synes, kiære Læser, saa giv vel Agt herpaa) var en gammel Longang, som førde lige fra Forgemakket ind til Gudindens allerhelligste. En Glasdør, skiult med et kort Taftes Gardin, skiller dette forladte Sted fra de qvindelige Mysteriers hellige Cabinet. Dom da, om Adgangen kunde tilstedes Profane;

fane; og dog er det paa dette troløse Sted den i Unaade faldne Valer er skiult.

Allerede driver Phoebus sin Ildvogn hen over Zenith paa den himmelske Hvælving; dens nedstrømmende Straaler overskylle hele Verden; de høitopstaaende Legemer udkaste nu næsten ingen Skygge — og for at sige Tingen prosaisk, det var Middag.

En tienstfærdig Drøm nedkastede Valer for Despinas Fødder: Despina var saa naadig, at reise sin unge Ven: Despina overtaler sig endog til at modtage hans ømmeste Offer. O Smerte! Morpheus drager sin Valmue tilbage, og Amor, den ondskabsfulde Amor, flyer med Latter bort fra Despina.

Hun vaagner. Hendes Dielaage aabnes for den Aurora, som hendes formørknende Vindvesskiærme tillade at bryde ind; og efter at have gnedet sine Øine, og trende Gange gabet, udstiger hun af Leiet, allene bedækket med den lette Linnetdragt, som Toscaneren i daglig Tale kalder Camiscia.

Despina! hvorhen iiler du i denne lette Dragt? Stands ulykkelige! Ak vidste du

hvil-

hvilken Dødelig der har skiult sig i dit Lønkammer, du gysede for at fremstille dig for hans Øine.

Hun hører mig ei. Hundrede Steder fordærvet af Lucina og Tiden seer jeg hende skride frem til Graciernes Arsenal. Det magiske Alter er opsat; det tillades Dagen, at træde ind i hendes Kabinet; og her staaer Despina upyntet, usminket, umalet, og saadan som hun er, førend hun har paataget sin Maske.

Hendes Haar ere uordnede, halv løsflagrende, halv krøllede, nedfaldne paa Panden og paa Ryggen, smittede af de mangehaande farvede Pomaders natlige Smeltning. I Rosernes Sted, der blomstrede paa hendes Kinder, sees plompe Pletter; lange Rynker overskiære Panden, en stor blaaelig Kreds omgiver de dødmatte Øine; de løsnede Mucher blotte stygge Ar; alt, kort sagt, fremviser et Billede af Legemets Ødelæggelse; det er et sandt Middel mod Elskov.

Som Bonden, der efter et Uveir løber ud paa sine Marker, og finder alting kuldkastet, sine Hække omrevne, sine Træer nedkastede, sine Enge overskyllede med Sand og Dynd; han

kien-

kiender neppe sin arvede Lods Grændser, gienemløbende dem veed han neppe hvad der er hans egne Eiendeele, saa ukiendeligt er det heele Udseende. Saaledes beskuer den unge Valer det ugienkiendte fremsvævende Spøgelse, fra Hoved til Fod, med yderlig Forbauselse, og kiender her ei noget af sin Despinas Træk. Denne udmattede Mine, denne falmede Ansigtsfarve, disse tynde graablandede Haar, alt overtyder ham om, at han, isteden for at være Vidne til sin Skiønnes Lever, er Vidne til en gammel Matrones. Taalmodighed! siger han til sig selv; bier jeg til denne Ugle er borte, saa faaer jeg dog vist min Hyrdinde at see.

Imidlertid nærmer hun sig Forfængeligheden mystiske Alter. Speilet fremstilles; man udbreder alting, Pudder- og Vellugtdaaser aabnes; disse Æsker indeholde Pasteller af alle Farver, hine hielpe Halsen til at blive hvid, disse Læbernes Purpur til at skinne; disse andre efterligne de lange Azurtraade, som krybe hen i det yderste af Huden. Kort, det er af alle disse Ingrediensser at Kunsten har sammensat Despina, og dannet den saa smukke Statue.

Hun sætter sig for Speilet. (Vidne til alt er Valer, stedse skiult lige for.) Den paalidelige Nerina, til hvilken Helligdommens dybeste Hemmeligheder ere betroede, holder sig ved hendes Side. Arbeidet gaaer for sig. Trylleriet virker; Iveren fordobbles. Kindet besættes igien med Roser; Varmen hæver sig lidt efter lidt, danner sig, tager sine Lillier tilbage. Ansigtet begynder paa den eene Side at antage igien sit Dagudseende: som naar man under en dueslig Malers Pensel seer Stykke for Stykke, Øine at aabnes, Ansigtsfarven at livne, blonde Lokker at kruses i Bølger.

Vor Betragter, henstillet paa sin Post, kiger som en Astronom i en heel Time, da han nøie beskuende denne Figur, troer virkeligen at kiende nogle af hans Despinas Træk. Han stirrer med alle sine Øine; han tvivler endnu, men hvert Øieblik adspreder hans Tvivl.

Der fæstes paa Despinas Kind to eller tre Skiønpletter; der indplantes hendes Mund en eller to Sættetænder; hun pudres, og nu er

er hun der forynget, og hvid. Hun tilsnærer de Baandknuder, der understøtte hendes Barm. — Det er færdigt; Valer kan ei tage Feil længer; han kiender ganske sine Tankers Herskerinde igien.

Saa iler hver Time til Havnen den hollandske Skibsrheder, der venter et med rige Varer tilladet Skib, hvis lykkelige eller ulykkelige Ankomst afgiør hans Skiebne. Med Hiertet, pinet af Haab og Frygt, søger han Skibet paa Havets viide Azur; og efter lang forgieves Venten opdager han det omsider, eller troer at opdage det ved Randen af Horizonten. Han bedrager sig ikke; Mastene synes at vore frem, eller stige op, af de fierne Bølger; han skiælner det nationale Flag, (vaiende som Fiærbusken paa vore Laiders Hatte). Han seer det skride frem, for fulde Seil, og kiender det heelt lige til den saa vel malede Stavn, der forestiller en Chimære eller en af de berygtede Sirener.

O, hvo kan fortælle den Forundring, den Rasenhed, den Blusel, hvormed Valer saae, i

hvilke latterlige Ting han saa daarligen var indtagen. Pomadekrukker, Puddcræsker, Farvedaaser, indeholdte de Yndigheder han havde tilbedet.

Forbittrelsen bemægtiger sig ham. Han bryder ud af sin Afkrog, ei længer frygtsom og tiggende, men med en munter og spottende Mine, men fuld af Tillid, og aldeles helbredet for hans Elskov, og uden at betragte Despina vender han til den indtagende Vaabensamling denne løierlige Tale: "Hellige Kar, som inde-
"holde Pudder, Vellugt og Sminke, ærbødigen
"bøier jeg mig for eder. Bevarer mig Erin-
"dringen om min pudseerlige Eensoldighed. Kun
"til eder henvender jeg mine Ord; kun eder er
"det jeg elskede. Hvis nogensinde en uerfaren
"Elsker, som jeg, bedrages af eders glimrende
"Løgne; tager han eder for Skiønhed, da hindrer
"ham for alting, fra at see det, jeg har seet.
"Min Fortryllelse er forbi; jeg takker eder.
"Farvel!"

Kun-

Kunsten er at skiule Kunsten. Den kan ei seire uden ved at efterligne Naturen. Men naar Ungdommen paa Tidens Vinger flyver bort med dine Yndigheder, hvad, o smukke Kiøn! skal du da giøre, for at behage? — — Være blid og god. — O Qvinder, siger en Viis, Blidhed og Godhed caracterisere eder paa en endnu meere underholdende Maade end Skiønheden.

En Aften i Spanien,

af Ridder Florian.

(Taget af le Conservateur, Tome I. S. 300.)

I en Landsbye i Andalusien levede en Bonde ved Navn Pedro. Han eiede den smukkeste Bondegaard i Landet; men dette var hans mindste Rigdom. Tre Døttre og tre Sønner, som han havde havt med sin Kone Therese, vare allerede givte, havde Børn, og boede hos ham. Pedro, firesindstive, og Therese, otte og halvfierdesindstyve Aar gammel, vare tiente, elskede og høit agtede af denne talrige Familie, hvis Hovedbestræbelse var, at vaage over deres Alders og Lykkes Fortsættelse. Som de i deres heele Liv havde været afholdne og arbeidsomme, plagede ingen Skrøbelighed deres Alderdoms Dage. Fornøiede med sig selv, elskende hinanden stedse,

lykke-

lykkelige og stolte ved deres Afkom, takkede de Gud, og velsignede deres Børn.

En Aften, efter om Dagen at have passet deres Høstarbeid, hvilede den gode Pedro, Therese og deres Familie; uden for deres Huus, siddende paa Kornneeg. De beundrede Synet af den smukke Sommernat; et Syn, som Stædernes Beboere intet kiende til. Seer, sagde Oldingen, hvorledes den deilige Himmel er besaaet med tindrende Stierner, hvoraf nogle, ligesom rivende sig løs, efterlade en Straalevei. Maanen, skiult bag disse Piletræer, giver os et blegt og bævende Lys, der maler alle Gienstænde med sin eensformige Hvidhed; Vinden tør ei aande; de roelige Træer synes ærbødige at holde sig stille, for ei i Søonen at forstyrre Fuglene, som søge Tilflugt i deres Reeder. Nattergalen synger ikke meere; Stillidsen sover med Hovedet giemt under Vingen. Ringelduen hviler med sin Mage midt iblandt dens Smaae, der endnu ingen andre Fiære have end deres Moders. Denne dybe Taushed forstyrres ei, uden ved de fierne klagende Skrig, som i lige Mellemrum hyle forbi vore Øren. Det er Ugleu, Billedet

paa den Onde; den vaager, naar de andre hvile, den frygter Dagens Lys. O, mine Børn! værer stedse gode, og I skulle stedse være lykkelige. Nu i tresindstyve Aar nyde eders Moder og jeg en roelig Lyksalighed. O, at I ei maatte kiøbe den saa dyr, som vi kiøbte den! — Ved disse Ord trillede et Par Taarer ned af Pedros Øine. Isabelle, hans ældste Datter, aftørrede dem, og omfavnede ham. "Min Fader, siger hun, det overstandne Onde er ei vanskeligt at fortælle; du kan forestille dig, med hvad Deeltagelse vi ville høre din Fortælling; min Moder vil være glad, ved at du kalder eders første Tider tilbage: det er ikke silde; Aftenen er saa smuk, og den Glæde at høre dig vil vederqvæge os meere end Søvnen." Alle Pedros Børn giorde samme Bøn. Man satte sig i Kreds rundt om ham; enhver Moder tog sit Barn paa Skiødet, at det ei skulde forstyrre Opmærksomheden; og den gode Gamle styttende sin Arm paa Datterens Skulder, og holdende Therese i Haanden, begyndte sin Fortælling saaledes:

Jeg var kun atten, Therese sexten Aar gammel. Hun var eneste Datter af Lorenzo,

den

den rigeste Bonde i Landet. Jeg var den fattigste Bondekarl i Landsbyen. Jeg mærkede ikke min Fattigdom, førend da jeg havde begyndt at elske Therese.

Jeg giorde mit Bedste for at udslukke en Kierlighed, som jeg forudsaae vilde giøre mit Liv ulyksaligt. Jeg var fuldt vis paa, at mine fattige Kaar vilde blive mig en uovervindelig Hindring mod nogensinde at faae Therese, og at jeg maatte frasige mig dette Haab, eller og tænke paa Midler til at blive riig. Men for at blive det, maatte jeg forlade Byen, den Bye, hvor Therese var. Dette overgik mine Kræfter.

Efter vel at have overveiet alt dette, efter at have brugt den Smule Forstand, jeg havde tilbage, paa at giøre mig Planer, besluttede jeg at gaae hen, og søge at blive Gaardskarl hos Thereses Fader.

Jeg blev antagen. I kan selv slutte det, med hvad Hierte jeg arbeidede. Jeg blev snart Lorenzos Ven, jeg blev endnu snarere Thereses. I, mine Børn, som alle ere giftede efter Tilbøielighed, I veed, hvor glad man er med

hinanden, hvor man søger, hvor man finder hinanden, naar man engang er bleven eenig om at leve for hinanden. Therese elskede mig, som jeg hende; jeg tænkte paa intet uden Therese; den Lyksalighed, at leve med hende, berusede mig, saa jeg ikke tænkte paa, at denne Lykke kunde endes. Min Vildfarelse varede kun kort. En Bonde i nærmeste Landsbye begiærte Therese af hendes Fader. Lorenzo reiste hen at eftersee ten Mands Marker og Viingaarde, der tilbød sig som Svigerson; efter denne Undersøgelse dømte han, at dette var den Mand, hans Datter skulde have. Ægteskabet blev besluttet.

Forgieves græd vi; forgieves gienkaldte vi for hinanden de Eeder, vi havde svoret hinanden. Vore Taarer nyttede os til intet. Den ubøielige Lorenzo lod sin Datter forstaae, at hendes Bedrøvelse mishagede ham. Vi maatte tvinge os, og qvæle vor Kummer i os.

Den ulykkelige Dag nærmede sig; alt Haab var os betaget. Therese skulde berøves mig. Langt heller havde hun valgt Døden. Vi grebe til det eeneste Middel, der var os tilbage; vi toge Flugten.

Vi følede vel, at vi begik en Feil; men den maatte vi begaae, eller dee. Vi bleve straffede derfor. Therese og jeg forlode Landsbyen midt om Natten, hun ridende paa et lidet Muulesel, som en af hendes Morbrødre havde givet hende. Jeg havde afsagt Dommen, at hun gierne kunde tage dette Esel, da det ikke tilhørde hendes Fader. En liden Pakke af hendes og mit Tøi laae i en Randsel paa Eslet; nogle Levnetsmidler, saare faa Penge, Frugten af hendes Besparelser, dette var alt, hvad Therese tog med; jeg for min Deel vilde intet tage. Saa sandt er det, at Ungdommen danner sig Dyder efter sin Bequemmelighed. Jeg røvede en Fader sin Datter, og jeg vilde giort mig Samvittighedsnag over ellers at tage det mindste af hvad der var hans.

Vi reiste heele Natten. Ved Dagbræknin-gen befandt vi os i Fiældet, udenfor den Frygt at opdages. Vi standsede i en Dal, ved Bredden af en af de Smaabække, som Elskende saa gierne ville treffe paa. Therese steeg ned af Eslet, og satte sig hos mig paa Græsset, vi spiste nogle tørre Frugter, vi drak af Bækkens

Vand.

Vand. Efter dette tarvelige og behagelige Maaltid begyndte vi at handle om, hvad der nu skulde blive af os. Efter lang Samtale, efter mere end tyve Gange at have tallet de Penge, Therese havde; efterat have vurderet Eslet saa høit mueligt, befandt vi stedse, at vor Rigdom ikke var tyve Ducater værd. Af tyve Ducater lever man ikke længe. Vi besluttede, at vi maatte strax see at komme hen til en stor Bye, for der mindre at være udsatte for at opdages, om man satte efter os, og for at givte os saa snart mueligt. Efter denne vise Beslutning toge vi Veien til Cordova.

Saasnart vi kom, iilede vi til Kirken, og beraabende os paa den Spanske Lov, der befaler, at foreene alle giveteærdige Personer, der fremstille sig for Alteret, fandt vi ogsaa en Præst, som viede os, Therese og mig, til hinanden. Vi gave ham det halve af vor liden Skat, og aldrig ere Penge udgivne med bedre Hierte. Det syntes os nu, at alle vore Møisommeligheder vare forbi, at vi havde intet mere at frygte for, at Kierlighed nu vilde blive vor eeneste Beskiæftigelse. Alting gik vel i otte Dage.

Efter

Efter deres Forløb var alt Muuleslet solgt; efter en Maaned havde vi ikke en Real meere. Hvad skulde vi giøre? hvad skulde der blive af os. Jeg forstod intet uden Bondearbeid, og Indbyggerne i de store Stæder giøre saa lidt af den Kunst, der ernærer dem. Therese var ei meget visere end jeg; hun leed, og skialv for Fremtiden. Vi skiulede vore Bekymringer for hinanden; en Pine, der var hundrede Gange smerteligere, end de Ulykker vi sukkede under: omsider da vi ingen Tilflugt havde meere, lod jeg mig antage ved et Rytter-Regiment, der laae i Garnison i Cordova. Mine Haandpenge gav jeg Therese, som modtog dem med Taarer.

Min Sold var nok til min Underholdning; Thereses smaae Haandarbeider (thi Trang giør vindskibelig) satte hende i Stand til at holde vor liden Huusholdning i Gang. Et Barn kom til, at knytte Knuden imellem os endnu stærkere. Det var dig, min kiere Isabella, vi betragtede dig, Therese og jeg, som den, der skulde giøre os lykkelige paa vore gamle Dage. Saa betragtede vi ethvert Barn, som Himlen siden har givet os, og ingen Gang have

vi

vi deri bedraget os. Jeg satte dig ud at opammes, thi min Kone kunde ikke amme dig. Hun var trøsteløs derover; hun hendrev Dagene ved din Vugge, medens jeg, ved min Nøiagtighed i at opfylde mine Pligter, stræbede at vinde mine Foresattes Agtelse, og mine Kammeraders Venskab.

Don Fernando, min Capitaine, var kun tyve Aar gammel; han udmærkede sig blandt alle de andre Officierer ved sin Venskabelighed og ved sit Udseende. Han havde fattet Godhed for mig; jeg fortalte ham mit Eventyr; han vilde see Therese; han tog megen Deel i vor Skiebne. Han lovede os hver Dag, at arbeide paa at skaffe os Tilgivelse af Lorenzo; og som jeg fuldkommen slog min Lid til ham, saa glædede jeg mig meget ved hans givne Ord, at han vilde skienke mig min Frihed, saasnart han havde stillet min Svigerfader tilfreds. Don Fernando havde allerede skrevet hiem til ham, men uden at faae Svar.

Tiden gik hen. Min unge Capitains Godhed syntes ikke at kiølnes. Imidlertid blev Therese hver Dag meere tungsindig. Naar jeg

spurg-

spurgde hende om Aarsagen dertil, talede hun om sin Fader, og dreiede Talen hen paa noget andet. Det var langtfra at jeg havde nogen Mistanke om, at Don Fernando var Aarsagen til hendes Tungsindighed.

Denne unge Mand, hidsig, som man er i hans Alder, havde seet Therese, som jeg havde seet hende. Hans Dyd var svagere end hans Lidenskab. Han kiendte vor Forfatning, han vidste hvor meget vi havde ham nødig, han vovede at forklare Therese, hvad Pris han satte paa sin Beskyttelse. Min ulykkelige Kone bevidnede ham sin Fortørnelse; men da hun kiendte min heftige og ivrige Caracter, skiulte hun for mig denne ulykkelige Hemmelighed med yderste Omhu; hun modstod Don Fernando, uden at sige mig det, medens jeg i min Troeskyldighed daglig foreroeste hende min unge Capitains adelmodige Venskab.

En Dag, da jeg havde været paa Vagt, kom jeg hiem mod Huuser, hvor min Kone var, og — man dømme om min Bestyrtelse — jeg mødte Lorenzo. "Jeg har dig da, raabte han; "Røver! giv mig min Datter, giv mig min

"Lyk-

"Lyksalighed tilbage, som du har røvet mig, til "Løn for det Venskab, jeg viiste dig." Jeg faldt paa Knæe for Lorenzo; jeg udholdte hans Vredes første Øieblikke; jeg stillede den med mine Taarer; han samtykkede at ville høre mig; jeg foretog ikke at retfærddiggiøre mig, men prøvede at bevæge ham. "Ulykken er giort, sagde "jeg, Therese er Min; hun er min Kone. Mit "Liv er i dine Hænder; straf mig, men spar "dit Barn, din eeneste Datter. Vanær ikke "hendes Mand, bring ikke hende til at døe af "Sorg; glem mig, allene af Medlidenhed med "hende." Med disse Ord førde jeg ham, ikke til Therese, men derhen, hvor du, min Datter, blev opammet. "Kom, sagde jeg, kom at see "endnu een, som du maa forbarme dig over." Du laae i din Vugge, du sov; dit røde og hvide Ansigt viste Uskyldighedens og Sundhedens Billede. Lorenzo betragtede dig, hans Øine glindsede af Taarer; jeg tog dig, og overgav dig ham. Du vaagnede derved, men som om Himlen havde indskudt dig det, saa, isteden for at græde, begyndte du at smile, og rækkede dine smaae Arme mod ham, tog fat i hans hvide

Haar,

Haar, og greb om dem med dine Fingre, dragende hans Ansigt ned til dit. Den Gamle kunde ikke udholde dette; han overøste dig med Kysse, han trykkede dig mod sit Bryst, og tog dig med sig. "Lad os gaae, sagde han, lad "os søge min Datter. Kom, min Søn, kom," raabte han, og gav mig sin Haand. Dømmer, mine Børn, med hvilken Glæde jeg fulgte ham til vort Hiem. Underveis blev jeg bange for, at Therese ikke skulde udholde, pludseligen at see sin Fader. Jeg vilde berette hende hans Ankomst. Jeg løb foran Lorenzo, skyndte mig op, aabnede Døren, og fandt — Don Fernando paa Knæe for Therese, som maatte bruge Magt, for at befrie sig for hans Heftighed. Neppe var dette Syn faldet i mine Øine, førend min Kaarde var i Fernandos Bryst. Han faldt, badet i sit Blod. Han udstødte et Skrig, man løb til; Vagten kom, min Kaarde røg endnu af Blodet; man greb mig, og den ulykkelige Lorenzo kom med Flokken, for at see sin ulyksalige Svigersøn lægges i Jern, og slæbes til Fængslet.

Jeg omfarnede ham, jeg anbefalede ham mit Barn og min Kone, som var uden for sig selv. Jeg omfavnede ogsaa dig, min elskede Datter! og fulgte mine Kammerader, som bragte mig til Fængslet.

Jeg var der to Dage og to Nætter, et Bytte for de dræbende Betragtninger, som naturligviis maatte overvælde mig. Jeg vidste intet om, hvorledes det var med Therese. Jeg saae ingen uden min skumle Slutter, som intet andet Svar gav mig paa alle mine Spørgsmaale, end at det ei kunde vare længe, forend jeg fik min Dødsdom.

Den tredie Dag bleve Dørrene aabnede. Man befoel mig at gaae ud; en Commando af Soldatre modtog mig. Man omringede mig; jeg gik; man bragte mig paa Vaabenpladsen. Jeg saae et Stykke borte mit Regiment i Vaaben; jeg saae Tilberedelsen til min Henrettelse. Den Tanke, at jeg nu var kommen til det øverste af min Ulykke, gav mig de forhen tabte Kræfter. Jeg fordoblede ved en convulsivisk Bevægelse mine Skridt. Min Tunge udtalte, mig selv ubevidst, Thereses Navn. Mine Øine søgte

hende;

hende; jeg torde ikke klage over ei at finde hende. Jeg kom omsider til Maalet.

Man oplæste mig min Dom. Jeg skulde døe. Giennemtrængende Skrig standsede Henrettelsen; jeg saae mig om; jeg saae et Spøgelse, halv nøgent, blegt, blodigt, med Magt trænge sig giennem den bevæbnede Flok, som omgav mig. Det var Don Fernando. "Naade, raabte han, "Naade, for den Uskyldige. Det er mig, som "fortiener Døden. Jeg har villet forføre hans "Kone, han har straffet mig derfor; han har "giort hvad Ret er, og I ere Voldsmænd, om "I røre ham." Regimentschefen løber til Fernando; han viser ham Loven, som fordømmer ham, for at have lagt Haand paa sin Officeer. "Det var jeg ikke meere, raabte Don Fernando, "jeg havde givet ham sin Frihed. Her er hans "Afskeed, undertegnet Dagen forud. Han er "ikke eders Dom underkastet; I have ingen Ret "over ham." Bestyrtsede samlede sig Anførerne. Don Fernando og Menneskeliheden opleftede deres Stemmer for mig. Man bragte mig tilbage til Fængslet. Don Fernando skrev til Ministren: han anklagede sig selv, bad om min Pardon, og fik den.

Loren-

Lorenzo, Therese og jeg gik hen at kaste os for vor Befriers Fødder; han bekræftede den Gave, han havde giort mig, af min Frihed. Han vilde dertil lægge rige Foræringer, som vi ei modtoge. Vi fulgte hinanden hiem til denne Bye, hvor Lorenzos Død giorde mig siden til Herre af hans Eiendomme, og Gaard, og hvor min Therese og jeg skulle ende vore Dage i Fred og i eders Arme.

Alle Pedros Børn havde klynget sig tæt om ham, medens han fortalte. Han talede ikke meere, og endnu hørde de til, og Taarer trillede ned over deres Kinder. "Værer glade, mine "Børn, sagde den gode Gamle; Himlen har "givet mig Opreisning for al min Kummer, "ved den Kierlighed, I have for mig." Saa sagde han, omfavnede dem, og heele Famllien gik til Hvile.

Hin-

Hindelbank.

(Af mon bonnet de nuit, Tom. III. p. 72.)

I Hindelbank, nær ved Bern, har jeg seet en Begravelse af en virkeligen ny Opfindelse, og som i Overeensstemmelse med det ædelste og meest trøstende, Religionen forkynder, borttager al Erindring om Dødens Rædsel. Billedhuggeren, der har forkastet alle til dette Slags Arbeider forhen brugelige Maader, har ikke forestillet Døden, men Opstandelsen, og blandt alle de Monumenter, som Følelse eller Stolthed have opreist, giør dette det største Indtryk, derved at det vender Tanken hen til det Liv, som venter os paa hin Side af Graven.

En inderligen elsket ung Kone døde i Barselseng, tilligemed sit Barn 1775. Hendes bedrøvede Mand vilde forevige sin Sorg. Den

duelige Billedhugger hensatte sig i det Øieblik
da den Eviges Røst skal knuse Gravenes Stene
og byde Gravene at give sine Døde tilbage
Ved denne Mands Genie hæver sig under hans
Meisel Gravens Dække, og brister for Lyden af
den frygtelige Basun, som skal høres paa hin
Giengiældelsens Dag. Man seer den unge Kone
Hustrue og Moder, opvaagne med sit Barn,
men Udødelighedens Følelse er malet paa hendes
forklarede og forherligede Aasyn: med den eene
Haand støder hun sin Gravsteen tilside, og med
den anden trykker hun til sit Bryst hendes
Barn, der vaagner som hun: Barnet synes at
ville hielpe sig ud af Graven, og neden under
læser man disse Ord:

Herre, her er jeg, og det Barn, som
du har givet mig.

Hvilken rørende Simpelhed!

Det er en lykkelig Idee, at vise Udødelighedens og Forsoningen paa et Liig-Monument; paa Gravstedet at forestille den Retfærdiges Lyksalighed, og første Udraab ved Indtrædelsen i det nye Liv. Virkeligen her har Døden tabt sin Braad; det er ei længer noget Sorgens

For-

Formaal; Haabets Straaler oplyse dette Marmor, og skinne ned i Graven; Evigheden begynder, og man synes høre den Opstaaende sige: Jeg fødes paa ny til Himlenes Klarhed. Og nu denne Moder og dette Barn, som Døden ei har skillet fra hinanden, som endnu finde sig hos hinanden igien ved den evige Basuns første Lyd, som bortstøde Ruinerne af Dødelighedens Boelig, og trodse Tidens Herredom; er ei alt dette Billeder, som paa glædefuld Maade røre Sielen? Aldrig er Døden malet med en mere hellig, og tillige meere tildragende Farve.

Figurerne og Graven ere dannede af en eeneste Blok, af en fiin Steen. Hr. Nahl er den, som har udtænkt og udført dette skiønne Monument. Det er Skade, at det alt har lidt af Hænder, der have villet berøre det, medens det er eene giennem Øiet at dets Skiønhed skal beundres.

Publicum vor Skyldner.

(Taget af mon bonnet de nuit, Tom. III. p. 191.)

Det, som fordrer Publicums Erkiendtlighed som en Gield til Videnskabsmanden, er, at denne giver meget og faaer lidet igien. Neppe er Forfatterens Værk ude af hans Hænder, førend det ei tilhører ham meere. Ethvert Individ af heele Publikum besidder det eens, og for ringe Bekostning. Bogen underviser, oplyser, moerer, beskiæftiger. Troer man at have betalt Forfatteren, fordi man har betalt en usel Rigsdaler? det er for det materielle af Bogen.

Den Fremmede bemægtiger sig ogsaa Bogen; den mangfoldiggiøres i Europa, den er i alle Hænder, og det betalte er kun for Boghandleren.

Æren

Æren skal altsaa holde Forfatteren skadesløs, og bliver den Mynt, der betaler de moralske Fornøielser, han har skaffet det heele Selskab. Udvalgte Følelser, over Mængden af Hverdags Fornøielser, saavel ved deres Fiinhed, som ved deres Mangfoldighed.

Man skriver her dette, ikkun for at vise rige Dosmeres Uretfærdighed, og nogle af Lykkens Blindhed Ophøiedes Uforskammenhed, der tør regne en Videnskabsmand hans ærværdige Fattigdom til en Latterlighed.

Thi dømmer, sande og billigsindede Mennesker! er det tilladeligt, at lade haant over den Bie, som giver Honning i Overflødighed? Ere og den Lærdes Arbeider betalte med saa Skillinger? Er ikke min Bog Resultatet af min heele Opdragelse, og veed man, hvad den har kostet mig? Min Bog, er den ikke Frugten af mange Aars Studering og Arbeid? og den Forfatter, der har fortæret sig til offentlig Nytte, har han ikke Ret til at sige: Man give mig Prytaneum at beboe, eller man bebreide mig ikke min Formues Ringhed.

Mange Værker have giort det franske Sprog Ære, ved at giøre det til det første Sprog i Europa. Skribenterne ere belønnede med fornærmende Critiker, eller ufrugtbare Lovtaler. Man betragte de Skuespil, der forestilles i alle vore Provindser: til dem strømme Borgerne klyngeviis, og klappe dem atter og atter Bifald til; men ingen Hvid derfor tilflyder Forfatteren, levede han end i den yderligste Armod. Han kan med sit Stykke sætte Folket i en Skat af hundrede Tusinde Franks, uden engang at faae det at vide: alle de Subalterne deele Pengene, og det er aldrig faldet nogen i Tanke, at Skaberen af Stykket og af de Fornøielser det medbringer, har Fordring paa mindste Deel i denne overflødige Indhøstning. Paa den Maade nyder det franske Folk Konstens Mesterværker og vore Arbeider.

Man vise mig i heele Verden en Konst, som bringer Borgerne flere fine, ædle og mangfoldige Glædes Nydelser, og som indrenter sin Dyrker mindre. Retfærdighed befaler da, at man ærer dem, som overgive sig til saa ædle, saa uegennyttige Beskiæftigelser, og det bør være

en

en Forfatter tilladt, at gaae hvor han vil i en Vadmelskiole, uden at man lægger Mærke dertil. Man vurdere, efter disse Betragtninger, hvad desangaaende siges af visse Mennesker, der ere fremmede for alle Kunster og Videnskaber, og unyttige for Fædrenelandet i alle Henseender, om de end ikke ere reene Landeplager, ved en nedrig og formasket Gierrigheds lønlige Kneb.

Petrarcas Kroning,

af Mercier.

(Taget af mon bonnet de nuit, Tom. III. pag. 11.)

Petrarcas Kroning er den skiønneste Triumph nogen Skribent i de nyere Tider har opnaaet. I vore Dages Digtere! hører. I have aldrig seet, og skulle ei faae at see dens Lige.

I Rom, den 22de Maji 1341, afsang man en stor høitidelig Messe, hvorpaa fulgte et Giæstebud, til hvilket alle de, som dyrkede Videnskaberne, vare indbudne. Ceremoniemesteren lod Digterens Værker paa Bordet indbære, og nedlægge paa rige med Floiel betrukne Tavler. Efter en Tale, angaaende Digterens Fortienester, affattede de Lærde den Beslutning, at han fortienete at modtage Kronen, og at man skulde berede Seierstoget.

Man

Man afførde ham derpaa hans Klæder; man bandt paa hans høire Fod en rød Cothurne, som den brugtes i de Gamles Tragedie, og paa den venstre en fiolfarvet Halvstøvle; den gamle Comedies Emblem. Man iførde ham en lang carmoisinfarvet Fløiels Kaabe, over en pomerandsfarvet Vest; Kanten var en Guldgalon, for at betegne, at hans Vers vare forfinede og rensede, som Guldet. En Kiæde af Diamanter udgiorde hans Livbelte, for at udtrykke hans Ideers Glands; en Kappe af hvidt Atlask, Uskyldighedens Symbolum, forkyndede, at hans Sæder vare ustraffelige, og at han aldrig havde fornærmet nogen.

Man satte paa hans Hoved en pyramideformet Hue, dannet til at modtage adskillige Kroner. Pullen, opreist i en Spidse, skulde forestille hans Aands Opløftelse. Hans Halssmykke var dannet som en Lyre, og dens Kiæde var sammensat af smaae i hinanden indflettede Guldslanger, som, for at betegne den Siels Snildhed og Klygt, der havde vidst at sammenkiæde Harmonien og Tanken, under de poetiske Fald og Vendinger.

De

De Vanter man gav ham paa Hænderne vare ei mindre mystiske. De vare af Skind af Lossen; et Dyr, der lever af Rov, men et meget hurtigt Dyr; et nyt Sindbillede paa det forstandige Bytte, det er Digterne tilladt at giøre fra de gamle, hvori de ere herligen forskiællige fra den plumpe og uforskammede Bogtyv.

Slæbet paa hans lange Kaabe blev baaret af en Pige med udslaget Haar, blotte Fødder, og skiult med en Tigerhud. Det er uforrødent at sige, at hun betydede Enthusiasmen; thi hun havde ogsaa, ved høi Middag, et brændende Fakkel i Haanden.

Med denne Prydelse gik Digteren fra Columne-Paladsets Sal ned i Gaarden, hvor han fandt en Vogn i Skikkelse af Bierget Parnassus, med Apollo og de ni Muser; de græske Guddommes Symboler vare malede rundtom paa Vognen, fordi Mythologien er endnu Poesiens Siel.

Den Trone, paa hvilken Digteren sad, var baaret af en Løve, en Tiger, en Leopard og en Panther, for at give tilkiende, at Digterne ligesom Orpheus have den Magt, at tvinge og

tæmme

tæmme Uhyrerne. De tre Gracier, halvnøgne, med sammenslyngede Arme, fulgte ham paa Vognen, som hans troe Ledsagerinder. Phantasien, under Skikkelse af en ung Pige, kronet med Stierner, var for hans Fødder.

To store Chore af Sangere gik i tvende ordentlige Rader ved Siden, medens Satyrer og Fauner dandsede rundt omkring Vognen, fordi Musiken og Dandsen ere Digtekunsten uforanderligen underordnede. Disse Sangere sang vexelviis latinske og italienske Vers til den triumpherende Digters Roes. Af Vindverne bleve Blomster udkastede ved de smukkeste Pigers Hænder; af dem udkastede og nogle vellugtende Vande. *)

Da Digteren var kommet paa Capitolium, holdt han en Tale, og den Senator, som det var overdraget at krone ham, satte paa hans Hoved en Krone af Vedbende, for den dithyram-

*) En af dem, fortæller man, tog Feil, og udhældte en Flaske Ekvindhedsvand, hvis Kraft var saa voldsom, at Hestene faldt for Triumphatorens Vogn, hvor de kom der som Vandet var udhaldet. Ogsaa dette kunde være emblematisk, og betyde den Avindsyge, og den caustiske Bitterhed, der følger en og anden ulykkelig Digter.

rambiske, en af Laurbær for den heroiske, og en af Myrther for den lyriske Poesie. De fire fornemste Piger i Rom bragte ham deres Brodeerarbeid, til Erkiendtlighedstegn for alt det Lauras Elsker havde skrevet til Kiønnets Ære.

Fra Capitolium gik Digteren med langsomme Skridt igiennem Byen, uddelende blandt Folket forskiællige Stykker Myndt, efter de gamle Triumphatorers Maade. Dette var et Billede paa Digternes ædle og uforbeholdne Gavmildhed, da de overflødigen give Folket Begrebe, Følelser og levende Glæder, uden derimod at modtage andet end dets Bifald.

Han steeg ud af sin Vogn, da han kom til Vaticanen. Han gik ind i St. Peders Kirke, takkede Gud for sin Triumph, og hængte sine tre Kroner paa denne Apostlernes Forstes Grav; et ei mindre øiensynligt Vidnesbyrd om, at udødelig Hæder ei kan være den religionløse Digter til Deel. Bifaldsraab, som hans Gudsfrygt fortiente, fulgte ham til Columnepaladset, og de fornemste romerske Damer kom at række ham Haanden.

Have

Have nu I, Digtere, af hvilke det franske Folk brammer, have I blandt Eder opnaaet en Triumph, som nærmer sig denne? De Bifaldsklap, der vanker i Skuespilhuset, flyve bort i Minutet; og vindige Personers uforskammede Raab forfølge Eder med Fornærmelser i sex Maaneder.

Ligner Voltaires Kroning med Petrarcas; hvor da hin er maver i Sammenligningen! O, men kan man ogsaa ligne den med de Førsters, de Prælaters, deres, som festligholdt den italienske Digter i de skiønne Kunsters Hiem, i deres Middelpunkt; som ved de vittigste Sindbilleder hædrede Petrarca paa en herlig og høitidelig Maade for et heelt forsamlet Folk, til værdig Løn for hans skiønne Vers, hans glimrende Billeder, hans mægtige og ædle Tankesprog.

Voltaires Kroning,

af la Harpe.

(Af. Oeuvr. de Volt. Edit. de Gotha, T. XI. p. 393.)

Den 30. Martii 1778, Dagen da Sørgespillet Irene siette Gang blev forestillet, var uden Modsigelse den erindringsværdigste Dag, hvis Minde kan blive giemt i Litteraturens og Skuepladsens Dagbøger. Voltaire, som en farlig Sygdom, næsten fra det Øieblik han var kommen til Paris, havde uddraget det franske Academies og Publicums ivrige Ønsker, havde just faaet Kræfter nok igien, for at kunne komme og nyde den Hæder begge havde beredet for ham. Porte og Tilgange til Academiet vare beleirede af en Skare, der samlet af Begierlighed efter at see ham. Han kom derhen igien-

nem

nem ydelige Haandklap og Glæderaab. Academiet, som den Dag var talrigt, gik ham lige til den første Sal i Møde. Man gav ham Directeurens Sæde, og da alle hans Medbrødre havde bevidnet ham deres Glæde over at modtage ham efter en saa lang Fraværelse, troede d'Alembert ei at kunne giøre bedre, end at forelæse sin Lovtale over Smagens Stifter i det sidste Seculum, for den, som havde været dens Arving og Stytte i dette. Efter denne Forelæsning, som paa det høieste fornøiede Forsamlingen og Voltaire, foreslog man ham overordentligen og ved et eenstemmigt Valg at modtage Directeurpladsen, som sædvanligen gives ved Lodkastning, og som skulde blive ledig ved næste Januar Quartals Ende. Han modtog den med Taknemmelighed. Intet af hvad der foregik denne Dag, er nogensinde forhen for nogen anden foretaget, og Academiet, som her fandt for godt at afvige fra sine Love og Vedtægter, hædrede sig selv ved saaledes at glemme alle Regler for en Mand, som var over al Regel, som over al Sammenligning.

Denne Hæder var kun Forspillet for et endnu større Skuespil; og det var Nationen der skulde fuldbyrde, hvad Academiet havde begyndt. Man ventede Voltaire til Skuespilhuset. Tuilleriets Gaarde vare opfyldte med en utallig Mængde af alle Stænder, Aldre og Kiøn; saa langt man kunde blive hans Vogn vaer, anmeldte Fryderaab hans Ankomst; disse fordobledes da han steeg ud, og et meere rørende, meere skiønt Øieblik, end et saadant, lader sig maaskee ikke tænke: Oldingen, som syntes at synke paa eengang under Byrden af hans saa høie Alder, og saa store Hæder, neppe i Stand til at vinde igiennem den berusede Skare, der ei kunde blive mæt af den Glæde at see ham: heele denne Mængde, oplivet af een og samme Følelse, fortryllet af den samme Henrykkelse, opløftende samme Raab, og med en meget mærkelig Bevægelse opmærksom for at beskytte ham imod sig selv, saa at sige at bedække ham, i det den styrter sig over ham, og at giøre en Vold om ham mod den Strøm, der drog en heel Nation hen efter ham. — Voltaire kom saaledes til Skuespilhuset, ligesom baaret paa

heele

heele Frankerigs Arme; og hvis intet Menneske nogen Tid syntes større, saa syntes ingen Nation heller nogen Tid elskværdigere, end her. Saasnart han viiste sig i Logen, imellem Frue Denys og Frue Villette, kan man forestille sig hvilken Bulder af Klap fra alle Hiørner i Salen og Gangene uden for, der ikke mindre vare fulde af Mennesker.

Hr. Brizard bragte en Laurbærkrone, som Frue Marquisinden af Velette satte paa den store Mands Hoved; men han tog den strax af, uagtet al den Umag man giorde sig, uagtet Publicums Paanoden, der tilraabte ham at beholde den, og som med ubeskrivelig Glæde saae Geniet her imellem Venskabet og Erkiendtligheden, kronet af Gracierne og Skiønheden, og vægrende sig for sin egen Forherligelse. Man kunde neppe begynde Stykket for denne uendelige Tummel. Det blev spillet bedre end det havde været forhen. Skuespillerne fordoblede deres Stræben og Talenter, og Skuepladsen følede sin Guddoms Nærværelse. Da Stykket var endt, lod man Dækket, som sædvanlig, gaae

ned. Et Øieblik efter hævede man det paa ny, og Enthusiasmen kom paa det høieste, da man saae Voltaires Buste paa en Piedestal midt paa Skuepladsen; alle Skuespillerne rundt om den, hver med en Krands. Mad. Vestris traadte frem, og fremsagde de Vers, som dertil i Øieblikket vare forfattede af de Saint-Marc *), og som havde den Fortieneste meget rigtigen at udtrykke Publicums Følelser, der ogsaa lod hende gientage dem anden Gang med Haandklap, det aldrig fik Ende. Busten blev heel bedækket med de Krandse, som de alle kappedes om at overøse den med, og stod der saaledes paa Skuepladsen heele Tiden, medens man fore-

*) Versene vare disse:

Aux yeux de Paris enchanté
Reçois ce jour un hommage,
Que confirmera d'age en age
La severe posterité.
Non; tu n'a pas besoin d'atteindre au noir rivage,
Pour jouir des honneurs de l'immortalité,
Voltaire, reçois la couronne
Que l'on vient de te presenter!
Il est beau de le metiter,
Quand c'est la France qui la donne.

forestillede det lidet Stykke Tanine; dette elskværdige Værk, der er saa fuldt af Gracie og Interesse.

Ømheds blide Taarer trillede ned fra alle Øine ved dette Skuespil af det Genie, der med saa meget Glimmer blev lønnet ved Enden af den skiønneste Levnetsbane. Det lod, som om alle Hierter vare lykkelige ved den store og med Hæder overøste Mands Lykke. — O, hvor en saadan Dag giør Videnskaberne, Frankerig, Menneskeheden Ære. Menneskeheden synes at hæves, at forædles, naar samlede Mennesker saaledes paa eengang udtrykke den Retfærdigheds Følelse, som er nedlagt i alle Hierter. Det er da ei forgieves, at Voltaire har seet fire Generationer; og Tredsindstyve Aar, henlevede i Arbeid paa alle slebne Folks Glæde og Undervisning, ere ei reent tabte for ham. Alle de, som kappedes om at faae ham at see, havde lært at læse og tænke i hans Værker, have Tusinde Gange nydt hans Mesterværker i alle Fag: hvilke Rettigheder til Erkiendtlighed! Saa megen Held, og saa mange Trophæer! Tredive Aars Fraværelse,

relse, der ogsaa forøger Navnkundigheden, Forstandens Fremgang, og det undersulde Indtryk, han havde giort paa den menneskelige Aand, fra dette Aarhundreds Begyndelse — dette er det, som paa en Maade har giort hans Samtidige til hans Efterkommere — som har sat ham paa det Sted han nu er. Alle Stemmer have bifaldet hans Triumph; og dette er maaskee den første, ved hvilken Misundelsen ei engang er fornummet.

Drons

Dronning Fantasque,

et Eventyr.

Der var engang en Konge, som elskede sit Folk. Det begynder som et Fee-Eventyr, saldt Druiden ind i Ordet; det er det ogsaa, svarte Talamir. Der var da engang en Konge, som elskede sit Folk, og som følgelig var tilbedet af det. Han havde giort alt, hvad han kunde, for at finde Ministre, der vare ligesaa velsindede som han; men omsider indsaae han Daarligheder i at søge dette, og valgte den Udvei, selv at giøre alt det, som han kunde udrive fra deres ildødige Virksomhed. Da han var meget forhippet paa det sære Forsæt, at giøre sine Undersaatter lykkelige, handlede han herefter, og et saa besynderligt Forhold giorde ham uudsletteligen lat-

terlig blandt de Store. Folket velsignede ham, men ved Hoffet ansaaes han for en Nar. Paa dette eene nær manglede han ikke Fortienester; han hedde ogsaa Phoenix.

Var denne Prinds besynderlig, havde han en Kone, som var det ikke mindre. Levende, fremsusende, lunefuld, gal af Hoved, klog af Hierte, god af Temperament, ond af Indfald: dette er med fire Ord Dronningens Skilderie. Hendes Navn var Fantasque: et berømt Navn, som hun havde faaet fra sine Ahner paa Spindesiden, og hvis Ære hun værdigen holdt vedlige. Denne saa ædle og fornuftige Dronning var hendes dyrebare Mands Glæde og Plage; thi hun elskede ham ogsaa meget oprigtig, maaskee fordi hun havde saa let ved at plage ham. Uagtet den indbyrdes Kierlighed, som herskede iblandt dem, levede de mange Aar sammen, uden at kunde faae nogen Livsarving. Kongen græmmede sig inderlig derover, og Dronningen giorde sig utaalmodig derover, saa det ikke gik ud over Kongen allene: hun gav heele Verden Skyld, for det hun ikke fik Børn; og der var ingen Hofmand, som hun jo ubesindigen spurgde om

et

et hemmeligt Raad for at faae nogen, og som hun jo giorde ansvarlig for Udfaldet.

Lægerne bleve ikke forglemte; thi Dronningen var usædvanlig lærvillig mod disse, og de anordnede ikke noget Middel, som hun jo meget omhyggelig lod tillave, for at have den Fornøielse, at kaste dem det i Øinene i det Øieblik hun skulde tage det ind. Dervischernes Tid kom ogsaa, man maatte gribe til Faste, til Løøter, og for alting til Øfringer; og vee de Templers Tienere, hvor Hendes Majestæt giorde Valfart! hun randsagede alting, og under det Paaskud, at indaande en frugtbargiørende Luft, unlod hun aldrig at vende op og ned paa alle Munkenes Celler. Hun bar ogsaa deres Reliqvier, og klædde sig vexelviis ud i alle deres forskiællige Ordensdragter — Snart bar hun et Toug, snart et Læderbelte, snart en Munkehætte, og snart et Scopulare. Der var ikke nogen Munkemaskerade, som jo hendes Andagt faldt paa; og da hun havde en lille løierlig Mine, som giorde hende nydelig i alle disse Forklædninger, aflagde hun aldrig nogen af dem, uden hun havde ladet sig male i den først.

Ende-

Endelig efter al denne saa vel udøvede Andagt, efter alle disse saa klogelig anvendte Lægemidler bønhørte Himlen og Jorden Dronningens Ønsker: hun blev frugtsommelig i det Øieblik hun begyndte at tabe Haabet. Jeg vil lade enhver forestille sig Kongens og Folkets Glæde. Hendes gik, som alle hendes Lidenskaber, over alle Grændser: i hendes Henrykkelse slog hun alting i Stykker, omfavnede uden Forskiæl alt hvad hun mødte, Mandfolk, Fruentimmer, Hoffolk, Tienere; man kunde ikke komme paa hendes Vei, uden at staae Fare for at blive qvalt. Hun kiendte ikke saa stor en Glæde, sagde hun, som at have et Barn, som hun kunde pidske saa meget hun lystede, naar hun var i ond Lune.

Da man længe forgieves havde ventet paa Dronningens Frugtsommelighed, blev den anseet for en af disse overordentlige Tildragelser, som heele Verden vil have Æren for. Lægerne tilskrev deres Lægemidler, Munkene deres Reliqvier, Folket sine Bønner, og Kongen sin Kierlighed den. Hver bar Godhed for det Barn der skulde fødes, som det kunde have været hans eget,

og

og alle giorde oprigtige Ønsker for den unge Prindses lykkelige Fødsel; thi en Prinds vilde man have, og heri var Folkets, de Stores, og Kongens Ønsker eenige. Dronningen tog det meget ilde op, at man faldt paa at vilde foreskrive hende, hvad hun skulde komme ned med, og erklærede, at hun agtede at faae en Datter, med det Tillæg, at det kom hende ganske besynderligt for, at nogen torde giøre hende Raadigheden stridig over en Ting, som dog ikke hørte nogen uimodsigelig til uden hende eene.

Forgieves vilde Phoenix bringe hende til Fornuft; hun sagde ham reent ud, at det var ikke hans Sag, og lukte sig inde i sit Cabinet, for at see surt; en elsket Syssel, hvorpaa hun ordentlig anvendte sex Maaneder af Aaret. Jeg siger ikke sex Maaneder efter hinanden; det havde været sex Hvilemaaneder for hendes Mand, men i forskiellige Mellemrum, som vare bequemme til at krænke ham.

Kongen begreb meget vel, at Moderens Luner bestemte ikke Barnets Kiøn; men det ærgrede ham inderlig, at hun saadan gav sine Urimeligheder til Skue for heele Hoffet. Han havde

opof-

opofret alting i Verden for, at der offentlige Agtelse havde retfærddiggiort den Kierlighed, han havde for hende, og den Allarm han i Utide giorde ved denne Leilighed, var ikke det eneste Galskab han havde giort, i det latterlige Haab, at giøre sin Kone fornuftig.

Da han ikke vidste meere, hvad Helgen han skulde vende sig til, tog han sin Tilflugt til Feen Discrette, hans Veninde, og Rigets Beskytterske. Hun raadde ham, at gaae frem med det gode, det er, at bede Dronningen om Forladelse. Det eneste Diemeed af alle Fruentimmergriller, sagde hun, er at bringe den mandlige Hovmod en Smule i Knibe, og at vænne Mandfolkene til den vedbørlige Lydighed. Det bedste Middel De har til at helbrede Deres Kones Galskaber, er, at være gal med hende. Fra det Dieblik De holder op at være hendes Griller imod, kan De være vis paa, hun holder op at have Griller, og hun venter ikke efter andet, for at blive fornuftig, end at have giort Dem fuldkommen tosset. Giør det derfor med det gode, og stræb at give efter ved denne Leilighed, for at faae alt hvad De vil ved en anden. Kongen troede

Feen,

Feen, og for at rette sig efter hendes Raad, gik han hen til Dronningens Cercle, tog hende til en Side, sagde hende ganske sagte, at det giorde ham ondt, han i Utide havde sagt hende imod, og at han vilde stræbe i Fremtiden ved sin Føielighed at godtgiøre hende den Vrantenhed, han kunde have lagt i sin Tale, da han var saa uhøflig at tvistes med hende.

Fantasque, som var bange for, at Phoenix's Frombed skulde vælte alt det latterlige i denne Sag over hende eene, skyndte sig at svare ham, at hun under denne ironiske Undskyldning saae endnu meere Hovmod, end i de foregaaende Tvistigheder; men siden en Mands Forseelser ikke retfærdiggiorde hans Kones, skyndte hun sig ved denne Leilighed at give efter, som hun altid havde giort. Min Konge og Huusbonde, blev hun ganske høit ved, befaler mig at komme ned med en Søn, og jeg kiender min Pliat alt for vel til at være ulydig. Jeg veed meget vel, at naar Hans Majestæt beærer mig med sine Kierligheds Tegn, er det mindre af Kierlighed til mig, end til hans Folk, hvis Vel sysselsætter ham Dag og Nat; jeg bør efterligne en saa ædel

Uegen-

Uegennyttighed, og jeg skal begiere af Divan en læreriig Instrux om det passelige Antal og Kiøn af de Børn for den kongelige Familie; en vigtig Instrux for Statens Vel, og hvoraf enhver Dronning bør lære at indrette sit Forhold.

Denne smukke Monolog blev hørt af den heele Cercle med megen Agtsomhed, og de kan selv tænke, hvor mange Udbrud af Latter her bleve slet undertrykte. Ak! sagde Kongen, og trak sørgmodig paa Skuldrene; jeg seer nok, naar man har en gal Kone, kan man ikke andet end blive en Nar.

Feen Discrette, hvis Kiøn og Navn stak undertiden pudseerlig af mod hinanden i hendes Caracter, fandt denne Tvist saa moersom, at hun besluttede at fornøie sig over den indtil Enden. Hun sagde Kongen offentlig, at hun havde spurgt de Cometer, som herske ved Fyrsternes Fødsel, og at hun kunde forsikkre, det Barnder skulde fødes ham, blev en Søn; men hemmelig forsikkrede hun Dronningen, hun skulde komme ned med en Datter.

Denne Efterretning giorde Fantasque med eet ligesaa fornuftig, som hun havde været sær

til-

tilsorn. Det var med en uendelig Sagtmodighed og Føielighed hun giorte alle muelige Anstalter til at bedrøve Kongen og Hoffet. Hun skyndte sig at lade giøre det kostbareste Børnetøi, og søgte at giøre det saa passende for en Dreng, at det vilde blive latterligt til en Pige; til den Ende maatte man forandre adskillige Moder, men alt det kostede hende intet. Hun lod giøre en deilig Ordensklæde, besat med Diamanter, og vilde endelig, at Kongen skulde i Forveien udnævne den unge Prindses Hovmester og Lærer.

Saasnart hun var vis paa at faae en Datter, talte hun ikke om andet end sin Søn, og glemte ingen af de unytrige Forsigtigheder, hvorover man kunde glemme dem, man burde have brugt. Hun skoggerloe, naar hun forestilte sig det forskrækkede, og dumme Udseende, de Store og Øvrighedspersonerne vilde have, som skulde pryde hendes Nedkomst med deres Nærværelse. Jeg synes, sagde hun til Feen, at jeg paa den eene Side seer vor ærværdige Canzler plante to store Briller paa sin Næse, for at tage Syn over Barnets Kiøn; paa den anden hans hellige Majestæt slaae Øinene ned, stamme, og sige:

jeg troede. . . . Feen havde dog sagt mig . . . Mine Herrer! det er ikke min Skyld; og andre ligesaa sindrige Sententser, som vil blive samlede af Hoffets Lærde, og snart blive bragte til Indiens yderste Grændser.

Hun forestilte sig med en Fadefroe Glæde den Uorden og Forvirring, dette forunderlige Udfald vilde bringe heele Forsamlingen i. Hun forestilte sig forud alle Hofdamernes Tvistigheder og Tummel, for i dette uventede Øieblik at paastaae, sammenpasse og forcene deres vigtige Betieningers Rettigheder, og heele Hoffet i Bevægelse over et spædt Barn.

Det var ogsaa ved denne Leilighed, hun opfandt den sømmelige og sindrige Sædvane, at lade Øvrighedspersoner i Embedsdragt holde Taler til den nyfødde Prinds. Phoenix vilde forestille hende, at det var at fornedre Øvrigheden uden Nytte, og at kaste en urimelig Latterlighed over heele Hofceremoniellet, at tage med megen Høitid hen at udbasune høitravende Snak for en lille Pusling, før han kunde forstaae det, eller dog i det mindste svare derpaa.

Ih,

Ih, saa meget desbedre! svarte Dronningen levende; saa meget desbedre for deres Søn! Vilde han ikke være meere end lykkelig, om alle de Dumheder, de har at sige ham, vare udtømte inden han forstod dem, og vilde De have, man skulde bie til han fik Forstand, med at holde ham Taler, der kunde giøre ham gal? Lad dem for Guds Skyld præke i Deres Magelighed, saa længe man er vis paa, at han intet forstaaer af det, og slipper for Kiedsommeligheden; de maae for Resten selv vide, man slipper ikke altid for saa godt Kiøb. Man maatte til det, og efter Hans Majestæts udtrykkelige Befaling begynde Senatets og Academiernes Præsidenter at skrive, studere, slette ud, og blade i deres Vaumoriere og deres Demosthenes, for at lære at tale til et Foster.

Endelig kom det critiske Øieblik. Dronningen føelte de første Smerter med Glædes Henrykkelser, som man ikke let falder paa ved saadan Leilighed. Hun klagede saa tækkelig, og græd med en saa smilende Mine, at man skulde troe, hendes største Fornøielse var at giøre Barsel.

Strax var heele Slottet i et forskrækkeligt Oprør. Nogle løb efter Kongen, andre efter Prindserne, andre efter Ministrerne, andre efter Senatet; de fleste, og de, der havde travlest, gik for at gaae, og rullede deres Tønde ligesom Diogenes, og havde intet andet at bestille, end at lade, som de havde meget at bestille. I denne Iver, for at samle saa mange fornødne Personer, var en Fødselshielper den sidste man tænkte paa, og da Kongen, som var ude af sig selv af Forvirring, af Vanvare havde forlangt en Giordemoder, opvakte denne Ubetænksomhed umaadelig Latter blandt Hofdamerne, og dette tilligemed Dronningens gode Luner frembragde den lystigste Barselfærd, man nogentid havde hørt tale om.

Skiønt Fantasque havde bevaret Feens Hemmelighed det bedste hun kunde, var det dog alligevel smuttet ud blandt hendes Fruentimmer, og disse giemte den igien saa vel, at Rygtet var over tre Dage om at komme ud over hele Byen, saa at Kongen i lang Tid var den eneste, der intet vidste deraf. Enhver var da opmærksom paa den Scene, som beredede; den offent-

lige

lige Deeltagelse gav alle Nysgierrige et Paaskud til at more sig paa Kongehusets Bekostning; de glædede sig til at udspeide begge Deres Majestæters Sindsfatning, og at see, hvordan Feen med to modsigende Løver kunde drage sig ud af den, og vedligeholde sin Credit.

Og nu, naadige Herre! sagde Jalamir til Druiden, og afbrød sig selv, maae De tilstaae, det blot staaer til mig, at keede Dem efter Reglerne; thi De føler nok, at her er Stedet til Digressioner, Skilderier, og denne Mængde smukke Ting, som enhver vittig Forfatter aldrig mangler at anbringe paa det merkværdigste Sted for at more sine Læsere. Hvad Pokker! sagde Druiden, bilder du dig ind, at nogen er saa dum, at læse al den Vittighed? Viid man er altid saa vittig at springe den over, og at til Trods for Hr. Forfatteren har man snart bedækket hans udkrammede Rariteter med Bladene af hans Bog. Og du, som her vil være den kloge, troer du, dit Snak er bedre end de andres Vittighed, og at man, for at blive frikiendt for en dum Stræg, bare behøver at sige, det stod til dig at giøre den? du behøvte sandelig heller

ikke andet end at sige det, for at bevise det. Og jeg har ulykkeligviis ikke den Tilflugt, jeg, at kunde vende Blade om. Trøst Dem, sagde Jalamir sagtmodig til ham, bliver dette nogentid trykt, bliver der nok, som vender dem om foruden. Betænk imidlertid, at heele Hoffet nu er samlet i Dronningens Gemak; at det er den skiønneste Leilighed, jeg nogentid faaer til at skildre Dem saa mange ædle Originaler, og maaskee den eneste, De faaer til at lære dem at kiende. Himlen forstaae dig, svarte Druiden spøgende; jeg skal nok kiende dem af deres Handlinger; lad dem da handle, om din Historie har dem nødig, og sig ikke eet Ord om dem, om de ere unyttige; jeg vil ikke have andre Skilderier end Handlinger. Siden det da ikke er mueligt, sagde Jalamir, at muntre min Fortælling med lidt Metaphysik, vil jeg i al Dumhed begynde, hvor jeg slap; men at fortælle, for at fortælle, er saa kiedsomt! De veed ikke, hvor mange smukke Ting De vil tabe! jeg beder Dem, hielp igien paa, hvor jeg slap; thi det væsentlige har saaledes henrevet mig, at jeg ikke veed, hvor jeg var i min Fortælling.

Vee

Vee den Dronning, sagde den utaalmodige Druide, som du har saa ondt ved at faae til at barsle, og som du nu har holdt mig i Barnenød i en heel Time. Oh! Oh! sagde Jalamir, troer De, Kongebørn komme til Verden som Vibeæg? De skal see, det var nok Umagen værdt at giøre Væsen af. Dronningen bragde da efter megen Skrig og Latter de Nysgierrige udaf deres Forlegenhed, og Feen udaf sit listige Forehavende, ved at bringe en Pige og en Dreng til Verden, som vare deiligere end Solen og Maanen, og som lignede hinanden saa meget, at man havde ondt ved at skille dem ad, hvilket giorde, at man i deres Barndom fandt Behag i at klæde dem eens. I dette saa ønskede Øieblik forlod Kongen sin Majestæt for at overlade sig til Naturen, og giorde Galskaber, som han paa en anden Tid ikke havde tilladt Dronningen; og den Fornøielse, at have Børn, giorde ham selv saadan til et Barn, at han løb ud paa sin Altan, og raabte af fuld Hals: Mine Venner! glæder eder alle! mig er født en Søn, eder en Fader, og Dronningen en Datter. Dronningen, som første Gang i sit Liv var til

saadant Gilde, mærkede ikke strax, alt hvad hun havde faaet færdigt, og Feen, som kiendte hendes sære Sindelag, lod sig nøie med, efter hendes Ønske, først at sige hende, hun havde faaet en Datter. Dronningen lod sig hende bringe, og til alle Tilskuernes Forundring omfavnede hende rigtig nok kierlig, men med Taarene i Øinene, og med en bedrøvet Mine, som stemte slet med hendes hidtil havte Udseende. Jeg har alt sagt, hun ærlig holdt af sin Mand: hun havde været rørt over den Uroe og Bevægelse, hun havde læst i hans Øine under hendes Lidelser. Hun havde giort sig Betragtninger, rigtig paa en besynderlig valgt Tid, over den Grumhed der var i at bedrøve saa god en Mand, og da man bragde hende sin Datter, tænkte hun blot paa, hvor bedrøvet Kongen vilde blive, at han ikke havde faaet en Søn. Discrete, som hendes Kiøns Vittighed, og hendes Gaver, som Fee, lærte, lettelig at læse i Hiertet, giennemtrængte strax, hvad der foregik i Dronningens, og da hun ingen meere Aarsag havde til at skiule hende Sandheden, lod hun den unge Prinds bringe. Da Dronningen kom til sig selv af sin Forun-

dring,

dring, sandt hun dette Huusraad saa moersomt, at hun brast i høi Latter, der var farlig for hendes Tilstand. Hun befandt sig ilde. Man havde meget ondt ved at bringe hende til sig selv igien, og havde Feen ikke staaet inde for hendes Liv, vilde den meest levende Smerte fulgt efter den heftigste Glæde i Kongens Hierte, og paa Hofmændenes Ansigter.

Men det der var det besynderligste, den oprigtige Anger, Dronningen foelte over at have pläget sin Mand, bragde hende til at fatte en meere levende Kierlighed for den unge Prinds, end for hans Søster; og Kongen, som tilbad Dronningen, gav paa sin Side den Datter, hun havde ønsket, det samme Fortrin. De middelbare Kiærtegn, som disse to Ægtefolk viiste hinanden, bleve snart en ganske afgiort Tilbøielighed, og Dronningen kunde ligesaa lidt undvære sin Søn, som Kongen sin Datter.

Dette dobbelte Udfald giorde heele Folket en stor Fornøielse, og betryggede det i det mindste nogentid for den Frygt, at mangle Herre. De stærke Aander, som havde beleet Feens Løvter, blere nu beleete igien. Men de holdt sig ikke

for slagne, og sagde, at det ikke engang tilstod Feen at være ufeilbar i Usandhed, eller hendes Spaadomme den Kraft, at giøre de Ting umuelige hun spaaede. Andre grundede sig paa det Fortrin, der begyndte at vise sig, og drev deres Uforskammenhed saa vidt at paastaae, at da Dronningen havde faaet en Søn og Kongen en Datter, havde Udfaldet paa alle Maader giort Spaadommen til usandt.

Imedens alting beredde sig til disse to Nyfødtes Daabspragt, og den menneskelige Hovmod belavede sig paa at skinne ydmygen ved Gudernes Altere — — Et Øieblik, afbrød Druiden, du forplumret mig paa en forskrækkelig Maade. Jeg beder dig, stig mig dog, paa hvad Sted vi er. Først for at faae Dronningen frugtsommelig, førte du hende om blandt Reliqvier og Munkehætter. Ovenpaa det har du bragt os med eet til Indien. Nu kommer du, og snakker mig om Daaben, og siden om Gudernes Altre. Ved den store Thamiris, jeg veed ikke meere, om vi i Ceremonien, du tillaver, skal tilbede Jupiter, Jomfrue Marie eller Mahomet. Det er ikke, for det bryder mig,

som

som en Druide meget, om dine to Rollinger blive døbte eller omskaarne; men man maae dog iagttage Costume, og ikke udsætte mig for at tage en Bisp for Mufti, og Ritualet for Alcoranen. En stor Ulykke, sagde Jalamir, det kunde Folk tage Feil af, der var lige saa kloge som De. Gud bevare naadelig alle de Prælater, der har Serailler, og tage Latinen i deres Breviarium for Arabisk. Gud give sin Fred til alle de retskafne Dienskalke, der i Ufordrageligheed efterligne Propheten fra Mecca, som altid ere færdige til helligen at myrde det menneskelige Kiøn til Skaberens des større Ære; men De maae huske paa, at vi ere i et Fee-Land, hvor man ikke sender nogen til Helvede for hans Siels Bedste, hvor man ikke falder paa, at see paa Folks Forhud, for at fordømme eller friekiende dem; hvor den røde Hat og den grønne Turban ligevel bedække de helligede Hoveder for at tiene til Mærke i de Viises, og til Prydelse i Tossernes Øine.

Jeg veed nok, at Geographiens Love, som bestemme Verdens Religioner, ville, at de to Nysødde skulde være Muselmænd; men man om-

omskiærer kun Drenge, og jeg skal have nødig, at mine Tvillinger skal have Sacrament begge to; vær derfor saa god, at tillade, jeg døber dem. Giør det, giør det, sagde Druiden, det er paa mit præstelige Ord det bedst grundede Valg, jeg har hørt i mine Dage.

Dronningen, som fandt Fornøielse i at kuldkaste al Etiquette, vilde staae op da sex Dage vare forbi, og gaae ud den syvende, under det Paaskud, hun befandt sig vel; virkelig gav hun ogsaa selv sine Børn Die. Et afskyeligt Exempel, hvis Følger alle Fruentimmerne meget stærkt forestilte hende. Men Fantasque, som var bange for Uleilighederne ved den spildte Melk, paastod, der er ingen Tid meere tabt for Livets Fornøielser, end den Tid efter man er død; at en død Kones Bryst ikke taber sig mindre, end en Ammes; og lagde til med en Oldfrues Tone, at der er aldrig saa kiønt et Bryst i en Mands Øine, som den Moders, der giver sine Børn Die. Damerne loe hiertelig af det, at Mændene saadan blev blandet ind i noget, som vedkom dem saa lidt; og Dronningen, der var for smuk til at være det ustraffet, forekom dem nu, uagtet

hen-

hendes Griller, næsten ligesaa latterlig, som hendes Mand, som de kaldte af Spot lille Moens i Slangerup.

Jeg seer hvor du vil hen, sagde Druiden strax, du vilde lidt efter lidt faae mig til at spille Schachbaham, og spørge, om der ogsaa var et Slangerup i Indien, ligesom der er et Madrid i Boulognesskoven, en Opera i Paris, og en Philosoph ved Hoffet. Men bliv du ved din Rhapsodie, og sæt ikke meere saadanne Snarer for mig; thi da jeg hverken er gift, eller Sultan, er det ikke Umagen værdt at være Nar.

Da endelig, sagde Jalamir uden at svare Druiden, alting var færdigt, blev der sat en Dag til at aabne de Nysødde Himmelens Porte. Feen begav sig aarle til Slottet, og erklærede det høikongelige Ægtepar, at hun vilde giøre hvert af deres Børn en Foræring, som var deres Fødsel og hendes Magt værdig. Jeg vil, sagde hun, førend det magiske Vand river dem ud fra min Beskyttelse, berige dem med mine Gaver, og give dem virksommere Navne, end alle Staaddernes i Almanakken; siden de skal

udtryk-

udtrykke de Fuldkommenheder, som jeg tillige skal sørge for at begave dem med. Men da de maae bedre end jeg kiende de Egenskaber, som passe sig til deres Families og Undersaatters Lykke, saa vælg selv, og altsaa en eeneste frivillig Handling udrette det hos deres Børn, som tyve Aars Opdragelse sielden giør hos Ungdommen, og som Forstanden ikke meere udretter i en modnere Alder.

Strax var der stor Tvist imellem de tvende Ægtefolk. Dronningen paastod, hun vilde eene efter sit eget Tykke bestemme sin hele Families Caracter; og den gode Konge, som følte heele Vigtigheden af et saadant Valg, tog sig vel vare for at overlade det til en Kones Griller, hvis Galskaber han tilbad uden at deele dem. Phoenix vilde have Børn, som engang skulde blive fornuftige Mennesker; Dronningen vilde heller have tækkelige Børn, og naar de kun glimrede i deres siette, brød hun sig meget lidt om de vare Tosser i det tredivte. Feen giorde sig forgieves Umage for at faae Deres Majestæter eenige; snart blev de Nyfødtes Caracter blot Paaskuddet til Disputen, og det gialt ikke

om

om at have Ret, men at sætte hinanden i Rette.

Endelig udsandt Discrette et Middel til at bringe alting i Rigtighed, uden at give nogen Uret. Det var, at hver skulde raade over det Barn, der var af samme Kiøn. Kongen bifaldt et Middel, der raadede Bød paa det væsentlige, ved at sætte Rigets formodentlige Arving i Sikkerhed for Dronningens sære Ønsker; og da han saae begge Børnene paa deres Oberhofmesterindes Skiød, skyndte han sig at bemægtige sig den unge Prinds, og det ikke uden at see til hans Søster med et medlidende Øie. Men Fantasque, der var saa meget mere opbragt, som hun havde mindre Aarsag til at være det, løb som en rasende til den unge Prindsesse, og tog hende ogsaa paa Armen: de foreener Dem alle, sagde hun, for at plage mig; men paa det Kongens sære Indfald, endog imod hans Villie, skal komme eet af hans Børn til Fordeel, erklærer jeg, at jeg begierer for det Barn, jeg her har, lige tvertimod hvad han begierer for det andet. Vælg nu, sagde hun med en triumpherende Mine til Kongen; og siden De finder saa

stor

stor Glæde i at bestyre alt, saa afgiør med ee
Ord Deres heele Huses Skiebne. Forgieve
stræbte Feen og Dronningen at raade hende fr
en Beslutning, som satte ham i en forunderli
Forlegenhed. Hun vilde aldrig staae derfra, o
sagde, hun ønskede sig særdeles til Lykke mei
det Middel, som vilde lade al den Fortienestee
Kongen ikke kunde give sin Søn, falde tilbag
paa hendes Datter. O! sagde Kongen yderlig
opbragt, De har aldrig havt andet end Afskye
for Deres Datter, og det viser De ved den
vigtigste Leilighed i hendes Liv; men, lagde han
til i et Anstød af Vrede, som han ikke var
Herre over, for at giøre hende fuldkommen til
Trods for dem, ønsker jeg, at dette Barn maa
ligne Dem! Desbedre baade for Dem og for
ham, svarte Dronningen levende; men jeg skal
blive hevnet, og Deres Datter skal ligne Dem.
Neppe vare disse Ord sagde paa begge Sider,
med en magelos Heftighed, før Kongen, fortvivlet over sin Fremfusenhed, ønskede, han kunde
taget dem tilbage; men det var forbi, og begge
Børnene vare begavede uden Redning med de
forlangte Caracterer. Drengen kom til at hedde

Prinds

Prinds Caprice, og Pigen kaldtes Prindsesse Fornuft; et sært Navn, som hun hædrede saa meget, at intet Fruentimmer siden har turdet bære det.

Nu var da den tilkommende Tronfølger begavet med alle et vakkert Fruentimmers Fuldkommenheder, og Prindsessen, hans Søster, bestemt til at besidde engang alle en retskaffen Mands Dyder, og en god Konges Egenskaber; en Deeling, som ikke syntes af de klogeste, men som ikke meere lod sig giøre om. Det pudseerlige var, at begge Ægtefolkenes indbyrdes Kierlighed virkede i dette Øieblik med al den Styrke, som de væsentlige Leiligheder altid gav den tilbage, men ofte for silde, og da den forudfattede Kierlighed ikke holdt op at virke, fandt enhver, at det af Børnene, som skulde ligne sig, havde faaet den slletteste Lod, og tænkte mindre paa at lykønske, end at beklage det. Kongen tog sin Datter i sine Arme, trykte hende omt til sit Bryst, og sagde: Ak! hvad vilde endog din Moders Skiønhed hielpe dig, da du ikke har hendes Talent til at sætte den i Priis? Du bliver alt for fornuftig til at giøre nogen for-

rykt. Fantasque, som var meere vaersom med Sandheder, der angik hende selv, sagde ikke alt, hvad hun tænkte om den tilkommende Konges Klogskab; men man kunde let formode af den sørgmodige Mine, hun holdt af ham med, at hun i sit inderste Hierte ikke havde høie Tanker om hans Lod. Imidlertid saae Kongen paa hende med en Slags Forvirring, og giorde hende nogle Bebreidelser over det, der var skeet. Jeg føler min Forseelse, sagde hun, men det er Deres Skyld; vore Børn kunde blevet meget bedre end vi; De er Skyld i, at de blot komme til at ligne os. I det mindste, sagde hun i det samme, og sprang sin Mand om Halsen, er jeg vis paa, de komme til at elske hinanden saa høit som mueligt. Phoenix bevæget over det ømme i dette Indfald, trøstede sig ved at betænke, at virkelig naturlig Godhed og et ømt Hierte er nok til at nedsone alt.

Jeg kan saa godt giette Resten, faldt Druiden Jalamir ind i Talen, at jeg skulde giøre Eventyret færdigt for dig. Din Prinds Caprice vil giøre heele Verden forkeert, og efter-

ligne

ligne sin Moder for meget til, han ikke skulde blive hendes Plage. Han vil vende op og ned paa Riget, med det Forsæt, at forbedre det. For at giøre sine Undersaatter lykkelige, vil han bringe dem til Fortvivlelse, og stedse holde sig til andre, for det han selv har forseet; være uretfærdig, fordi han har været uforsigtig, og af Anger over sine Forseelser begaae nye. Da Vidsdom aldrig ledsager ham, vil det Gode, han vilde giøre, forøge det Onde, han har giort. Med eet Ord, skiønt han i Grunden er god, følende, ædelmodig, vil hans Dyder selv blive ham til Skade, og blot hans Fremfusenhed, forenet med hans Magt, vil giøre ham meere forhadt, end en udtænkt Ondskab havde giort. Paa den anden Side vil din Prindsesse blive en ny Heltinde i Feelandet, et Vidunder af Klogskab og Viisdom, og uden at have Tilbedere, giøre sig saaledes tilbedet af Folket, at enhver vil ønske at blive beherskket af hende; hendes gode Forhold vil være fordeelagtigt for heele Verden, og for hende selv, og ikke skade nogen anden end hendes Broder, hvis Feil man stedse vil sætte mod hendes Dyder, og som den

offentlige Fordom vil give alle de Feil, hun ikke har, omendskiønt han heller ikke havde dem. Der vil tales om, at forandre Tronfølgen, at bøie Sværdsiden, under Spindesiden, og Lykken under Fornuften. De Lærde vil med Fynd forklare Følgerne af et saadant Exempel, og bevise, at det er bedre Folket blindt. hen adlyder de Rasende, Hændelsen kan give det til Herrer, end at det vælger sig selv fornuftige Overherrer; at endskiønt man forbyder en gal Mand Bestyrelsen af sin egen Formue, er det godt at lade ham beholde den høieste Raadighed over vore Eiendomme og vort Liv, at den affindigste Mand er at foredrage den klogeste Kone, og at om den mandlige eller førstefødde Arving var en Abe eller en Ulv, maae dog efter god Politik en Heltinde, eller en Engel, som fødes efter ham, adlyde hans Villie. Nu Modsigelser og Svar fra de Oprorskes Side, hvori Gud veed, hvordan man vilde see din sophistiske Veltalenhed fremskinne; thi jeg kiender dig; det er især i at tale ilde om det, som er, at din Galde udgyder sig med Glæde, og din bittre Frimodighed synes at frydes over Menneskernes Ondskab,

ved

ved den Fornøielse, den finder i at bebreide dem den.

Skamsærd, Fader Druide, hvor De tager af Vei, sagde Jalamir ganske forundret; hvilken Strøm af Ord; hvor Pokker har De taget saa deilige Sentenzer? De har aldrig prædiket saa godt i Deres Dage i den hellige Skov, skiønt det, De der sagde, ikke var sandere. Lod jeg Dem raade, forvandlede De mig snart et Fee-Eventyr til en politisk Tractat, og man vilde engang finde Fortunatus og Holgerdanske i Fyrsternes Cabinetter, i Steden for Machiavel. Men sæt Dem ikke i saa stor Bekostning for at giette Enden af mit Eventyr.

For at vise Dem, jeg ikke trænger til Knudens Opløsninger i Nødsfald, vil jeg med fire Ord giøre en færdig, der ikke bliver saa lærd, som Deres; men kanskee ligesaa naturlig, og ganske sikkert meere uventet.

De maae da vide, at, siden de to Tvillinger, som jeg har anmærket, vare hinanden meget

lige af Udseende, og desuden eens klædte, havde Kongen, som troede at have taget sin Søn, virkelig sin Datter paa Armen i det afgiorende Øieblik, og Dronningen, som hendes Mands Valg bedrog, tog ligeledes sin Søn for sin Datter, og Feen betiente sig af denne Vildsarelse, for at begave begge Børnene paa den passeligste Maade. Prindsessen hedde da Caprice, og hendes Broder Prinds Fornuft, og trods Dronningens sære Indfald blev alt i sin naturlige Orden. Da Fornuft kom paa Tronen, efter sin Faders Død, giorde han meget godt, og meget lidt Opsigt; søgte snarere at opfylde sine Pligter, end at erhverve sig et Navn, og førte hverken Krig imod Fremmede, eller brugte Vold mod sine Undersaatter, og fik flere Velsignelser end Lovtaler. Alle de Anlæg, der vare giorte under den forrige Regering, bleve udførte under hans; og Folkene, som kom fra hans Faders Scepter under hans, bleve atter lykkelige, og mærkede ikke de havde skiftet Herre. Prindsesse Caprice skilte først en Mængde ømme og elskværdige Elskere ved Livet eller Forstanden, og giftede sig omsider med en Naboekonge, som hun

gav

gav Fortrinnet, fordi han havde de største Knebelsbarder, og hoppede bedst paa eet Been. Fantesque døde af en Indigestion, hun fik af en Ragout af Agerhønesødder, som hun en Aften vilde spise inden hun gik i Seng til Kongen, der ventede hende med Utaalmodighed.

Hamid,

eller den taknemmelige Tyrk.

(Taget af histor. geograph. Mouatschrift, 1 St. Side 257.)

Hamid, en anseelig tyrkisk Handelsmand fra Algier, blev paa et Fartøi fra Barbariet taget af en liparotisk Kaper, og opbragt til Lipari. Han bar der sit Slaveric med den største Taalmodighed; isteden for spildte Klager, hvorved han allene havde forværret sin Tilstand, tiente han sin nye Herre med den største Iver, blev hans Mundkok, Lærer for hans Børn, kort, den dueligste og meest paapassende Betient i Huset. Vel var hans Herre barsk og gierrig, dog gad han gierne lide denne Slave; thi han kunde bruge ham til alting. Men han havde en Broder, som var netop det modsatte af hvad Hamids Herre var, en menneskekierlig og billig-

tæn-

tænkende Mand. Denne havde Hamid for mange smaae Beqvemmeligheder, mangen Lettelse i sin Skiebne, at takke; han elskede og agtede ham derfor meget høit.

Imidlertid følede dog Hamid sin Friheds Tab. Han havde nu alt i fem Aar i sit Fangenskab været bortrevet fra Fødeland, Huus og Hiem, Venner og Bekiendte. Dette maatte nu nødvendigen blive ham suurt; han fældede de bittreste Taarer, hver Gang noget deraf randt ham i Minde. Hans Hierte var beklemt; veemodige Sukke trykkede hans Bryst; idel sørgelige Tanker opfyldte hans Siel.

Omsider fattede han den Beslutning, Udfaldet maatte blive, som det vilde, at skaffe sig selv Friheden, uden hvilken han reentud ikke vilde leve. Da han hverken manglede Kundskab eller Mod, saa byggede han sig paa et afsides Sted ved Kysten en liden Baad, indrettede den til Seil og Aarer; og engang, da hans Herskab var borte, sprang han modig deri, og rettede sin Kours til hans Fødebye Algier. Alt hvad han havde taget med, bestod i et Sengelagen, der skulde tiene ham til Segl, et

lidet Fad med ferskt Vand, en Laib Brød, noget Viin, og et Stykke Ost. Neppe havde han seilet omtrent otte Mile, førend han stødte paa en liparotisk Barke, af hvis Mandskab han blev kiendt, tagen, og igien bragt tilbage til Øen.

Elendigheden blev nu mere trøstesløs end forhen. Hans gierrige Herre glemte alle de Tienester, hans ellers troe Slave havde beviist ham, uagtet han paa sin Flugt ikke havde medtaget det ringeste, da dog Nøglerne til Værelser, Kister og Læddiker vare i hans Hænder. Herren lod sin Flygtning lægge i Lænker, traadte i Underhandling med en Officier paa et af de kongelige Skibe, for at sælge ham som Slave til Galeierne.

Men denne gierrige Følesløses Broder var bleven inderligen rørt over den ulykkelige Hamids Ærlighed og Mod. Af sin Pung betalte han sin Broder Løsesummen for Slaven, satte ham i Frihed, forsynede ham med alt, hvad han paa Reisen kunde behøve, leiede ham en egen Skibsleilighed, og skikkede ham tilbage til sin Fødebye.

Denne

Denne velgiørende Handling blev ikke ubelønnet. To Aar derefter sendte den taknemmelige Hamid sin Befrier en heel Skibsladning med Korn, Olie og Bomuld, der var vel tre Gange saa meget værd, som det, Løsepengene og de andre paa ham anvendte Bekostninger havde udgiort, og lod ham bede, at han vilde modtage det, som et Erindringstegn af ham, og som et svagt Beviis paa hans Erkiendtlighed. Men til hans forrige Herre var ogsaa en liden Foræring vedlagt, saadan som den Følesløse vel havde fortient, en Strikke, der løseligen var bundet som en Snare. Han lod derhos sige, at han blot af Kierlighed for hans ædelmodige Broder ei havde trukket den til. Vel havde han efter hans nedrige Opførsel aldrig ventet noget godt af ham, dog vilde han aldrig hevne sig over ham. — Og dette kalde vi Barbarie!!

En

En Hofhøitidelighed

ved det keiserlige Hof i Peking.

(Taget af histor. und geogr. Monathsschrift, von Fabri u. Hammersdörfer, 3 St. 1788. S. 216.)

Allerede i Aaret 1784 lod Keiseren af China Kieng-Long alle gamle Mænd i hans vidtløftige Rige opsøge, for at vise dem Velgierninger.

De Store og Mandarinerne i dette Rige, hvilke det af Keiseren var befalet, (efter Keiserens eget Udtryk) at optegne i hans hele Rige alle dem, som Himlen havde givet en Alder, der oversteeg Livets almindelige Løb, sendte H. M. en Fortegnelse paa 192 Familier, hvis Hoveder allerede havde oplevet 5 Generationer, og hvoraf Fire vare over Hundreve Aar gamle.

Disse-

Disse Oldinge til Ære vilde Keiseren give et Festin; og for værdigen at høitideligholde sin Regierings halvtresindstyvende Aar, lod han 3000 af disse gamle Mænd forsamle i hans Pallads. For at giøre denne Fest endnu meere glimrende, skulde hans heele Familie, og alle Store ved hans Hof derved være tilstæde. Endog nogle europæiske Missionairer, der vare om hans Person, og vare meere end tresindstyve Aar gamle, men af Statsaarsager aldrig ellers maatte være ved Hofhøitidelighederne, besoel han denne Gang at indfinde sig. Blandt dem vare disse fem: Hr. Amiot og Hr. Bourgeois, begge Franskmænd; Hr. Spinha, Portugiser, og den Gang Præsident for Astronomernes Tribunal; Pater Joseph, en Karmeliter og Storvicarius i Nanking, og Pater Eusebius, en Franciskaner.

Høitidsdagen var fastsat til den 14. Febr. 1785. Man havde forud uddeelet Billetter til alle hine gamle Mænd, hvorpaa man havde optegnet deres Navn, Stand, Alder, og Beskrivelsen over den Fane, under hvilken de i det keiserlige Palladses Gaard skulde samle sig.

Klok-

Klokken To vare de alle forsamlede paa den bestemte Plads, og da de Mand for Mand efter hinanden vare opraabte, førde man dem alle ind i den Gaard, som ligger umiddelbar foran Keiserens Værelser. Den niende Time efter Midnat fremkom Keiseren paa Spiseplads-sen, foran Indgangen til hans Appartement, hvor de ærværdige Gamle paa begge Sider vare samlede ved lange Borde. Noget derfra, ved Indgangen til Galleriet selv, tog Hs. Majestæt sin Plads paa en to Fod ophøiet Trone, hvor-fra han ei allene kunde oversee de lange Rader, men ogsaa sees af alle. Omkring Keiseren selv vare hans Sønner, Sønnesønner, og Sønne-sønners Sønner samlede for at bivaane Festen. Prindserne af Blodet opvartede ham, og de Store og Hofmandarinerne betiente Oldingerne. Fire og Fire spiste sammen ved hvert Bord, og overalt herskede Munterhed og Pragt ved dette Maaltid. Musikken lød saa længe Bordene bleve besatte med Spise. De største Hæders-retter bestode i en Faarestierding, rundtom belagt med andre Sorter Kiød. Saa ofte Keiseren fyldte sit Bæger, fyldte ogsaa Mandarinerne

Oldin-

Oldingernes, at de kunde drikke, naar han drak. Hans Mundviin var ogsaa den, der blev skienket for dem, og den samme Slags Mad, som stod paa hans Bord, blev og sat paa Oldingernes Borde.

Saa længe dette varede, løbe Keiserens Sønner, Sønnesønner og Sønnesønners Sønner omkring, for at see til, at der ingensteds manglede noget. Den ældste af disse Prindser var især fremfor alle beskiæftiget med at opmuntre Giesterne, og Hr. Amiot og Hr. Bourgeois nøde fortrinligen den Ære af hans Besøg, da han opholdt sig længer ved deres Bord, og nødte dem til at spise og drikke.

Da Keiseren holdte op at spise, skeede et Trommeslag, og Musikken taug. Mandarinerne gik om til de Gamle, og viiste dem, at Keiseren tillod enhver af dem at tage til sig det Bæger han under Maaltidet havde drukket af, og at Keiseren ønskede, at enhver af dem endnu ret ofte og længe maatte bruget det, og derved erindre denne nærværende Dags Glæde.

Ved

Ved et andet Trommeslag reiste Keiseren sig af sin Trone. En Trop Skuespillere traadte ind, alle med dobbelte Masker, en for Ansigtet, en anden bag paa Nakken; derefter vare ogsaa deres Klæder indrettede, saa de, hvorledes de end vendte sig, dog aldrig vendte Keiseren Ryggen. En af disse Masker forestillede en gammel Mand, den anden en Yngling. Efter Hr. Amiots Formodning forestillede deres Pantomimer, Taler og Vendinger et Slags Ballet, hvori der Alderdommens og Ungdommens Forskiæl. Da dette Skuespil var forbi, kom Musikken igien, og en Sanger sang en Hymne til Guds Ære, med Tak for denne Dags velgiørende Glæde.

Gene-

General og Gouverneur von Møllendorfs Parolordre, nogle Dage førend Landsoldaternes Ankomst.

Berlin, den 2. April 1788.

(Taget af Berl. Monathschrift, Mai 1788.)

Da nu de fleste af os, mine Herrer! ere samlede her, og vi alle om faa Dage kunne vente vore Landsoldater, hvorved dette Aars Exerceertid bestemmes: saa giør jeg mig en Fornøielse af, mine Venner, endnu i Forveien at giøre dem samtlige opmærksomme paa denne ædle Deel af Nationen, og ret levende at forestille dem disse Menneskers store Værd. Den preussiske Tieneste har fra Arilds Tid af været den fuldkomneste iblandt alle andre; og vi vide alle, at mange af vore Naboer forgieves have

søgt heri at ligne os. Disse store Fortrin have vi sikkert vore Indsødte at takke for. Deres Exempel muntrede Udlændingene op, og begge tilsammen virkede denne Frygt for vore Vaaben, hvorved vi den Dag i Dag ere en Skræk for vore Fiender. Disse Folk komme nu, om en otte Dags Tid, ind til deres Regimenter, for at øve sig med os, og giøre sig fuldkommere i den nye antagne, og ganske vist forbedrede Methode; men da rolig og stolt at see hver Trudsel imøde.

Jeg behøver vel ved denne Leilighed, mine Herrer, ikke først at anbefale dem alle menneskelig Behandling og Taalmodighed. De føle det alle med mig, at omendskiønt enhver af os maatte fødes i forskiellig Forhold til andre, paa det at den store Kiæde i det Heele kunde vedligeholdes, saa har dog enhver, endogsaa i dette Forhold, sit Værd, og alle fortiene Agtelse. At erkiende dette, er nødvendigt i enhver Stand; og i Soldaterstanden maa de Foresatte bestandig have dette for Øine i Omgangsmaaden med deres Undergivne, for derved at søge at erhverve sig Kierlighed og Tillid.

De

De vilde altsaa strax begynde, med at erkyndige sig om disse Folks Sundhedsbeskaffenhed. Lader alting nøie undersøge af de dertil bestemte Læger. Giver enhver, uden Undtagelse, de ham tilkommende Munderingsklæder in Natura, og ikke i Penge, at han ikke skal blive bedragen ved Indkiøbet, og at alting kan være lige eens ved hvert Compagnie, og saaledes overalt i hvert Regiment. Haver et vaagent Øie med deres Undergivne, paa det at al Underslæb, Snyderie, og alle uanstændig interesserte Handlinger kunde forebygges, og disse ganske undgaaes. Sligt strider ganske imod vor sande Ære i Tienesten. Det er ikke nok, at man veed sig reen for enhver Fristelse, at man ikke anklages af sin egen Samvittighed; man maa ogsaa søge at vække den hos andre, opflamme hos enhver Undergiven Følelse af Ære, som desværre kuns alt for let slukkes, og indprænte Officieren, saavelsom Underofficieren og den Gemene, at Retskaffenhed er en væsentlig Ting for Soldaterstanden, at den ikke kan bestaae uden sand Ære, og at ulastelig Opførsel bestemmer denne Ære. — Sætter

dem selv i Sikkerhed for ondskabsfuld Angivelse ved deres Lønningssedler eller Bøger. Den retskaffenste Mand har sine Fiender, men en god Samvittighed seer dem rolig nærme sig. For Verden og Eftertale maa disse Bøger være deres Vidner.

Den siette altsaa begynder vor Exercertid. Jeg beder dem da alle, paa det indstændigste, at vise den største Taalmodighed, at rette alting grundig, og at giøre Karlene selv Aarsagen til et og andet begribeligt; thi Grunden til alting ligger i de første Begyndelsesgrunde.

Fabel

Asenet,

af Mercier.

(Taget af l'an 2440. Tom. I. p. 199.)

En Bonde eiede et Asen, som bar to store Kurve, der hængte i Ligevægt over dets Ryg. Man fyldte Kurvene med Æbler, og der var flere Æbler end Kurvene vel kunde rumme. Det arme Dyr gik, skiønt haardt belæsset, med lydige og villige Skridt. Kort udenfor Byen saae Eseldriveren modne Æbler hænge paa Træerne. "Du bærer vel ogsaa disse, sagde han, siden du bærer de andre;" og han læssede dem paa Asenet. Asenet, der var ligesaa taalmodigt, som Herren var begierlig, fordobblede sin Stræben, men kunde ikke meere. Det Maal, dets Kræfter kunde naae, var opfyldt. Driveren fandt endnu

et Æble paa sin Vei: o, sagde han, dette eene, dette allereeneste, tager du vel ogsaa med. Det stakkels Asen kunde intet svare; men segnede af Træthed, og døde under Byrden.

Dette er Udlæggelsen: Bonden er en eller anden Første; Asenet er hans Folk; men det er et fredeligt Asen-Folk, som har den Høflighed ei at falde til Jorden; det gaaer overende, og dør.

Trold-

Troldlygten,

af M. Sylvain Marechal.

(Taget af le Conservateur, Tome II. S. 335.)

Der var Høitid i Landsbyen. Gudstienesten var til Ende, og Kirken lukket. Midt i Byen under Skyggen af en Elm, der var ligesaa gammel, som den Jord, den beskyggede, var heele Byens Ungdom forsamlet, og overgav sig til Lystighed indtil den sildige Aften. Ved Siden var en Fugl ophængt paa Toppen af en Stang, hvor man skiød til Maals efter den. Ved den anden Side viiste en der opstillet stor Gyngebielke Byens Elskere, hvem af dem der veiede mindst. En Flok Kræmmere udkrammede deres Rariteter, og der var det, Kierlighed gav og modtog sine Smaapandt. Men det, som især tildrog sig Mængdens Opmærksomhed var et Perspectiv eller en Troldlygte, som en omstreifende

Quaksalver fremviste, for at drage Mænaden til sig, og skaffe sine Lægemidler desbedre Afgang. Man klyngede sig om ham, men hver maatte oppebie sin Tid, for at komme til at sætte Diet til en af de smaa Aabninger, giennem hvilke den forbausede Bonde ikke kunde trættes ved at beundre de Mirakler, som den ordrige Empiriker med stor Fynd forklarede. For at giøre Adgangen til dette omflyttende Skuespil des vanskeligere, havde han anbragt et stort Gardin foran det: under dette maatte man sætte sig, for at see, og ikke mere end to kunde der have Plads af Gangen, for at beskue de forskiellige Scener, der forestilledes indenfor.

Lucas og Lucette havde længe elsket hinanden; men en hestig Uenighed, der var opkommen imellem deres Forældre, havde revet dem fra hinanden Lucettes Moder passede uophørlig paa hende, og Lucas's Fader havde med sin hele Myndighed forbuden ham, at tale med Lucette. De undlode ikke, begge To at indfinde sig ved Høitiden, men enhver af dem med sin Familie. Da Perspectivet kom, viste Lucette hendes Kiøns sædvanlige Nysgierrighed. Man gav hende denne

For-

Fornøielse, en svag Skadesløsholdelse for den Tvang, man holdt hende i. Hun løb altsaa hen under Gardinet, for at sætte Øiet til det lille Vindue paa Troldlygten. Lucas, som paa sin Side stedse nærede noget Haab, gav Agt med opmærksomt Øie. Han kikkede hen til Troldlygten, og snart blev han under dens Gardin en Fod var, der ikke kunde tilhøre nogen anden end hans Pige. Af alle Pigerne i Byen havde Lucette den netteste Fod, og dette vidste Lucas. Neppe havde han kiendt den, forend han hurtig stiæler sig fra sin Fader, der var beskiæftiget med at bedømme et Keglekast; trænger igiennem Mængden, faaer fat paa Markskrigeren, beder ham om den første ledige Plads, og ved sin Bøn og dobbelt Betaling opnaaer den Lykke, at have Plads ved Siden af sin Elskede. Kierligheden eene veed, hvad vore to Elskende sagde hinanden, de Eeder de svore hinanden, de Elskovsvandt de gave hinanden. De saae ikke, de hørde ikke det mindste af det, Markskrigeren forklarede; de saae slet ikke, hvorlunde den Skiønne, sovende i Lunden, blev overrumplet af den unge Prinds; ei heller hvorlunde den skiønne Magdelone flygtede for den

stolte

stolte Ridder Hr. Peer af Provence; ei heller hvorlunde ꝛc. ꝛc. — Tre Gange maatte man minde dem om, at der nu intet meere var at see. Lucettes Moder og Lucas's Fader ventede paa deres Tour; og — omsider træde vore Elskende frem. Lucette slog Øinene ned; Lucas var ude af sig selv af Glæde. Trufne her af deres Forældre, kastede de sig paa Knæe, holdende hinanden i Haanden. Alle Tilskuerne bleve slagne ved dette Syn; man blev rørt over den uforstilte Hestighed i deres uskyldige Kierlighed. Man moerede sig meget over denne Tildragelse; og man gik i Forbøn for dem, som vare Hovedpersonerne i dette Skuespil. Forældrene selv overvundne kunde ikke nægte deres Tilgivelse, og Minde til deres Børns Foreening. Det lykkelige Par giorde en Foræring til Eieren af den magiske Lygte; men Lucettes Moder, der havde fleere Døttre, forbød ham at trække Gardinet for, naar nogen af dem en anden Gang skulde kikke deri.

Mada-

Madagaskarsk Vise.

(Toget af chansons madecasses, traduites en françois par M. le Chevalier P.... à Lond. 1787. 8.)

Nahandove, o skiønne Nahandove! Nattens Fugl opløster sit Skrig; den fulde Maane lyser over mit Hoved, og mit Haar er fugtigt af den faldende Dug. Timen er alt kommen; hvorfor tøver du Nahandove, o skiønne Nahandove!

Vort Løvleie er reede; jeg har bestrøet det med Roser og vellugtende Urter; det er, som din Yndighed fortiener, Nahandove, o skiønne Nahandove!

Hun kommer; jeg fornemmer hendes hurtige Aandedræt, som den iilende Gang foraarsager; jeg hører hendes Klæder rasle mellem Buskene. Det er hende, Nahandove, den skiønne Nahandove!

Fat

Fat dig, unge Veninde! hvil dig i mit Skiød. Hvor fortryllende er dit Blik! hvor heftig, hvor vellystfuld bølger sig din Barm her ved min. Du smiler Nahandove, o skiønne Nahandove!

Dine Kysse trænge dybt ind i min Siel; dine Kiærtegn opgløde alle mine Sandser. Holdt op, eller jeg døer — Døer man da af Vellyst, Nahandove, o skiønne Nahandove!

Glæden forsvinder som et Lyn. Din søde Aande bliver svagere; dine glindsende Øine lukke sig; dit Hoved segner mat; dine Henrykkelser gaae over til smægtende Afmagt. Aldrig var du dog saa skiøn, Nahandove, o skiønne Nahandove!

Hvor yndig er Slummeren i den Elskedes Arme; dog endnu sødere er det i dem at vaagne. — Du gaaer, og jeg hensmægter i Længsel og Attraae. Jeg hensmægter, indtil Aftenen kommer; da kommer ogsaa du, Nahandove, o skiønne Nahandove!